

TUULA JORONEN

Helsingin ulkomaalaispolitiikan teoria ja käytäntö

Kuva: Tiina Madisson. Kansainvälinen Kulttuurikeskus Caisa

Verkkojulkaisu

ISSN 1458-5707

ISBN 952-473-147-9

Painettuna

ISSN 1455-724X

ISBN 952-473-040-5

LISÄTIETOJA

Tuula Joronen

Puh. (09) 169 3603

www.tuula.joronen@hel.fi

Sisällys

Esipuhe	7
Förord	8
Preface	9
I Tutkimuksen tausta ja teoreettinen viitekehys	11
Johdanto	11
Caisan perustaminen osana kaupungin ulkomaalaispolitiikkaa	12
Caisan perustamisvaiheet	12
Helsingin ulkomaalaispoliittinen ohjelma Caisan toiminnan viitoittajana	13
Kaupungin integraatiopolitiikka ja järjestöjen rooli	15
Kotouttamisohjelma ja Caisan tavoitteiden tarkistaminen	17
Maahanmuuttajien integraatio	19
Integraation käsite siirtolaisuustutkimuksessa	19
Integraatio maahanmuuttajapolitiikan käsitteenä	21
Universalismiin vai eriyttämiseen perustuvat palvelujärjestelmä?	22
Kohtaamispaikkatoimintaan liittyvät taustaoletukset	25
Keiden Caisassa tulisi kohdata?	27
Asennetutkimukset ja Caisan kohderyhmien määrittely	28
Etnisten ryhmien sisäinen integraatio ja Caisan kohderyhmien määrittely	30
Maahanmuuttajien työllistäminen ja Caisan kohderyhmien määrittely	31
Hyvinvoinnin sekatalousmalli ja Caisa	32
Hyvinvoinnin sekatalous	32
Vaihtoehtoiset työmarkkinat ja vapaaehtoistyö	34
Caisa on välittävä organisaatio	36
Järjestöt ja monikulttuurisuus	39
II Tutkimusongelmat, menetelmät ja aineistot	43
Ongelman rajausta ja tutkimusmenetelmät	43
Toiminnan havainnointi ja kävijäkysely helmikuussa 2002	44
Kävijäkyselystä ja havainnoinnista saadut aineistot	45
Kysely yhteistyökumppaneille	47
Järjestöjen haastattelut	49
Kaupungin virkamiesten haastattelut	50
Strategiatapaamisten havainnointi	51

III Yleisötutkimuksen tulokset	53
Kävijäkyselyn perusteella hahmottunut kuva Caisan kävijärakenteesta	53
Missä maahanmuuttajat ja valtaväestö kohtaavat	56
Kävijöiden mukaan vuorovaikutusta eri ryhmien välillä on	59
Caisan maahanmuuttajakävijät pääasiassa 1990-luvulla Suomeen muuttaneita	61
Maahanmuuttajat käyvät Caisassa useammin kuin valtaväestö	62
Tieto Caisan tapahtumista välittyy henkilökohtaisten suhteiden kautta	63
Kävijöiden palaute oli myönteistä	65
Neuvontapalveluihin ja kursseihin oltiin tyytyväisiä	66
Juhlat ja kulttuurien esittelyt saivat kannatusta	67
Caisan messut	70
IV Yhteistyösuhteet	71
Monikulttuurisuusverkosto	71
Yhteistyökumppaneilta kyselyssä saatu palaute	73
Miksi niin monet järjestöt jättivät kyselyyn vastaamatta?	73
Järjestöjen, kirkon ja kaupungin tavoitteet maahanmuuttajatyössä ja niiden Caisalle antama palaute	75
Yhteistyö maahanmuuttajien kanssa	78
Eri järjestöillä erilaisia tavoitteita Caisan suhteen	79
Monikulttuurisuustavoitteet sisäistäneet Caisa-aktivistit	80
'Avautuminen valtakulttuuriin oma identiteetti säilyttäen' -ryhmä	81
"Sisäiseen integraatioon suuntautuneet" -ryhmä	82
'Vieraiden kulttuurien harrastajat' -ryhmä	83
Tilakysymys järjestöille keskeinen	83
Järjestöjen kokemukset Caisan henkilöstön työasenteista ja ammattitaidosta	85
Järjestöjen kannanotot Caisan toiminnan sisältöön	87
Kaupungin virastojen välinen yhteistyö maahanmuuttajatyössä	88
Kaupungin edustajien antama palaute erilaista kuin kävijöiden ja järjestöjen	88
Kaupungin edustajien kokemukset Caisan yhteistyötaitoista	89
Johtajuuteen ja hallinnollisiin käytäntöihin liittyvä palaute	92
Kohderyhmien valintaa koskeva palaute	93
Henkilöstöpolitiikkaa ja henkilöstön taitoja koskeva palaute	94

V Miten tulkita tuloksia	97
Mistä ristiriitainen palaute kertoo	97
Caisan suhde omaan virastoonsa	99
Caisan henkilöstöstrategia ja henkilöstön ammattitaito	101
Caisan henkilöstöstrategian reunaehdot vuosina 1996–2001	101
Caisan henkilöstö v. 1996–2002	103
Asiakaslähtöisen toimintatavan vaatimukset ja riskit	107
Moniammatillisen työn ja erikoistumisen välinen jännite	109
Maahanmuuttajatyöntekijät vasta-asiantuntijoina?	110
Kasvun hallitsemattomuus ja Caisan asema välittävänä organisaationa	113
VI Miten tästä eteenpäin	117
Järjestöjen osallistumisaktiivisuus strategiatapaamisiin	117
Strategiatapaamisissa saatu palaute	119
Caisan toiminnan painopistealueet virkamiesten hahmottelemina	122
Moniammatillisuus ja aluenäkökulma uusina avauksina	123
VII Yhteenveto ja johtopäätökset	127
Yhteenveto	127
Johtopäätökset	129
Sammandrag och slutsatser	131
Sammandrag	131
Slutsatser	133
Summary and conclusions	135
Conclusions	137
Liitteet	139
Lähdeluettelo	161
Kirjallisuus	161
Julkaisemattomat lähteet	166

Esipuhe

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan Helsingin kaupungin harjoittamaa maahanmuuttajien integraatiopolitiikkaa ja arvioidaan kansainvälisen kulttuurikeskus Caisan toimintaa. Caisan tavoitteena on tukea Helsingin kehitystä monikulttuuriseksi kaupungiksi mm. edistämällä eri maista tulleiden ihmisten vuorovaikutusta. Caisa tukee myös etnisten vähemmistöjen omaehtoista kulttuurin harjoittamista ja antaa tietoa erilaisista kulttuureista ja suomalaisesta yhteiskunnasta.

Julkaisu perustuu laajaan asiakirja-, haastattelu- ja kyselyaineistoon. Tutkimuksen tekijä Tuula Joronen on perehtynyt kansainväliseen ja kansalliseen keskusteluun maahanmuuttajien integraatioproblematiikasta sekä Helsingin integraatio- ja ulkomaalaispolitiikkaan ja Caisan toiminnan tavoitteiden toteutumiseen. Caisan yleisö- ja käyttäjätutkimus toteutettiin yhdessä FL Kirsti Salmi-Niklanderin ja Helsingin yliopiston folkloristiikan laitoksen kenttätyökurssin opiskelijoiden kanssa helmikuussa 2002. Caisan yhteistyökumppaneiden palaute kerättiin vähän myöhemmin.

Tutkimustyö on tapahtunut laajassa yhteistyössä. Lämpimät kiitokset Helsingin yliopiston folkloristiikan kenttätyökurssille, Kulttuuriasiainkeskuksen henkilöstöyksikölle Caisan henkilöstötietojen poimimisesta, Caisan henkilökunnalle kävijälomakkeiden käännoksistä, kyselyn postituksesta, valokuvista ja muusta yhteistyöstä. Tutkijakollegoille Sanna Saksela ja Miikka Pyykkönen kiitokset arvokkaista kommentteista.

Helsingissä helmikuulla 2003

Harry Schulman
tutkimusprofessori

Förord

Denna undersökning granskar Helsingfors stads politik för integrering av invandrare och bedömer Internationella kulturcentret Caisas verksamhet. Caisas ändamål är att göra det lättare för Helsingfors att bli en mångkulturell stad, och medlet är främst att främja samröret mellan invandrare från olika länder och majoritetsbefolkningen. Caisa stöder också de etniska minoriteternas egen kulturutövning och ger information om olika kulturer och om det finländska samhället.

Undersökningen bygger på ett omfattande material av dokument, intervjuer och enkätsvar. Tuula Joronen, som utfört den, har satt sig in i både internationell och nationell debatt om integrationspolitik och i Helsingfors egen integrationspolitik, samt hur Caisas målsättningar uppnåtts. Undersökningen om Caisas publik och nyttjare utfördes i februari 2002 i samarbete med FL Kirsti Salmi-Niklander och studerande vid Helsingfors universitets folkloristiska institutions kurs för fältarbete. Kommentarer från Caisas samarbetspartners samlades in lite senare.

Undersökningen har inneburit mycket samarbete. Ett varmt tack riktas till fältarbetskursen vid Helsingfors universitets folkloristiska institution, till personalenheten vid Kulturcentralen för att de plockade fram uppgifterna om Caisas anställda, till Caisas anställda för att de översatte formulären, postade enkäten, tog bilder, mm.. Stort tack till forskarkollegorna Sanna Saksela och Miikka Pyykkönen för de värdefulla kommentarerna.

Helsingfors, februari 2003

Harry Schulman
forskningsprofessor

Preface

This survey views Helsinki City's policy for the integration of immigrants and evaluates the Caisa International Cultural Centre's activities. Caisa's purpose is to make it easier for Helsinki to become a multi-cultural city, and the means is, above all, to promote interaction between immigrants from various countries and the majority population. Caisa also backs up the cultural pursuits of separate ethnic minorities and gives information on various cultures and the Finnish society.

The survey is based on an extensive material of documents, interviews and questionnaire responses. Its author Tuula Joronen has looked closely into both the international and the national debate on integration policy as well as the city's own integration policy, and viewed how well Caisa's goals have been reached. The survey on Caisa's audience and visitors was made in February 2002 in co-operations with Ph.L. Kirsti Salmi-Niklander and students of a field studies course of Helsinki University's Folklore Department. The comments from Caisa's co-operation partners were collected a bit later.

The study has implied a lot of co-operation. Many thanks to the field studies course of Helsinki University's Folklore Department, the Staff Unit of the Helsinki City Cultural Centre for providing the data on Caisa's employees, to the latter for translating the questionnaire forms, mailing the questionnaire, taking pictures, etc.. And many thanks to researcher colleagues Sanna Saksela and Miikka Pyykkönen for their valuable comments.

Helsinki, February 2003

Harry Schulman
Research Professor

Colibri-teatteri – Aurinko. Kuva: Kansainvälinen Kulttuurikeskus Caisa 1998.

I Tutkimuksen tausta ja teoreettinen viitekehys

Johdanto

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on arvioida Helsingin kaupungin harjoittamaa maahanmuuttajien integraatiopolitiikkaa. Tutkimuksessa tarkastellaan Helsingin kansainvälisen kulttuurikeskus Caisan perustamista osana tätä politiikkaa, Caisan tavoitteiden muotoutumista ja sen onnistumista tehtävässään.

Maahanmuuttajien kotouttamisohjelman seuranta ja tutkimustarve nousi esiin Helsingin kaupungin tutkimusohjelman 2001–2003 valmistelun yhteydessä järjestetyissä asiantuntijatapaamisissa. Tällöin nostettiin esiin myös kysymys siitä, mitkä ovat maahanmuuttajien omat tavoitteet kotoutumisen suhteen. Caisa tarjosi mahdollisuuden myös tämän näkökulman selvittämiseen, koska se on alun perin perustettu nimenomaan maahanmuuttajien tapaamispaikaksi ja maahanmuuttajajärjestöjen toimintakeskukseksi.

Tutkimustarpeita kartoitettiin yhdessä Caisan silloisen johtajan ja Caisassa pidempään työskennelleiden maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden kanssa vuoden 2001 alussa. Näissä keskusteluissa osoittautui, että tutkimustarpeita selvästikin oli, sillä Caisan toimintaa ei oltu kokonaisvaltaisesti arvioitu minkään ulkopuolisen tahon toimesta koko sen kuuden vuoden aikana, mitä se oli tällöin ehtinyt toimia. Caisassa toivottiin erityisesti yleisöpalautteeseen perus-

tuvaan toiminnan arviointia. Toisaalta uskottiin, että Caisan monikulttuurisen työyhteisön toimintaa käsittelevästä tutkimuksesta voisi olla hyötyä paitsi Caisan kannalta myös laajemmin.

Caisan toiminnan arviointi päätettiin toteuttaa Helsingin kaupungin tietokeskuksessa. Tutkimuksen suunnittelu aloitettiin syksyllä 2001, mutta samaan aikaan ajoittunut Caisan johtajan vaihdos muutti tilannetta myös tutkimussuunnitelmien suhteen.

Ensinnäkin tutkimuksen käynnistämistä jouduttiin jonkin verran lykkäämään, koska johtajan vaihdoksen yhteydessä Caisan toiminta oli talvella 2001–2002 kutakuinkin 'katkolla' yli kaksi kuukautta eli sen ajan, joka kului vanhan johdon väistymisen ja uuden johtajan työn alkamisen välillä. Toiseksi päätettiin toistaiseksi luopua työyhteisön tutkimisesta ja rajata työ ensi vaiheessa vain yleisö- ja käyttäjätutkimukseen.

Tähän ratkaisuun päädyttiin, koska samaan aikaan suuri osa Caisan määräaikaisista työsuhteista oli päättymässä, ja työyhteisössä vallitsi suuri epävarmuus tulevaisuudesta. Työntekijöiden haastatteleminen tässä vaiheessa olisi todennäköisesti tuottanut aineistoa, joka kertoo enemmänkin tästä poikkeuksellisesta tilanteesta kuin työyhteisön toiminnasta pitkällä aikavälillä.

Yleisö- ja käyttäjätutkimus toteutettiin helmikuussa 2002 yhteistyössä Helsingin yliopiston folkloristiikan laitoksen kenttätyökurssin opiskelijoiden kanssa. Työtä tehtiin kiinteässä yhteistyössä Caisan uuden johdon ja työntekijöiden kanssa, ja alustavia tuloksia pyrittiin saamaan Caisan käyttöön jo kevään 2002 aikana, jotta niitä voitiin hyödyntää toiminnan suunnit-

telussa. Työn edetessä osoittautui tarkoituksenmukaiseksi laajentaa sitä myös Caisan yhteistyösuhteiden tarkasteluun. Yhteistyökumppanien palaute kerättiin keväällä ja alkukesällä 2002.

Caisan perustaminen osana kaupungin ulkomaalaispolitiikkaa

Caisan perustamisvaiheet

Kansainvälinen kulttuurikeskus Caisa aloitti toimintansa vuoden 1996 alussa Helsingin kaupungin kulttuuriasiainkeskuksen toimipaikkana. Sen perustaminen oli osa Helsingin kaupungin ulkomaalaispolitiikkaa, jonka tarkoituksena oli edistää maahanmuuttajien integroitumista Helsinkiin. Ajatus kansainvälisen kohtaamispaikan perustamisesta oli kuitenkin alun perin syntynyt Helsingissä toimivien järjestöjen keskuudessa (Toikka 2001, 51–63). Caisan esitteessä Helsingin kulttuurikaupunkivuodelta 2000 todetaankin järjestöjen keskeinen rooli Caisan perustamisvaiheessa:

”Suunnitteluvaiheessa mukana oli noin kolmekymmentä yhdistystä, jotka yhdessä muodostivat ryhmän nimeltä ‘Kohtaamispaikka Helsinkiin -hanke’. Ryhmä perusti yhdistyksen Kansainvälinen ystävyysseura ry. vuonna 1992 ja jatkoi kohtaamispaikkaidean toteuttamista. Yhdistys järjesti eri puolilla kaupunkia tilaisuuksia, joissa hankkeesta keskusteltiin ja suunniteltiin käytännön toteutusta. Kaupungin eri hallintokuntia lähestyttiin kirjelmillä ja lausuntopyynnöillä. Samanaikaisesti etsittiin toiminnalle soveltuvia tiloja Hel-

singin keskustasta. Pitkäjänteinen työ saavutti tuloksen lokakuun lopussa vuonna 1995, kun tehtiin päätös kansainvälisen kohtaamispaikan perustamisesta”.

Helsingin kaupunginvaltuustossa kansainvälisen kohtaamispaikan perustaminen oli ensimmäistä kertaa esillä syksyllä 1994, jolloin valtuusto hyväksyi joukon tähän liittyviä toivomuspönsiä. Pönsiesitysten taustalla oli se kiivas keskustelu, jota tällöin käytiin ulkomaalaisten vastaanottokeskuksen perustamisesta Kyläsaaressa. Pönsien keskeinen sisältö oli ulkomaalaisiin kohdistuvien kielteisten asenteiden vähentäminen ja ulkomaalaisten Suomeen sopeutumisen helpottaminen. Keinoiksi ehdotettiin valtaväestöön kohdistuvaa asennekasvatusta sekä kansainvälisen kohtaamispaikan perustamista Helsingin keskustaan. Nämä ehdotukset loivat taustaa niille tavoitteille, joita Caisan toiminnalle asetettiin, kun se sitten perustettiin. (Helsingin kaupunginkanslia 1995, 37)

Eri valtioilla on omat integraatiopolitiikkansa. Suomessa on ollut virallista, lakiin perustuvaa integraatiopolitiikkaa vasta vähän aikaa. Ennen kotouttamislain (1999) voimaan tuloa tämä toiminta perustui lähinnä hallinnollisiin käytäntöi-

hin. (Matinheikki-Kokko 1994, Valtonen 1997, 22–27, Forsander 2001, 38–42, Ylänkö 1997 ja 2001.)

Paikallisella tasolla virallisia, luottamusmiesten vahvistamia integraatitavoitteita oli jo ennen kotouttamislain voimaan tuloa. Esimerkiksi Helsingin kaupungin ensimmäinen virallinen ulkomaalaispoliittinen ohjelma vahvistettiin vuonna 1995.

Epävirallisia ulkomaalaispoliittisia tavoitteita kaupungilla oli ollut jo 1990-luvun alusta lähtien. Ensimmäinen kaupungin ulkomaalaispoliittikkaa selvittänyt työryhmä sai raporttinsa valmiiksi vuonna 1991 (Helsingin Kaupunginkanslian julkaisusarja A12/1991). Työryhmä esitti ulkomaalaispolitiikan perusteiksi seuraavaa:

”Helsingin ulkomaalaispolitiikan tavoitteena on mahdollistaa kaupungin muuttuminen kansainväliseksi, monikulttuuriseksi pääkaupungiksi, jossa ulkomaalaisilla on tasavertaiset oikeudet kunnan palveluiden käyttöön sekä mahdollisuus integroitua Helsinkiin oman kieli- ja kulttuuritaustansa säilyttäen.”

Näiden tavoitteiden toteuttamiseksi päätettiin perustaa sosiaalivirastoon ulkomaalaisyksikkö ja koota eri hallintokuntien edustajista ulkomaalaisasiain neuvottelukunta. Nämä tavoitteet olivat myös ulkomaalaisasian neuvottelukunnan työn lähtökohtana sen laatiessa Helsingin ensimmäistä ulkomaalaispoliittista ohjelmaa, joka hyväksyttiin vuonna 1995 (Helsingin kaupunginkanslia 1995).

Tähän ohjelmaan sisältyi myös ehdotus kansainvälisen kohtaamispaikan perustamisesta Helsinkiin. Saman vuoden lopussa se päätettiin

perustaa.¹ Viralliset avajaiset pidettiin maaliskuussa 1996. Kohtaamispaikan toiminnan tavoitteiksi esitettiin:

- * helsinkiläisten ja eri maahanmuuttajaryhmien kohtaaminen
- * maahanmuuttajien akuutteja arkielämän ongelmia helpottavien palvelujen tarjoaminen.
- * ulkomaalaisohjelman tavoitteiden mukaisesti edistää myös monikulttuurisen Helsingin syntymistä.

(Kaupunginhallituksen esityslista 30.10.1995, Sj /3, Khs 549/02459/95, Helsingin kaupunginkanslia 1995, 29–30 ja 34–35).

Helsingin ulkomaalaispoliittinen ohjelma Caisan toiminnan viitoittajana

Caisan toiminta-ajatus ja toiminnalle asetetut tavoitteet nousevat kaupungin ulkomaalaispoliittisesta ohjelmasta ja kotouttamisohjelmasta. Koulutustoimintaa ja asiantuntijaorganisaationa toimimista lukuun ottamatta kaikki Caisan nykyiset toimintamuodot sisältyivät jo vuoden 1995 ulkomaalaisohjelman tavoitteisiin. Tosin ohjelmassa ei otettu kantaa siihen, miten nämä toiminnat käytännössä järjestettäisiin, kenen vastuulla kunkin toiminnan järjestäminen olisi.

Vuoden 1995 ulkomaalaispoliittisessa ohjelmassa kaupungin tavoitteet maahanmuuttajien integraation suhteen oli jaettu kymmeneen painopistealueeseen. Kansainvälisen kohtaamispaikan perustaminen tuli esiin kolmessa näistä: *työllistymis- ja hyvinvointi* -otsikon alla, *monikulttuurisuus* -otsikon alla ja *maahanmuuttajien yhteiskunnallinen osallistuminen* -teeman alla.

¹14.10.1995 Helsingin kaupungin kulttuuri- ja kirjastolautakunta hyväksyi ulkomaalaisten tapaamispaikan perustamissuunnitelman ja rahoitusta koskevat järjestelyt (pöytäkirja 10/1995, §148), ja 30.10.1995 kaupunginhallitus hyväksyi kulttuuri- ja kirjastolautakunnan esityksen (§ 1623, Khs 549/02459/95 esityslistan asia Sj/3).

Työllistymiseen ja hyvinvointiin liittyvien tavoitteiden yhteydessä kohtaamispaikkojen perustamista perusteltiin uusien työtapojen kehittämällä:

”Etnisten ryhmien toimintamahdollisuuksia tuetaan ja kehitetään ulkomaalaisten kanssa uusia tekemisen malleja. Ulkomaalaisten ja suomalaisten yhteisiä kohtaamispaikkoja tuetaan.” (mts. 33)

Vastaavasti monikulttuurisuustavoitteiden yhteydessä kulttuuriin liittyvät perustelut korostuivat:

”Helsinki perustaa yhteistyössä järjestöjen kanssa kohtaamispaikan, joka lisää vuorovaikutusta helsinkiläisten ja eri etnisten ryhmien kesken, lisää tietoa ulkomaalaisista ja auttaa ymmärtämään toisia kulttuureita.” (mts.35)

Maahanmuuttajien yhteiskunnallista osallistumista koskevissa tavoitteissa kohtaamispaikat nähtiin vastaavasti keinoina vahvistaa kansalaisyhteiskunnan toimintaa:

”Kaupunginosayhteisöjen toiminnassa otetaan huomioon alueilla asuvat ulkomaalaiset. Kansalaisjärjestöjen, kuten kaupunginosayhdistysten ja kaupungin viranomaisten kiinteällä yhteistyöllä pyritään saamaan ulkomaalaisia mukaan toimintaan entistä enemmän. Tavoitteena on ulkomaalaisten omaehtoisen toiminnan vahvistaminen alueilla ja alueellisten kohtaamispaikkojen muodostuminen. Näin luodaan mahdollisuudet hedelmälliseen vuorovaikutukseen ja edesautetaan eri kulttuurien keskinäistä ymmärtämistä. Myös nuorten kohtaamispaikkoja kehitetään.” (mts.35)

Osa ohjelman tavoitteista oli kohdistettu selkeästi jonkin tietyn kaupungin hallintokunnan tehtäväkentälle, osa oli yleisempiä, kaikkia hallintokuntia koskevia tavoitteita, siis myös Caisaa koskevia.

Monikulttuurisuus – painopistealueen yhteydessä esitetyt, maahanmuuttajien oman etnisen identiteetin tukemiseen liittyvät tavoitteet ovat ilmeisesti omalta osaltaan vaikuttaneet siihen, että Caisa perustettiin nimenomaan kaupungin kulttuuriasiakseen yksiköksi:

”Kulttuuritarjontaan luodaan uusia muotoja, tarjontaa viedään lähelle maahanmuuttajia, kouluihin ja kokoontumistiloihin. Tavoitteena on maahanmuuttajien omien taiteellisten valmiuksien esilletulo.

”Helsinki haluaa eurooppalaiseksi kulttuuri-kaupungiksi. Eri etnisten ryhmien omaa kulttuuritoimintaa tuetaan, jotta he säilyttäisivät etnisen identiteettinsä.” (mts. 34)

Kaikkia hallintokuntia koskevia yleisiä tavoitteita olivat mm. maahanmuuttajien työllistämistä koskevat kannanotot, joita ohjelmassa esitettiin sekä työllistyminen ja sosiaalinen hyvinvointi – teeman alla että palveluvalmius-teemaan liittyen. Kaikkia kaupungin virastoja koskivat myös ulkomaalaisohjelman maahanmuuttajien yhteiskunnallista osallistumista koskevat yleiset ja alueelliset tavoitteet, esimerkiksi:

”Panostetaan ulkomaalaisten omien resurssien käyttöön yhteistoiminnassa palveluita kehitettäessä.” (tms. 33)

Yleisiin tavoitteisiin sisältyi myös ehdotus maahanmuuttajien neuvontapisteestä, joka ohjelmassa oli painopistealueen tiedotus alla:

”Helsinki perustaa yhteistyössä pääkaupunkiseudun kuntien kanssa tiedotuspisteen, joka palvelee kaikkia alueen ulkomaalaisia.

Helsinki kehittää omaa tiedotustoimintaansa ja palveluistaan tiedottamista ulkomaalaisille mahdollisuuksien mukaan heidän omalla äidinkielellään.

Kaikessa tiedottamisessa käytetään hyväksi ulkomaalaisten omia järjestöjä sekä kaikkia niitä yhteyksiä, joita kaupungin hallintokunnilla on.” (mts. 35)

Kaupungin integraatiopolitiikka ja järjestöjen rooli

Kaupungin ensimmäisessä ulkomaalaispoliittisessa ohjelmassa kiinnitettiin huomiota maahanmuuttajien järjestöjen tärkeään rooliin maahanmuuttajien integraatiossa. Järjestöjen uskottiin voimistavan etnisten yhteisöjen sisäistä integraatiota ja sitä kautta edistävän integroitumista myös suomalaiseen yhteiskuntaan:

”– vahva etninen yhteisö helpottaa valtayhteisöön mukaan pääsyä.”

”Ulkomaalaisten omien järjestöjen tavoitteena on mm. oman kielen ja kulttuurin säilymisen tukeminen. Järjestäytymällä maahanmuuttajat voivat ajaa omien tavoitteidensa saavuttamista ja vahvistaa jäsentensä identiteettiä, joka on voimavara uuteen yhteiskuntaan sopeutumisessa.

Maahanmuuttajayhteisöt pitävät yllä myös laajempaa, globaalia verkostoa olemalla yhteydessä entiseen kotimaahansa.” (Helsingin kaupunginkanslia 1995, 29)

Ohjelmasta ei käy ilmi, mitä vahvalla etnisellä yhteisöllä tarkoitettiin. 1990-luvun alun kotimaisessa maahanmuuttotutkimuksessakin se näytti määrittyvän pikemminkin vastakohtiensa kautta. Etnisten yhteisöjen 'heikkous' liitettiin ennen muuta niiden hajanaisuuteen. Esimerkiksi Elina Ekholm kiinnitti huomiota vaikeuksiin, joita pakolaisilla oli Suomessa yhteisöjensä sisäisen integraation suhteen, niin oman kielen, kulttuurin kuin uskonnon harjoittamisen suhteen. Hän katsoi näiden vaikeuksien liittyvän osittain valtayhteisön toimenpiteisiin, esimer-

kiksi pakolaisten hajasijoitukseen ja äidinkielen opetuksen vähäisyyteen, ja osittain pakolaisryhmien sisäisiin ristiriitoihin. (esim. Ekholm 1994, 76, 100–106)

Yhteisöjä tutkineen Heikki Lehtosen mukaan kommunikaatio on yhteisön muodostumisen perusedellytys. Hän on kiinnittänyt huomiota myös siihen, että alueellisuus on yhteisön ulkoinen tunnusmerkki. Yhteisö on kuitenkin seurausta tietynlaisesta sosiaalisesta vuorovaikutuksesta, ei tilaan sijoittumisesta. Yhteinen asuinpaikka ei loogisesti edellytä sen paremmin yhteistä toimintaa kuin tietoisuusmuotoina jaettuja yhteisiä tunnuksiakaan.

Lehtonen arvostelee modernin maailman yhteisökäsityksiä siitä, että niille on tunnusomais- ta vetää yhtäläisyysmerkit alueellisen läheisyyden ja yhteisöllisyyden välille. Yhteiskunnallisessa maailmassa pelkkä abstrakti, asuinpaikkaan liittyvä yhteenkuuluvaisuuden tunne voi Lehtosen mukaan edustaa korkeinta ja syvälistintä yhteisyyden kokemusta, mutta tällöin kysymys ei hänen mukaansa ole kuitenkaan yhteisöllisyydestä vaan symbolisesta yhteisyydestä. Toisaalta hän katsoo, että paikallisuus on aina toiminnallisen yhteisön potentiaali alkeismuoto ja sen välttämätön edellytys. (Lehtonen 1990, 24, 218–219)

Viranomaisten näkökulmasta riittävän 'vahvojen' etnisten yhteisöjen muodostumisen katsottiin joka tapauksessa edellyttävän sellaista politiikkaa, jolla tuettaisiin samaan ryhmään kuuluvien maantieteellistä läheisyyttä, koska hajasijoitus oli vaikeuttanut yhteydenpitoa. Toiseen yhteisön muodostumisen edellytykseen, yhteisymmärryksen syntymiseen viranomaisilla oli vähemmän vaikutusmahdollisuuksia, koska ristiriidat usein liittyivät lähtömaiden tilanteisiin.

Esimerkiksi somalialaisten ryhmä oli hyvin hajanainen osittain pakolaisuuden taustalla olleen

sisällissotatilanteen takia, osittain somalialaisen yhteiskunnan perinteisen organisoitumistavan, klaanijärjestelmän takia. Hajanaisuutta kuvasi mm. se, että Helsingissä oli vuonna 1993 jo neljä somalialaisten perustamaa yhdistystä, vaikka heitä asui siellä tällöin vasta noin 600. (Alitolppa-Niitamo 1994, 37–38, 49)

Myös Suomen vietnamilaisten pakolaisten keskuudessa näkyivät vielä 1990-luvun alussa 30 vuotta kestäneen sodan jäljet ja pohjois- ja etelävietnamilaisten väliset ristiriidat, vaikka Vietnam oli yhdistynyt jo vuonna 1975. Yhtä lailla hajallaan olivat iranilaiset, jotka jakaantuivat moniin eri uskontokuntiin, poliittisiin ryhmiin yms. (Ekholm 1994, 76, Turtiainen 1998) sekä entisen Jugoslavian alueelta muuttaneet, hekin sisällissotatilanteesta lähteneet (esim. Salmiinen 1997).

Siirtolaiset olivat aivan yhtä hajanainen ryhmä kuin pakolaisetkin. Valtaosa Suomen ulkomaalaisista oli eurooppalaisia, jotka asuivat hajallaan eri puolilla pääkaupunkiseutua tai sen ulkopuolella. He olivat siis sekä etnisesti heterogeeninen että maantieteellisesti hajallaan oleva ryhmä. Avioituminen on ollut keskeinen Suomeen muuton syy. Ennen inkeriläisten paluumuuton alkamista 1990-luvun alussa se oli myös lähes ainoa syy. Koska useimmat ulkomalaiset olivat saapuneet Suomeen satunnaisesti, heidän vastaanottamiseensa ei oltu varauduttu samaan tapaan kuin tänne valittujen pakolaisten tai inkeriläisten paluumuuttoon. (Jaakkola 1991)

Samoin kuin pakolaisia myös siirtolaisia jakoivat poliittiset ym. näkemyserot, eivätkä edes yhteinen etninen tausta ja maantieteellinen läheisyys välttämättä riittäneet yhdistämään heitä. Esi-

merkiksi Suomen puolalaisten siirtolaisten yhteistä toimintaa ja yhteisön muodostusta vaikeuttivat Jaakkolan (1994) mukaan poliittisten ristiriitojen ohella esimerkiksi elintasoerot ja keskinäinen kateus. Suomen puolalaiset olivat pääasiassa avioliiton myötä Suomeen muuttaneita. Heistä vain noin joka kymmenes kuului puolalaisten yhdistykseen, vaikka sillä ei ollut mitään sellaisia poliittisia tai muita tavoitteita, jotka sinällään olisivat sulkeneet ketään ulkopuolelle. Jaakkolan mukaan se oli ennen muuta yhdessäolojärjestö, joka lähinnä tarjosi mahdollisuuden muiden puolalaisten tapaamiseen, oman kielen ja kulttuurin ylläpitoon.

Entisestä Neuvostoliitosta muuttaneissa oli sekä suomalaisten puolisoina maahan muuttaneita että inkeriläisiä 'paluumuuttajia'. Avioliiton kautta maahan muuttaneilla ei yleensä ollut tukenaan laajaa etnistä yhteisöä eikä yhteistä historiaa, johon samaistua, mutta eivät inkeriläiset paluumuuttajatkaan välttämättä tukeutuneet toisiinsa, sillä hekin olivat varsin heterogeeninen ryhmä.

Toisin kuin usein ajatellaan, eivät inkeriläiset paluumuuttajatkaan edustaneet vain yhtä etnistä ryhmää. He olivat lähtöisin eri puolilta entistä Neuvostoliittoa ja usein syntyneet ns. seka-avioliitoista. Suomalaisuus ei välttämättä riittänyt yhteisen identiteetin pohjaksi, jos heidän oma kansallisuutensa oli muu kuin Suomen. Varsinaisten paluumuuttajien mukana muuttaneet puoliset saattoivat edelleen edustaa muita kansallisuuksia. (Ekholm ym. 1995, 8–10).

Kun maahanmuuttajakenttä oli Helsingin ulkomalaispoliittisen ohjelman kirjoittamisen aikaan näin hajanainen, haluttiin 'vahvojen' etnisten yhteisöjen syntymistä viranomaisen toi-

mesta edistää. Tähän tavoitteeseen uskottiin päästävän tukemalla eri etnisten ryhmien järjestäytymistä omia etujaan ajaviksi yhdistyksiksi. Kohtaamispaikan uskottiin parantavan järjestöjen toimintamahdollisuuksia. Ulkomaalaispoliittisen ohjelman (1995) perusteluosassa tämä todetaan:

”Etnisten yhteisöjen toimintamahdollisuudet tulee luoda mm. perustamalla kohtaamispaikkoja ja tukemalla heidän omien järjestöjensä toimintaa.” (mts. 29)

Etnisten yhteisöjen järjestäytymisen tukemisen taustalla oli toisaalta myös toive siitä, että sitä kautta viranomaisten yhteistyö maahanmuuttajien kanssa helpottuisi. Maahanmuuttajajärjestöjen tavoitteiden suhteen ohjelmassa oltiin ehkä liiankin toiveikkaita. Järjestöjen oletettiin esimerkiksi automaattisesti suuntautuvan yhteistyöhön valtakulttuurin edustajien kanssa:

”Valtaväestön ja etnisten järjestöjen yhteistyö raivaa ennakkoluuloja ja mahdollistaa kansainvälisen ilmapiirin syntymistä. Vahvat etniset yhteisöt tuovat oman kulttuurinsa ja osaamisensa valtakulttuurin käyttöön, ovat rikkaus ja resurssi” (mts. 30)

Järjestöjen toiminnan tukeminen ei kuitenkaan perustunut pelkästään tutkimustuloksiin ja virkamiesten näkemyksiin, vaan se oli myös vastaus järjestökentältä nousseisiin vaatimuksiin. Tämä tuli esiin kysyttäessä Caisaan sen perustamisvaiheissa kohdistuneita odotuksia tässä vaiheessa mukana olleilta kaupungin virkamiehiltä. Silloisen ulkomaalaisyksikön päällikön mukaan:

”[Caisan] perustamisessa oli selvää, että järjestöjen toiveisiin haluttiin vastata.”

Kotouttamisohjelma ja Caisan tavoitteiden tarkistaminen

Vuonna 1999 Suomi sai kotouttamislain. Kotoutumisella tarkoitetaan kotouttamislain 2 §:n mukaan maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä tavoitteena osallistua työelämään ja yhteiskunnan elämään samalla omaa kieltään ja kulttuuriin säilyttäen. Koska kotoutuminen on riippuvainen paitsi maahanmuuttajan yksilöllisistä ominaisuuksista ja mahdollisuuksista myös ympäröivän yhteiskunnan suhtautumisesta, katsoivat lain säätäjät tarvittavan myös kotouttamista, eli viranomaisten järjestämiä maahanmuuttajan kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja näihin toimenpiteisiin kohdistettavia voimavaroja. Lain kotouttamista tukevien toimenpiteiden piiriin kuuluvat Suomessa pysyvästi asuvat maahanmuuttajat.

Siihen laissa ei otettu kantaa, mitä kulttuurin, uskonnon tai elämäntapojen säilyttäminen käytännössä tarkoittaa. Tältä osin lain säännökset ovat ohjaavia ja liittyvät kotoutumisen käsitteeseen ja ohjaavat kotouttamista edistävän toiminnan järjestämistä. Kotoutumista edistävistä keinoista laissa sen sijaan on säädöksiä. Paikallistasolla edellytetään laadittavaksi kunnallinen kotouttamisohjelma, joka sisältää maahanmuuttajien kotouttamisen tavoitteet, toimenpiteet ja voimavarat sekä yhteistyön eri tahojen kanssa. Ohjelman piiriin kuuluvat kaikki ne maahanmuuttajat, joilla on kotikunta Suomessa. Kotouttamisohjelmia koskevaan 7 §:ään on vielä lainmuutoksella lisätty velvoite sisällyttää kotouttamisohjelmaan myös etnisen tasa-arvon ja hyvien etnisten suhteiden edistäminen. (Valtioneuvoston selonteko kotouttamislain toimeenpanosta, 8–9)

Kotouttamislain voimaantulon lähestyessä myös Helsingin kaupungin ulkomaalaispoliittista ohjelmaa päätettiin tarkistaa. Kaupunginhalli-

tuksen vuonna 1998 hyväksymässä ja edelleen voimassa olevassa 'Maahanmuuttajien kotouttamisohjelmassa' (1999) Caisan toiminta mainittiin omiana kohtanaan 'Kulttuuri ja vapaa-aika' -alaotsikon alla.

Kotouttamisohjelmassa korostettiin Caisan roolia nimenomaan monikulttuurisen kaupungin rakentajana:

"Caisan toiminnan tavoitteena on tukea monikulttuurisen kaupungin kehittymistä edistämällä eri kulttuureja edustavien ihmisten vuorovaikutusta ja antamalla tietoa eri kulttuureista." (Helsingin kaupunginkanslia 1999, 51)

Tehtäväänsä monikulttuurisen kaupungin rakentajana Caisan edellytettiin siis toteuttavan toimimalla kansainvälisenä kohtaamispaikkana ja kulttuurin tiedotuspisteenä. Molemmat perustehtävät jakaantuvat edelleen lukuisiksi osatehtäviksi.

Kohtaamispaikkatehtävää Caisan edellytettiin toteuttavan ensinnäkin tarjoamalla tiloja maahanmuuttajajärjestöjen toiminnalle ja toiseksi, luomalla edellytyksiä maahanmuuttajien ja valtaväestön kohtaamisille sekä kulttuuritilaisuuksissa että epämuodollisemmin:

"Kahvila ja lehtienlukutila mahdollistavat vapaan tapaamispaikan, johon on helppo tulla. Järjestöt pitävät Caisassa kokouksia ja seminaareja. Kaikille avoimia tilaisuuksia ovat eri kansallisuuksien juhlat, kulttuuri-illat, keskustelutilaisuudet, taidenäyttelyt ja konsertit sekä liikunta-, taide- ja kulttuurikursit." (mts. 51)

Toiseksi ohjelmassa tuotiin esiin maahanmuuttajien omakielisten neuvontapalvelujen tarve ja Caisan rooli siinä:

"Noin puolet Caisan henkilökunnasta on maahanmuuttajia. Monikulttuurinen henkilökunta palvelee myös harvinaisempiin kieliryhmiin kuuluvia maahanmuuttajia heidän omalla

Kansainvälisyyskasvatus-kurssi. Kuva: Cameron Sang, Kansainvälinen Kulttuurikeskus Caisa.

kielellään, mikä on koettu merkittäväksi oman identiteetin säilyttämisessä.[–] Avoimen toiminnan tärkeäksi muodoksi on kehittyneet neuvontatyö ja maahanmuuttajien kuunteleminen, ohjaaminen kaupungin ja järjestöjen palveluihin sekä ratkaisujen etsiminen ongelmiin.” (mts. 51)

Ohjelmassa todettiin myös Caisan kehittyneen monikulttuurisuusasioiden asiantuntijaorganisaatioksi, ja tämä tuotiin esiin uutena tehtävänä: *”[–] Caisa on kehittynyt maahanmuuttajien asioihin perehtyneeksi monikulttuurikeskukseksi, jossa kulttuurin käsite on laajentunut kulttuuritilaisuuksien järjestämisestä vuorovaikutukseen kaikilla elämän alueilla. Samalla Caisaan on kerääntynyt monikulttuurisuuskysymysten asiantuntemusta, jota hyödynnetään sekä lapsille että aikuisille suunnatussa koulutus- ja kehittämistoiminnassa.” (mts.51)*

Ohjelmassa edellytettiin, että Caisassa edelleen kehitettäisiin ja syvennettäisiin kaikkia edellä mainittuja toimintamuotoja. Esimerkiksi maahanmuuttajien neuvontapalveluita ehdotettiin kehitettäväksi siten, että perustetaan maahanmuuttajia palveleva tietopankki. Vastaavasti sekä kohtaamispaikkatoimintaa että neuvontapalveluja ehdotettiin järjestettäväksi myös maahanmuuttajien asuinalueilla lähiöissä. Kokonaan uutena avauksena ehdotettiin maahanmuuttajien työllistymiseen ja kotoutumiseen liittyvän koulutustoiminnan aloittamista Caisassa. Caisan toivottiin yhdessä eri yhteistyötahojen kanssa järjestävän kieli- ja työelämäkurseja sekä maahanmuuttajanuorille että aikuisväestölle. (Mts. 52)

Kotouttamisohjelman jälkeen Caisan toiminnan tavoitteita ei ole tarkennettu.

Maahanmuuttajien integraatio

Integraation käsite siirtolaisuustutkimuksessa

Maahanmuutto oli 1990-luvun alun Suomessa uusi ilmiö. Helsingin aktiivisuus maahanmuuttaja-asioissa liittyi yhtäältä kaupungin kansainvälistymisstrategiaan ja sen taustalla olleisiin selvityksiin (Holstila ym. 1991, Haila 1994), toisaalta Pääkaupunkiseudun asemaan Suomen kansainvälisessä muuttoliikkeessä. Helsinki on yleensä ollut maahanmuuttajien ensimmäinen etappi heidän saapuessaan Suomeen.

Kaupungin ulkomaalaispoliittisten tavoitteiden muotoiluista ja perusteluista on niin Caisaan liittyen kuin yleisemminkin luettavissa, että niiden taustalla ovat olleet kansainvälisen siirtolai-

suustutkimuksen tulokset. Kaupunki oli myös itse aktiivinen maahanmuuttajien integraatiota koskeviin tietotarpeisiin vastaamisen suhteen. Tästä osoituksena olivat maahanmuuttajien integroitumista käsittelevät tutkimukset. (Esim. Aarrevaara 1993, Hirstiö-Snellman 1994, Schulman ja Kanninen 1997, Jaakkola 1995). Kaupunki oli näkyvästi mukana myös vuosina 1995–97 toteutetussa Maahanmuuttajien työ- ja koulutusprojektissa (Pitkänen 1999).

Ulkomaalaisohjelmien tavoitteiden taustalla olevien oletusten avaamiseksi seuraavassa luodaan lyhyt katsaus maahanmuuttotutkimukseen ja sen keskeisiin käsitteisiin.

Siirtolaisuustutkimuksen keskeinen kiinnostuksen kohde on, mitä tapahtuu kun eri kulttuurei-

hin kuuluvat ihmiset kohtaavat. Vaikka kohtamisessa on mukana kaksi osapuolta, on tutkimus kohdistunut pääasiassa maahanmuuttajiin. Tutkijat pohtivat, mitä maahanmuuttajille tapahtuu uudessa maassa, missä määrin he omaksuvat valtakulttuurin arvoja ja missä määrin pitävät yllä omaa kulttuuriaan ja millaisen aseman he saavuttavat uudessa maassa. (Ekholm 1994, 9)

Integraatio on sanana kotiutunut siirtolaisuustutkimukseen suhteellisen myöhään. Vasta 1980-luvun maahanmuutto- ja vähemmistötutkimus on alkanut pohtia käsitteen sisältöä ja käyttökelpoisuutta. Käsitteellä ei edelleenkään ole maahanmuuttotutkimuksen näkökulmasta selkeätä ja yksiselitteistä määritelmää. (Forsander 2001, 32, 38)

Elina Ekholm on korostanut integraation prosessiluonnetta. Maahanmuuttotutkimuksessa integraatio on yleensäkin mielletty prosessiksi pikemminkin kuin asiantilaksi. Yleensä integraatiota koskevilla määritelmillä on mukana kaksi tekijää: tavallisesti valtayhteisö tai osa siitä, ja maahanmuuttajaosapuoli joko yksilö- tai yhteisötasolla. Tarkastelussa on tavallisimmin ollut maahanmuuttajaosapuolen integroituminen isompaan kokonaisuuteen ja tässä prosessissa tapahtuvat muutokset nimenomaan maahanmuuttajan ja/tai hänen yhteisönsä kannalta. Harvemmin tutkimuksen kohteena ovat olleet valtaväestössä tapahtuvat muutokset. (Ekholm 1994, 20)

Integraatiokäsitteen rajauksessa on aina syytä määritellä myös ne yhteisöt, joista kulloinkin puhutaan. Integraatiota voi tutkia esimerkiksi seuraavista kolmesta näkökulmasta:

- * integraatio vastaanottavaan tai valtayhteisöön
- * integraatio etnisten ryhmien välillä
- * integraatio oman etnisen yhteisön sisällä

Valtayhteisön suuntaan tapahtuvaa integraatiota voi kutsua rakenteelliseksi integraatioksi, joka sisältää eri osa-alueita: poliittisen, taloudellisen ja sosiaalisen integraation.

Integraatio etnisten ryhmien välillä viittaa etnisten ryhmien keskinäiseen kanssakäymiseen, jonka tavoitteena on vähemmistötietoisuuden herättäminen ja esimerkiksi maahanmuuttajien yhteisten intressien löytäminen suhteessa valtayhteisöön. Osa etnisten ryhmien keskinäistä integraatiota on myös hierarkkinen järjestäytyminen, joka ilmenee kilpailuna vähemmistöryhmien keskinäisestä asemasta yhteiskunnassa.

Etnisen yhteisön sisäinen integraatio kuvaa etnisen ryhmän yhtenäisyyttä, keskinäistä solidaarisuutta sekä kulttuuristen arvojen ylläpitoa. (Forsander 2001, 38–40.)

Rakenteellisen integraation ja etnisten ryhmien sisäisen integraation keskinäistä suhdetta voi tarkastella kahdesta suunnasta. Ensinnäkin voidaan ajatella, että mikäli maahanmuuttajat jäävät valtayhteiskunnan rakenteiden (työ, koulutus, poliittinen osallistuminen) ulkopuolelle tai marginaaliseen asemaan niissä, vaikeuttaa se myös tunnustuksen saamista etniselle ja kulttuuriselle moniarvoisuudelle. Toisaalta voidaan myös ajatella, että vasta integroituminen omaan etniseen ryhmään avaa mahdollisuudet valtayhteiskuntaan integroitumiselle. (Ekholm 1994, 41)

Ajatus etnisen ryhmän sisäisen integraation merkityksestä perustuu havaintoihin, joiden mukaan samasta etnisestä tai kulttuurisesta taustasta tulevien maahanmuuttajien asettuminen vastaanottavaan yhteiskuntaan ei merkitse automaattisesti yhteisön muodostumista. Päinvastoin, ryhmän jäsenillä voi olla hyvin erilaisia ja jopa vastakkaisia tavoitteita, jotka liittyvät sukupuoleen, sosiaaliryhmään tai muihin sellaisiin tekijöihin (esim. Rath 2000, 5–6)

Yhteisön muodostumisen edellytyksenä on ryhmätietoisuuden syntyminen, mitä kautta rajat yhteisöön kuuluvien ja muiden välillä vedetään. Parhaimmillaan tämä ryhmätietoisuus synnyttää yhteisöllisyyttä, sosiaalista tukea ja mahdollisesti myös institutionaalisia rakenteita, kuten yhdistyksiä, lehtiä, radiokanavia ja omia kouluja. Vasta sisäisesti integroituneet maahanmuuttajayhteisöt voivat taistella asemastaan valtakulttuurin instituutioissa vastustaakseen esimerkiksi syrjintää, ja edesauttaa näin etnisen yhteisön rakenteellista integraatiota niin yhteisö- kuin yksilötasollakin. Kyse on siis etnisten ryhmien muokkautumisesta poliittisia ja sosiaalisia oikeuksia ajaviksi etujärjestöiksi.

(Forsander 2001, 40–41)

Integraatio maahanmuuttajapolitiikan käsitteenä

Integraatiolla on kaksi tulkintaa: toinen viittaa eri osista koostuvan järjestelmän sisäiseen koheesioon ja toinen ulkopuolisten osien järjestelmään liittymiseen. Integraatiota voidaan siis tarkastella joko kokonaisuuden tai osien kannalta. Mikäli integraatiota tarkastellaan järjestelmän ominaisuutena, sisältyy siihen automaattisesti joitakin normatiivisia oletuksia siitä, mikä on kokonaisuuden toivottu sosiaalinen järjestys. (Bauböck 1994, 6–7)

Esimerkiksi pohjoismainen hyvinvointivaltio on rakennettu sen varaan, että kaikki ihmiset integroituvat tai heidät integroidaan saman arvojärjestelmän jakavaan yhteiskuntaan. Yhteiskunta integroi jäsenensä osakseen keskeisten instituutioidensa kuten työn ja koulutuksen kautta. Yhteiskunnan keskeisiin toimintoihin osallistuminen myös uusintaa arvomaailmaa, toisin sanoen ylläpitää integraatiota vahvimmalla jäsentensä koheesion tunnetta.

(Forsander 2001, 41)

Integraation käsitteellä on jonkin verran erilainen merkitys yhtäältä anglosaksisessa toisaalta ranskalaisessa maahanmuuttokeskustelussa. Integraation käsitteen monitulkintaisuus liittyy osittain myös sen poliittiseen käyttöön. Anglosaksinen traditio määrittelee myönteisen integraation sellaiseksi, jossa sopeutuminen tapahtuu oman kulttuurin säilyttäen, mutta valtakulttuuriin perehtyen. Assimilaatiota pidetään arveluttavana integroitumistapana, koska se tulkitaan taktiikaksi, jolla enemmistö pakottaa muukalaiset samanlaisiksi kuin he itse. Sitä vastoin ranskankielisen tradition valossa assimilaatiota pidetään onnistuneena integraation lopputuloksena. Monikulttuurisuuden sijasta ranskalaisessa keskustelussa puhutaan usein 'emansipoivasta assimilaatiosta', jossa maahanmuuttajat voivat, tosin omaehtoisesti, ilman vastaanottavan valtion tukipolitiikkaa, säilyttää ja rikastuttaa luovalla tavalla omaa kulttuuriaan.

(Ylänkö 1997, 31–38).

Integraatiokäsitteellä on useita merkityksiä myös ranskalaisen keskustelun sisällä. Valtosen mukaan Ranskassa 1900-luvun alkupuolella legitimi nimitys maahanmuuttajien sopeutumisprosessille virallisessa keskustelussa oli assimilaatio, jolla viitattiin yksisuuntaiseen muutokseen, jonka myötä maahanmuuttajat omaksuivat ranskalaiset lait ja perinteet ja ranskan kielen. Monista eri lähtökohdista tulleiden siirtolaisten sopeutuminen Ranskaan sujuikin tällöin tehokkaasti 'kansojen sulatusuuni' -ajattelun mukaisesti.

Asiaa alettiin kuitenkin tarkastella eri näkökulmasta 1970-luvulla, sen jälkeen kun uusien maahanmuuttajaryhmien maahanmuutto oli pysäytetty. Tällöin alkoi väittely maahanmuuttajien asemasta ja laillisten, ei-eurooppalaisten siirtolaisten asemasta ja tulevaisuudesta. Samalla assimilaation käsite menetti legitimitettiin sopeutumisprosessia kuvaavana terminä. Kilpaileva 'liittymisen' käsite (insertion)

oli hallitsevassa asemassa seuraavat kymmenen vuotta aina 1980-luvun puoleen väliin saakka. 'Liittyminen' tarkoitti, että maahanmuuttajalla oli oikeus kieltäytyä assimiloitumasta, oikeus kollektiivisen identiteettinsä puolustamiseen ja säilyttämiseen ja oikeus kieltäytyä sopeutumasta hallitsevaan ranskalaiseen kulttuuriin.

Sittemmin myös tämän käsitteen käyttö siirtolaisten sopeutumisen kuvaajana kyseenalaistettiin. Sen katsottiin legitimoivan sellaisen integraatiopolitiikan harjoittamisen, joka syvensi eroja siirtolaisten ja kantaväestön välillä ja tällaista politiikkaa vastustivat sekä antirasistiset liikkeet että äärioikeisto, joskin eri lähtökohdista. Antirasististen liikkeiden näkökulmasta eron korostumisen mahdollistava politiikka tähtäsi siirtolaisten lähettämiseen pois maasta. Myös 'liittymisen' käsitteen tilalle vähitellen omaksuttuun integraation käsitteeseen liittyi moniselitteisyyttä ja poliittista väritystä. Sitä saatetaan käyttää käytännössä tabuksi muodostuneen assimilaation käsitteen kiertoilmaisuna. Toisaalta käsitteen käyttö on saanut kannatusta, koska se sisältää ajatuksen sopeutumisprosessin kaksisuuntaisuudesta eli siitä, että siirtolaisten ja heidän jälkeläistensä toiminnalla on vaikutuksia myös valtakuntaan ja sen kulttuuriin. (Valtonen 1997, 20–21)

Maahanmuuttajien sopeutumista kuvaavat termit eivät siis ole arvovapaita, vaan niin eri sopeutusstrategioihin kuin niiden lopputulokseen liitetyt myönteiset ja kielteiset mielikuvat riippuvat ennen kaikkea vastaanottavan yhteiskunnan arvoista. Erilaisten integraationäkemyksen pohjalta on syntynyt myös erilaista politiikkaa ja erilaisia maahanmuuttajien palvelujärjestelmiä.

Universalismiin vai eriyttämiseen perustuvat palvelujärjestelmä?

Hyvinvointivaltiolliset palvelujärjestelmät voidaan jakaa kulttuurieroja koskevien taustaoleustensa perusteella karkeasti universalistisiin ja eriyttäviä toimenpiteitä suosiviin.

Molemmat pyrkivät samaan päämäärään eli etnisten vähemmistöjen tasa-arvoisen aseman turvaamiseen, mutta erilaisin toimin. Universalistien mielestä etnisten vähemmistöjen ongelmat voidaan poistaa samalla tavalla kuin kantaväestönkin vastaavat ongelmat. Kaikkien kansalaisten samanlaisen kohtelun arvioidaan johtavan samanarvoiseen lopputulokseen. Eriyttämistä kannattavien mukaan universalistinen sosiaalipoliittinen lähestymistapa johtaa etnisten vähemmistöjen sulautumiseen tai syrjäytymiseen, koska toimenpiteet eivät vastaa avun tarpeeseen. Valikoivan sosiaalipoliittikan kannattajat katsovatkin tasa-arvon ja kulttuurisen moniarvoisuuden saavuttamisen edellyttävän erilaisia käytäntöjä kaikkien samanlaisen kohtelun sijaan.

Myönteinen eriyttäminen merkitsee käytännössä mm. vähemmistöjen tarpeista lähteviä vaihtoehtoisia tapoja palvelujen organisoimisessa, etnisyyteen perustuvaa tilastointia ja tasa-arvon seurantaa. Rakenteellista eriarvoisuutta pyritään korjaamaan vähemmistöihin kohdistuvilla erillisillä tukitoimilla erityisesti työelämässä ja koulutuksessa.

Myönteinen eriyttäminen voidaan edelleen jakaa kulttuurisesti tiedostamattomaan, liberaalpluralistiseen, kulttuuripluralistiseen ja strukturalistiseen lähestymistapaan sen perusteella, millaisia toimintaperiaatteita niissä korostetaan. (Matinheikki-Kokko (1994, 84–85)

Kaija Matinheikki-Kokon mukaan Suomen viralliset pakolaispoliittiset periaatteet ilmensivät 1990-luvun puolivälissä liberaalispluralistista lähestymistapaa. Sille oli tunnusomaista vähemmistön tasa-arvoisuuden korostaminen ja sen tavoittelu yksittäisin tukitoimin. Viranomaiset korostivat pakolaisten tasa-arvoisuutta maahanmuuttoaikavaiheeseen liittyvänä asiana, ei vähemmistöasemaan ja yhteiskunnallisiin rakenteisiin ankkuroituvana tekijänä. Yhteiskunnallisten rakenteiden sijaan korostettiin pakolaisten ja muiden maahanmuuttajien yksilöllisiä tarpeita, joihin vastaaminen edellytti tilanteesta toiseen vaihtelevia toimenpiteitä.

Tämän lähestymistavan mahdollisti Suomen vastaanottamien pakolaisten pieni määrä. Pie-nille pakolaisryhmille kyettiin räätelöimään palveluita ilman, että karkeita ja näkyviä rakenteellisia epäkohtia olisi noussut esiin. Siten huomio ei Suomessa ole kohdistunut vähemmistön eriarvoisuutta ylläpitäviin yhteiskunnallisiin rakenteisiin, kuten monissa sellaisissa maissa, jotka ovat ottaneet vastaan maahanmuuttajia runsaasti ja pitkään. Näissä maissa etnisten vähemmistöjen on havaittu olevan pikemminkin pysyvä, yhteiskunnan rakenteisiin kytkeytyvä ilmiö kuin tiettyyn ajanjaksoon tai tilanteeseen liittyvä asia.

Suomessa maahanmuuttajatyöntekijät ovat yleensä vierastaneet valikoivia toimenpiteitä. Erilaisuuden korostamisen on pelätty ilmentävän myös eriarvoisuutta, ja palvelujen eriyttämisen on pelätty johtavan pakolaisten eristämiseen muusta yhteiskunnasta. Siksi kaikkia, myös pakolaisia, on haluttu kohdella samojen standardien mukaisesti. Tämän on uskottu ainakin muodollisesti takaavan kaikkien oikeuksien kunnioittamisen.

Suhtautuminen palveluiden eriyttämiseen on kuitenkin vaihdellut voimakkaasti sekä ammattiryhmittäin että asiaryhmittäin. Matinheikki-

Kokon tutkimista ammattiryhmistä myönteisimmin palvelujen eriyttämiseen suhtautuivat maahanmuuttajien aikuiskoulutuksesta vastaavat opettajat.

Asiaryhmittäin suhtautuminen vaihteli siten, että omaan työhön ja omaan ammattialaan liittyvissä asioissa pakolaistyöntekijät havaitsivat kulttuuristen tukitoimien tarpeen herkimmin ja suhtautuivat kulttuuriseen eriyttämiseen vähemmän torjuvasti kuin muiden ammattiryhmien toimialaan liittyvissä palveluissa.

Suhtautuminen palveluiden eriyttämiseen vaihteli lisäksi kunnittain siten, että paljon pakolaisia vastaanottaneiden kuntien pakolaistyöntekijät kannattivat muita yleisemmin monikulttuurisia toimenpiteitä. Pakolaistyön kokemuksen ja koulutuksen myötä työntekijöiden tietoisuus kulttuurien välisestä eroista ja pakolaisten yhteiskunnallisesta asemasta lisääntyi. Samalla lisääntyivät myös taidot kehittää toimenpiteitä, joilla voitaisiin vastata eri kulttuuriryhmien tarpeisiin.

Kaija Matinheikki-Kokon mukaan pelkkä periaateohjelmien laatiminen ei riitä takaamaan vähemmistöjen kulttuuristen oikeuksien toteuttamista. Se edellyttää palvelujärjestelmältä myös konkreettisia monikulttuurisia käytännön järjestelyjä. (Matinheikki-Kokko 1994, 118–122)

Myöhemmin väitöskirjassaan hän päätyi samaan tulokseen. Sosiaalityöntekijöiden ja maahanmuuttajien opetus- ja ohjaustyössä työkentelevien asennoituminen maahanmuuttajien suhtautuminen erityispalveluita kohtaan oli edelleen torjuvaa. Suomalainen maahanmuuttajapolitiikka oli siis toimenpiteiden tasolla ja työntekijöiden kannanotoissa edelleen universalistista, eli maahanmuuttajia assimiloivaa, vaikka ideologinen taso oli muuttunut pluralismia kannattavaan suuntaan. (Matinheikki-Kokko, 1997)

Helsingin kaupungin ulkomaalaispolitiikka näyttäisi – toisin kuin valtakunnallinen politiikka – jo 1990-luvun puolivälissä edustaneen kulttuuripluralistista eli monikulttuurista lähestymistapaa, jossa etnisten vähemmistöjen kulttuuristen erityispiirteiden huomioon ottamista pidettiin keskeisenä vähemmistöjen hyvinvoinnin turvaamisessa (Perkinen 1997, 110, käsitteen määrittely, ks. Matinheikki-Kokko 1994, 86–87). Tämä tuli esiin mm. niiden integraation määritelmien kautta, joihin Helsingin kaupungin integraatiopolitiikka perustui:

”Integraatiolla tarkoitetaan sitä, että ulkomaalainen osallistuu valtakulttuurin yhteiskunnan taloudelliseen, poliittiseen ja sosiaaliseen elämään, mutta samalla kokee kuuluvansa omaan etniseen ryhmäänsä tuntematta tästä ristiriitoja. Tärkeää integraatiossa on maahanmuuttajia vastaanottavan maan valmius hyväksyä ja sietää erilaisuutta.” (Helsingin kaupunginkanslia 1995, 31)

”Helsinki muuttuu kansainväliseksi, monikulttuuriseksi kaupungiksi, jossa ulkomaalaisilla on tasavertaiset oikeudet palvelujen käyttöön sekä mahdollisuus kotoutua¹ Helsinkiin oman kieli- ja kulttuuritaustansa säilyttäen. Maahanmuuttajat ovat kaupungin kansainvälistymisen voimavara.

Maahanmuuttajien kielitaidon kehitystä tuetaan ja edistetään, tavoitteena toimiva kaksikielisyys. Maahanmuuttajien työllistymistä edistetään ja omatoimisuutta vahvistetaan yhdessä eri tahojen, kuten elinkeinoelämän ja maahanmuuttajien järjestöjen kanssa.” (Helsingin kaupunginkanslia 1999, 21)

Näin määriteltynä integraatio edellyttää sekä maahanmuuttajilta että vastaanottavan maan kansalaisilta jonkinlaista uudelleenorientoitumista. Perustaessaan ulkomaalaispolitiikkansa tällaisen integraation määritelmän varaan kaupunki asetti myös omalle toiminnalleen molempiin ryhmiin liittyviä tavoitteita:

- * Maahanmuuttajien osalta tavoitteena oli saada vedettyä heidät mukaan osallistumaan valtayhteiskunnan elämään.
- * Tunnustaessaan maahanmuuttajien oikeuden samanaikaisesti sekä säilyttää oman kulttuurisen identiteettinsä että osallistua valtayhteiskunnan elämään kaikilla elämän alueilla kaupunki sitoutui edistämään valtayhteiskunnan rakenteiden muuttumista sellaisiksi, että ne antavat tilaa myös totutusta poikkeaville toimintatavoille.
- * Koska valtaväestön torjuva suhtautuminen maahanmuuttajiin saattaa muodostua tällaisen kehityksen esteeksi, kaupunki sitoutui ohjelmassa samalla myös sellaisiin toimenpiteisiin, joilla valtaväestön asenteita saataisiin muokattua myönteisemmiksi.

Palvelujärjestelmän käytännön järjestelyjen osalta Helsingin kaupungin toiminta on pääosin noudattanut samanlaisia periaatteita kuin yleensäkin Suomessa eli maahanmuuttajien palvelut on yleensä pyritty rakentamaan olemassa olevan palvelujärjestelmän sisään niitä kehittämällä, esimerkiksi maahanmuuttajien koulutuspalvelut on järjestetty opetusviraston toimintana, sosiaalipalvelut sosiaaliviraston ja nuorisotyö nuorisoasiainkeskuksen palveluna.

¹Kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä tavoitteena osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen. [-] Kotouttamisella tarkoitetaan yhteiskunnan toimenpiteitä, joilla maahanmuuttajien kotoutumista tuetaan. (Helsingin kaupunginkanslia 1999, 19)

Selvän poikkeuksen tästä muodosti kuitenkin Caisan perustaminen erilliseksi, maahanmuuttajien palveluihin erikoistuneeksi yksiköksi. Myös Caisan toiminnan nopea kasvu ja levittäytyminen niin monelle eri sektorille on poikennut kaupungin yleisistä linjauksista palvelujen järjestämisen suhteen.

Caisa´s Comedy Club. Kuva: Kansainvälinen Kulttuurikeskus Caisa.

Kohtaamispaikkatoimintaan liittyvät taustaoletukset

Suomessa maahanmuuttajien sopeutumisstrategioita on yleisimmin tarkasteltu sosiaalipsykologi John Berryn akkulturaatiomallin avulla. Berry on määritellyt akkulturaation prosessiksi, jossa yksilö on kosketuksissa omasta poikkeavaan kulttuuriseen ympäristöön. Berry jakaa

akkulturaatiostrategiat neljään tyyppiin sen mukaan, millainen suhtautuminen ja toimintatapa tulijalla on yhtäältä omaan ryhmäänsä, toisaalta vastaanottavaan tai valtayhteisöön. Näistä integraatio viittaa akkulturaatiostrategiaan, jossa yksilö yhtäältä pyrkii säilyttämään oman kulttuurisen identiteettinsä pitämällä yllä kiinteitä suhteita etniseen omaan yhteisöönsä ja toisaalta pyrkii myös aktiiviseen vuorovaikutukseen vastaanottavan tai valtayhteisön kanssa.

Integraatio on tutkimuksissa osoittautunut myönteisimmäksi vaihtoehdoksi, koska siihen liittyy vähiten akkulturaatiostressiä. Kaikkein kielteisimpänä vaihtoehtona pidetään marginalisaatiota eli tilannetta, jossa yksilö jättäytyy sekä oman etnisen yhteisönsä että vastaanottavan tai valtayhteisön ulkopuolelle.

(Ekholm 1994, 12–13, Forsander 2001, 36–37, Alitolppa-Niitamo 2001, 140, Berry 1996)

Berryn mallin soveltaminen maahanmuuttajien integraation tutkimiseen ei kuitenkaan ole aivan niin yksinkertaista kuin edellisen perusteella voisi ensi silmäyksellä näyttää. Maahanmuuttajathan saattavat valita eri elämäntilanteilla eri strategioita. Esimerkiksi perheessä ja etnisessä yhteisöissä saattavat vallita oman etnisen yhteisön arvot, vaikka julkisella alueella (työ, koulutus, poliittinen osallistuminen) omaksutaankin valtayhteisön arvoja. Berryn malli onkin käyttökelpoisin tutkittaessa valtayhteisön politiikkaa: vahvistaako valtayhteisö poliittisena, taloudellisenä ja sosiaalisena järjestelmänä integraatiota, sulautumista, eristäytymistä vai syrjäytymistä. (Ekholm 1994, 13)

Sekä maahanmuuttajien ja valtaväestön välisen että eri maahanmuuttajaryhmien keskinäisen ymmärtämyksen ja luottamuksen syntymisen edellytyksenä on se, että näiden ryhmien välillä on vuorovaikutusta. Kommunikaatio voi kuitenkin syystä tai toisesta estyä. Kommunikaation esteet voivat olla rakenteellisia tai ne voivat liit-

tyä motivaatiotekijöihin. Sekä vähemmistöryhmän sisällä että sen kontaktissa valtakulttuuriin saattaa vallita normeja, arvoja ja ideologioita, jotka voivat hankaloittaa sosiaalisten verkostojen luomista. Kommunikaatio toisen ryhmän kanssa saatetaan joissakin tapauksissa nähdä jopa uhkana, sillä ryhmien välisiin kontakteihin liittyy myös konflikteja.

(Alitolppa-Niitamo 1994, 55–56)

Valtaväestön torjuva suhtautumista tulijoihin on yksi tekijä joka voi vaikeuttaa kommunikaatiota ja sitä kautta maahanmuuttajien sopeutumista. Valtaväestön reaktioita maahanmuuttotilanteessa on selvitetty lähinnä erilaisilla asennetutkimuksilla. Näissä tutkimuksissa on ollut kaksi kilpailevaa lähestymistapaa, kontaktihypoteesi ja konfliktiteoria.

Kontaktihypoteesin esitti alun perin Allport (1954). Sen mukaan ihmiset luonnostaan suhtautuvat jossain määrin ennakkoluuloisesti vieraiseen tai tuntemattomaan, mutta eri ryhmien välisten kontaktien lisääntyessä ajan myötä ennakkoluuloiset asenteet vähenisivät ja suvaitsevaisuus lisääntyisi. Teoriaa sittemmin kehittäneet tutkijat (esim. Brown 1995) ovat lisäksi tähdentäneet, että ennakkoluulot vähenevät ainoastaan siinä tapauksessa, että:

- * kontaktit tapahtuvat tasavertaisten henkilöiden välillä,
- * ovat luonteeltaan henkilökohtaisia ja
- * kestävät riittävän kauan.

Myös maahanmuuttajien kielitaidon ja kulttuurituntemuksen lisääntymisen on havaittu edistävän maahanmuuttajien ja valtaväestön välistä yhteisymmärrystä ajan myötä. Jos nämä ehdot eivät toteudu, voi asenteiden ja vuorovaikutuksen välinen yhteys olla myös suunnaltaan päinvastainen.

Asenteiden, matkustelun ja ulkomaalaiskontaktien välistä yhteyttä voi tosin tulkita myös toisin päin eli siten että ennakkoluulottomat ja uteliaat ihmiset matkustelevat ja solmivat ulkomaalaiskontakteja keskimääräistä enemmän.

Kontaktihypoteesille rinnakkaisen konfliktiteorian (Lange & Westin 1981) mukaan ennakkoluulot ja maahanmuuttajien syrjintä vain lisääntyisivät ajan myötä. Tämä olisi teorian mukaan seurausta maahanmuuttajien määrän kasvusta ja siitä seuraavasta kiristyvästä kilpailusta eri elämänalueilla. Syrjintä taas lisää maahanmuuttajien akkulturaatiostressiä ja siten hidastaa maahanmuuttajien integroitumista yhteiskuntaa. (Jasinskaja-Lahti ym. 2002, 41–42)

Sekä kontaktihypoteesi että konfliktiteoria näyttäisivät Suomessa saaneen tukea esimerkiksi Magdalena Jaakkolan tutkimustuloksista. Jaakkolan mukaan suomalaisten suhtautuminen ulkomaalaiseen eri rooleissa on ollut sitä myönteisempää mitä useampia Suomessa asuvia ulkomaalaisia he tunsivat henkilökohtaisesti ja mitä enemmän he olivat itse matkustelleet ulkomailla. (Jaakkola 1999, 80) Toisaalta hän havaitsi myös, että suomalaisten asenteet ulkomaalaisia ja maahanmuuttajia kohtaan olivat muuttuneet torjuvammiksi v. 1987–1999 samalla kun maahanmuuttajien määrä Suomessa oli kasvanut. (Jaakkola 2000)

Caisan kaltaisten kohtaamispaikkojen ylläpito on valtayhteiskunnan tapa tukea sellaisten maahanmuuttajien yhteisöjen muodostumista, jotka helpottaisivat maahanmuuttajien sopeutumista uuteen maahan. Toisaalta myös maahanmuuttajien ja valtaväestön välisen vuorovaikutuksen tukeminen on nähty tarpeelliseksi, koska molemminpuolisten ennakkoluulojen on havaittu vaikeuttavan kontaktien syntymistä: kohtaamispaikat on nähty asennekasvatuksen paikkoina.

Keiden Caisassa tulisi kohdata?

Caisan juhlakalenteri 1999. Kuva: Cameron Sang, Kansainvälinen Kulttuurikeskus Caisa.

Caisan rooli monikulttuurisen kaupungin kehittämisessä oli tiedon jakaminen eri kulttuureista ja sellaisen toiminnan järjestäminen, missä vuorovaikutusta eri ryhmien välillä syntyy. Caisan tavoitteita ei kuitenkaan koskaan tarkemmin määritelty suhteessa eri asiakasryhmiin. Sen kohdeyleisöksi ja sen tarjoamien palvelujen asiakaskunnaksi määriteltiin yleisesti koko Helsingissä asuva valtaväestö ja kaikki maahanmuuttajat. (Helsingin kaupunginkanslia 1999, 51, ks. myös Kulttuuriasiakeskus, toimintakertomukset 1996–2000)

Ensimmäiset 'maahanmuuttaja-valtaväestö' dikotomiaa tarkemmat määrittelyt kohdeyleisöstä tai asiakaskunnasta voidaan löytää kaupungin kotouttamisohjelmasta (1999), jossa todettiin

vastuun jakautumisesta valtion ja kuntien kesken seuraavaa:

"[-] Kunta vastaa asumisen ja kunnallisten palvelujen järjestämisestä kaikille maahanmuuttajille. Erityisesti työvoimaan kuulumattomien maahanmuuttajien kuten lasten, nuorten ja vanhusten kotouttamista edellyttävien toimenpiteiden järjestäminen kuuluu kunnalle." (mts.21)

Kotouttamisohjelman Caisaa koskevassa luvussa todetaan myös kotoutumisen kannalta myönteisenä asiana, että noin puolet Caisan kävijöistä on ollut valtaväestöön kuuluvia. Alueellisten kehittämistavoitteiden kautta kohderyhmäksi määrittyivät lähiöissä asuvat maahanmuuttajat. Koulutustoiminnan kohderyhminä

mainitaan myös työttömät ja kielitaidottomat nuoret ja aikuiset maahanmuuttajat. Kansainvälisyyskasvatuksen kohderyhmäksi taas määrittyvät valtaväestön lapset ja nuoret. Myös iäkäävät maahanmuuttajat mainitaan (Helsingin kaupunginkanslia 1999, 52)

Lisäksi voidaan kaupungin ulkomaalaispoliittisissa linjauksissa Caisan tehtäviksi määriteltyjen käytännön toimintamuotojen perusteella rajata joitakin kohderyhmiä: esimerkiksi maahanmuuttajien omat järjestöt sekä ne kaupungin palveluorganisaatiot, joiden asiakaskunnassa oli maahanmuuttajia ja jotka tarvitsivat Caisan monikulttuurisuusasiantuntemusta toimintansa kehittämiseksi.

Kohderyhmien määrittelyssä on siis periaatteessa lähdetty siitä, että kohderyhmänä ovat 'kaikki' ja tarkemmat määrittelyt perustuvat lähinnä ikään, kielitaitoon, ammattiin, työllisyys-tilanteeseen tai asuinalueeseen.

Caisan perustehtävä on siis houkutella valtaväestöä ja maahanmuuttajia dialogiin jonka toivotaan muuttavan molempien asenteita toisiaan kohtaan aiempaa myönteisemmiksi .

Tässä luvussa on tarkoitus pohtia tarkemmin sitä, millaisia tai keiden välisiä kohtaamisia Caisassa pitäisi saada aikaan, jotta tavoitteet suvaitsevaisuuden lisääntymisen ja maahanmuuttajien integraation suhteen toteutuisivat.

Kysytään siis:

- 1 Mitkä ovat ne valtaväestön ryhmät, joiden asenteita tulisi muokata myönteisemmäksi maahanmuuttajia kohtaan?
- 2 Mitkä ovat ne valtaväestön ryhmät, jotka suhtautuvat maahanmuuttajiin myönteisimmin, ja jotka voisivat tarjota tukea kotoutumiseen?

3 Mihin maahanmuuttajaryhmiin suhtaudutaan kielteisimmin eli minkä ryhmien imago kaipaa kohentamista?

4 Millaiset kontaktit ovat maahanmuuttajien kannalta hyödyllisimpiä ja miksi?

5 Minkälaisia kontakteja Caisassa käyvillä maahanmuuttajilla on mahdollista siellä solmia nykyisellä kävijärakenteella?

Asennetutkimukset ja Caisan kohderyhmien määrittely

Suomessa valtaväestön asenteita maahanmuuttajia kohtaan on tutkittu paljon. Magdalena Jaakkola on toistanut asennekyselynsä säännöllisin väliajoin (1989; 1995; 1999). Lisäksi Ismo Söderling on tutkinut maahanmuuttoasenteita elämänhallinnan näkökulmasta (1997) sekä perhekäsitysten valossa (1999).

Useimmat näistä koko väestöön kohdistuneista asennetutkimukset toistavat samoja perustrendejä: koulutetummat ovat suvaitsevampia kuin vähän koulutetut, naiset, vihreän puolueen kannattajat, ruotsinkieliset ja kaupunkilaiset sekä ne, joilla on ulkomaalaisia tuttavia ovat suvaitsevampia kuin miehet, keskustalaiset ja maalaiset, joilla ei ole ulkomaalaisia tuttavia. (esim. Forsander 2002)

Eri ammattiryhmien ulkomaalaisasenteita tutkittaessa on havaittu, että asenteet ovat yhteydessä eri ammattiryhmien työn luonteeseen ja ulkomaalaisista kertyneiden kokemusten laatuun. Esimerkiksi Pirkko Pitkänen ja Satu Kouki havaitsivat opettajien, sosiaalityöntekijöiden, työviranomaisten, rajavartioiden ja poliisien ulkomaalaisasenteita koskevissa tutkimuksissaan, että positiivisimmin ulkomaalaisiin ja maahanmuuttajiin suhtautuivat opettajat ja sosiaalityöntekijät ja negatiivisimmin poliisit ja rajavartijat. Tutkijat olettavat, että eri ammattiryhmien sukupuolijakauma, koulutustaso ja

ruotsinkielisten osuus selittävät osaltaan asenteiden eroja, koska naiset, ruotsinkieliset ja korkeammin koulutetut asennoituivat positiivisimmin. (Pitkänen ja Kouki 1999 ja 2002)

Tutkittaessa opettajien käsityksiä maahanmuuttajaoppilaista on havaittu niiden vaihtelevan oppilaiden kulttuuritaustan mukaan. Eniten turhautumista ja aggressiivisia tunteita opettajissa herättävät eräistä Afrikan maista ja Venäjältä¹ tulleet oppilaat. Toisaalta turhautuminen liittyi opettajien omaan työuraan siten, että erityisesti pitempään maahanmuuttajia opettaneiden opettajien empatian tunteet olivat vähentyneet. (Talib 1999)

Peruskoulun yhdeksäsluokkalaisia tutkineen Osmo Virrankosken mukaan voimakas patriotismi on yhteydessä rasistisiin asenteisiin. Nämä asenteet ovat tavanomaisempia pojilla ja pienemmillä paikkakunnilla kuin tytöillä ja suurissa kaupungeissa (Virrankoski 1994; 2001)

Voidaanko asennekasvatus siis rajata näihin ennakkoluuloisimmiksi osoittautuneisiin väestöryhmiin? Todennäköisesti ei, sillä toiminnan perustaminen asennetutkimusten varaan on ongelmallista ja ongelma liittyy itse asenteen käsitteeseen. Mikä on asenteen suhde toimintaan? Ja mistä tietynlainen asenne oikeastaan kertoo? "Oikeanlaisia" asenteita voi pitää Bourdieun termin osana habitusta. Kaupunkilainen, keski-luokkainen ja koulutettu ihminen tietää, että on mautonta olla mielipiteiltään suvaitsematon. Kuten Seppo Paananen väitöskirjassaan huomauttaa: "Sopivat ulkomaalaisasenteet osoittavat takuuvarmasti esittäjänsä kulttuurisen ja taloudellisen kompetenssin". Toiminta arjessa voi kertoa jostain aivan muusta. (Forsander 2002, Paananen 1999, 17)

Asennetutkimuksista ei siis näyttäisi olevan suurta apua kohderyhmän rajaamiseen sikäli kuin valtaväestöstä on kysymys.

Entä mitä maahanmuuttajaryhmiä Caisan tulisi tavoittaa? Voidaan ajatella, että erityisesti kaikkein syrjityimpiin ryhmiin kuuluvien ja niiden ryhmien, joihin kohdistuu eniten ennakkoluuloja valtaväestön taholta tulisi päästä myönteisellä tavalla esiin Caisan toiminnassa.

Asennetutkimusten suomalaiset näkevät Suomessa mieluiten työn vuoksi maahan muuttaneita. Länsieurooppalaiset ja suomensukuiset muuttajat ovat suosituimpia, pakolaiset, afrikkalaiset ja venäläiset ovat epäsuosituimpia. Esimerkiksi Jaakkolan (1999, 83) mukaan suomalaiset suhtautuivat vuonna 1998 kielteisimmin kurdien, venäläisten, arabien ja somalialaisten maahanmuuttoon. Lähes yhtä varauksellisesti suhtauduttiin turkkilaisiin, marokkolaisiin, mustiin afrikkalaisiin ja entisestä Jugoslaviasta muuttaneisiin. Länsieurooppalaisiin, inkerinsuomalaisiin, virolaisiin ja amerikkalaisiin sen sijaan valtaosa suomalaisista suhtautui myönteisesti. Jonkin verran varauksellisempaa oli suhtautuminen aasialaisiin ja eteläamerikkalaisiin, mutta myönteisesti suhtautuvia oli edelleen vähintään puolet.

Samat maahanmuuttajaryhmät, joihin suomalaiset suhtautuvat kielteisimmin, nousevat esiin myös ryhminä, jotka ovat kokeneet eniten kaikenlaista syrjintää. Koettua syrjintää Liebkind ja Jasinskaja-Lahti kuvaavat arkipäivän rasismiksi: nimittelyä, kiusaamista tai palvelusyrjintää esimerkiksi ravintoloiden tai viranomaisten taholta. Eniten syrjintää ovat kokeneet somalit ja arabit ja somalit vielä arabejakin enemmän. Tämän lisäksi työnhakusyrjintää kertoivat kokeneensa erityisesti arabit ja turkkilaiset. Viro-

¹Kvantitatiivisesti ajatellen ei ole mikään ihme, että opettajat väsyvät työssään juuri näihin maahanmuuttajaryhmiin, sillä somalialais- ja venäläissyntyiset lapset ovat peruskoulussa suurimmat ryhmät (Tilastokeskus 2001, 17).

laiset taas olivat kokeneet kaikkea syrjintää kaikkia muita vähemmän. (Jasinskaja-Lahti & Liebkind 1997, Jasinskaja-Lahti ym. 2002, 123)

Näiden tulosten perusteella Caisan tulisi siis tarjota toimintamahdollisuuksia erityisesti afrikkalaisille, muslimeille ja venäjänkielisille.

Nämäkään rajaukset eivät ole täysin aukottomia. Ensinnäkin asennetutkimukset saattavat tuottaa varsin mielivaltaisia tuloksia. Forsander (2002) on kiinnittänyt huomiota siihen, miten ulkomaalaisten keskinäistä suosituimmuutta eli mielikuvien etnistä hierarkiaa käsittelevissä asennetutkimuksissa (Söderlingin 1997, 18, Jaakkola 1999, 83–84, Pitkänen ja Kouki 1999, 79–83 ja 2002) on esimerkiksi inkerinsuomalaiset yleensä asetettu korkealle, kun taas venäläiset löytyvät pohjalta. Tosiasiallisesti ainoa luotettava keino erottaa inkerinsuomalainen venäläisestä on tarkistaa passista oleskelulupaluokitus (vrt. Kyntäjä 1997).

Postikyselynä toteutettujen uhritutkimusten ongelmana taas on edustavuus. Postikyselyt tuottavat maahanmuuttajien ollessa kyseessä yleensä alhaisia vastausprosentteja, ja kulttuurisista eroista johtuen saatuja vastauksia voi olla vaikea tulkita yksiselitteisesti. Esimerkiksi Inga Jasinskajan ym. (1997) ensimmäisen uhritutkimuksen vastausaktiivisuus jäi 37 prosenttiin ja vuonna 2002 toteutetussakin se oli vain 51 prosenttia. Vähättelettä arkipäivän rasismin vakavuutta sen uhrien kannalta on kuitenkin oletettavaa, että vastaajiksi ovat valikoituneet ne, joilla on ollut huonoja kokemuksia. (esim. Forsander 2002)

Kovin tiukkoja kohderyhmän rajauksia ei siis ainakaan asennetutkimusten perusteella voi tehdä sen paremmin valtaväestön kuin maahanmuuttajien osalta. Caisan valitsema linja, toiminnan suuntaaminen Helsingin koko väestöön on näin ollen perusteltu.

Etnisten ryhmien sisäinen integraatio ja Caisan kohderyhmien määrittely

Kaupungin ulkomaalaispoliittisen ohjelmaan (1995) sisältyi myös etnisten yhteisöjen sisäistä integraatiota koskevia tavoitteita, joiden mukaan 'etnisten ryhmien omaa kulttuuritoimintaa tuetaan, jotta he säilyttäisivät oman etnisen identiteettinsä' (mts. 34). Tähän liittyen ohjelman perusteluissa mainittiin myös maahanmuuttajien oman järjestötoiminnan tukeminen.

Jos näistä maahanmuuttajayhteisöjen sisäiseen integraatioon liittyvistä tavoitteista pidetään kiinni, tulisi Caisan yhteydessä tapahtuvia kohtaamisia tarkastella paitsi suomalaisten ja maahanmuuttajien välisinä myös maahanmuuttajien keskinäisinä kohtaamisina. Eli Caisan tulisi tukea myös sellaista etnisten ryhmien omaa kulttuuritoimintaa, joka ei suoranaisesti suuntaudu ulos suomalaiseen yhteiskuntaan päin, esimerkiksi omakielistä toimintaa.

Tätä tavoitetta voidaan edelleen täsmentää ottamalla huomioon sekä Caisan käytettävissä olevat resurssit että toisaalta eri maahanmuuttajaryhmien väliset erot siinä suhteessa, miten paljon omia resursseja niillä on käytettävissään.

Työttömyydestä ja syrjinnästä kärsivät ryhmät yleensä tarvitsevat tukea, koska niillä on käytettävissä vähän resursseja kulttuuritoimintaan ym. Eri ryhmien käytettävissä olevat voimavarat saattavat vaihdella suuresti myös muutossyy ja Suomessa asumisajan mukaan. Eli voidaan ajatella että sellaisia ryhmiä, joilla omia resursseja on vähiten, pitäisi tukea eniten ja vastaavasti ne, joilla omia resursseja on eniten, ovat vähiten tuen tarpeessa.

Voidaan myös ajatella, että tuen tarve on suurin sellaisissa ryhmissä, joilla pakolaistausta yhdistyy lyhyeen maassaoloaikaan. Paljon tuen tar-

vetta voi tosin olla sellaisissakin pakolaisryhmissä, jotka ovat asuneet Suomessa pidempään, koska pakolaisuus usein liittyy sisällissotiin, ja ne puolestaan jakavat yhteisöjä. Näin on esimerkiksi Suomen somalialaisten yhteisön laita (esim. Alitolppa-Niitamo 1994). Kaikkien tällaisten ryhmien kohdalla lienee syytä tukea myös ryhmän sisäistä toimintaa.

Sen sijaan esimerkiksi Suomen venäjänkielinen väestö, jolla on paljon ja hyvin organisoitunutta omaa toimintaa ja omia toimitiloja, ei välttämättä tarvitse Caisalta tukea sellaiseen toimintaan, joka rajoittuu vain omaan ryhmään, vaan pikemminkin sellaiseen toimintaan, joka suuntautuu suomalaiseen yhteiskuntaan päin pyrkiessä lisäämään vuorovaikutusta valtaväestön ja tämän vähemmistön välillä.

Caisan resurssien rajallisuuden huomioon ottaminen merkitsisi siis, että eri ryhmille ei välttämättä tarjottaisi yhtä paljon ja samoja asioita, vaan tarjottava tuki voisi vaihdella myös kohdealueittain yhteistyökumppanien tarpeiden mukaan.

Maahanmuuttajien työllistäminen ja Caisan kohderyhmien määrittely

Caisan rooli maahanmuuttajien työllistämässä pakottaa paneutumaan tavoiteltujen kohtaamisten luonteeseen vielä tarkemmin. On nimitäin tärkeää huomata, että etninen ryhmä ei ole suinkaan ainoa identiteetin perusta eikä etninen identiteetti ainoa kriteeri, jonka perusteella väestö jakautuu eri intressiryhmiin. Monissa tilanteissa samaan sukupuoleen, koulutukseen, työmarkkina-asemaan tai varallisuuteen perustuvat ryhmäjäsenyydet ja intressit saattavat nousta keskeisemmiksi kuin etninen identiteetti (esim. Rath 2000, 5–6).

Esimerkiksi maahanmuuttajataiteilijoilla identiteetin perusta saattaa olla pikemminkin taiteen tekemisessä ja maailmankansalaisuudessa kuin etnisessä taustassa. Tästä kertovat esimerkiksi Kiasman kevään 2003 päänäyttelyn taiteilijan nigerialais-brittiläisen Yinka Shonibaren luonnehdinnat omasta työstään ja sen taustasta:

“Olen syntynyt Lontoossa ja kasvanut Lagosissa, Nigeriassa. Palasin Lontooseen 17-vuotiaana ja menin taidekouluun. Minut on koulutettu akateemiseksi maalariksi. Olen oppinut tietämään amerikkalaisesta taiteesta, Mark Rothkosta ja Barnett Newmanista sekä muista merkittävistä abstrakteista taiteilijoista. Englannissa ollaan myös hyvin tietoisia englantilaisen taiteen traditioista, mutta minulta kysyttiin, miksi en maalaa afrikkalaisen tradition pohjalta. Kun sitten aloin maalata toivotulla tavalla, kysyttiin taas, mitä se tarkoittaa afrikkalaisessa kontekstissa. Mutta minähän olin kasvanut Disney- ja Batman-hahmojen keskellä Lagosissa, joka on kiireinen nykyaikainen suurkaupunki. [–]

Afrikkalaisuus on tässä vain yksi taso, se liittyy minun omaelämäkertaani. Teosteni esittämät asiat ovat ajankohtaisia kaikissa maissa ja kulttuureissa. Ihmisethän arvioivat toisiaan usein stereotyyppien kautta. [–]

Kun katsot afrikkalaiseksi mieltämäsi kangasta, et odota näkeväsi avaruusolentoja, koska ne eivät mielestäsi liity Afrikkaan. Mutta nykyafrikkalainenkin voi lukea ja katsoa science fictionia. Perhe lähtee lomalle avaruuteen -teos on metafora uudenlaisesta kolonialismista. Ihminen on jo valloittanut maapallon, nyt tarvitaan lisää tilaa.” (HS 26.1.2003, Yinka Shonibaren haastattelu)

Monipuoliset sosiaaliset verkostot ovat avainasemassa integraation kannalta. Tämä on tullut esiin esimerkiksi tutkittaessa maahanmuuttajien työllistymistä. Sosiaalisilla verkostoilla on

havaittu olevan suuri merkitys sekä maahanmuuttajien palkkatyömarkkinoille pääsyn että yritystoiminnassa menestymisen kannalta. (esim. Paananen 1993, Joronen 1997, Joronen ja Ali 2001, Forsander 2002, Granovetter 1995, Light & Gold 2000)

Työmarkkinoiden lohkoutuminen esimerkiksi sukupuolen ja koulutuksen mukaisiin osamarkkinoihin määrittää sitä, millaiset sosiaaliset verkostot kullekin ovat hyödyllisiä. Voidaan ajatella, että miesvaltaisille aloille sijoittumisessa ei naisvaltaisista sosiaalisista verkostoista välttä-

mättä ole hyötyä ja päinvastoin. Työttömien maahanmuuttajamiesten kannalta hyödyllisiä verkostoja voisivat siten olla kontaktit samanikäisten tai vanhempien työssä käyvien suomalaisten miesten kanssa, ja mieluiten oman alan ihmisten. Nuoret suomalaismiehet ovat itsekin vielä työuransa alussa, eikä heillä välttämättä ole sellaisia kontakteja, että he pystyisivät tukemaan maahanmuuttajamiehiä näiden työnhaussa. Vastaavasti työttömien maahanmuuttajanaisten voi olettaa hyötyvän naisvaltaisista verkostoista.

Hyvinvoinnin sekatalousmalli ja Caisa

Hyvinvoinnin sekatalous

Caisan perustamisen aikoihin julkiset palvelut ja Suomen koko sosiaalipoliittinen järjestelmä olivat uudelleen arvioinnin kohteena. Tehtäviä ja vastuuta haluttiin jakaa uudella tavalla eri instituutioiden kesken, julkisen sektorin, markkinoiden, kansalaisjärjestöjen ja perheiden.

1990-luvun alun syvä taloudellinen taantuma, työttömyyden kasvu ja siihen liittynyt julkisen talouden rahoitusperustan heikkeneminen vauhdittivat tätä jo 1980-luvulla alkanutta keskustelua sosiaalietuuksien tasosta ja valtion roolista hyvinvointipalvelujen tuottajana Suomessa. Omalta osaltaan keskustelua vauhditti epävarmuus Suomen sosiaalipoliittisen järjestelmän tulevaisuudesta siinä tapauksessa, että Suomi liittyisi Euroopan Unioniin – mikä sitten toteutuikin.

EU-maissa sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut ja sosiaaliturva olivat Pohjoismaihin verrattuna useammin joko markkinapohjaista tai kansalaisyhteiskunnan varassa. Vaikka yhteismarkkinoihin liittymisen sinänsä ei ajateltu edellyttävän sosiaalipoliittisten järjestelmien yhtenäistämistä, oletettiin, että työvoiman vapaa liikkuminen Euroopan Unionin sisällä saattaisi synnyttää painetta tähän suuntaan. (keskusteluista ks. Julkunen 1991, 1992a ja 1992b, Uusitalo 1992, Heikkilä 1992, Savio 1992, Rautiainen 1992)

Euroopan unioniin liittymisen jälkeen keskustelu julkisen sektorin supistamisesta ja sosiaalisen vastuun uudelleenjaosta jatkui. Se oli pääkeskustelunaihe esimerkiksi vuoden 1995 sosiaaliturvan päivillä. Raija Julkunen (1995, sit. Suoninen) arvioi tällöin suomalaisen hyvinvointivaltion tilannetta seuraavaan tapaan:

”Haastetuksi joutuu myös universalismin periaate – se pohjoismaisen sosiaalipoliittikan ajatus, että korkeatasoiset palvelut ja sosiaaliturva kattavat kaikki kansalaiset.”

Vaikka keskustelu valtion roolista sosiaalipalvelujen tuottajana 1990-luvun alussa liittyi voimakkaasti julkisen talouden tilaan ja säästöpainettiin, on sitä käyty myös toisesta näkökulmasta. Kolmannen sektorin potentiaalit olivat olennainen osa hyvinvoinnin sekatalouden (welfare mix) toteuttamista 1990-luvun puolivälissä. Tämä ohjelma pyrki lisäämään kansalaisjärjestöjen, omaisten, vapaaehtoistyön, säätiöiden, kirkkojen ja yksityisten yrittäjien panosta sellaisten palvelujen tuottamisessa, joista siihen asti oli vastannut julkinen sektori. Euroopan Unionin maissa hyvinvoinnin sekatalous ja julkisen sektorin osuuden vähentäminen oli otettu sosiaalipalveluiden viralliseksi strategiaksi. (Matthies 1996, 11)

Hyvinvoinnin sekatalouden yhteydessä on kolmannen sektorin sijasta puhuttu myös välitasosta, tai välittävistä organisaatioista. Näillä käsitteillä on haluttu korostaa eri sektoreiden riippuvuussuhteita ja vuorovaikutusta. Välitaso on rakenteellisesti muiden sektoreiden välissä ja toiminnallisesti sillä on välittäviä ominaisuuksia. Välitason organisaation kriteerinä pidetään sitä, että se yhdistää horisontaalisesti tai vertikaalisesti vähintään kaksi eri sektoria. (Matthies 1996, 12)

Välittävissä alueissa ei sinänsä ollut kyse uudesta ilmiöstä. Pikemminkin kysymys oli murrosaikaan liittyvästä 'uusvanhasta' ilmiöstä: murros-aika toi monien rakenteiden kantavuuden tai perinteisten mallien elpymisen uudella tavalla esiin. Välitasolla vanhat ja vakiintuneet mallit sekoittuivat uusiin ja innovatiivisiin.

Välitason katsottiin vastaavan riskiyhteiskunnan haasteisiin vakiintuneita sektoreita paremmin joustavuutensa ja muuntautumiskykynsä vuoksi. Esimerkiksi Rudolph Bauer ja Peter Herrmann (1992, 8–9, sit. Mathies 1996, 13–14) katsoivat välitason toimivan modernien yhteiskuntien varaventtiilinä. Välittävillä kentillä

kanavoituu paljon sellaista, mikä ei löydä elintilaa perinteisiltä sektoreilta. Välittävät alueet nähtiin myös sosiaalisen talouden sekä uutta luovan työllisyyden mahdollisuutena. Siellä uskottiin syntyvän uusia ratkaisuja, jotka myöhemmin vakiintuisivat muuallakin.

Yhteiskuntatieteilijät ovat lisäksi korostaneet välittävien organisaatioiden merkitystä ennen kaikkea demokratian peruselementteinä, kansalaisten ja valtajärjestelmän välisen vuorovaikutuksen kanavina ja konfliktien artikuloinnin paikkana. Kompleksisten yhteiskuntien katsottiin tarvitsevan sellaisia organisoitumismuotoja, joissa opetellaan konfliktien käsittelyä ja tasapainoilua erilaisten intressiryhmien kesken. (Mathies 1996,14)

Suomalainen hyvinvointivaltio on kehittynyt yhteiskunnallisten liikkeiden, yhdistysten ja valtion instituutioiden välisessä vuorovaikutuksessa. Protestiliikkeet ovat työkalu, jonka avulla kansalaisyhteiskunnan konfliktit ja jännitteet ravistelevat järjestelmää. Liikkeet ovat ensin tematisoineet sosiaalisessa hyvinvoinnissa ilmenneitä ongelmia ja puutteita. Seuraavassa vaiheessa on perustettu muodollisia yhdistyksiä edistämään liikkeen jäsenten intressejä poliittisella areenalla. Neuvottelut ovat usein tuottaneet valtiokoneistossa uudistuksia, jotka ovat johtaneet uusien instituutioiden perustamiseen.

Aikana, jolloin hyvinvointivaltio rakennettiin, liikkeet ja yhdistykset olivat suureksi osaksi keskusteluareenoita, joilla pyrittiin määrittelemään yhteisiä etuja. Keskustelun perusteella valittiin sitten toimintastrategioita tarjolla olleista vaihtoehdoista. Strateginen toiminta kohdistui valtioon: vaadittiin hyvinvoinnin lisäämistä. Hyvinvointivaltion kehittäminen oli seurausta näistä vaatimuksista.

Yhteiskunnalliset liikkeet ja yhdistykset perustuvat jäsentensä tekemiin vapaaehtoisin valin-

toihin eri vaihtoehtojen välillä. Suomalaisen hyvinvointivaltion jouduttua yhä syvempään kriisiin 1990-luvun alussa valtion vaikutus liikkeisiin ja yhdistyksiin kävi yhä ilmeisemmäksi. Kun paineet hyvinvointivaltion, sosiaaliturvan ja julkisten koulutusjärjestelmien purkamiseen olivat suuret, yhteiskunnallisten liikkeiden ja yhdistysten toimintavaihtoehtoja määriteltiin yhä useammin ylhäältä käsin. Valtion viranomaiset pyrkivät siirtämään yhdistyksille koko joukon sellaisia lähinnä koulutukseen ja sosiaaliturvan ylläpitoon liittyviä tehtäviä, joista 1970- ja 1980-luvuilla huolehti valtio. (Siisiäinen 1996, 47–48)

Vaihtoehtoiset työmarkkinat ja vapaaehtoistyö

Pohjoinen hyvinvointimalli ei ollut periaatteessa edellyttänyt vapaaehtoistyötä kovin merkittävää panosta. Tätä oli perusteltu vähäisillä luokkaeroilla, naisten työssäkäynnillä ja julkisten palveluiden kattavuudella. Näiltä perusteluilta kuitenkin putosi pohja laman myötä, jolloin hyvä- ja huono-osaisten välisestä uudesta eriarvoisuudesta tuli aiempaa räikeämpää, työllisten määrä laski rajusti, eivätkä julkiset palvelut enää kattaneet tarvetta. Vanhustenhuollossa, päihdehuollossa, psykiatrisessa huollossa, vammaishuollossa sekä nuoriso- ja lastensuojelutyössä kaivattiin vapaaehtoistyöntekijöitä lieventämään niukkenevan avuntarjonnan ongelmia.

Vielä 1990-luvun alussa vapaaehtoistyöhön suhtauduttiin Suomessa varauksellisesti ja se haluttiin suunnata vain rajattuihin ammatillisesti ohjattuihin tehtäviin. Jo vuosikymmenen puoliväliin mennessä suhtautuminen siihen oli olennaisesti muuttunut ja se toivotettiin tervetulleeksi lähes kaikilla aloilla. Vapaaehtoistyötä pyrittiin myös edistämään systemaattisilla käynnistyskampanjoilla ja perustamalla välityskes-

kuksia. Järjestöt ja kunnat omistivat vapaaehtoistyölle projekteja. Oppilaitokset ottivat vapaaehtoistyön kursseja oppisisältöihinsä. (Mathies 1996, 21–22)

Samaan aikaan myös vakiintuneet suuret järjestöt elivät murrosvaihetta. Yhtäältä edessä avautui haastavia mahdollisuuksia mm. kuntien palvelusetelikokeilujen tai Euroopan yhteisön järjestömyönteisyyden ansiosta. Toisaalta järjestöt kamppailivat rahoitusvaikeuksien, toimitusjakeskeisyyden ja ideaköyhyyden kanssa. Järjestökentän tuoreempaa laitaa kannattelivatkin laman myötä aktivoituneiden työttömien, ylivelkaantuneiden ja muiden oma-apuryhmät. (Nylund 1996)

Tässä tilanteessa suomalaiset sosiaali- ja terveysalan järjestöt ottivat selvän kannan, jonka mukaan ne olivat valmiit lisäämään yhteistyötä julkisen sektorin kanssa ja tarjoamaan aiempaa enemmän palveluja. Mutta ne eivät suostuisi tähän ilman julkisen sektorin jatkuvaa taloudellista tukea, eivätkä ne halunneet kokonaisvastuun siirtyvän pois kunnilta ja valtiolta. Järjestöt eivät siis halunneet kyseenalaistaa hyvinvoinnin valtiokeskeistä sekataloutta. Kannanotollaan järjestöt sitoutuivat rooliin, jossa ne entiseen tapaan olivat ikään kuin hyvinvointivaltion jatkeena. (Mathies 1996, 23)

Selvin ja yksiselitteisin paine uudentulaisiin ratkaisuihin aiheutui kuntien palvelutarjonnan niukkenemisestä. Kunnat ovat perinteisesti olleet keskeisin paikallisten palvelujen organisoija. Samanaikaisesti kun julkiseen talouteen kohdistui voimakkaita säästöpaineita kunnat saivat yhä enemmän itse päättää toiminnastaan. (Mathies 1996, 24)

Valtion ja kuntien suhdetta ryhdyttiin muuttamaan 1980-luvun loppupuolella, jolloin käynnistettiin ns. vapaakuntakokeilu, jossa kunnat saivat valtuuksia päättää siitä, minkälaisilla orga-

nisaatioilla palveluja tuotetaan. Varsinainen muutos tapahtui kuitenkin vasta vuonna 1993, jolloin siirryttiin uuteen valtionosuusjärjestelmään. Tehtäväkohtaisista valtionavuista luovuttiin, ja tilalle tulivat yleiset asukaslukuun perustuvat valtionosuudet.

Tässä yhteydessä päätösvaltaa hajautettiin hyvin voimakkaasti. Kunnille annettiin valta itse päättää myös siitä, tuottavatko ne palvelut itse vai ostavatko ne ulkopuolisilta palveluntarjoajilta. Yleisiä valtionosuuksia ei sidottu tehtäviin, vaan kunta sai vallan päättää, mihin se veroilla, valtionavuilla ja palvelumaksuilla kerätyt tulonsa käyttää. Tässä yhteydessä kuntien palvelujen järjestämisvelvollisuudet kuitenkin säilytettiin ennallaan, ja sen jälkeen niitä on jossain määrin myös lisätty.

Valtionosuuslainsäädännön muutos tapahtui samaan aikaan, kun Suomessa siirryttiin laman syvimpään vaiheeseen. Kun valtio siirsi kunnille itsenäisen päätösvalan palvelujen järjestämisestä, se alkoi itse vetäytyä palvelujen tuottamisen rahoitusvastuusta. Vanhan järjestelmän loppuvaiheessa valtio rahoitti noin puolet kaikista sosiaali- ja terveydenhuollon menoista. 2000-luvulle tultaessa valtion rahoitusosuus on ollut noin kahdenkymmenen prosentin paikkeilla. Samalla kun kunnat saivat itsenäisen päätösvalan kuntalaisten palvelujen järjestämisestä, ne saivat tehtävän supistaa palvelut vastaamaan vähentyneitä taloudellisia resursseja. (Möttönen 2002, 114–115)

Oman lisänsä tähän hyvinvointivaltion uudelleen arviointiin toi joukkotyöttömyys. Kun sekä julkisen että yksityisen sektorin kyky työllistää oli heikentynyt, jäi jäljelle yhteisöllinen sektori (kolmas sektori, epävirallinen sektori tai kansalaisyhteiskunta). Se nähtiin pohjoismaisessa keskustelussa laajenevana tilana ja mahdollisuutena nostaa esiin uusi työn käsite.

Yhteiskunnassa oli monia ihmisiä ilman perinteistä palkkatyötä, ja tämä joukko näytti vain kasvavan. Esitettiin ajatuksia siitä, että myös näillä ihmisillä pitäisi olla oikeus mielekkääseen toimintaan, ja että oli ennen kaikkea julkisen sektorin haaste luoda toiminnalle mahdollisuuksia.

Pohjoismaista Tanskalla oli tällöin muita pidempi kokemus pitkäaikaisesta työttömyydestä ja myös erilaisista vaihtoehtoista sen ratkaisemiseksi. Siellä kolmansien työmarkkinoiden tavoitteeksi määriteltiin työmahdollisuuksien luominen sellaisille asiakkaille, jotka eivät selviä avoimien työmarkkinoiden asettamista vaatimuksista, ja joilla ei voitu myöskään olettaa olevan koulutuksen avulla mahdollisuuksia sijoitua normaaliin työelämään. Käytännössä tämä määritelmä sisälsi lähinnä tuettujen työpaikkojen luomisen. Vaihtoehtoisiksi työmarkkinoiksi määriteltiin mm. ”työmarkkinat, jotka tarjoavat toimintamahdollisuuksia yhdistyksissä, vapaaehtoisessa sosiaalityössä ja kulttuurityössä. Näillä työmarkkinoilla työpanos palkitaan niistä varoista, jotka osanottaja muutoin vastaanottaisi työttömyyspäivärahan, sosiaaliavustuksen, eläkkeen tms. muodossa.”

Vaihtoehtoiset työmarkkinat olivat siis yksi tapa laajentaa työn käsitettä. Tunnusomaista niille oli, että työstä tai toiminnasta ei maksettu työehtosopimuksen mukaista palkkaa, vaan korvaus tapahtui erityisin ehdoin. Työ tai toiminnan sisältö saattoi vaihdella suuresti: se saattoi olla tavaroiden tai palvelujen tuotantoa, yleishyödyllistä työtä tai työskentelyä yksilöllisesti räätälöidyissä tuetuissa työsuhteissa yritysissä.

Vaihtoehtoiset työmarkkinat sijaitsivat näin välimaastossa yhtäältä suhteessa tavanomaiseen palkkatyöhön ja yrittäjyyteen, jossa palkka ja työaika määritellään työehtosopimuksissa, ja toisaalta suhteessa perinteiseen vapaaehtoiseen ja palkattomaan työhön esimerkiksi yhdis-

tyksissä ja harrastustoiminnan piirissä.
(Salonen-Soulié 1996, 101–103)

Uusia paikallisia toimintamalleja myös käynnistyi taloudellisen laman myötä. Perhekahvilat, työttömien ruokalot, velkaneuvonnat, äiti-lapsiryhmät, omaisten tukiryhmät ja nuorten uudet harrastusmahdollisuudet polkaistiin usein käyntiin sektoreita ylittävinä tuttavaverkoston yhteishankkeina. Kunnissa kasvoi laman myötä luottamus myös seurakuntiin yhteistyösopimuksina. Vakiintuneiden järjestöjen elävyyden ehtona oli pysyä mukana tällaisissa uuden tekemisen verkostoissa. (Matthies 1996, mts. 27)

Caisa on välittävä organisaatio

Kananen ym. (1994, 48) ovat määritelleet paikallisia rakenteita, joiden uskotaan edistävän asukkaiden aloitteellisuutta ja osallistumista. Näitä rakenteita voi pitää myös laajemmin välitason ohjelmallisina kulmakivinä 1990-luvun puolen välin suomalaisessa yhteiskunnassa:

1. Kohtaamispaikkoja, kuten lähiökeskuksia tai vapaaehtoistyön keskuksia "välitason tukipisteiksi".
2. Ammatillisen työn suuntaamista oma-aloitteisen toiminnan tukemiseen, kuten konkreettisten toimintaedellytysten organisointiin, tiedotukseen ja neuvontaan.
3. Julkisten palveluiden suunnittelemista ja toteuttamista yhteistyössä käyttäjien ja kuntalaisten kanssa ja yhdistämällä kokonaisuuteen järjestöjä ja kansalaisryhmiä.

Caisan toiminta-ajatukseen näyttäisivät sisältyvän nämä kaikki kolme tavoitetta, eli se näyttäisi edustavan tällaista 'välitason' toimijaa puhtaimmillaan:

- * Se on perustettu kohtaamispaikaksi niin järjestöille kuin yksityisille kansalaisille.
- * Kaupungin palkkaamien työntekijöiden tehtävänä siellä on ollut maahanmuuttajien järjestöjen toiminnan tukeminen, neuvontapalvelujen tarjoaminen maahanmuuttajille sekä tiedon välittäminen eri kulttuureista valtaväestölle.

Opintoneuvonta 1999. Kuva: Kansainvälinen Kulttuurikeskus Caisa.

* Caisan monikulttuurisuusverkosto on tuonut yhteen viranomaisia ja kansalaisjärjestöjä sekä monikulttuurisuusasioista kiinnostuneita yksittäisiä ihmisiä ja toiminut kokemusten vaihdon ja yhteisten projektien ideoimisen paikkana. (Monikulttuurisuusverkoston pöytäkirjat v. 1998–2002)

Caisan henkilöstöstrategian perustuminen työllistämiseen on merkinnyt, että se on myös työmarkkinoiden näkökulmasta edustanut väli-tasoa eli ns. vaihtoehtoisia työmarkkinoita.

Vuosikertomustietojen mukaan järjestöt olivat Caisan toiminnan alussa sen keskeiset toimijat, mutta niiden asema näyttäisi vuoden 1998 aikana ja sen jälkeen muuttuneen jonkin verran. Ainakaan niitä ei enää mainittu kaikkia nimeltä. Vuodesta 1998 lähtien niihin myös viitattiin yhteistyökumppaneina eikä keskeisinä toimijoina, kuten sitä ennen. (Helsingin kaupungin kulttuuri-asiainkeskus, toimintakertomukset 1996–2000)

Mia Toikka (2001) on sosiologian pro gradusaan eritellyt Caisassa esiintyviä ja sitä koskevia monikulttuurisuusdiskursseja siitä näkökulmasta, millaisina vähemmistöjen ja enemmistöjen väliset valtasuhteet niissä näyttäytyivät. Toikka suhtautui työssään kriittisesti siihen 'institutionaaliseen monikulttuurisuuteen', jota Caisan perustaminen hänen mukaansa edusti. Toikan (2001, 58) mukaan edellä kuvatussa järjestöjen aseman muuttumisessa oli kysymys '*hallinnollisesta käänteestä*' (Huom! Kursivointi alkuperäisessä tekstissä), millä hän viittasi tilanteeseen, jossa viranomaiset ottavat haltuunsa alun perin kansalais- ja järjestötoimintana alkaneen hankkeen.

Toikka näyttää tulkitsevan hallinnollista käännettä siten, että siinä viranomaiset ikään kuin kaappaavat tehtäviä kansalaisyhteiskunnalta. Puhuttaessa hallinnollisesta käänteestä Caisan tapauksessa on kuitenkin muistettava – kuten

Toikka itsekin huomauttaa – että järjestöjen ta-voitteena oli alun perinkin ollut kohtaamispaikan saaminen nimenomaan osaksi kaupungin organisaatiota, sen ylläpitovastuulle. Järjestöt olisivat tietenkin voinet hakea kaupungilta vain tiloja vuokralle ja määrärahoja toiminnan organisoimiseen, mutta siihen olisi liittynyt taas toisenlaisia ongelmia, joihin Toikka viittaakin todes-saan monien vapaaehtoistyöhön perustuneiden kohtaamispaikkojen toiminnan loppuneen rahoitusongelmiin ja vapaaehtoisten voimava-rojen loppumiseen. (mts. 56–58.)

Itse kannattaisin Caisan tapauksessa hallinnol-liselle käänteelle toisenlaista tulkintaa, eli tulkit-sisin Caisan laajenemisen – siltä osin kuin se on ollut viranomaistoiminnan kasvua – vastauksena järjestö- ja maahanmuuttajakentältä Caisaan kohdistuneisiin paineisiin. Caisan asema väli-tason organisaationa, sen vähäinen resurssointi suhteessa sille osoitetun tehtäväkentän laajuuteen, ja kasvun perustuminen ennen muuta työllistämiseen tukisivat tällaista tulkintaa.

Toikan mukaan Caisan toimintaa on tarkasteltava ensisijaisesti viranomaiskäytäntönä. Hän perusteli tätä näkökulmavalintaansa ensinnäkin sillä, ettei kohtaamispaikkahankkeen alulle panneille jär-jestöille taattu mitään virallista asemaa Caisan hallinnossa. Jotkut kansainvälistä kohtaamis-paikkaa ajaneen Helsingin Kansainvälisen ystä-vyyssseuran järjestöaktiiveista olivat kokeneet jääneensä syrjään jo vuonna 1994, kun aloite kohtaamispaikan perustamisesta siirtyi kaupun-ginvaltuustolle. Lopullisesti järjestöt kokivat joutuneensa syrjäytetyiksi, kun kaupunki nimitti kohtaamispaikan vetäjän kuulematta järjestöjä.

Muodollisen päätöksentekojärjestelmän näkö-kulmasta katsoen Caisan toimintaa on toki tar-kasteltava viranomaiskäytäntönä. Caisan pe-rustaminen kaupungin toimintayksiköksi mer-kitsi kiistatta välittömän päätösvallan siirtymis-tä pois järjestöiltä. Virallisista vaikutuskanavis-

ta maahanmuuttajille jäivät jäljelle vain ne vaikutuskeinot, joita kansalaisilla yleensäkin on viranomaisten toimintaan: asiakaspalautteen antaminen ja vaikuttaminen edustuksellisen demokratian kautta.¹

Maahanmuuttajien vaikutusmahdollisuudet Caisassa eivät kuitenkaan rajoittuneet tähän. Kaupungin kotouttamisohjelmassa (1999) todetaan järjestöjen ja Caisan suhteesta seuraavaa:

”Yhteistyö virastojen ja järjestöjen kanssa huipentuu syksyllä pidettäviin Caisan messuihin, joilla tiedotetaan kaupungin palveluista ja järjestöjen toiminnasta. Muuta poikkihallinnollista yhteistyötä tehdään järjestämällä tapahtumia ja osallistamalla monikulttuuriverkostojen työhön.”

”Maahanmuuttajat ovat Caisan toiminnan voimavara toiminnan ideoijina ja osittain myös toteuttajina.” (mts. 51)

Järjestöjen keskeinen rooli Caisassa säilyi myös käytännön toiminnan tasolla. Caisan ohjelmien (v.1999–2002) ja toimintakertomusten (Helsingin kaupungin Kulttuuriasiainkeskus, toimintakertomukset 1996–2000) mukaan järjestöt ovat pysyneet ohjelman järjestäjätahoina. Kokoustilojen varauskirjan tietojen perusteella järjestöt ovat edelleen myös kokoontuneet Caisan tiloissa.

Eräiden suurien maahanmuuttajajärjestöjen näkyvyyden vähentymiselle löytyy muitakin selityksiä kuin Caisan ’virallisuus’, johon Toikka (2001, 55–61) viittaa, nimittäin tilojen tarjonnan lisääntyminen.

Kaupunki on 1990-luvun jälkipuolella maahanmuuttajapoliittisten tavoitteittensa mukaisesti kehittänyt maahanmuuttajille suunnattuja palvelujaan myös muualla kuin Caisassa. Maahanmuuttajajärjestöille on vuodesta 1997 lähtien ollut tarjolla sekä toimitiloja että asiantuntija-apua kaupungin ns. Nokiantien tiloissa. Esimerkiksi Irakin ja Iranin työllistämisyhdistys ja Iranin ja Irakin Naiset sekä Somaliland yhdistys ovatkin pitkään toimineet näissä tiloissa, joissa toimii myös Helsingin työttömien yhdistys.² Suurimmilla maahanmuuttajajärjestöillä on myös omia toimitiloja, joiden ylläpitämisessä kaupungin myöntämällä avustuksilla on tärkeä rooli, esimerkiksi Familia Club ja Inkerikeskus ovat saaneet kaupungin avustusta toimintaansa.

Vastaavasti Nuorisosiainkeskus on perustanut Helsingin keskustaan erityisnuorisotyön yksikön, Mahdollisuuksien talo Fenixin, joka on erikoistunut työhön maahanmuuttajanuorten parissa.

Sekä sosiaalivirasto että nuorisosiainkeskus ovat puolestaan olleet aktiivisia Helsingin itäisissä lähiöissä, jonne suurin osa Helsingin maahanmuuttajaväestöstä on asettunut. Näillä alueilla on paljon uutta rakennuskantaa ja myös ns. asukastaloja, joissa myös maahanmuuttajajärjestöille on tarjoutunut toimintamahdollisuuksia. (Malin ja Saavola 1998, Päivi Parkkinen, Helsingin kaupungin sosiaalivirasto, maahanmuuttoyksikkö, syyskuu 2001, Riitta Lampelto, Helsingin kaupungin sosiaalivirasto, johdon tukiyksikkö, 20.8.2001)

Nimenomaan tilakysymyksethän olivat korostuneet myös Caisan perustamisvaiheessa. Tämän

¹Suomessa pysyvästi asuvilla maahanmuuttajilla on 1990-luvulla ollut kunnallisvaaleissa sekä äänioikeus että mahdollisuus asettua ehdokkaaksi, ja näitä oikeuksia on myös käytetty. Omien ehdokkaidensa kautta maahanmuuttajilla ja heidän järjestöillään on mahdollisuus vaikuttaa virastojen toimintaa valovien lautakuntien kokoonpanoon.

Kun Caisa perustettiin Helsingin kulttuuriasiainkeskuksen yhteyteen, niin normaalin käytännön mukaan järjestöjen edustuksen olisi pitänyt tapahtua kulttuurilautakunnan kautta. Tämä puolestaan on toistaiseksi mahdollista vain poliittisten puolueiden kautta, koska puolueet valitsevat keskuudestaan lautakuntien jäsenet. Maahanmuuttajien järjestöjen olisi siis tullut aktivoitua poliittisten puolueiden suuntaan.

²Puhelinkeskustelu Helsingin kaupungin koulutus- ja kehittämiskeskuksen työvoimasuunnittelija Auli Kettusen kanssa syksyllä 2002. (Nokiantien yhdistykset)

Toikka on itsekin tuonut esiin. Toikan haastattelumat, Kansainvälinen ystävyysseura ry:n toimintaan osallistuneet suomalaiset järjestöaktivistit olivat jopa kokeneet jonkinlaisia ristiriitoja maahanmuuttajajärjestöjen heikosta sitoutumisesta kohtaamispaikkahankkeeseen. He olivat kokeneet, etteivät maahanmuuttajat tarkastelleet hanketta koko maahanmuuttajakentän vaan pelkästään omien ryhmiensä näkökulmasta. Maahanmuuttajayhdistysten edustajat olivat heidän käsityksensä mukaan usein tulleet kouksiinkin vain jonkin ”konkreettisemmän tarpeen” vuoksi, esimerkiksi saadakseen omalle järjestölleen toimitiloja. (mts. 59)

Lisääntynyt tilojen tarjonta on mahdollistanut sen, että erilaisiin tavoitteisiin pyrkivät yhdistykset ovat voineet myös hakeutua eri tiloihin tai samatkin yhdistykset ovat voineet toteuttaa eri elämäalueisiin liittyviä tavoitteitaan eri paikoissa sen mukaan, kenelle tilaisuudet on suunnattu. Tämän kehityksen myötä Caisankin rooli on voinut muuttua.

Järjestöillä on siis edelleen niin keskeinen rooli Caisan toiminnan organisoinnissa, että se tuskin tulisi ymmärrettäväksi, jos sitä tarkasteltaisiin pelkästään viranomaiskäytäntönä.

Siltä osin kuin Caisan toiminta muotoutuu maahanmuuttajajärjestöjen tavoitteista käsin, sitä pitäisikin tarkastella yhtä lailla kansalaistoimintana kuin viranomaiskäytäntönä.

Järjestöt ja monikulttuurisuus

Edellä on tullut esiin maahanmuuttajajärjestöjen keskeinen rooli Caisan toiminnassa. Tarkastellaan siksi hieman myös järjestökenttää siitä näkökulmasta, millaisia tavoitteita sieltä on mahdollisesti kohdistunut Caisaan.

Monikulttuurisuus tai yleensäkin kulttuureista puhuminen ei ollut mikään itsestään selvä osa järjestöjen maahanmuuttajapuhetta vielä 1990-luvun alun Suomessa. Kansainvälisen ystävyysseura ry:n toimintaa koskevien dokumenttien ja järjestöaktiivien haastatteluiden perusteella järjestöjen päätavoitteet olivat tällöin suvaitsevaisuuden edistäminen ja rasismin vastustaminen (Toikka 2001, 54). Monikulttuurisuudesta ja monikulttuuriseen yhteiskuntaan tähtäävästä maahanmuutto- ja integraatiopoliitikasta alettiin Suomessa yleisemmin keskustella vasta 1990-luvun alun jälkeen (esim. Paananen 1999, Lepola 2000.).

Kaupungin tavoitteisiin sisältynyt monikulttuurisuuden tavoite ei siis ollut keskeinen periaate kohtaamispaikkaa ajaneiden järjestöjen toiminnassa Caisan perustamisajankohtana.

Maahanmuuttajien määrän kasvaessa myös maahanmuuttajajärjestöjen kenttä Suomessa on laajentunut ja monipuolistunut. Sakselan (2002 ja 2003) Patentti- ja rekisterihallituksen rekistereihin perustuvassa selvityksessä arvioitiin maahanmuuttajien yhdistyksiä, kansainvälisiä ystävyysseuroja ja muita maahanmuuttajakentällä toimivia yhdistyksiä olevan nykyisin yhteensä yli 550. Näistä noin 100 oli ystävyysseuroja. Selvityksessä olivat mukana vain 1990-luvulla perustetut yhdistykset.

Suurin osa yhdistyksistä toimii pääkaupunkiseudulla ja muissa suurimmissa kaupungeissa kuten Turussa ja Tampereella, jonne myös maahanmuuttajat ovat voimakkaimmin keskittyneet. Pääkaupunkiseudulla näistä 1990-luvulla perustetuista yhdistyksistä oli noin puolet, 270 yhdistystä. Näistä alle puolet oli maahanmuuttajien tai vähemmistöjen omia yhdistyksiä ja yli puolet sellaisia, jotka toimivat suoraan tai välillisesti maahanmuuttajien kanssa.

Laajenemisestaan huolimatta yhdistyskenttä on edelleen hyvin monella tavalla jakautunut, eikä monikulttuurisuus edelleenkään ole useimpien maahanmuuttajayhdistysten keskeinen tavoite tai toimintaperiaate. Esimerkiksi Pyykkösen (2002 a ja b) mukaan vain osalla järjestöistä on selkeitä monikulttuurisuuteen liittyviä tavoitteita. Hän on tutkinut Jyväskylässä ja Tampereella toimivien maahanmuuttajien järjestöjen toimintaa ja havainnut, että kaikilla suurimmilla etnisillä ryhmillä, kuten esimerkiksi inkeriläisillä paluumuuttajilla, Iranin kurdeilla, afganistanilaisilla ja somalialaisilla on omat järjestönsä. Eri etniset ryhmät ovat edelleen jakaantuneet uskonnollisiin ja poliittisiin perustein alaryhmiin, joilla myös on omat järjestönsä. Lisäksi on naisten yhdistyksiä ja ns. monikulttuurisia sekä antirasistisia yhdistyksiä, joiden jäsenistöt saattavat olla etnisen taustansa ym. suhteen hyvinkin heterogeenisiä.

Esimerkiksi Iranin kurdit toimivat Jyväskylässä useissa eri järjestöissä, myös naisjärjestöissä ja uskonnollisissa järjestöissä (vrt. myös Turtiainen 1998, 102). Paikkakunnan suurimmalla maahanmuuttajaryhmällä, inkeriläisillä paluumuuttajilla taas on vain yksi järjestö, joka sekkin on rekisteröimätön ja toimii vain satunnaisesti. Toisaalta nämä maahanmuuttajat toimivat usein monikulttuurisuusyhdistyksissä, ja lisäksi heillä on paljon erilaisia epämuodollisia kansalaistoiminnan verkostoja.

Vastaavasti Tampereella eri muslimiryhmillä on kolme rekisteröityä yhdistystä ja useita epämuodollisia ryhmiä. Somalialaisilla oli kaksi rekisteröityä yhdistystä, samoin Iranista, Irakista ja arabimaista lähtöisin olevilla oli kaksi rekisteröityä yhdistystä. Afganistanilaisilla, kurdeilla, bosnialaisilla, virolaisilla ja venäjänkielisillä paluumuuttajilla oli kullakin ryhmällä yksi toimiva yhdistys. Lisäksi Tampereella toimi useita monikulttuurisia ja antirasistisia järjestöjä, joissa maahanmuuttajat olivat aktiivisesti mukana

Pyykkönen ryhmittelee tutkimansa järjestöt niiden jäsenistön ja kohderyhmien rakenteen sekä toiminnan luonteen ja tavoitteiden perusteella kuuteen eri yhdistystyyppiin:

Kulttuuriyhdistyksiin, uskonnollisiin yhdistyksiin, naisyhdistyksiin, monikulttuurisiin ja nuorten yhdistyksiin sekä kotouttamisyhdistyksiin.

Kulttuuriyhdistysten, uskonnollisten yhdistysten ja usein myös naisyhdistysten jäsenistö koostuu samaan etniseen ja/tai uskonnolliseen ryhmään kuuluvista. Niiden toiminta liittyy lähinnä oman yhteisön sisäisen integraation vahvistamiseen ja oman ryhmän etujen ajamiseen.

Muut yhdistykset olivat jäsenistönsä suhteen enemmän tai vähemmän monietnisiä. Monikulttuurisilla ja nuorten yhdistyksillä myös kohderyhmänä olivat molemmat, sekä valtaväestö että maahanmuuttajat. 'kotouttamisyhdistykset' sen sijaan rajasivat kohderyhmänsä pelkästään maahanmuuttajiin.

Tilanne Helsingin seudulla on hyvin samanlainen, eli lähes kaikilla etnisillä ryhmillä on ollut omia yhdistyksiä ja lisäksi on ollut ystävyysseuroja ja monikulttuurisia yhdistyksiä. Esimerkiksi somalialaisilla järjestöjä on ollut hyvin paljon, mikä liittyy somaliyhteisön organisoitumiseen klaanien pohjalta (Alitolppa-Niitamo 1994). Toisaalta somalialaisia on toiminut klaanista riippumatta mm. Suomi-Somalia Seurassa ja naisten yhdistyksissä. Myös muilla afrikkalaistaustaisilla maahanmuuttajilla on useita järjestöjä. Afrikkalaisten maahanmuuttajien työllistymispolkuja käsittelevän tutkimuksen (Joronen 1997) kenttätöössä tuli esiin monia sellaisia järjestöjä, joita ei löydy yhdistysrekisteristä.

Myös Helsingin venäjänkielinen väestö on jakautunut moniin eri ryhmiin niin kielen, uskonnon kuin kansallisuuden perusteella. Eve Kyntäjän mukaan inkerinsuomalaiset paluumuutta-

jatkin ovat etniseltä identiteetiltään erittäin heterogeeninen ryhmä. Eri sukupolviin kuuluvien taustat ja elämänhistoriat poikkeavat toisistaan, ja jopa suomenkielen taito ja luterilaisen uskonnon merkitys vaihtelee sukupolvien välillä. (Kyntäjä 2001, 156–159)

Niinpä venäjänkielisellä väestöllä on myös useita eri järjestöjä. Ensinnäkin venäjänkielisiä maahanmuuttajia toimii vanhan venäläisvähemmistön pohjalta syntyneen järjestön Club Sadkon piirissä. Inkeriläisillä paluumuuttajilla on oma järjestönsä Inkeri-Keskus. Lisäksi entisen Neuvostoliiton alueelta muuttaneita naisia on ollut mukana mm. monikulttuurisen Familia Club ry:n toiminnassa ja Virosta ja Venäjältä muuttaneet naiset ovat perustaneet myös Monika-naiset yhdistyksen, joka tarjoaa neuvontapalveluja perheväkivaltaa kokeneille maahanmuuttajanasille. Baltian maista lähtöisin olevilla on lisäksi omat ystävyysseuratyyppiset järjestönsä (Tuglas Seura, Donelaitis Seura).

Sakselan (2002) selvityksen yhteydessä tarkasteltiin pääkaupunkiseudulla toimivia maahanmuuttajien yhdistyksiä tarkemmin haastatteleamalla 24 yhdistyksen edustajia. Haastattelujen perusteella muodostuva kuva yhdistysten tavoitteista, toimijoista ja kohderyhmistä vastaa Pyykkösen havaintoja.

Myös pääkaupunkiseudulla maahanmuuttajien yhdistysten toiminta muodostuu monenlaisesta kulttuuritoiminnasta, sosiaalisesta toiminnasta ja jossain määrin myös poliittisesta toiminnasta. Yhdistyksissä maahanmuuttajilla on mahdollisuus tavata toisiaan, puhua omaa kieltään ja pitää yllä omaa kulttuuriaan. Toisaalta monilla yhdistyksillä on myös sellaista toimintaa, joka tukee maahanmuuttajien integroitumista Suomeen ja suomalaisille työmarkkinoille.

Kulttuuritoiminta muodostuu erilaisista juhlista, taide- ja näytelmäkerhoista, musiikkitoiminnas-

ta, kesäleireistä, konserteista, urheilusta ja retkistä. Jotkut yhdistyksistä osallistuvat festivaaleille ja sellaisiin isompiin kulttuuritapahtumiin kuten vuosittaiseen 'Mahdollisuuksien tori' -tapahtumaan. Jotkut yhdistykset järjestävät elokuvaviikkoja, tanssinäytöksiä, valokuvanäyttelyitä ym. joiden kohdeyleisönä on valtaväestö ja muut eri kulttuureista kiinnostuneet.

Sosiaalinen toiminta käsittää erilaista kurssitoimintaa: tietotekniikka kursseja, suomen kielen kursseja ja oman äidinkielen kursseja. Järjestetään myös seminaareja suomalaisesta kulttuurista ja kulttuurieroista, rasismista, terrorismista ja integroitumisesta. Somali Liitto järjestää myös oman maansa historiaa ja kulttuuria käsittelevää opetusta lapsille. Eniten erilaista materiaalia, kuten kirjoja, esitteitä ja käsitöitä, on African Women Empowerment yhdistyksellä. Inkeri Keskuksella on oma lehti ja se hoitaa tiedotusta sähköpostitse. Jotkut yhdistykset tarjoavat myös neuvontapalveluja (lainopillista, terveydellistä, työ- ja elinoloihin ja viisumiasioihin liittyvää).

Poliittista toimintaa yhdistyksillä on vähän lukuun ottamatta eräiden pakolaisryhmien järjestöjä. Kurdeilla, iranilaisilla ja somalialaisilla on sekä omaan lähtömaahan suuntautuvaa poliittista toimintaa että toimintaa, jonka tarkoitus on puolustaa omaan ryhmään kuuluvien oikeuksia Suomessa.

Yhdistysten yhteistyökumppaneita ovat ennen kaikkea toiset samanlaisia tavoitteita ajavat yhdistykset sekä isommat sateenvarjoyhdistykset. Joillakin yhdistyksillä on yhteistyötä myös sellaisten valtaväestön kansalaisjärjestöjen kuin esimerkiksi Ihmisoikeusliiton kanssa. Jotkut osallistuvat EU-projekteihin tai niillä on kontakteja vastaaviin muissa maissa toimiviin yhdistyksiin. Yhteistyötä on viranomaisten kanssa, erityisesti opetusministeriön ja työministeriön kanssa, mutta myös ulkoministeriö ja kaupungit

ovat yhteistyötahoja.
(vrt. Luomala ja Pyykkönen 2002)

Rahoitus koetaan kaikissa yhdistyksissä suureksi ongelmaksi. Sakselan tutkimuksessa haastatelluissa yhdistyksissä toiminta perustuu pääasiassa vapaaehtoistyöhön, vain joillakin yhdistyksillä oli mahdollisuus palkata työntekijöitä. Kaikissa haastatelluissa yhdistyksissä yhtä lukuun ottamatta naiset ovat aktiivisia toimijoita. (vrt. Pyykkönen 2002c)

Suurimmalla osalla ei ole omia toimitiloja, vaan ne toimivat jonkin isomman yhdistyksen tiloissa tai kaupunkien tarjoamissa tiloissa. Rahoitus perustuu avustuksiin, joita myöntävät lähinnä opetusministeriö, Raha-automaattiyhdistys, kaupungit ja EU.

Näiden tietojen perusteella voidaan ajatella, että yhdistysten tavoitteet kaupungin ja myös Caisan suhteen ovat myös perustamisvaiheen jälkeen liittyneet erityisesti tiloihin ja rahoitukseen. Yhdistysten suuren lukumäärän ja tavoitteiden moninaisuuden perusteella voidaan myös olettaa, että ne ovat kilpailleet keskenään molemmista, sekä rahoituksesta että tiloista.

Kilpailutilanteesta johtuen keskeisten rahoittajien tavoitteiden voi siksi olettaa vaikuttaneen myös yhdistysten tavoitteiden muotoiluun. Ne ovat voineet muokata omia tavoitteitaan rahoittajien ja tilojen tarjoajien tavoitteiden suuntaan parantaakseen asemiaan tässä kilpailussa. Järjestöt eivät siten välttämättä tavoittele monikulttuurisuutta, vaikka se olisikin niiden ohjelmissa mainittu, eivät ainakaan samassa merkityksessä kuin mitä kaupungin edustajien ko-

touttamisohjelman mukaan ainakin tulisi tavoitella. Ensisijaista järjestöille on kuitenkin oman ryhmän etujen ajaminen myös silloin kun on kysymys niiden toiminnasta Caisassa.

Toinen seikka, joka kiinnittää huomiota on maahanmuuttajien järjestökentän hajanaisuus ja se, miten pientä osaa maahanmuuttajista järjestöt itse asiassa edustavat. Ensinnäkin järjestökenttää jakaa etnisten ryhmien moninaisuus. Toiseksi, samaan etniseen ryhmään kuuluminen ei ole suinkaan ainoa maahanmuuttajien organisoitumisen perusta, vaan yhdistyskenttä on edelleen jakautunut pienempiin intressiryhmiin. Ja kolmanneksi, kaikki maahanmuuttajat eivät suinkaan toimi missään järjestöissä kuten eivät kaikki valtaväestöön kuuluvatkaan. Järjestöaktiivien ja muiden samaan ryhmään kuuluvien tarpeet ja tavoitteet voivat poiketa toisistaan.

Jalkapallo. Kuva: Kansainvälinen Kulttuurikeskus Caisa.

II Tutkimusongelmat, menetelmät ja aineistot

Ongelman rajausta ja tutkimusmenetelmät

Helsingin kaupungin kulttuuriasiainkeskuksen kotisivuilla keväällä 2002 luonnehdittiin Caisan tehtävää seuraavasti:

”Caisa on vuonna 1995 perustettu kansainvälinen kulttuurikeskus Helsingin kaupungin ydinkeskustassa. Tavoitteena on tukea monikulttuurisen kaupungin kehittymistä edistämällä eri maista tulleiden ihmisten vuorovaikutusta, antamalla tietoa eri kulttuureista ja suomalaisesta yhteiskunnasta.”

Toiminnan tulosten mittaamisen kannalta tämä tavoitteiden muotoilu oli kovin yleinen. Ensimmäinen tehtävä olikin siksi Caisan tehtäväkentän tarkempi määrittely. Tämä tehtiin erittelemällä Caisan perustamiseen liittyneitä virallisia päätöksiä, sekä Caisan perustamisen taustalla olleita kaupungin virallisia ulkomaalaispoliittisia ohjelmia sekä ohjelmien taustalla olleita tutkimuksia.

Tämän tarkastelun perusteella tutkimuksen kohteeksi valittiin Caisan onnistuminen kohtaamispaikkana ja asennekasvatuksen paikkana sekä Caisan toiminta neuvontapisteinä ja kursikeskuksena.

Caisan onnistumista näissä tehtävissään tutkittiin yhtäältä keräämällä yleisöpalautetta ja toisaalta keräämällä palautetta yhteistyökumppaneilta, erityisesti maahanmuuttajajärjestöiltä, mutta myös kaupungin edustajilta.

Yleisötutkimus toteutettiin havainnoimalla kävijöiden välistä vuorovaikutusta (liite 1 ja 2) ja keräämällä palautetta kävijöiltä lomakekyselyllä Caisassa paikan päällä (Liite 3). Sitä, miten hyvin Caisa oli tavoittanut eri maahanmuuttajaryhmiä selvitettiin myös liittämällä Tilastokeskuksen maahanmuuttajien elinolotutkimukseen 2002 Caisassa ja muissa maahanmuuttajien kohtaamispaikoissa käymistä koskeva kysymys (Liite 4)

Yhteistyöverkoston laajuutta ja rakennetta ja sisältöä selvitettiin ensinnäkin käymällä läpi monikulttuuriverkoston pöytäkirjat ja postituslistat vuosilta 1997–2001. Lisäksi haastateltiin sähköpostitse monikulttuurisuusverkoston pitkäaikaisista sihteeristä (Liite 5) ja Caisan entistä (v.1997–2001) johtajaa (liite 6).

Yhteistyökumppanien palautetta kerättiin haastatteleamalla v. 1996–2001 Caisan kanssa yhteistyötä tehneiden järjestöjen ja kaupungin edustajia (Liite 7) ja havainnoimalla yhteistyökumppaneille järjestettyjä suunnittelukokouksia. Lisäksi Caisan osoiterekisteristä löytyneille, yhteistyötä tehneille järjestöille ja yhteisöille lähetettiin postikysely. (Liite 8)

Caisa oli tämän tutkimuksen käynnistämistä edeltävänä syksynä ajautunut törmäyskurssille oman virastonsa kanssa. Siksi tässä selvityk-

sessä haluttiin eritellä myös tämän yhteentörmäyksen taustoja ja kartoittaa kaupungin eri virastojen näkemyksiä yhteistyömahdollisuuksista Caisan kanssa. Tätä tarkastelua varten haastateltiin joitakin Caisan kanssa kiinteimmin yhteydessä olleita Helsingin kaupungin hallintokuntien edustajia. Myös nämä haastattelut tehtiin keväällä ja alkukesästä 2002. (Liite 9)

Viranomaisyhteistyön rajaaminen kaupungin virastojen väliseen yhteistyöhön perustui osittain tähän työhön käytettävissä olleiden resurssien rajallisuuteen, mutta se oli perusteltua myös sikäli, että tutkimuksen kohteena on nimenomaan Helsingin kaupungin harjoittama maahanmuuttajapolitiikka, sen teoriat ja käytännöt.

Toiminnan havainnointi ja kävijäkysely helmikuussa 2002

Caisan toiminnan havainnointia tekivät Helsingin yliopiston folkloristiikan opiskelijat. helmikuussa 2002 viikolla 7. pääasiassa iltapäivisin. Opiskelijat työskentelivät pareittain, kukin pari yhteensä neljä tuntia, ja jokainen opiskelija kirjoitti oman havainnointiraportin.

Havainnointia tehtiin kahdessa Caisan toimipaikassa Kaisaniemenkatu 6 B:ssä, missä sijaitsivat tällöin näyttelytila/juhlasali, kahvila, atk-huone ja toimisto ja Kaisaniemenkatu 13A:n toimipisteessä, missä sijaitsevat johtajan, tiedotussihteerin ja toimistohenkilökunnan työhuoneet, kurssihuoneeksi kutsuttu pienehkö kokoushuone sekä iso kokous ja seminaarihuone.

Havainnoinnin kohteena olivat kävijämäärä ja rakenne, kävijöiden toiminta tiloissa sekä eri

Lopuksi arvioitiin saatuja tuloksia tarkastelemalla asetettuja tavoitteita suhteessa Caisan käytössä olleisiin voimavaroihin. Tätä varten kerättiin tietoa Caisan henkilöstöresursseista sen toiminta-aikana v. 1996–2002. Alustavia tuloksia on sähköpostitse kommentoinut sosiaaliviraston yhteispalvelujohtaja Ammi Isokallio, joka on hyvin likeltä seurannut Caisan toimintaa koko sen olemassaolon ajan toimiessaan pitkään maahanmuuttoyksikön johtajana sekä ulkomaalaisasiain neuvottelukunnassa. Hän on ollut työstämässä molempia kaupungin ulkomaalaispoliittisia ohjelmia sekä mukana Caisan perustamisvaiheissa.

kävijäryhmien keskinäinen sekä kävijöiden ja henkilöstön välinen vuorovaikutus.

Caisan henkilöstöä informoitiin havainnoinnista ja kyselystä henkilöstökokouksessa, jossa opiskelijat kävivät esittäytymässä sekä sen jälkeen opiskelijoiden kanssa Caisan tiloissa tehdyllä tutustumiskierroksella. Henkilöstölle jaettiin asiasta myös tiedote.(liite 2)

Havainnoinnin kohteena olleissa tiloissa tutkimusviikolla 7 järjestetyt tilaisuudet käyvät ilmi oheisesta taulukosta 1. Kaisaniemenkatu 13 A:ssa järjestettiin siinä mainittujen tilaisuuksien lisäksi kokouksia.

Kävijäkysely toteutettiin yhtäaikaan havainnoinnin kanssa viikoilla 7–8 eli 11.2.–22.2.2002 kaikissa Caisan toimipisteissä lomakekyselynä. Loma-

ke oli käännetty ruotsiksi, englanniksi, venäjäksi, viroksi, espanjaksi ja somaliksi. (liite 3)

Viikolla 7 opiskelijat jakoivat lomakkeita Kaisaniemenkatu 6 B:ssä ja 13 A:ssa havainnointiaikoinaan. Muina aikoina lomakkeet ja palautuslaatikot oli asetettu näkyvästi esille. Viikolla 8, jolloin kyselylomakkeita ei enää erityisesti jaettu, Kaisaniemenkatu 6 B:ssä järjestettiin viikoittain toistuvien liikunta- ja atk-kurssien lisäksi vain yksi iltatilaisuus, Suomi-Gambia-seuran järjestämä Gambian itsenäisyyspäiväjuhla lauantaina 23.2.

Kurssien vetäjiä oli lisäksi lähestytty kirjeitse ja erikseen pyydetty heitä jakamaan kyselylomakkeita kursseillaan (liitteet 10 JA 11). Osa ryhmän vetäjistä työskenteli Caisassa kokopäiväisesti, ja heitä pyydettiin myös henkilökohtaisesti jakamaan lomakkeita.

Kyselylomakkeiden palautuslaatikot tyhjennettiin maanantaina 25.2. ja samalla tyhjät kyselylomakkeet poistettiin tiloista.

Taulukko 1: Caisassa havainnoinnin kohteena olleissa tiloissa järjestetyt tilaisuudet helmikuussa 2002, viikolla 7

Aika	Kaisaniemenkatu 6 B	Kaisaniemenkatu 13 A
Maanantai 11.2.	- Aamulla atk-kurssi - Päivällä henkilöstön kehittämisseminaari ei iltaohjelmaa	
Tiistai 12.2.	- Kurditansseja lapsille klo 16 - Keski-Helsingin musiikki-opiston oppilaskonsertti: "Laskiaisens lattarekonsertti" klo 18.30	17.30 alkaen Suomalais-japanilainen yhdistys, kuukausifoorumi, avoin yleisöluento
Keskiviikko 13.2.	- Atk-kurssi - Opintoneuvontaa maahanmuuttajille - Caisan kansainvälinen nuorten ryhmä	Intialaisen tanssin kurssit klo 16.30-18.30
Torstai 14.2.	- Paritanssikurssi aikuisille	
Perjantai 15.2.	- Aamulla atk-kurssi	Intialaisen tanssin kurssit klo 16.30-18.30
Lauantai 16.2.	Suomen intiaaniyhdistyksen yleisötilaisuus aiheena Ecuadorin intiaanikulttuuri	

Kävijäkyselystä ja havainnoinnista saadut aineistot

Kävijäkyselyn vastauksia saatiin kaikkiaan 216. Pääosa palautetuista lomakkeista oli suomenkielisiä (149 kpl), sillä myös maahanmuuttajataustaisista vastaajista lähes puolet (48 henkilöä) oli täyttänyt suomenkielisen lomakkeen. Heistä osa (10 henkilöä) tosin kertoi tarvinneensa apua suomenkielisen lomakkeen täyttämässä. Ruotsinkielisen lomakkeen oli täyttänyt

vain kolme vastaajaa, yksi maahanmuuttaja ja kaksi suomalaista.

Vieraskielisistä lomakkeista yleisimmin oli täytetty venäjänkielisiä, joita palautui 27 sekä englanninkielisiä, joita palautui 22. Espanjankielisen lomakkeen palautti vain kolme vastaajaa ja somalinkielisen kaksi. Vironkielisiä ei palautunut yhtään.

Vastausprosenttia ei ollut mahdollista laskea, koska kokonaiskävijämäärä ei ollut tiedossa. Opiskelijoiden havaintoraporttien ja loppupaamisessa käydyn keskustelun perusteella tiedetään, että läheskään kaikki tutkimusajankohdalla Caisassa käyneet eivät lomaketta täyttäneet.

Tietojen keruutavasta johtuen olisi voinut olettaa, että aktiivisimmin lomakkeita täyttivät Caisan kurssien osanottajat. Kaikilta Caisan toimintaryhmiltä ei palautetta kuitenkaan saatu, vaikka kyselyn piti mennä niihin vetäjien mukana. Esimerkiksi intialaisen tanssin kurssilta ei tullut lomakkeita.

Opiskelijoiden havaintoraporttien perusteella kokouksiin osallistuneet olivat kiireisimpiä ja vastahakoisimpia täyttämään lomakkeita, joten tässä suhteessa varmasti on aliedustusta.

Yleisötilaisuuksissa taas ei ollut opiskelijoita erikseen jakamassa lomakkeita. Viikon aikana järjestetyt yleisötilaisuudet ajoittuivat iltaan ja viikonloppuun, eikä niiden havainnointiin ollut käytettävissä resursseja. Vaikka lomakkeet niissäkin olivat näkyvästi esillä, on jakajien puuttuminen todennäköisesti vähentänyt vastausaktiivisuutta. Esimerkiksi Keski-Helsingin Musiikkiopiston oppilaskonsertin yleisöltä ei palautetta juurikaan saatu, vaikka tilaisuuden alkua havainnoineiden opiskelijoiden mukaan väkeä oli runsaasti paikalla. Jotain palautetta saatiin kuitenkin kaikista yleisötilaisuuksista.

Opiskelijoiden havaintoraportteja kertyi yhteensä 13 kappaletta 7 eri ajankohdalta sekä Caisan päätilasta Kaisaniemenkatu 6 B:stä että toimistotiloista 13 A:sta. Avoimen oppimiskeskuksen ja kurssien käytössä olevaa Mikonkadun tilaa ei havainnoitu.

Yleisvaikutelmana raporteista on sanottava, että Caisassa oli havainnointiaikana erittäin hiljaista, kävijöitä oli vähän. Toisaalta ohjelman mukaan toimintaakin oli havainnointiaikana melko vähän.

Kuten johdannossa todettiin, Caisan toiminta hiljentyi lähes täysin niiksi kahdeksi kuukaudeksi, jolloin odoteltiin uuden johtajan aloittavan työnsä. Havainnointiviikon alkuun mennessä toiminta oli jo käynnistynyt, mutta se oli edelleen hiljaista verrattuna aikaisempaan. Tästä poikkeuksellisesta tilanteesta johtuen sekä kyselyn että havainnoinnin tuloksia on tarkasteltava vain suuntaa antavina niin kävijämäärän kuin rakenteenkin suhteen. Kävijämäärään ja rakenteeseen saadaan kuitenkin lisävalaistusta Maahanmuuttajien elinolotutkimus 2002:n ennakkotiedoista (Tilastokeskus 2003).

Johtajanvaihdostilanne pakottaa pohtimaan myös yleisöpalautteen luotettavuutta. Kohdistuuko annettu palaute Caisan aikaisempaan toimintaan, toimintaan tilapäisen johdon aikana vai uuden johtajan käynnistämään toimintaan?

Voidaan suurella varmuudella väittää, että palaute kohdistui ensisijaisesti aikaisempaan toimintaan, kuten oli tarkoituskin. Ensinnäkin toiminnan tilapäinen hiljeneminen ajoittui osittain joulun ja uuden vuoden aikaan, jolloin muutenkin on pyhien takia hiljaista. Toiseksi, kun uuden johtajan Suomeen tulo viivästyi, perustui toiminta koko tammikuun ajan aikaisempiin sopimuksiin. Konkreettisimmin uuden johtajan tulo näkyi tutkimusviikolla ainoastaan henkilökunnan kehittämisseminaarin osumisessa ensimmäisen havainnointipäivän aamuun sekä naistenpäivänjuhlan valmistelukokousten ajoittumisessa tutkimusviikoille. Maaliskuun alussa järjestettyä kansainvälisen naistenpäivän juhlaa

voidaan pitää uuden johtajan avauksena. Muuten toiminta perustui myös helmikuussa lähinnä aikaisempiin sopimuksiin.

Myös kävijärakenteen ja avovastausten sisällön perusteella palaute näyttäisi kohdistuvan aikaisempaan toimintaan: kävijöistä suuri osa oli vanhoja Caisassa kävijöitä, ja palautteessa oli mainintoja, jotka ohjelmatietojen perusteella liittyivät aikaisempaan toimintaan.

Kysely yhteistyökumppaneille

Caisan entisiltä ja nykyisiltä yhteistyökumppaneilta kerättiin palautetta keväällä 2002 suoritetulla lomakekyselyllä. Kyselyssä järjestöjä ja yhteisöjä pyydettiin ensinnäkin kertomaan oman toimintansa tavoitteista ja toimintamuodoista ja toiseksi ottamaan kantaa Caisan tavoitteisiin ja käytännön toimintamuotoihin sekä yhteistyön ja tilojen käytön esteisiin. Niitä yhdistyksiä, jotka olivat osoiterekisterissä, mutta eivät ainakaan viime aikoina olleet tehneet yhteistyötä Caisan kanssa, pyydettiin kertomaan yhteistyön esteistä. Samalla kerättiin palautetta myös Caisan 'Avoin oppimiskeskus' -projektista. (kyselylomake liitteenä 8)

Kysely lähetettiin Caisan osoiterekisterissä olleille järjestöille ja yhteisöille samassa yhteydessä, kun niitä kutsuttiin osallistumaan Caisan toiseen strategiatapaamiseen. Mukana oli valmiiksi maksettu kirjekuori, jossa kysely voitiin palauttaa suoraan tutkijalle Helsingin kaupungin tietokeskukseen.

Ne yhdistykset ja yhteisöt, jotka eivät koskaan ole olleet missään yhteistyössä Caisan kanssa ja joiden yhteystietoja Caisalla ei ollut, jäivät näin tarkastelun ulkopuolelle. Tämä oli selvä puute. Toisaalta Caisan rekisteriä käyttämällä voitiin välttää virheellisistä osoitteista aiheutuvaa katoa, sillä näiden osoitteiden ajantasaisuus oli testattu kuukautta aikaisemmin kutsuttaessa

järjestöjä Caisan ensimmäiseen, 18.3.2002 järjestettyyn strategiatapaamiseen.

Yhteistyökumppaneiden kokemuksia kartoittava kysely lähti yhteensä 120:lle eri järjestölle tai yhteisölle. Kyselyn saaneista vain 19 eli 15,8 % palautti kyselyn. Järjestöjä kyselyotokseen sisältyi 105 kappaletta ja niistä vain 13 eli 12,4 % palautti lomakkeen. Muut kuusi vastaajaa olivat kirkon ja kaupungin maahanmuuttajatyötä tekeviä toimipisteitä.

Kyselyyn vastanneista järjestöistä puolet (7 kpl) oli valtaväestön järjestöjä, joille maahanmuuttajat olivat lähinnä toiminnan kohderyhmä, jäsenistössä heitä oli yhdistysten itsensä mukaan vain vähän jos ollenkaan. Näistä järjestöistä neljä oli ystävyysseuroja, yksi ihmisoikeusjärjestö ja kaksi sosiaali- ja terveysalan järjestöjä. Ainoastaan ystävyysseurat toimivat pelkästään vapaaehtoistyön pohjalta, muilla oli palkattuja työntekijöitä ja omat toimitilat.

Toinen puoli (6kpl) vastanneista järjestöistä oli maahanmuuttajien omia järjestöjä siinä mielessä, että niiden jäsenistö ja keskeiset toimijat olivat suurimmaksi osaksi maahanmuuttajia. Toisaalta kaikkien näiden järjestöjen keskeisten toimijoiden joukossa oli myös valtaväestöön kuuluvia. Näistäkin järjestöistä vain yksi toimi pelkästään vapaaehtoistyön pohjalta. Muilla oli palkattua henkilökuntaa ja omia toimitiloja.

Maahanmuuttajien omista järjestöistä kysely tavoitti parhaiten lähialueilta muuttaneiden suurimmat järjestöt, joita vastanneista oli kolme. Afrikkalaisia maahanmuuttajia edustavista järjestöistä vain yksi vastasi kyselyyn. Se oli pieni, yhtä kansallisuusryhmää edustava yhdistys, jonka toiminnassa oli aktiivisesti mukana myös valtaväestöön kuuluvia. Yhdistys oli myös säännöllisesti järjestänyt tapaamisiaan Caisan tiloissa. Esimerkiksi somalialaisten järjestöjä ei vastaajien joukossa ollut yhtään, vaikka kysely lähti usealle heidän järjestöistään. Muut kaksi kyselyyn vastannutta maahanmuuttajien järjestöä olivat sekä ohjelmallisesti että keskeisten toimijoiden suhteen monikulttuurisia järjestöjä.

Muista maanosista muuttaneiden yhdistykset puuttuivat kokonaan vastaajien joukosta, vaikka kysely lähti useille Latinalaisesta Amerikasta muuttaneiden, pohjoisafrikkalaisten, Lähi-idästä muuttaneiden ja aasialaisten yhdistyksille. Näistä ainakin Latinalaisesta Amerikasta muuttaneilla ja aasialaisilla oli tiettävästi ollut tilaisuuksia Caisassa kyselyä edeltäneen vuoden aikana.

Sen lisäksi, että palautetta saatiin kyselyn kautta vain murto-osalta järjestöistä, oli saatu palautetta myös muissa suhteissa niukkaa. Kyselyyn vastanneista osa vastasi ainoastaan omaa toimintaansa koskeviin kysymyksiin ja jätti kokonaan vastaamatta niihin kysymyksiin, joissa heiltä pyydettiin palautetta Caisan tai 'Avoin oppimiskeskus' -projektin toiminnasta. Niukkasa-

naisimpia olivat Caisan toimintaan tyytyväiset vastaajat, esimerkiksi:

"OK"

"Yleiset tavoitteet ovat erittäin hyvät ja tavoitteiden mukainen toiminta hyödyllistä."

"Tavoitteet täsmäävät oman yhdistyksemme tavoitteiden kanssa eli pidämme niitä hyvinä."

"Olemme saaneet erittäin hyvän käsityksen toiminnasta"

Näiden sinänsä myönteisten vastausten hyödyntäminen Caisan kehittämisessä on vaikeaa, kun tyytyväisyyden kohteita ei ole tarkemmin eritelty. Tietenkin niitä voidaan tulkita myös siten, että he ovat olleet tyytyväisiä kaikkeen siihen toimintaan, mistä heillä on ollut kokemuksia. Vain parissa tapauksessa tyytyväisyyden kohde oli määritelty siten, että niistä kävi selvälle mihin toiminnan puoleen se liittyi:

"Olemme tyytyväisiä kulttuuriyhdistyöhön"

"Toimintamuodot ovat olleet monipuolisia ja Caisan tilat ovat olleet hyvässä käytössä."

Koska vastausaktiivisuus oli niin alhainen ja vastaajarakenne ilmeisesti monella tapaa vino, ei saadun aineiston pohjalta voi tehdä yleistyksiä. Saatuja vastauksia käsitellään jatkossa kuitenkin laadullista aineistoa eli tarkastellaan vain niissä esiin nostettuja teemoja. Tätä tapaa puoltaa myös se, että kysymykset olivat yhteistyön yleisyyttä ja 'Avoin oppimiskeskus' -projektia koskevia kysymyksiä lukuun ottamatta avokysymyksiä.

Järjestöjen haastattelut

Yhteistyötä tehneiden järjestöjen kokemuksia selvitettiin myös haastatteleamalla joitakin niiden edustajia. Haastatteluissa käytiin läpi yhtäältä järjestöjen omaa historiaa ja tavoitteita ja toisaalta niiden suhdetta Caisaan, kokemuksia yhteistyöstä ja Caisaan kohdistuvia toiveita. (teemarakenteinen liite 7)

Järjestöjen haastattelut tehtiin maaliskuussa 2002, ja haastattelijoina toimivat Helsingin yliopiston folkloristiikan opiskelijat. Haastattelut nauhoitettiin, ja nauhat tallennettiin kansanrunousarkistoon. (Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkisto.)

Haastateltavat järjestöt valittiin sellaisten maahanmuuttajia ja vähemmistöjä edustavien järjestöjen joukosta, jotka olivat käyttäneet Caisan tiloja viimeisen vuoden aikana. Caisa toimitti tätä varten listan näistä järjestöistä ja niiden yhteystiedot.

Tämä haastateltavien poimintatapa takasi sen, että kaikilla haastateltavilla oli ainakin jotain kokemuksia Caisasta. Sen heikkoutena oli tosin niiden järjestöjen jääminen tarkastelun ulkopuolelle, jotka syystä tai toisesta suhtautuvat Caisaan kriittisesti eivätkä ainakaan viimeisen vuoden aikana olleet tehneet yhteistyötä sen kanssa.

Haastateltaviksi pyrittiin saamaan mahdollisimman erilaisia yhdistyksiä, jotta niiden lähtökohdista ja tavoitteista saataisiin mahdollisimman monipuolinen kuva. Haastateltavaksi valittiin eri ikäisten, eri kokoisten ja jäsenistörakenteensa suhteen toisistaan poikkeavien järjestöjen edustajia. Myös eri maanosista ja kulttuuripiireistä lähtöisin olevien järjestöjä pyrittiin saamaan mukaan mahdollisimman monipuolisesti.

Haastateltaville pyrittiin mahdollisuuksien mukaan lähettämään kysymykset etukäteen, jotta heillä olisi mahdollisuus keskustella niistä järjestöissään. Kaikkia haastateltavia ei kuitenkaan tavoitettu muuten kuin puhelimitse, eikä kysymyksiä voitu etukäteen antaa kirjallisina. Näissä tapauksissa kerrottiin vain suullisesti etukäteen, mistä haastattelussa on tarkoitus puhua.

Yhteensä haastatteluja tehtiin kahdeksan kappaletta. (liite 12) Haastateltavaksi saadut järjestöt edustivat suhteellisen hyvin sitä järjestökenttää, joka on tehnyt Caisan kanssa yhteistyötä. Yksi vakava puute tässäkin aineistossa kuitenkin oli. Suurimman afrikkalaisryhmän, somalialaisten lukuisista järjestöistä haastateltavaksi lupautui alun perin vain yksi, ja tämäkin haastattelu peruuntui haastateltavan ulkomaanmatkan takia. Somalialaisten naisjärjestön edustajien haastattelu olisi voinut olla yksi vaihtoehto, mutta sillä taas ei ollut aikaisempaa kokemusta yhteistyöstä, koska se oli vasta aloittamassa yhteistyön Caisan kanssa keväällä 2002.

Länsieurooppalaisten ja pohjoisamerikkalaisten järjestöjä ei myöskään haastateltu, mutta tämä taas oli tietoinen valinta. Näihin ryhmiin kuuluviin ei kohdistu yhtä paljon ennakkoluuloja kuin itäeurooppalaisiin ja muista maanosista muutaneisiin, eikä heidän järjestöjensä myöskään katsottu olevan yhtä lailla erityisen tuen tarpeessa.

Haastatelluista yhdistyksistä yksi edusti perinteistä vähemmistöä, saamelaisia ja sen jäsenkunta koostui Suomen kansalaisista. Mukana oli toinenkin, alunperin vanhaa vähemmistöä edustanut järjestö. Maahanmuuton kasvun myötä tämän venäjänkielistä vähemmistöä

edustavan järjestön jäsenrakenne on kuitenkin muuttunut niin, että nykyään se on maahanmuuttajien järjestö. Näitä kahta järjestöä edustaneet haastateltavat olivat molemmat Suomessa syntyneitä Suomen kansalaisia.

Haastatelluista yhdistyksistä kaksi edusti tyypillistä ystävyysseuratoimintaa. Niissä toimijoista suuri osa oli suomalaisia ja toiminnan tarkoitus oli tehdä tiettyä kulttuuria tunnetuksi. Toisella näistä järjestöistä oli kiinteät suhteet myös edustamansa maan lähetystöön. Haastateltavana oli ensin mainitusta yhdistyksestä sen sihteeri ja toisesta järjestösihteeri. Molemmat olivat itse maahanmuuttajia ja lähtöisin ko. kulttuurista.

Selkeämmin sekä pääasiallisten toimijoittensa että kohderyhmänsä perusteella maahanmuuttajien yhdistyksiksi profiloituneita yhdistyksiä mukana oli kolme: afganistanilaisten, latinlaisamerikkalaisten ja gambialaisten yhdistykset. Lisäksi haastateltiin yhden, pääasiassa vietnamilaisista maahanmuuttajista muodostuneen löyhemmän yhteenliittymän edustajaa. Tämä ryhmä ei ollut rekisteröitynyt yhdistykseksi. Näitä neljää ryhmää edustavat haastateltavat olivat kaikki myös itse maahanmuuttajia ja omissa yhdistyksissään keskeisiä toimijoita.

Kaupungin virkamiesten haastattelut

Myös kaupungin edustajilta kerättiin palautetta haastatteluin. Tutkitut virastot valittiin sillä perusteella, että ne ovat keskeisiä kaupungin ulkomaalaispoliittisten tavoitteiden toteuttamisen kannalta, ja niiden voisi toimintakenttäänsä perusteella muutenkin olettaa tekevän yhteistyötä Caisan kanssa.

Nuorisoasiainkeskuksen haastateltavat nimesi viraston johtaja. Haastateltavat toimivat eri organisaatio- ja maahanmuuttajatyö liittyi kiinteästi molempien tehtävänkuvaa.

Kulttuuri-asiainkeskus on Caisan oma virasto, joten sieltä palautetta kerättiin useammasta eri yksiköstä, jotka olivat organisatoriselta asemaltaan verrattavissa Caisaan, ja jotka kaikki olisivat voineet tehdä sen kanssa yhteistyötä. Ensimmäinen haastateltava valittiin Caisan työntekijän ehdotukseen sisältyvistä henkilöistä. Kaksi muuta valittiin 'lumipallomenetelmällä' eli ensimmäisen kulttuuri-asiainkeskuksen haas-

tateltavan ja nuorisoasiainkeskuksen haastateltavan ehdotusten perusteella.

Sosiaalivirastosta ja opetusvirastosta haastateltaviksi valittiin maahanmuuttaja-asioista vastuussa olevat henkilöt.

Hallintokuntien edustajien haastatteluja kertyi kahdeksan, joista yksi oli ryhmähaastattelu. (luettelo haastateltavista ks. liite 12)

Kaupungin edustajien haastatteluissa käytiin läpi samat teemat kuin järjestöjenkin haastatteluissa, eli kysyttiin heidän edustamiensa virastojen omia tavoitteita ja näiden tavoitteiden suhdetta Caisan tavoitteisiin, virastojen kokemuksia yhteistyöstä Caisan kanssa sekä niiden toiveita Caisan toiminnan ja yhteistyön kehittämisen suhteen. (liite 9)

Kysymykset lähetettiin haastateltaville etukäteen, jotta heillä olisi mahdollisuus keskustella asiasta virastonsa/yksikkönsä sisällä. Heitä

pyydettiin nimittäin vastaamaan ensisijaisesti virastojensa edustajina, ei yksityishenkilöinä, vaikka olikin selvää, että myös henkilökohtaiset kokemukset ja näkemykset tavalla tai toisella muovaisivat heidän vastauksiaan.

Caisan tulevaisuuden visioiden suhteen hallintokuntien edustajia pyydettiin erityisesti ottamaan kantaa kahteen teemaan. Ensinnäkin heiltä pyydettiin kannanottoja siihen, miten Caisan toiminta pitäisi alueellisesti järjestää, pitäisikö toimintaa olla asuinalueilla, ja miten se tulisi järjestää. Toiseksi heitä pyydettiin pohtimaan mahdollisuuksia saada aikaan hallintokuntien yhteinen moniammatillinen monikulttuurikeskus.

Alueteema nousi suoraan kaupungin kotouttamisohjelmasta, sen Caisan kehittämistä koskevista tavoitteista. Jälkimmäinen teema nousi esiin heti ensimmäisessä haastattelussa, minkä jälkeen sitä kuljetettiin mukana kaikissa muissa haastatteluissa.

Tässä suhteessa virkamiesten haastattelurunko poikkesi muiden yhteistyökumppanien haastatteluista, joissa alueteemaa ja moniammatillisuusteemaa ei nostettu esille.

Caisan näkökulmaa selvitettiin haastattelemalla sähköpostitse Caisan entistä johtajaa (v. 1997–2001). Monikulttuurisuusverkoston toimintaa selvitettiin haastattelemalla edellisen lisäksi verkoston pitkäaikaista sihteeriä.

Lisäksi kommentteja tutkimuksen alustaviin tuloksiin pyydettiin sosiaalivirastosta yhteispalvelujohtaja Ammi Isokalliolta, joka toimi sosiaaliviraston ulkomaalaisyksikön johtajana Caisan alkuvuosina ja on ollut omalta osaltaan vaikuttamassa kaupungin ulkomaalaispoliittisten tavoitteiden muotoutumiseen toimiessaan ulkomaalaisasiain neuvottelukunnassa sekä osallisuudessaan kaupungin ulkomaalaispoliittisen ohjelman valmisteluun.

Kaupungin hallintokuntien linjauksia maahanmuuttajatyön ja monikulttuurisuuden suhteen kartoitettiin lisäksi käymällä läpi niiden internet-sivut. Virallisiin asiakirjoihin kirjattujen monikulttuurisuutta koskevien tavoitteiden ja linjausten ohella tähän aineistoon sisällytettiin myös virastopäällikköjen asiaa käsittelevät julkiset puheenvuorot. Esimerkiksi Nuorisoasiainkeskuksen periaatteellisten linjausten katsottiin tiivistävän nuorisotoimen johtajan julkisissa puheenvuoroissa

(online http://nuoriso.hel.fi/lassen_linkki)

Strategiatapaamisten havainnointi

Kulttuurikeskus Caisa järjesti keväällä 2002 aikaisemmille ja potentiaalisille yhteistyökumppaneilleen kaksi yhteistä tapaamista, joissa oli tarkoitus yhdessä ideoida tulevaa toimintaa ja esitellä uusien tilojen tarjoamia mahdollisuuksia. Ensimmäinen tilaisuus järjestettiin maanantaina 18.3.2002 päiväsaikaan klo 13–17 ja toinen tiistaina 16.4.2002 illalla klo 18–20.

Tutkija osallistui molempiin tapaamisiin havainnoitsijana. Ensimmäisessä tapaamisessa hän toimi myös yhtenä alustajana kertomalla kävijäkyselyn tuloksista. Havainnointi yhdessä näitä tapaamisia koskevien taustatietojen ja niistä kirjoitettujen pöytäkirjojen kanssa antoi mahdollisuuden arvioida maahanmuuttajajärjestöjen kiinnostusta Caisan toimintaa kohtaan ylipäätään.

Kuva: Tiina Madisson. Kansainvälinen Kulttuurikeskus Caisa.

III Yleisötutkimuksen tulokset

Kävijäkyselyn perusteella hahmottunut kuva Caisan kävijärakenteesta

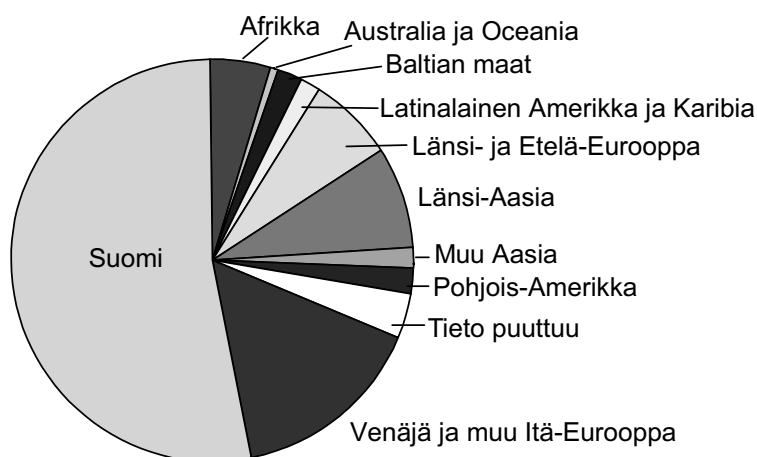
Caisan käyttäjäkunta muodostuu lähinnä oman kunnan asukkaista. Kävijäkyselyn vastaajista 74 prosenttia asui Helsingissä, 17 prosenttia muualla pääkaupunkiseudulla ja viisi prosenttia muualla Suomessa. Neljä prosenttia ei ilmoittanut kotipaikkaansa. Maahanmuuttajakävijät ja valtaväestöön kuuluvat kävijät jakautuivat asuinalueittain hyvin samalla tavoin.

Kulttuuriasiakseksen vuosikertomuksissa on toistuvasti todettu, että Caisan kävijöistä noin puolet kuuluu valtaväestöön. Kävijäkyselyn perusteella muodostuva kuva kävijärakenteesta vastaa aikaisempia havaintoja. Vastaajista noin puolet oli Suomessa syntyneitä ja puolet maahanmuuttajataustaisia.¹

Maahanmuuttajat siis näyttävät käyvän Caisassa huomattavasti aktiivisemmin kuin valtaväestö. Maahanmuuttajien osuus Helsingin väestötähän on vain runsaat 4 prosenttia.

Caisa näyttää tavoittaneen suhteellisen hyvin myös eri maahanmuuttajaryhmiä, sillä maahanmuuttajataustaiset vastaajat olivat lähtöisin kaikista maanosista (kuvio 1) ja heidän kansallisuusjakaumansa vastasi melko hyvin Helsingin koko maahanmuuttajaväestön kansallisuusjakaumaa. Entisen Neuvostoliiton alueelta lähtöisin olevien, länsieurooppalaisten ja pohjois- ja eteläamerikkalaisten osuudet Caisan kävijöistä näyttivät tosin olevan hiukan suurempia kuin heidän osuutensa Helsingin koko ulkomaalais-

Kuvio 1: Caisan yli 16-vuotiaiden kävijöiden jakautuminen syntymämaan mukaan

¹Valtaväestön osuus kävijöistä saattoi tosin olla vielä suurempi, sillä opiskelijoiden havaintoraporttien mukaan varsinkin suomalainen koukuväki vaikutti kiireiseltä ja suhtautui vastahakoisesti lomakkeen täyttämiseen. Vastaavasti maahanmuuttajat olivat opiskelijoiden havaintojen mukaan suhtautuneet kyselyyn myönteisesti ja täyttäneet ja palauttaneet lomakkeita aktiivisemmin kuin valtaväestöön kuuluvat. Toisaalta maahanmuuttajien vastausprosentit kyselytutkimuksissa tapaajat jäädä alhaisiksi. Kävijöiden vastausaktiivisuutta ei tässä ollut mahdollista kontrolloida.

väestöstä. Vastaavasti afrikkalaisten ja aasialaisten (Lähi-itä ml.) osuus kävijöistä näytti olevan hieman pienempi kuin heidän väestöosuutensa. (ks. Helsingin väestö vuodenvaihteessa 2001/2002).¹

Caisan kävijärakenne näytti olevan hyvin naisvaltainen. Naisenemmistö muodostui lähinnä valtaväestöön kuuluvista kävijöistä: valtaväestön vastaajista yli kaksi kolmannesta (69 %, N=115) oli naisia. Maahanmuuttajataustaisissa vastaajissa sen sijaan molempia sukupuolia oli yhtä paljon: miehiä oli 46 prosenttia ja naisia 50 prosenttia (4 % sukupuoli tuntematon, N=101).

Myös aikaisemmissa tutkimuksissa on kiinnitetty huomiota Caisan suomalaisen kävijäkunnan naisvaltaisuuteen. (Mäenpää ym. 2001, 13, Toikka 2001, 67) Vastausjakauman naisenemmistö oli lisäksi niin suuri, että se tuskin voi selittyä naisten miehiä korkeammalla vastausaktiivisuudella. Todennäköisempää on, että naiset todella ovat olleet valtaväestöön kuuluvissa kävijöissä enemmistönä.

Suomessa naiset yleensäkin harrastavat kulttuuritilaisuuksissa käymistä yleisemmin kuin

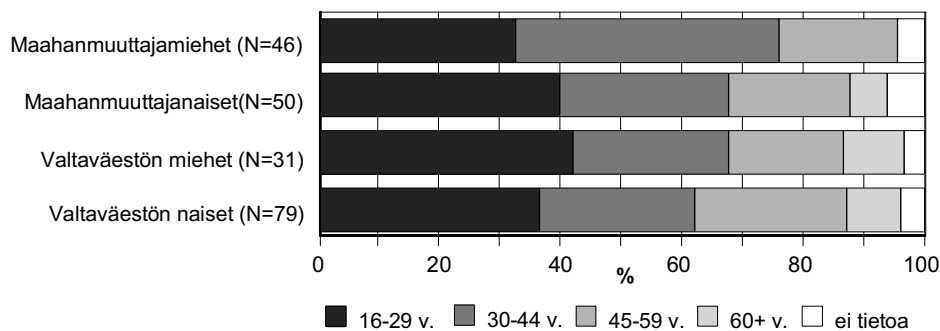
miehet (esim. Minkkinen ym. 2001). Myös havainnot naisten miehiä myönteisemmistä ulkomaalaisasenteista (Jaakkola 1999, 30, 80) antavat aiheen olettaakin, että Caisan toiminta olisi houkutellettu enemmän naisia kuin miehiä.

Caisa näyttää houkutelleen erityisesti nuoria ja parhaassa työiässä olevia, mutta myös vanhempiin ikäryhmiin kuuluvia oli jonkin verran. Kävijäkyselyn vastaajista lähes kaksi viidennes oli alle 30-vuotiaita, runsas neljännes kuului 30–44-vuotiaiden ikäryhmään ja loput olivat tätä vanhempia.

Maahanmuuttajataustaiset kävijät olivat keskimäärin hiukan nuorempia kuin valtaväestöön kuuluvat kävijät, mikä heijastelee väestörakenteen eroja: maahanmuuttajaväestöhän on keskimäärin nuorempaa kuin valtaväestö. Keskimäärin vanhimpia olivat valtaväestöön kuuluvat naispuoliset kävijät. Parhaassa työiässä olevien, 30–44-vuotiaiden osuus taas oli suurin maahanmuuttajamiesten joukossa. (kuvio 2)

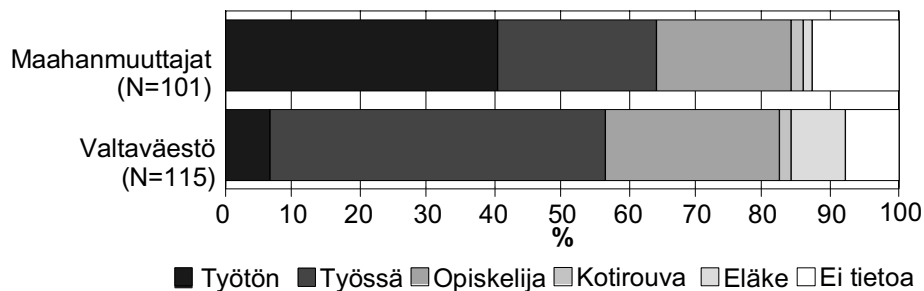
Maahanmuuttajataustaiset ja valtaväestöön kuuluvat kävijät poikkesivat toisistaan huomattavasti myös pääasiallisen toimintansa suhteen

Kuvio 2: Caisan kävijöiden ikärakenne maahanmuuttajataustan ja sukupuolen mukaan

¹Aasialaisten ja afrikkalaisten osuus kävijöistä on saattanut olla hieman suurempi kuin heidän osuutensa kyselyn vastaajista. Aiempien Suomessa tehtyjen tutkimusten mukaan eri maahanmuuttajaryhmien välillä on nimittäin ollut suuria eroja lomakekyselyihin vastaamisessa. Monien pakolaisryhmien, esimerkiksi somalialaisten vastausaktiivisuus on yleensä jäänyt hyvin alhaiseksi. (Jasinskaja-Lahti & Liebkind 1997, 19-20) Voidaan olettaa näin olleen myös tämän kyselyn kohdalla. Toisaalta opiskelijoiden havaintoraporteista kävi ilmi, että tutkimusviikolla Caisassa oli vierailut esimerkiksi aasialaisten nuorten ryhmä, joka ei ollut täyttänyt lomakkeita. Havainnointivuorossa olleet opiskelijat eivät tohtineet heitä kyselyllä häiritä, koska heillä näytti olevan meneillään hyvin intensiivinen keskustelu.

Kuvio 3: Caisan kävijät pääasiallisen toiminnan mukaan

Taulukko 2: Caisan suurimmat kävijäryhmät helmikuussa 2002

Sukupuolen, iän ja syntymämaan mukaan

16–29-v. suomalaiset naiset 13 %
 30–44-v. suomalaiset naiset 9 %
 45–59-v. suomalaiset naiset 9 %
 16–29-v. maahanmuuttajanaiset 9 %
 30–44-v. maahanmuuttajamiehet 9 %
 16–29-v. maahanmuuttajamiehet 7 %
 maahanmuuttajanaiset 6 %
 16–29-v. suomalaiset miehet 6 %

Sukupuolen, pääasiallisen toiminnan ja syntymämaan mukaan

Työssä käyvät suomalaiset naiset 19 %
 Opiskelevat suomalaiset naiset 11 %
 Työttömät maahanmuuttajanaiset 12 %
 Työssä käyvät maahanmuuttajamiehet 7 %
 Opiskelevat maahanmuuttajamiehet 6 % 30–44-v.
 Työttömät maahanmuuttajamiehet 6 %
 Työssä käyvät suomalaiset miehet 5 %

(kuvio 3). Valtaväestön kävijöistä ylivoimaisesti suurimmat ryhmät olivat työssä käyvät ja opiskelijat. Maahanmuuttajista taas ylivoimaisesti suurin ryhmä olivat työttömät. Työssä käyviä ja opiskelijoita oli vastaavasti vähemmän. Eläkkeellä ei ollut maahanmuuttajakävijöistä juuri kukaan. Osa kävijöistä jätti pääasiallista toimintaa koskevaan kysymykseen vastaamatta.

Caisan suurimmat kävijäryhmät maantieteellisen taustan, sukupuolen, iän ja pääasiallisen toiminnan mukaan käyvät ilmi taulukosta 2.

Suurimpien maahanmuuttajaryhmien yleistä kiinnostusta kohtaamispaikkatoimintaa kohtaan selvitetiin Tilastokeskuksen Maahanmuuttajien elinolututkimus 2002:n yhteydessä. (liite 4) Tutkimuksessa olivat mukana Venäjällä, Virossa, Somaliassa ja Vietnaminissa syntyneet.

Alustavien tulosten mukaan kiinnostus kohtaamispaikkatoimintaa kohtaan on somalialaisten keskuudessa ollut olennaisesti suurempaa kuin muiden tutkittujen ryhmien. Somalialaisista useampi kuin joka viides (22 %, N=323) oli käynyt Caisassa tai vastaavassa paikassa useammin kuin viisi kertaa elämänsä aikana. Myös vietnamilaiset olivat käyneet kohtaamispaikoissa hieman yleisemmin kuin venäläiset ja virolaiset maahanmuuttajat. Heistä 12 prosenttia (N=193) oli käynyt Caisassa tai vastaavassa paikassa useammin kuin viisi kertaa. Venäläisillä vastaava osuus oli 7 prosenttia (N=274), ja virolaisilla vajaa 2 prosenttia (N=307).

Somalialaisten keskuudessa oli myös muita ryhmiä vähemmän niitä, jotka eivät olleet koskaan käyneet Caisassa, vain 44 % kun vastaava osuus vietnamilaisillakin oli 59 prosenttia. Venäläisistä 63 prosenttia ja virolaisista 74 prosenttia ei ollut koskaan käynyt tällaisessa paikassa. (Tilastokeskus 2003)

Missä maahanmuuttajat ja valtaväestö kohtaavat

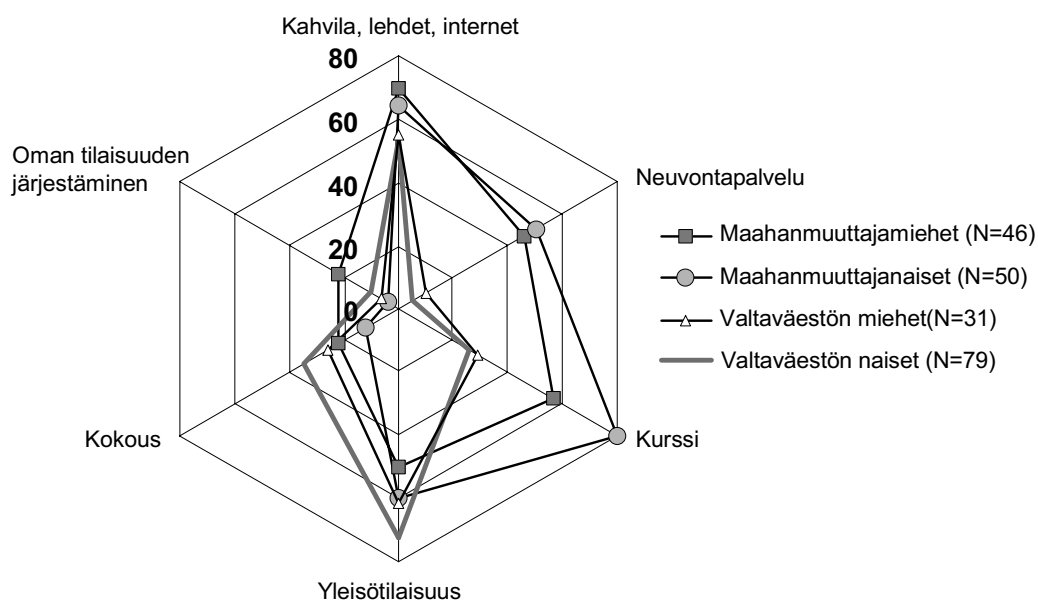
Caisan toiminnan rakenne ei kuluneiden kuuden vuoden aikana ole juurikaan muuttunut vaikka toiminnan volyyymi on kasvanut. Kaikki nykyiset toimintamuodot olivat tavalla tai toisella alullaan jo ensimmäisenä toimintavuonna 1996: kurssitoiminta oli jo käynnistynyt, samoin näyttelytoiminta sekä keskustelutilaisuudet ja eri maiden kulttuuria esittelevät juhlat. Kurssitoiminta ja kansainvälisyyskasvatus mainittiin myös kehittämiskohteina. (Helsingin kaupungin Kulttuuriasiainkeskuksen toimintakertomukset 1996–2001)

Mia Toikan mukaan Caisan käytännön toiminnassa olisi toteutunut lähinnä vain ns. 'juhлива' monikulttuurisuus. Tällä hän viittaa eri kulttuurien esittelyyn ja esittämiseen. Caisan kohtauspaikkaidea sen sijaan toimi hänen havaintojensa mukaan varsin huonosti. Toikan tutkimustulosten perusteella Caisa olisi siis epäonnistunut keskeisimmässä tehtävässään. (Toikka 2001)

Tämätkään tutkimuksen perusteella kohtauspaikkatoiminta ei ole täysin onnistunut, vaikka eri ryhmiä onkin tavoitettu kiitettävästi. Maahanmuuttajat ja valtaväestöön kuuluvat näyttävät nimittäin käyvän Caisassa usein eri tilaisuuksissa. Maahanmuuttajien ja valtaväestöön kuuluvien kävijöiden käyminen eri tilaisuuksissa on esitetty kuviossa 4. Yleisötilaisuuksiin sisällytettiin siinä kaikki Caisan juhlat, seminaarit yms. tapahtumat.

Sellaisia tilaisuuksia, joissa molemmat ryhmät käyvät yleisesti, olivat erilaiset yleisötilaisuudet. Molemmat kävivät yleisesti myös kahvilla, tuttavilla tapaamassa, lehtiä lukemassa ja muulla tavalla vain viettämässä aikaa Caisassa. Kokouksiin ja omien tilaisuuksien järjestelyihin osallistuneita oli molemmissa kävijäryhmissä pieni vähemmistö.

Kuvio 4: Caisan eri toimintamuotoon osallistuminen kävijäryhmittäin

Näiden toimintojen puitteissa voi periaatteessa tapahtua varsin monenlaisia kohtaamisia, pinnallisempia ja syvällisempiä.

Varsinkin ohjelmalliset tilaisuudet ovat luonteeltaan sellaisia, joissa maahanmuuttajien ja valtaväestön väliset kohtaamiset rajoittuvat paljolti esiintyjien ja yleisön välisiin kohtaamisiin tai yleisöön kuulumisen jaettuun kokemukseen. Niissä kontaktit jäävät yleensä niin lyhytaikaisiksi ja tilapäisiksi, että niillä tuskin on mitään pysyviä vaikutuksia asenteisiin. Lisäksi voidaan olettaa, että valtaväestöstä näihin tilaisuuksiin hakeutuu erityisesti sellaisia ihmisiä, jotka jo valmiiksi suhtautuvat myönteisesti maahanmuuttajiin, ja joita näiden edustamat kulttuurit kiinnostavat. Tässä suhteessa Toikan (2001) esittämä kritiikki Caisan juhlivaa monikulttuurisuutta kohtaan on oikeutettua.

Toisaalta on muistettava, että juhlien yms. ohjelmallisten tilaisuuksien järjestämiseen yleensä liittyy paljon erilaista valmistelutyötä, jota maahanmuuttajat ja valtaväestöön kuuluvat Caisassa usein tekevät yhdessä. Tämän prosessin kuluessa tapahtuva vuorovaikutus täyttää hyvinkin asennemuutosten edellyttämät kriteerit: se on yleensä sekä henkilökohtaista että pitkäkestoista. Toisaalta tähän toimintaan osallistui vain hyvin pieni joukko niin maahanmuuttajataustaisista kuin valtaväestönkin kävijöistä.

On myös huomattava, että vaikka itse juhlissa ja muissa yleisötilaisuuksissa yhdellä kertaa syntyisikin vain vähän uusia kontakteja ja nekin jäisivät pinnallisiksi, saattavat nekin ajan myötä syventyä. Yleisötilaisuudet saattavat omalta osaltaan tarjota mahdollisuuksia jo solmittujen kontaktien syventämiseen ja vahvistamiseen. Sikäli kuin nämä tilaisuudet keräävät valtaväestön keskuudesta nimenomaan sellaista väkeä, joka ennestään suhtautuu avoimesti ja myönteisesti maahanmuuttajiin, antavat ne maahanmuuttajille mahdollisuuden vahvistaa resurssiverkostoaan.

Caisan entinen johtaja kommentoi haastattelussa syytöksiä Caisan keskittymisestä juhlivaan monikulttuurisuuteen seuraavasti:

”Se, miksi juhlit joidenkin mielestä korostuivat, johtuu paljon mediasta, joka voittopuolisesti kuvasi ja kirjoitti vain niistä. Toisaalta juhlit antoivat mielestäni oivan foorumin uusille tulokkaille päästä ensi kosketukseen, myös kantaväestö toi niihin paljon ystäviään ensi visiitille. Monista tuli pysyviä Caisan kävijöitä. [-] Toisaalta koko työn eksotisointi oli alkuvaiheissa varsin suuri ongelma. Vähitellen mediassa opittiin työmme arvoa ja toimimmekin maahanmuuttaja-asiantuntijoiden välittäjinä mediaan päin kuten myös eri tilaisuuksien alustajina.”

Toinen tilanne, jossa kävijöiden määrän perusteella näytti olevan keskimääräistä enemmän mahdollisuuksia kohtaamisiin, olivat kahvilkäynnit yms. oleiluun liittyvät käynnit. Pistäytyminen Caisassa vain oleilemassa eli kahvilla, tapaamassa tuttuja, lukemassa lehtiä tai surffailemassa internetissä oli yleistä sekä maahanmuuttajien että valtaväestöön kuuluvien kävijöiden keskuudessa. Maahanmuuttajien keskuudessa se oli kuitenkin vielä suositumpaa kuin valtaväestön:

- * Maahanmuuttajamiehistä 70 prosenttia ja naisista 64 prosenttia ilmoitti ainakin joskus viettävänsä muuten vain aikaa Caisassa.
- * Vastaava osuus suomalaisilla miehillä oli 55 ja naisilla 53 prosenttia.

Tässä suhteessa tulokset poikkeavat aikaisempien Caisaa koskevien tutkimusten havainnoista. Toikan (2001, 67) mukaan suomalaiset tulisivat Caisaan yleensä jollekin kurssille tai muuhun järjestettyyn tilaisuuteen, eivätkä niinkään poikkeaisi 'kohtaamispaikalle'. Myös Mäenpään ym. (2001, 13) mukaan suomalaiset yleensä tarvitsivat jonkin syyn tullakseen Caisaan, kun taas ulkomaalaiset eivät siihen mitään erityistä syytä tarvinneet.

Nämä erot johtuvat todennäköisesti erilaisista tiedonkeruumenetelmistä. Mäenpään ym. ja Toikan tutkimukset perustuivat pääasiassa haavainnointiin ja haastatteluihin. Kävijähaastatte-
luja oli kummassakin tutkimuksessa vain muu-
tama. Tulkinnat eri ryhmiin kuuluvien Cai-
sa-käyntien tarkoituksesta perustuivat siis
käyntimotiivien osalta lähinnä haastateltavien
kertomuksiin omista motiiveistaan sekä heidän
käsityksiinsä muiden kävijöiden käyntien motii-
veista. Nämä käsitykset taas saattavat kertoa
enemmänkin haastateltavista itsestään kuin
muiden todellisista motiiveista.

Tässä tutkimuksessa käynnin syytä kysyttiin
henkilökohtaisesti kaikilta tutkimusviikoilla Cai-
sassa käyneiltä. Sitä tiedusteltiin lisäksi kahdel-
la eri tavalla. Ensinnäkin kyselylomakkeen alus-
sa tiedusteltiin strukturoidulla kysymyksellä
Caisassa käymisen syitä yleensä. Yksi tarjotuis-
ta vastausvaihtoehdoista oli 'Muuten vain viet-
tämässä aikaa'. Lomakkeen lopussa kysyttiin li-
säksi avokysymyksellä sen hetkisen käynnin
syytä.

Tällaisen vapaan oleskelun voisi periaatteessa
olettaa tarjoavan mitä parhaat mahdollisuudet
myös valtaväestön ja maahanmuuttajien välis-
ten kontaktien syntymiselle . Opiskelijoiden ha-
vaintojen mukaan kontakteja ei kuitenkaan
näyttänyt juurikaan syntyvän eri ryhmiin kuulu-
vien välille. Vuorovaikutus näytti rajautuvan
vain omiin ryhmiin, omiin tuttavaporukoihin.
(Folkloristiikan opiskelijoiden havainnointira-
portit)

Eri ryhmien keskinäisen vuorovaikutuksen kan-
nalta parhaan foorumin tarjoavat todennäköi-
sesti kurssit ja yhdistystoiminta. Toistuvat ta-
paamiset sinänsä tarjoavat mahdollisuuksia pit-
käkestoisempaan ja henkilökohtaisempaan
vuorovaikutukseen. Yhdessä toimiminen myös
edellyttää osallistujilta jo jonkinlaista sitoutu-
mista.

Kurssit kuitenkin houkuttelivat varsin pientä
osaa valtaväestöön kuuluvista kävijöistä, koska
niistä suuri osa samoin kuin Caisan neuvonta-
palveluista on suunnattu ensisijaisesti maahan-
muuttajille: mm. omakielinen opintoneuvonta,
eritasoiset suomenkielenkurssit, atk-kurssit ja
yhteiskuntatiedon kurssi. Yli kaksi viidestä maa-
hanmuuttajavastaajasta (44 %) oli saanut tä-
män kyselyinkin käydessään kieli- tai atk-kurs-
silla ja lähes joka kymmenes (9 %) neuvonta-
palvelujen käytön yhteydessä.

Valtaväestöön kuuluvista vastaajista kukaan ei
ollut osallistunut atk-kursseille. Kielikursseista
valtaväestöön kuuluvat osallistuivat muille kuin
suomenkielen kursseille. Neuvontapalveluita
valtaväestöön kuuluvat olivat käyttäneet vain
poikkeustapauksissa, koko joukossa oli vain
yksi tällainen valtaväestöön kuuluva henkilö.

Tutkimusajankohdan kurseista vain liikunta-
kurssit (sambic, muut tanssikurssit, capoeira,
kung fu) olivat houkutelleet molempia, sekä
maahanmuuttajia että valtaväestöön kuuluvia.
Valtaväestöön kuuluvat olivat näillä kurseilla
enemmistönä. Maahanmuuttajavastaajista 11
ja valtaväestöön kuuluvista 21 prosenttia oli
täyttänyt kyselyn osallistuessaan jollekin tällai-
selle liikuntakurssille.

Tosin myös liikuntakurssien vastausten tarkempi tarkastelu paljasti, että jotkut niistä näyttivät olevan osallistujarakenteensa suhteen pikemminkin 'monokulttuurisia' kuin monikulttuurisia. Tällaisia olivat esimerkiksi tutkimusviikolla havainnoidut kaksi tanssikurssia. Toinen kurseista oli aikuisten paritanssikurssi, joka näytti lähinnä keräävän venäjänkielistä väestöä. Toinen taas oli erään maahanmuuttajaryhmän traditioonaalisiin tansseihin erikoistunut ryhmä, joka il-

meisesti harjoitteli esiintymistä varten. Kyselyvastausten perusteella ainoastaan itämaisten taistelulajien ja capoeiran sekä sambicin harrastusryhmissä oli molempia, sekä maahanmuuttajia että valtaväestöön kuuluvia. Kuten aiemmin todettiin, intialaisen tanssin ryhmästä ei saatu vastauksia.

Kävijöiden mukaan vuorovaikutusta eri ryhmien välillä on

Sekä maahanmuuttajat että suomalaiset kävijät toivat kommentissaan toistuvasti esiin paikan lämpimän ilmapiirin, mahdollisuuden tavata tuttavita tai muita mukavia ja mielenkiintoisia ihmisiä jne. Tässä esimerkkejä maahanmuuttajien kommentista¹:

"[-] It is a meeting place for both Finns & immigrants, adults and children. I look forward to the new bigger location that will start in the future." (työssä käyvä maahanmuuttajamies, 37 v., itse käy harvemmin kuin kerran kuukaudessa)

"Relax, meet some people, check e-mail, confront myself with other people" (työssä käyvä maahanmuuttajamies, alle 30 v., käy joka viikko)

"Auttaa ulkomaalaisia viihtymään Suomessa.[-]" (työtön maahanmuuttajanainen, yli 50 v., käy joka viikko)

Myös suomalaiset kävijät olivat solmineet kontakteja Caisassa:

"Kiva kansainvälinen ympäristö, saa uusia ystäviä ja tuttavuuksia" (työssä käyvä suomalainen, alle 30 v., käy kerran pari kuukaudessa)

"Tosi hyvä, kuka vaan voi tulla [-]" (suomalainen opiskelijanainen, alle 30 v., käy kerran pari kuukaudessa)

"Hyviä, mielenkiintoisia, värikkäitä, ystävällisiä ihmisiä." (suomalainen mies, yli 50 v. käy kerran pari kuukaudessa)

"Hyviä kokemuksia, mukavia ihmisiä." (suomalainen työssä käyvä mies 33 v. käy joka viikko)

¹Espanjan-, portugalini- ja venäjänkieliset vastaukset on suomennettu, apuna olivat folkloristiikan kenttätyökurssin opiskelijat.

Tosin muutamassa kommentissa myös hieman kritisoitiin Caisaa 'sisäänpäin lämpiävyydestä' tai ehdotettiin muuten kohtaamispaikka-ajatuk- sen parempaan toteutumiseen tähtääviä toiveita:

"Juhlat ovat mukavan tuttavallisia. Joskus varmaan ulkopuolisen vaikea tulla, kun tun- tuu, että kaikki tuntevat toisensa [-]" (suomalainen työssä käyvä nainen, 31 v. käy joka viikko)

"Voisi olla enemmän eri ryhmien välisiä ta- pahtumia" (suomalainen naisopiskelija, alle 30 v., käy viikoittain)

"[-] Olisi hyvä, jos voisitte järjestää tilai- suuksia yksinäisille 40–50-vuotiaille ihmisille ja julkaista tästä asiasta mainoksia esim. Spektrissä ja muissa lehdissä." (työtön maahanmuuttajanainen, yli 50v., käy viikoittain)

"Lapsia voisi joskus ottaa enemmän huomi- oon – enemmän eri kulttuurien lapsia yhdis- täviä tapahtumia." (suomalainen työssä käy- vä nainen, alle 30 v., itse käy harvemmin kuin kerran kuukaudessa)

Caisan henkilökunta sai myönteistä palautetta ystävällisyydestään:

"Erittäin ystävällisiä ihmisiä Caisassa ja huo- maavainen suhde ihmisiin" (työtön maahan- muuttajanainen, 39 v., käy viikoittain)

"Pidän paikasta. Täällä on aina lämmin ja ter- vetullut tunnelma." (suomalainen työssä käyvä nainen, alle 30 v., itse käy harvemmin kuin kerran kuukaudessa)

Tämä kuva Caisasta kontaktien solmimisen ja vuorovaikutuksen paikkana poikkeaa olennai- sesti siitä kuvasta, joka esimerkiksi Toikalle (2001) muodostui hänen havainnoidessaan toi- mintaa Caisassa.

Kävijäkyselyn tulos poikkesi osittain myös siitä kuvasta, joka tässä tutkimuksessa muodostui opiskelijoiden havaintoraporttien perusteella. Opiskelijoiden havaintojen mukaan vuorovaiku- tusta tapahtui lähinnä Caisan maahanmuuttaja- työntekijöiden ja maahanmuuttaja-asiakkaiden välillä, mutta ei juurikaan kävijöiden kesken eikä etenkään suomalaisten ja maahanmuutta- jien välillä – jolleivät nämä sitten olleet entuu- destaan tuttuja tai alun perin samaa seuraa. Toisaalta opiskelijoiden havaintoja on arvioitava sitä taustaa vasten, että heistä suurin osa oli kurssin yhteydessä kirjoittamiensa esseiden mukaan ensi kertaa tekemisissä maahanmuut- tajien kanssa. (Folkloristiikan kenttätyökurssin opiskelijoiden havainnointiraportit ja essee)

Tämä kokemattomuus ja siihen mahdollisesti liittyvät stereotyyppiset käsitykset 'maahan- muuttajasta' ovat saattanut vaikuttaa opiskeli- joiden tilannetulkintoihin. He eivät välttämättä ole aina rekisteröineet ei-näkyviin vähemmistöi- hin kuuluvia maahanmuuttajia 'maahanmuutta- jiksi'. Tilanteiden tulkinnanvaraisuuteen viittaa myös opiskelijoiden tulkinta, jonka mukaan Cai- sassa tutkimusviikolla kävi enimmäkseen työn- tekijöiden tuttavuuksia. Caisan pitkäaikainen työntekijä kommentoi tätä havaintoa. Hänen mukaan- sa monet 'tuttavuussuhteet' rajoittuvat Caisan seinien sisäpuolelle, ja nämä tuttavat eivät ta- paa toisiaan muualla. Sikäli kuin tämä pitää paikkansa, Caisa toimii aidosti kohtaamispaik- kana.

Caisan maahanmuuttajakävijät pääasiassa 1990-luvulla Suomeen muuttaneita

Maahanmuuttajien kielikurssien ja neuvontapalvelujen nouseminen niin voimakkaasti esiin kävijäkyselyssä liittyi siihen, että Caisan toiminta ei tutkimusajankohtana vielä ollut ehtinyt kunnolla käynnistyä johtajanvaihdokseen liittyneen katkoksen jälkeen. Suuri osa toiminnasta liittyikin Caisan ESR-projektin, Avoin oppimiskeskus – projektin toimintaan. Tämä näkyi myös maahanmuuttajakävijöiden rakenteessa. Kävijäkyselyn vastausten perusteella näyttää siltä, että kyselyajankohtana Caisassa kävivät hiljakkoin Suomeen muuttaneiden ohella yleisimmin työttömät maahanmuuttajat, joilla oli eniten tarvetta kielikursseihin ja neuvontaan.

Yli kaksi viidennestä (42 %) maahanmuuttajavastaajista oli muuttanut Suomeen viimeksi kuluneiden kolmen vuoden aikana eli v. 1999–2001. Muutkin kyselyyn vastanneet maahanmuuttajat olivat suhteellisen lyhyen aikaan Suomessa asuneita. Kolmannes (33 %) vastaajista oli muuttanut vuosina 1990–1998, ja sitä aikaisemmin muuttaneita oli vain 13 prosenttia. Lopuista ei saatu tätä tietoa.

Kaikki vuonna 1999 tai sen jälkeen Suomeen muuttaneet vastaajat kuuluivat kyselyajankohtana siihen joukkoon, joilla oli kotouttamislain perusteella oikeus kotouttamistukeen, mikäli heille oli tehty kotouttamissuunnitelma ja he noudattivat sitä.

Kurssien ja neuvontapalvelujen suosiota maahanmuuttajakävijöiden keskuudessa selitti myös heidän työllisyystilanteensa. Aikaisemmin tuli esiin, että maahanmuuttajakävijöistä kaksi viidennestä oli kyselyajankohtana työttöminä. Korkein työttömien osuus oli niemenomaan viimeksi tulleiden keskuudessa: vuonna 1999 tai sen jälkeen muuttaneista vastaajista yli puolet (57 %, N=42) oli kyselyajankohtana työttöminä. Vuosina 1990–98 muuttaneistakin työttöminä oli vielä kaksi viidennestä (39 %). Sitä ennen Suomeen muuttaneita oli maahanmuuttajakävijöissä kaiken kaikkiaan vähän.

Maahanmuuttajat käyvät Caisassa useammin kuin valtaväestö

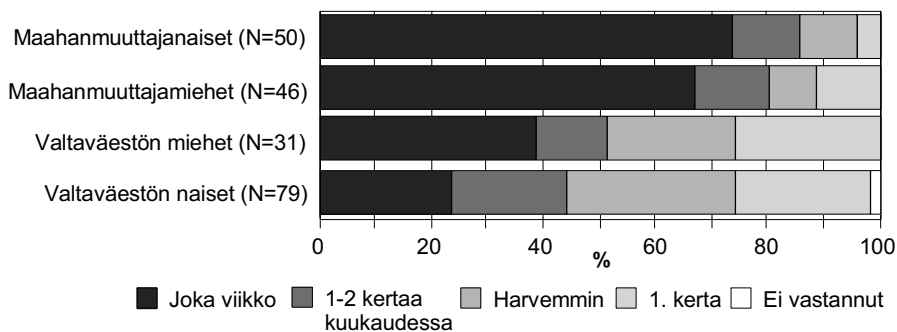
Maahanmuuttajat kävivät Caisassa huomattavasti tiheämpään tahtiin kuin valtaväestöön kuuluvat. Maahanmuuttajista naiset kävivät Caisassa vielä tiheämpään tahtiin kuin miehet. Valtaväestöön kuuluvista taas miehet kävivät naisia tiheämmin. (kuvio 5.)

Käyntitiheys vaihteli myös iän mukaan. Valtaväestöön kuuluvista nuoret kävivät Caisassa huomattavasti useammin kuin vanhempi väki: viikoittaisia kävijöitä oli yli puolet alle 30-vuotiaista, mutta vain 5 % yli 45-vuotiaista. Maahanmuuttajilla tilanne oli päinvastainen, eli yli

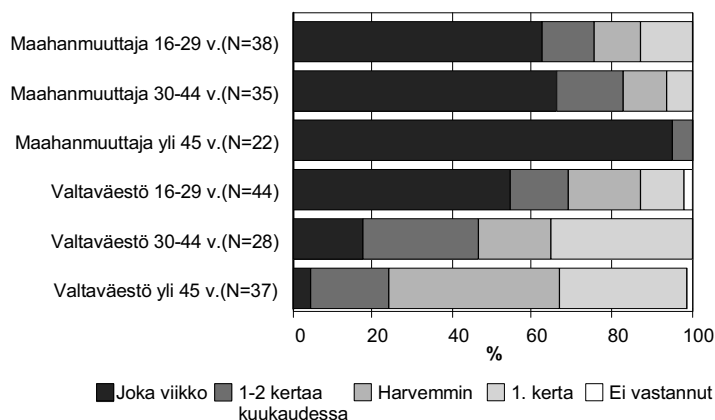
45-vuotiaat kävivät tiheimpään tahtiin. Kaiken kaikkiaan maahanmuuttajilla käyntitiheys vaihteli vähemmän iän mukaan, viikoittaisia kävijöitä oli enemmistö kaiken ikäisistä. (kuvio 6).

Maahanmuuttajien tiheet käynnit selittyvät heidän osallistumisellaan kieli- ja atk-kursseille ja neuvontapalveluiden käytöllä. Näitä kurseja voidaan aivan tarkastella paitsi siitä näkökulmasta, mitä kielellisiä ym. valmiuksia ne osallistujille tarjoavat, myös siitä näkökulmasta, miten ne edistävät maahanmuuttajien sisäistä integraatiota. Osallistuminen Caisan kurseille ja

Kuvio 5: Maahanmuuttajien ja valtaväestön miesten ja naisten jakautuminen Caisassa käynnin tiheyden mukaan

Kuvio 6: Eri ikäisten maahanmuuttajien ja valtaväestöön kuuluvien jakautuminen Caisassa käyntien tiheyden mukaan

muihin tilaisuuksiin tarjoaa nimittäin maahanmuuttajille samalla mahdollisuuden tavata ja tutustua muihin maahanmuuttajiin, niin omaan ryhmään kuin muihin ryhmiin kuuluvia. Näin kurssit toimivat tehokkaasti myös maahan-

muuttajien sosiaalisten verkostojen ylläpidon ja kehittämisen välineenä.

Tieto Caisan tapahtumista välittyy henkilökohtaisten suhteiden kautta

Ainakin maahanmuuttajien keskuudessa myös pelkällä Caisassa 'oleilulla' näytti olevan muuta-kin kuin sosiaalista merkitystä. Se näytti palvelevan heidän tiedon tarpeitaan. Sen lisäksi, että maahanmuuttajat käyttivät Caisan neuvontapalveluja, he vaihtoivat siellä informaatiota myös keskenään sekä suomalaisten kävijöiden kanssa.

Caisan toimintaa koskeva tieto näytti etenkin maahanmuuttajakävijöiden keskuudessa välittyvän pääasiassa sosiaalisten verkostojen kautta. Tiedotusvälineiden rooli oli keskeisempi valtaväestöön kuuluvien kuin maahanmuuttajien tiedonhankinnassa. Heikoimmin tiedotusvälineet näyttävät tavoittaneet maahanmuuttajamiehiä.

Tietolähdettä koskevaan kysymykseen saatiin tosin jonkin verran erilaisia vastauksia sen mukaan, viitattiinko sen hetkisen käynnin tarkoitukseen ja sitä koskevaan tietolähteeseen vai Caisan toimintaan yleensä ja sitä koskeviin tietolähteisiin. (Kuvio 7)

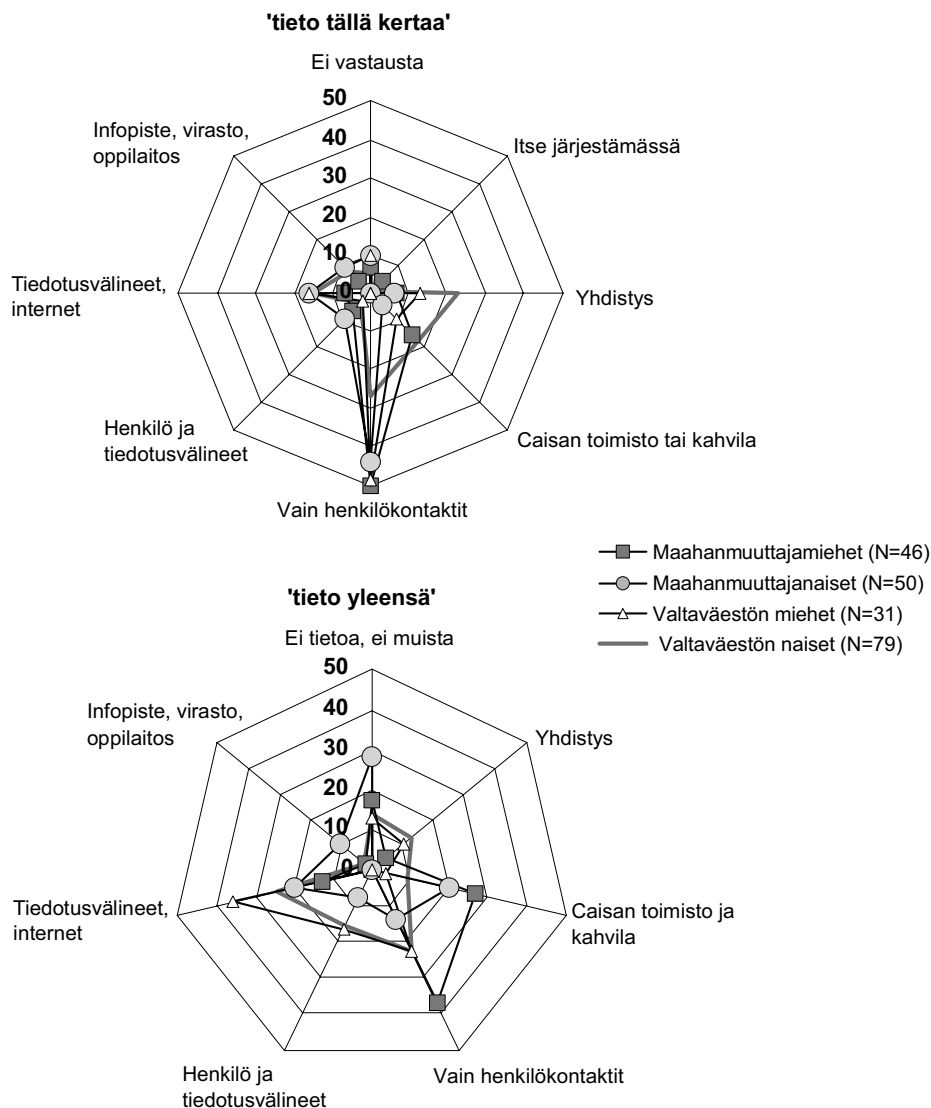
Kysyttäessä mistä henkilö oli saanut *tiedon siitä tilaisuudesta, jossa hän oli kyselyyn vastatesaan*, noin puolet sekä suomalaisista että maahanmuuttajamiehistä ja yli kaksi viidennestä maahanmuuttajanaisista vastasi mainitsemalla pelkästään jonkun henkilön nimeltä. Myös valtaväestön naisilla yleisin tietolähde oli jokin nimeltä mainittu henkilö, useampi kuin joka neljäs oli saanut tiedon näin. Muuten heidän vas-

tauksensa hajaantuivat muita useampaan tietolähteeseen. Tosin niissäkin oli pääasiassa kyse henkilökohtaisista kontakteista, koska tietoa oli saatu Caisan toimistossa tai kahvilassa käynnin yhteydessä tai omalta yhdistykseltä. (yhdistyksistä tiedon levittämisen kanavina ks. Siisiäinen 2002, 37, Luomala 2002 ja Luomala & Pyykkönen 2002)

Maahanmuuttajamiehillä sosiaaliset verkostot osoittautuivat ylivoimaisesti yleisimmäksi tiedonhankintakanavaksi myös kysyttäessä, mistä kävijät *yleensä saivat tietoa Caisan toiminnasta*. Maahanmuuttajanaiset sen sijaan olivat hankinneet tietonsa lähes yhtä yleisesti sosiaalisten verkostojensa kautta kuin saaneet sitä tiedotusvälineistä tai viranomaisilta. Valtaväestöön kuuluvat miehet ja naiset olivat maahanmuuttajia yleisemmin hankkineet tietoa tiedotusvälineiden kautta, mutta henkilökohtaiset kontaktit olivat myös heillä edelleen tärkeä tietolähde. Maahanmuuttajavastajailla henkilökohtaisten suhteiden korostuminen 'Caisa-tiedon' tietokanavana näytti liittyvän keskimäärin lyhyeen maassaoloaikaan ja heikkoon kielitaitoon. Korostunein henkilökontaktien merkitys oli nimittäin lyhimmän aikaa maassa olleilla:

- * vuosina 1999–2002 maahan muuttaneista 60 % oli saanut tiedon senkertaisesta Caisan tilaisuudesta pelkästään henkilökohtaisen kontaktin välityksellä.
- * aikaisemmin tulleilla maahanmuuttajilla ja valtaväestöön kuuluvilla osuudet olivat huo-

Kuvio 7: Caisan toimintaa koskevan tiedon lähteet kävijäryhmittäin

mattavasti alhaisempia ja tiedotusvälineiden ja erilaisten yhdistysten osuus vastaavasti suurempi.

Valtaväestöön kuuluvien kävijöiden kohdalla henkilökohtaisten kontaktien suuri merkitys tiedon hankinnassa ei voi liittyä kielitaitoon tms. tekijöihin. Sen sijaan selitystä voisi etsiä esimerkiksi valtaväestön ulkomaalaisasenteista. Henkilökohtaiset kontaktit ovat heille saattaneet toimia paitsi tietokanavina myös luottamuksen takaajina ja ennakkoluulojen hälventäjinä.

Suomalaiset miehet ovat asennetutkimuksien mukaan suhtautuneet maahanmuuttajiin keskimäärin torjuvammin ja ennakkoluuloisemmin kuin naiset. He olivat myös selvästi aliedustettuina Caisa kävijöissä. Ilmeisesti Caisaan ovat 'uskaltautuneet' vain ne miehet, joilla on ennestään ollut kontakteja muihin Caisassa kävijöihin. Suomalaisten naisten myönteisempi asennoituminen maahanmuuttajiin taas on vetänyt heitä mukaan ystävyysseurojen toimintaan ja muuhun maahanmuuttajien ja valtaväestön yhteiseen järjestötoimintaan ja sen myötä Caisaan.

Vaikka on mahdollista, että Caisassa eri ryhmiin kuuluvien välille kehittyi vuorovaikutusta, eivät ne henkilökohtaiset kontaktit, joiden kautta Caisan toimintaa koskeva tieto välittyi, vielä välttämättä ylittäneet ryhmärajoja. Maahanmuuttajien tietolähteinään mainitsevat henkilöt olivat varsin usein Caisan maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä, ja usein vielä samaan kansallisuus- tai kieliryhmään kuuluvia työntekijöitä.

Tai sitten he olivat 'ystäviä' tai 'tuttavia' ilman sen tarkempia määreitä. Vastaavasti valtaväestön kontaktit liittyivät 'omaan ryhmään' (esim. liikuntaryhmään) tai olivat samoin kuin maahanmuuttajillakin tarkemmin määrittelemättömiä ystäviä ja tuttavias.

Kävijöiden palaute oli myönteistä

Kävijäkyselyyn vastanneiden palaute Caisan toiminnasta oli lähes yksinomaan myönteistä, joukossa oli vain muutama kriittisempi kommentti. Se ettei kriittisiä kommentteja tai parannusehdotuksia juurikaan tullut, voi johtua tutkimusviikon kävijärakenteesta. 'Avoin oppimiskeskus' -projektin ilmaisille suomenkielisen ja atk-kursseille osallistuneilta voi odottaakin kohtalaisen myönteistä palautetta. Muutenhan Caisassa oli kyselyajankohtana tavanomaista hiljaisempaa.

Opiskelijoiden havaintojen mukaan suuri osa Kaisaniemenkatu 6B:ssä sijaitsevien kahvila- ja yleisötilojen kävijöistä näytti olevan työntekijöiden vanhoja tuttuja. Tämä on omalta osaltaan voinut vaikuttaa kommenttien ylenpalttiseen myönteisyyteen. Vakituiset kävijät halusivat ehkä olla Caisan henkilöstön tukena tässä tilanteessa, jolloin Caisan toimintaa oli puitu lehdis-

tössä ja kaupungin hallinnossa varsin kriittisesti. Poikkeuksellinen tilanne tuli esiin myös eräässä kävijäkommentissa:

"Paikan monipuolista ja kulttuurien välistä kanssakäymistä yritetään mielestäni tarpeettomasti hankaloittaa päättäjien suunnalta, jopa vainoamista on havaittavissa.[-]"
(työssä käyvä suomalainen mies, alle 30 v., käy viikoittain)

Kommenteissa esiintyvät suurin piirtein yhtä yleisesti kaikki Caisan keskeiset toimintamuodot: kurssit, kulttuurien juhlat ym. kulttuurien esittely, tiedotuspisteena toimiminen ja kohtauspaikkatoiminta. Kannanotot kaikkiin olivat pääasiassa myönteisiä. Kriittisimmät kommentit koskivat pääasiassa tiloja: muutama henkilö valitteli tilojen pienuutta, ja muutama suositteli tanssisalin imuroimista tiheämpään tahtiin.

Neuvontapalveluihin ja kursseihin oltiin tyytyväisiä¹

Kommentteja Caisan neuvontapalveluista ja kursseista saatiin lähinnä maahanmuuttaja-taustaisilta vastaajilta, jotka olivat niiden pääasiallisia käyttäjiäkin. Kommentit olivat lähes yksinomaan myönteisiä:

”Kulttuurikeskus Caisa on tosi hyvä paikka nuorille, ja täältä saa aina apua tai neuvoa mistä tahansa asiasta.” (maahanmuuttaja-taustainen opiskelijamies, alle 30 v., käy viikoittain)

”Minun mielestäni Caisa toimii hyvin, se on tärkeä että auta ulkomaalaisia asumaan Suomessa.” (työtön maahanmuuttajanainen, alle 30 v., käy viikoittain)

”Minulla on hyvä mieli. Tästä minä saan hyödyllistä informaatiota.” (työtön maahanmuuttajanainen, 39 v., käy viikoittain)

Vain jokunen valtaväestöön kuuluva kävijä nosti erikseen esiin Caisan merkityksen tiedotuspisteinä, maahanmuuttajat ottivat kommentteissaan tämän puolen useammin esille:

”Kaikenlainen toiminta, josta olen kiinnostunut, tuntuu olevan keskittynyt Caisaan. Se helpottaa tiedon hakua ja mukaan pääsyä erilaiseen harrastustoimintaan.” (suomalainen opiskelija, alle 30 v., käy viikoittain)

”I wanted to leave a poster here – many people come and go here and it’s good for marketing.” (maahanmuuttajanainen, alle 30 v., satunnainen kävijä)

”Caisa is a vital place where one can get information about multicultural events.” (työssä käyvä maahanmuuttajamies, 37 v., satunnainen kävijä)

”Halusin lukea Turkin sanomalehti ja katson mitä Turkissa tapahtuu.” (työssä käyvä maahanmuuttajamies, alle 30 v., käy viikoittain)

Caisan kursseja kommentoivat pääasiassa maahanmuuttajat, mikä olikin ymmärrettävää, kun muistetaan kurssitarjonnan rakenne. Suurin osa kommenteista oli myönteisiä, mutta myös kriittisiä kommentteja ja parannusehdotuksia tuli. Esimerkkejä maahanmuuttajien kiittävistä kommenteista:

”I like studying in Caisa, my teacher is good.” (afrikkalaistaustainen työtön mies, alle 30 v., käy viikoittain)

”[-] hyvä, että opiskelijat saavat mahdollisuus opiskella ilmaiseksi.” (venäjänkielinen työtön nainen, alle 30v., käy viikoittain)

”[-] Caisassa kurssi on parempi kuin toisella paikalla.” (venäjänkielinen nainen, 33 v. käy viikoittain)

”Textikurssi on tosi hyvä. Mielenkiintoinen ja avulias.” (länsieurooppalainen työtön nainen, alle 30 v., käy viikoittain)

”Olen tyytyväinen opettamiseen, koska oppimateriaali annetaan selvästi ja opettaja on korkeasti sivistynyt henkilö; opettajalla syvälliset tiedot aiheestansa ja työstä. [-]” (ve-

¹Espanjan-, portugalin- ja venäjänkieliset vastaukset on suomennettu, apuna olivat folkloristiikan kenttätöyökurssin opiskelijat.

näjänkielinen työtön nainen, 35 v., käy viikoittain)

”Minusta mielenkiintoisia ovat luennot Suomen historiasta, yhteiskunnasta ja suomen kielen kurssit ym.” (venäjänkielinen työtön nainen, 47 v., käy viikoittain)

Kurssitarjontaa toivottiin silti edelleen laajennettavan ja myös opetusmenetelmien kehittämiseen kiinnitettiin huomiota:

”Mikäs olisi keskustelukurssi?” (länsieurooppalainen työtön nainen, alle 30 v., käy viikoittain)

”Olisi kiva, jos tarjoisitte muita suomenkielen kursseja edistyneille” (arabiankielinen, työssä käyvä nainen, alle 30 v., käy viikoittain)

”[-] enemmän suomenkielen tunteja ja opettaminen venäjän kielellä.” (venäjänkielinen työtön nainen, 35 v., käy viikoittain)

”On vaikea oppia suomea, jos sitä opetetaan englannin avulla – en osaa englantia kovin hyvin” (eteläamerikkalainen nainen, opiskelija, alle 30 v., käy viikoittain)

Jonkin verran tuli ehdotuksia sen suhteen, miten sisustuksesta saataisiin viihtyisämpi:

”More comfortable chair/area. Maybe some sofa and world music in the background, it would be more cozy.”

Juhlat ja kulttuurien esittelyt saivat kannatusta

Caisan yleisö näyttää ottaneen Toikan (2001) kritisoiman juhlihan monikulttuurisuuden myönteisesti vastaan. Juhlia ja kulttuuritapahtumia koskevat kommentit olivat erityisen myönteisiä. Ne näyttivät houkutelleen etenkin suomalaisia naisia Caisaan. Juhlia koskevat myönteiset kommentit olivatkin pääasiassa naisten kommentteja. Juhlat näyttävät houkuttelevan myös uusia kävijöitä.

Erityisesti afrikkalaiset juhlat mainittiin, mutta tämä liittyi ilmeisesti siihen, että Gambian itsenäisyysjuhla sattui olemaan ainoa Caisassa tutkimusajankohtana järjestetty juhla.

”Tutustua gambialaiseen kulttuuriin ja nähdä erilaista menoa. Ihan jees!” (suomalainen opiskelijamies, alle 30 v.)

”Caisassa kuin kotonani. Kulttuurit esiteltävänä – edelleen, kiitokset! World music, soitto, tanssi, teatteri jne!” (suomalainen työssä käyvä nainen, yli 50 v.)

Juhlien ohella kiiteltiin tosin myös muita kulttuuritapahtumia, esimerkiksi tanssikursseja ja erilaisia kulttuureja esitteleviä tapahtumia. Kulttuuritilaisuuksia kommentoitiin seuraavaan tapaan:

”Mukavaa, olen kansainvälinen ihminen ja tykkään erilaisista kulttuureista. Caisan toiminta on Helsingin rikkaus” (suomalainen opiskelijanainen, alle 30 v.)

”Lehti-ilmoitusten perusteella mielenkiintoisia tapahtumia järjestetään. Olen osallistunut yhteen Intiaa koskevaan tapahtumaan, joka

oli hyvin järjestetty.” (suomalainen työssä käyvä nainen, alle 30 v.)

”Kiitos monipuolisista ja eri kulttuureita esille tuovista iltatapahtumista ja luennoista. Jatkossa toivon lisää eri kulttuurien esitelmiä, musiikkia ja ohjelmatapahtumia ja asialuentoja kuten nykyisinkin.” (suomalainen työssä käyvä nainen, 44 v.)

”Olen ollut capoeira ryhmässä kolme vuotta. Capoeira on toiminut oikein hyvin, myös kivoja bileitä ja messuja” (maahanmuuttajataustainen opiskelijanainen, alle 30 v.)

Kritiikkiä tuli lähinnä siinä suhteessa, että suomalaisen kulttuurin esittely Caisassa on jäänyt niin vähälle huomiolle. Tähän kiinnitti havainnointitilanteessa huomiota eräs eteläamerikkalainen akateemisesti koulutettu kävijä keskustelussaan havainnoitsijan kanssa. Kyseinen henkilö toi esille harmistuksensa siitä, että Caisan kurssitarjonnasta löytyy kyllä erilaisia kursseja muihin kulttuureihin liittyen, mutta ei Suomesta. Hän toivoi tällaisia kursseja myös siksi, että ne voisivat tarjota mahdollisuuden harjoittaa suomen kieltä. Hän koki, että nykytilanteessa maahanmuuttajat tutustuvat Caisassa lähinnä toisiinsa eivätkä lainkaan suomalaisiin. Hän näki suomalaisen kulttuurin tarjonnan tarpeen myös siitä näkökulmasta, että sitä kautta tarjoutuisi mahdollisuuksia suomen kielen harjoittamiseen.

Edellä mainitun keskustelun innoittamana havainnoitsijat tutkivat Caisan ilmoitustaulua, ja osoittautui, ettei suomalainen kulttuuri tullut esiin myöskään sitä kautta. Ilmoituksissa mai-

nostettiin mm. intialaista tanssia ja japanilaista teehetkeä, mutta suomalainen kulttuuri tuli esiin ainoastaan kielikurssien kautta. Ainoa suomalaisuuteen liittyvä ilmoitus koski suomalaista elokuvaa, eikä sekään itse asiassa edustanut suomalaisuutta, sillä kyse oli Kaurismäen Etelä-Amerikassa tekemästä elokuvasta.

Muutenkin kävijöiden halu käyttää suomenkieltä tuli voimakkaasti esille. Havainnoitsijoiden mukaan maahanmuuttajakävijöiden suhtautuminen kyselylomakkeiden täyttämiseen oli myönteisempi kuin valtaväestöön kuuluvilla. Lisäksi he usein kielivaikeuksista huolimatta halusivat yleensä ensin kokeilla täyttää suomenkielistä lomaketta, vaikka sitten usein päätyivätkin lopulta palauttamaan omakielisen lomakkeen. (folkloristiikan opiskelijoiden havainnointiraportit)

Caisassa käyvillä maahanmuuttajilla näytti siis olevan liian vähän sellaisia kontakteja, joissa he voivat suomen kieltään harjoittaa, mutta kova halu käyttää kaikki tilaisuudet kielitaitonsa kohentamiseen. Toive suomenkielen keskustelukursseista tai muista mahdollisuuksista suomenkielen harjoittamiseen tuli esiin myös kyselyvastauksissa:

”Pidän kursseista, mutta pitäisi olla enemmän tuntia ja puhetilaisuuksia.” (työtön maahanmuuttajanainen, käy viikoittain)

Tosin kielipolitiikkaan otettiin kantaa myös toiseen suuntaan:

”Erittäin hyvä ja haluaisin enemmän hyvää tilaisuutta ja venäjän kielellä!!! ” (venäjänkielinen työssä käyvä mies, käy viikoittain)

Naisten olohuone. Kuva: Tiina Madisson, Kansainvälinen Kulttuurikeskus Caisa 2002.

Caisan messut

Kuva: Tiina Madisson, Kansainvälinen Kulttuurikeskus Caisa.

Kuva: Tiina Madisson, Kansainvälinen Kulttuurikeskus Caisa.

IV Yhteistyösuhteet

Monikulttuurisuusverkosto

Caisassa on koko sen toiminnan ajan kokoontunut järjestöjen ja maahanmuuttajatyöntekijöiden yhteinen monikulttuurisuusverkosto. Tämä verkosto oli alun perin Suomen Punaisen Ristin ja Helsingin kaupungin Nuorisoasiainkeskuksen vetämä epävirallinen keskustelufoorumi, joka keskittyi erityisesti yhteistyöhön nuorisotyössä. Verkosto perustettiin vuonna 1995, ja alkuvuosina se kokoontui harvakseltaan, vain noin joka toinen kuukausi. Kesällä ei pidetty kokouksia.

Verkoston vetovastuun jakoivat Suomen Punaisen Ristin Vesa Kukkamaa ja Helsingin Nuorisoasiainkeskuksen Sari Vesikansa vuoden 1998 syksyyn asti. Kesällä 1998 tapaamisissa oli yli neljän kuukauden pituinen tauko, ja syksyn 1998 kuluessa verkoston vetovastuu näyttää vähitellen siirtyneen Caisalle, joka jo sitä ennen oli vastannut verkoston osoitetietojen ylläpidosta ja pöytäkirjojen postituksesta. (Monikulttuurisuusverkoston pöytäkirjat 1997–2001)

Vuoden 1999 alusta lähtien verkosto on toiminut selvästi Caisan vetovastuulla. Caisan silloinen johtaja toteaa tähän liittyen:

”Monikulttuurisuusverkoston vetovastuun siirtyminen Caisalle tapahtui vähitellen vuoden 1998 aikana. Vuorottelimme pitkään SPR:n kanssa, mutta Vesa Kukkamaan siirtyttyä muihin tehtäviin ei hänelle ollut verkostoon jatkajaa, vaan osallistujat vaihtuivat. Jouduin useasti ottamaan vetovastuun huomattuani, ettei SPR:n edustaja ole paikalla. Muistan vastahakoisuuteni tehtävään, koska toivoin järjestöiltä sitoutumista pitkäjänteiseen verkostotyöhön. SPR lupasi olla

mukana tukemassa, muttei voinut osoittaa uutta vetäjää. Caisa taas valittiin yksimielisesti kokouspaikaksi keskeisen sijaintinsa sekä tiedonkulun kannalta. Yhtenä syynä oli myös järjestöjen vähäiset resurssit postituksen hoitamiseen, johon muutenkin pyydettiin Caisan apua.”

Verkoston pöytäkirjojen perusteella näyttää siltä, että Suomen Punainen Risti vetäytyi vuoden 1998 jälkeen muutenkin aikaisemmasta aktiivisesta roolistaan verkostossa taka-alalle. Postituslistojen perusteella SPR:n työntekijät pysyivät kuitenkin mukana verkostossa. Nuorisoasiainkeskuksen työntekijät ovat pysyneet verkoston aktiivisina toimijoina koko sen toiminta-ajan, ja sen projekteja on esitelty verkostossa säännöllisesti. Aktiivisia näyttävät pöytäkirjojen mukaan olleen alusta asti mukana olleista myös opetusviraston ja sosiaaliviraston sekä järjestöistä Pelastakaa Lapset ry:n työntekijät.

Verkoston pöytäkirjojen mukaan tapaamisten aihepiiri keskittyi alussa lähinnä nuorisotyöhön, vaikka aihepiirin laajentamisesta välillä keskusteltiin, esimerkiksi 20.1.1998 pidetyssä kokouksessa. Vetovastuun siirtymisen yhteydessä myös verkoston tavoitteita laajennettiin nuorisotyöhön liittyvästä yhteistyöstä kaikkeen maahanmuuttajatyöhön.

Caisan Syke -lehden vuoden 1999 ensimmäisessä numerossa oli monikulttuurisuusverkoston tavoitteiden esittely ja avoin kutsu tapaamisiin. Tässä tiedotteessa todetaan käsiteltävien asioiden aihepiirin laajeneminen, jonka taustalla

oli itse verkoston laajeneminen: siinä oli tällöin 110 jäsentä, joille postitettiin kokousten pöytäkirjat. Tiedotteesta käy myös ilmi, että verkosto oli edelleen luonteeltaan epävirallinen keskustelufoorumi, jonka tarkoituksena oli oman työn kehittäminen, maahanmuuttajatyöstä tiedottaminen ja yhteistyösuhteiden rakentaminen.

Nuorisotyö säilyi tämänkin jälkeen yhtenä verkoston keskeisimpänä keskusteluteemana. Verkoston pöytäkirjojen mukaan nuorisosiainkeskuksen ja opetusviraston sekä lastensuojeluun ja nuorisotyöhön keskittyvien järjestöjen projektit olivat säännöllisesti esillä verkoston tapaamisissa. Uusina aiheina nousivat esiin erityisesti maahanmuuttajien työllisyyteen liittyvät asiat. Monikulttuurisuusverkostoa vuoden 1999 alusta lähtien vetänyt Caisan silloinen johtaja vahvisti nuorisotyön säilymisen verkoston keskeisenä teemana:

”Nuorten asiat säilyivät tapaamisten keskeisinä aiheina. Kaksi kertaa suoritettiin kyselytutkimus sekä nuorille itselleen että heidän vanhemmilleen tiedusteltaessa vapaa-aikaan liittyviä toiveita. Maahanmuuttajavanhempien mielipiteiden esille saaminen nuorten harrastuksissa nähtiin keskeisenä toimintojen suunnittelussa. Caisan maahanmuuttajatyöntekijät käänsivät kyselyn tarvittaville kielille (somalil, venäjä jne.).”

Verkoston pöytäkirjat ovat toimineet lähinnä informaatiokanavana niille verkoston jäsenille, jotka eivät ole ehtineet paikalle. Koska toiminta on ollut luonteeltaan epävirallista, ei tapaamisten osanottajalistoja sihteerin mukaan ole katsottu tarpeelliseksi arkistoida. Niinpä pöytäkirjat kertovatkin lähinnä toiminnan sisällöstä eivätkä niinkään verkoston rakenteesta. Paikalla olleista on yleensä mainittu puheenjohtajan ja sihteerin lisäksi ainoastaan aktiiviset toimijat eli ne henkilöt, jotka ovat esiintyneet kokouksissa. Tapaamisten osanottajamäärä on kuitenkin yleensä kirjattu, ja se on vaihdellut 15–25 välillä.

Monikulttuurisuusverkoston postituslistojen mukaan verkosto on koostunut ennen muuta Helsingin kaupungin Nuorisosiainkeskuksen, Sosiaaliviraston ja Opetusviraston työntekijöistä sekä sosiaali- ja terveystieteiden järjestöjen ja erilaisten maahanmuuttajatyötä tekevien projektien työntekijöistä. Säännöllisiä kävijöitä olivat Caisan entisen johtajan mukaan nuorisosiainkeskuksen Luotsi-projekti ja Etsivä nuorisotyö -projekti, SPR:n työntekijät, evankelis-luterilaisen kirkon maahanmuuttajatyön työntekijät, opetusviraston maahanmuuttajaopettajat, psykologit ja kuraattorit, Diakonissalaitoksen työntekijät, sosiaaliviraston eri alueiden maahanmuuttajatyöntekijät, partiojärjestön työntekijät, pakolaisjärjestöistä afganistanilaisten järjestön edustajat, Helsingin kaupungin Nokian tien yksikön työntekijä, adoptiojärjestöjen, Pelastaa Lapset ry:n ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton työntekijät, eri ystävyyssseurojen ja maahanmuuttajajärjestöjen edustajat. Myös Vantaalta ja Espoosta oli mukana maahanmuuttajatyöntekijöitä. Uudet projektit sekä esiteltiin että niiden tuloksia seurattiin tietyin väliajoin.

Maahanmuuttajien omat järjestöt eivät pöytäkirjojen mukaan ole olleet verkostossa kovin aktiivisia toimijoita. Postituslistojen mukaan alkuaikoina maahanmuuttajajärjestöjä ei ollut verkostossa mukanakaan kuin muutama: Familia Klubi, joka oli mukana lähes alusta asti ja Inkerikeskus vuodesta 1999 lähtien. Myöhemmin maahanmuuttajien järjestöjä on ollut enemmän.

Yksittäisiä maahanmuuttajataustaisia kaupungin virastojen ja erilaisten projektien työntekijöitä sen sijaan on ollut mukana verkostossa ja esittelemässä työtään. Lisäksi verkostossa on esitelty mm. Pohjois-Irakin ja Afganistanin ihmisoikeustilannetta ja asianomaisten maahanmuuttajajärjestöjen edustajat ovat olleet asias-

ta puhumassa. Samoin Somalian tilanne on ollut esillä verkoston tapaamisissa.

Haastattelussa Caisan entinen johtaja luonnehti verkoston koostumusta ja toimintaperiaatteita sekä asialistan muutoksia seuraavasti:

”Verkosto oli avoin kaikille kiinnostuneille. Ajatuksena ei siis ollut osallistua velvollisuudesta jonkin taustaorganisaation edustajana. Tämä toimi mielestäni hyvin, sillä tapaamisissa käydyt keskustelut olivat hedelmällisiä. Seuraavien kokousten aiheet tulivat pääsääntöisesti osallistujilta. Verkoston jäsenet

toivat uusia mukanaan. Viimeisinä vuosina painottuivat projektit sekä virastojen että järjestöjen osallistujilla. Jäi vaikutelmaksi, että vain projektien kautta voi luoda jotain uutta, mitä ihmettelin.”

Caisan yhteistyötahoilta kerättiin tässä tutkimuksessa palautetta sekä kyselyllä että haastatteluilla. Seuraavassa käsitellään ensin kyselypalautte ja sen jälkeen ensin järjestöiltä ja sen jälkeen kaupungin edustajilta haastatteluissa saatu palaute

Yhteistyökumppaneilta kyselyssä saatu palaute

Miksi niin monet järjestöt jättivät kyselyyn vastaamatta?

Caisan yhteistyötahoille lähetettiin keväällä 2002 kysely jossa niitä pyydettiin kertomaan omista tavoitteistaan ja toiminnastaan sekä arvioimaan Caisan tavoitteita ja toimintaa. Caisan yleiset tavoitteet oli kyselylomakkeessa (liite 8) muotoiltu seuraavasti:

”Helsingin kansainvälinen kulttuurikeskus Caisa perustettiin vuoden 1995 lopussa maahanmuuttajien kohtauspaikaksi ja tiedotuspisteeksi sekä edistämään suomalaisen valtaväestön ja maahanmuuttajaväestön välistä vuorovaikutusta ja suvaitsevaisuutta.”

Vastaavasti käytännön toimintamuotoihin viitattiin lomakkeella seuraavasti:

”Mitä mieltä olette niistä käytännön toimintamuodoista (tilojen tarjoaminen järjestöille, kurssit, juhlat, seminaarit, kotolista jne.), joi-

den avulla Caisassa on kuluneiden kuuden vuoden aikana pyritty asetettuja tavoitteita toteuttamaan?”

Vastauksia kyselyyn saatiin 19, joista 13 oli järjestöjä, kaksi kirkon maahanmuuttajatyössä toimivaa yksikköä ja neljä kaupungin toimipaikkaa.

Kaupungin edustajien palaute käsitellään tässä erillään järjestöjen palautteesta, koska voidaan ajatella, että suhde maahanmuuttajatyöhön on jossain määrin erilainen, kun sitä tehdään virkатыönä. Voidaan ainakin olettaa, että siinä korostuu voimakkaammin valtayhteiskunnan virallinen integraatiopolitiikka työn lähtökohtana. Evankelisluterilaisen kirkon taholta tullut palaute käsitellään kaupungin virastojen palautteen yhteydessä, koska sille ei löytynyt muuta luontevaa paikkaa. Kirkko on toimintaresursiensä ym. suhteen joka tapauksessa lähempänä kaupunkia kuin järjestöjä.

Aineistoja koskevassa luvussa tuli esiin, että yhteistyötahoille lähetetyn kyselyn vastausprosentti oli erittäin alhainen. Etenkin järjestöjen vähäinen vastausaktiivisuus kiinnitti huomiota.

Näyttää siltä, että kyselyyn olisivat jättäneet vastaamatta sellaiset järjestöt tai yhteisöt, joita yhteistyö Caisan kanssa ei kiinnosta. Lähes kaikki kyselyn palauttaneista 19 järjestöstä ja yhteisöstä olivat sellaisia, jotka olivat tehneet Caisan kanssa säännöllistä yhteistyötä jo pitkään.

Kaksi kyselyn palauttaneista ei vastannut yhteistyön kestoa koskevaan kysymykseen, yksi järjestö ja yksi Kulttuuriasiainkeskuksen toimipaikka. Näistä kummallakaan ei liene ollut mitään konkreettista yhteistyötä Caisan kanssa aikaisemmin, vaikka ko. järjestön edustajia olikin osallistunut monikulttuurisuusverkoston toimintaan. Järjestövastaajista vain yksi ilmoitti, ettei tee yhteistyötä enää, vaikka oli tehnyt sitä aikaisemmin. Yhteistyön lopettanut oli maahanmuuttajien oikeuksiin keskittynyt, ohjelmallisesti ja jäsenrakenteeltaan monikulttuurinen järjestö.

Kuvaako alhainen vastausaktiivisuus siis suoraan järjestöjen vähäistä kiinnostusta Caisan toimintaa kohtaan? Ei välttämättä. Järjestöjen heikkoon vastausaktiivisuuteen voi olla muitakin syitä. Osittain se voi liittyä itse järjestötoiminnan luonteeseen.

Yhdistysten toiminnan intensiteetti saattaa vaihdella suuresti vuoden mittaan, välillä tapaamisia on tiheään, välillä harvemmin. Varsinkin postilokero-osoitteita käyttävät, harvemmin koontuvat yhdistykset ovat voineet jäädä tavoittamatta, jos näillä ei ole ollut tapaamisia ky-

selyn lähettämisen aikoihin. Tähän tulkintaan viittaa myös se, että kyselyyn vastanneista järjestöistä suurin osa oli sellaisia, joilla oli omat toimitilat ja palkattua suomenkielentaitoista henkilökuntaa.(vrt. Siisiäinen 2002, 25–26)

Voidaan myös ajatella, että alhainen vastausaktiivisuus saattoi liittyä Caisan johtajanvaihdokseen ja sen saamaan kielteiseen julkisuuteen sekä toiminnan tilapäiseen alasajoon vuoden 2001 loppupuolella. Järjestöt saattoivat jättää vastaamatta pelkästä varovaisuudesta. Ehkä ne halusivat ensin nähdä, mihin suuntaan Caisaa aletaan kehittää, ja sovittaa sitten kannanottojaan sen mukaan, minkä ne näkivät omalta kannaltaan edullisimmaksi.

Toisaalta monet niistä maahanmuuttajien yhdistyksistä, jotka jättivät vastaamatta kyselyyn, olivat kyllä edustettuina Caisan strategiatapaamisissa. Esimerkiksi kurdien ja somalialaisten yhdistyksistä oli edustajia molemmissa tapaamisissa. Näissä maahanmuuttajavetoisissa yhdistyksissä kielivaikkeudet ovat todennäköisin syy vastaamatta jättämiseen.

Kieliongelma tuli esiin keskustelussa Helsingin kaupungin koulutus- ja kehittämiskeskuksen ns. Nokiantien yhdistysten toimipisteen työvoimasuunnittelijan kanssa.¹ Työvoimasuunnittelijan mukaan ensinnäkin yhdistyksille tulee hyvin paljon erilaisia kyselyjä. Toiseksi, lomakkeiden täyttäminen on edelleen monille hyvinkin suomea puhuville ja ymmärtäville yllättävän vaikeaa. Kirjallinen kielitaito ei kehity samaa tahtia suullisen kielitaidon kanssa. Näiltä yhdistyksiltä olisi näin ollen saatu palautetta paremmin haastatteleamalla niiden toimijoita.

Kyselyn kanssa samaan ajankohtaan ajoittunut ulkoministeriön 'Ihminen ja kehitys -tapahtuma

¹Puhelinkeskustelu Helsingin kaupungin koulutus- ja kehittämiskeskuksen työvoimasuunnittelija Auli Kettusen kanssa syksyllä 2002. (Nokiantien yhdistykset)

on saattanut omalta osaltaan verottaa afrikkalaisten maahanmuuttajien järjestöjen vastausaktiivisuutta, koska tämä tapahtuma sitoi niiden aktiiveja järjestelyihin.

Järjestöjen, kirkon ja kaupungin tavoitteet maahanmuuttajatyössä ja niiden Caisalle antama palaute

Valtayhteiskuntaa eli kaupunkia ja kirkkoa edustaneiden vastaajien omissa tavoitteissa näyttivät korostuvan Integraatioon tai suomalaisittain kotouttamiseen liittyvät tavoitteet. Kaupunkia ja kirkkoa edustavat vastaajat määrittelivät toimintansa kohderyhmäksi joko maahanmuuttajat yleensä tai jotkut maahanmuuttajaryhmät. Yksi vastaajista tosin poikkesi hieman muista. Tämä kielivähemmistön palveluihin keskittynyt yksikkö korosti omassa toiminnassaan pikemminkin suvaitsevaisuutta ja monikulttuurisuutta, ja kohderyhmä määriteltiin muita laajemmin. Vastaajat määrittelivät omia tavoitteitaan seuraavasti:

”Monimuotoinen ammatillinen tuki maahanmuuttajaperheille, kohtaamispaikka eri kulttuureille.”

”Tavoittaa maahanmuuttajia, antaa heille tukea ja apua kotoutumis- ja sopeutumisvaiheessa ja myös informaatiota siitä mitä [-] tarjoavat eri kielillä.”

”[-] tarkoituksena on Suomessa asuvan vieraskielisen väestön [-] palvelujen tukeminen.”

”[-] keskeinen tehtävä on välitön neuvonta ja opastus sekä tiedotus [-] heidän elämäänsä liittyvistä aiheista/teemoista.”

”[-] pääkaupunkiseudulla kotoutumisvaiheen palvelut.”

”[-] kulttuuri erityisesti lapsille ja nuorille. [-] etnokulttuuri on tervetullutta, koska talon omat lapset [-] eristettynä muista kulttuureista, mikä ei edistä suvaitsevaisuutta.”

Caisan tavoitteisiin ja toimintaan nämä vastaajat ottivat kantaa hyvin vaihtelevasti. Yksi vastaajista yhtyi Caisan tavoitteisiin ja kannatti toimintatapoja niitä sen tarkemmin erittelemättä eli vastasi vain 'ok' molempiin. Yksi vastaaja ei halunnut ottaa kantaa kumpaankaan asiaan. Muut neljä sen sijaan ottivat monipuolisemmin kantaa sekä tavoitteisiin että toimintaan, ja toivat myös esiin ehdotuksia toiminnan kehittämiseksi.

Eniten kriittisiä kommentteja kirvoitti Caisan toiminnan ja maahanmuuttajien näkyminen valtaväestön suuntaan:

”Tiedotusta lisättävä, nimenomaan ulkoista ja kaupunkilaisille kohdistettua. Caisan imagoa muutettava kaupunkilaisten silmissä avoimemmaksi ja kiinnostavammaksi.”

”Tiedotus huonoa. Caisa ei näy sanomalehdissä eikä muissa medioissa, kaupunkilaiset eivät tiedä mitä Caisassa tapahtuu.”

Myös maahanmuuttajien neuvontapalveluiden ja valtaväestöön kohdistuvan tiedotuksen suhteen esitettiin kehittämissuhteita:

”Tiedotuspisteenä aika hyvä, mutta osa materiaalista vanhentunutta.”

”Messuilla voisi olla tietopäivä ja kulttuuripäivä erikseen.”

”Neuvonta ja tiedonvälitys nuorille jatkuisi tulevaisuudessa, vaikka Avoin oppimiskeskus-projekti joskus loppuukin.”

Kriittisiä kommentteja kirvoitti myös tilojen viihtyisyys ja toimivuus:

”Cafe Exotic ei toimi nykyisellään, ei houkuttele pistäytymään esimerkiksi kurssin tai töiden jälkeen.”

”Yksi asia mikä aina on ärsyttänyt on kaikki lapsille suunnatut ohjelmat. Vaikka sinne saapuu ajoissa, Caisan pienet tilat ovat jo täynnä aikuisia jopa ilman lapsia, jotka seisovat salin ympäri niin, että pienet lapset ei näe mitään. Myös pikkulapset joutuvat jonottamaan turhan pitkään eri toimipisteisiin. [-]”

Kohtaamispaikkatavoitetta pidettiin tärkeänä ja sitä puolta toiminnassa haluttiin kehitettävän. Myös valtaväestön kulttuuria toivottiin esiteltävän maahanmuuttajille aiempaa enemmän:

”Suomalais- ja maahanmuuttajaväestön vuorovaikutuksen lisääminen on tärkeää, yhteisiä projekteja.”

”Caisa toimii mielestäni suht koht hyvin eri kulttuurien kohtaamispaikkana, vaikka joskus vähän sisäänpäin lämpiävä, ja vuorovaikutusta voisi lisätä eri ryhmien kesken.”

”Haluaisin lisätä suomalaisten kulttuuripahtumia, myös sitä, mikä hyvin tuttua yleisölle, mutta vain vähän tai ei ollenkaan maahanmuuttajille.”

Kyselyyn vastanneista 13 järjestöstä maahanmuuttajien omiksi järjestöiksi katsottavia oli alle puolet, kuusi kappaletta. Ystävyysseuroja oli neljä ja loput kolme olivat sosiaalialan- ja ihmisoikeusjärjestöjä. Järjestöjen tavoitteet poikkesivat jonkin verran kaupungin ja kirkon tavoitteista, mutta olivat periaatteessa saman suuntaisia.

Maahanmuuttajien omien järjestöjen ja sosiaalialan järjestöjen tavoitteet olivat melko lähellä toisiaan. Keskeisimpiä tavoitteita olivat maahanmuuttajaväestön aseman parantaminen ja

eri ryhmien välisen suvaitsevaisuuden lisääminen. Monikulttuurisuustavoite mainittiin vain kahden järjestön tavoitteissa. Sen sijaan järjestöjen tavoitteissa puhuttiin mm. ’maahanmuuttajien täysivaltaistamisesta’, ’suvaitsevaisuuden lisäämisestä’, maahanmuuttajien ’kotouttamisesta’ ja ’syrjäytymisen ehkäisemisestä’.

Ystävyysseurojen tavoitteet poikkesivat edellisistä. Niiden mainitsemat keskeiset tavoitteet olivat kulttuurityö ja kehitysyhteistyö. Tavoitteet olivat muotoa:

”tehdään tunnetuksi [-] kulttuuria Suomessa, edistää [-] kulttuurin säilymistä Suomessa asuvien [-] keskuudessa, tehdä kehitysyhteistyötä [-].”

Kehitysyhteistyöhön liittyviä tavoitteita ja jonkin tietyn ryhmän kielen ja kulttuurin ylläpitoon liittyviä tavoitteita oli sekä ystävyysseuroilla että osalla maahanmuuttajien omista järjestöistä, mutta ei kaikilla.

Kyselyn palauttaneista maahanmuuttajien omista järjestöistä neljän toiminta oli niin vaikiintunutta, että niillä oli myös omia toimitiloja. Kahdella omia tiloja ei ollut, eli ne oli olivat siinä suhteessa riippuvaisempia esimerkiksi Caisan tiloista ja toimintapolitiikasta.

Taloudellisesti ja tilojen suhteen itsenäisiltä maahanmuuttajien omilta järjestöiltä ja sosiaalialan- sekä ihmisoikeusjärjestöitä saatiinkin palautetta varsin niukasti. Näistä yhdistyksistä kaksi ei vastannut muihin kuin omaa toimintaansa koskeviin kysymyksiin. Kantaa ottaneista useimmat antoivat myönteistä palautetta. Esimerkiksi:

”Täsmäävät oman yhdistyksemme tavoitteiden kanssa eli pidämme niitä hyvinä. [-] Olemme todenneet käytännön toimintamoodot myös omassa yhdistyksessämme hyvin toimiviksi, toimivat siis uskoaksemme hyvin myös Caisassa.”

tai

”Olemme tyytyväisiä kulttuuriyhteistyöhön”

Caisan toiminnan kehittämisen kannalta tämän sinänsä myönteisen palautteen tulkinta on hiukan ongelmallista, koska se on niin yleisellä tasolla. Siinä ei ole eritelty niitä asioita, mihin ollaan erityisen tyytyväisiä, eikä toisaalta niitä, joita haluttaisiin kehittää, vaikka kysymyksessä tätä pyydettiin. Yksityiskohtaisempia vastauksia saatiin vain muutama. Niissäkin palaute oli pääasiassa myönteistä. Suoranaista kritiikkiä Caisan toimintaa kohtaan esitti vain yksi vastaaja. Tämä maahanmuuttajajärjestö arvosteli Caisan tavoitteita siitä että ne olivat liian yleisellä tasolla. Erityisesti suvaitsevaisuustavoitetta yhdistys arvioi kriittisesti:

”[-] suvaitsevaisuus on aina väliaikainen mielentila, ellei johda hyväksyntään aina loukkaavaa. Tavoitteena toinen käsite parempi. [-] Kaiken toiminnan tavoitteena ja valinkauhana tulisi olla että se edistää täysivaltaistamista.”

Caisan yhteistyötaidot saivat kriittistä palautetta pariltakin järjestöltä, joskin toisen kohdalla se oli muotoiltu pikemminkin ehdotuksen muotoon. Järjestöistä kriittisempi arvosteli Caisaa oman aseman korostamisesta muiden kustannuksella. Toinen taas koki Caisan henkilöstön epäselvän työnjaon hankaloittavan yhteydenpitoa:

”Tiedotuspisteiden pitäisi olla pikemminkin alueellisia ja yhteistyössä [-] maahanmuuttajajärjestöjen [kanssa].[-] ’varpaille astumista’ ja toimintojen ’omimista’ on tapahtunut. [-] on oltava selkeä yhteistyön kohde ja sama työnäkemyks. Ollut vaikea tasavertaisesti työskennellä (’resurssit teille, työ meillem’) vähän karrikoiden”

”Lisäksi toivoisimme tietoa työntekijöidenne vastualueista eli kehen ottaa yhteyttä missäkin asiassa.”

Muut konkreettisemmin Caisan toimintaan kantaa ottaneet järjestöt toivat kannanottonsa esiin ehdotusten muodossa. Järjestöjen kyselyvastauksissa nousivat esiin Caisan tilat. Toivottiin suurempia tiloja ja tilojen toivottiin olevan käytettävissä joko ilmaiseksi tai edullista vuokraa vastaan. Lisäksi toivottiin, että kokoustiloja voisi käyttää myös viikonloppuisin, ja viitattiin siihen, että tämä oli aikaisemmin ollutkin käytäntönä.

Myös Caisan tarjoamien palveluiden kehittämiseen liittyviä ehdotuksia tehtiin. Jotkut ehdotetuista palveluista olivat sellaisia, joita Caisa on tarjonnutkin, esimerkiksi:

”Voisi toimia tiedotuspisteenä maahanmuuttaja-asioista suomalaisille, välittää järjestöjen yhteystietoja kyselijöille ja vaikka esitellä eri järjestöjen toimintaa.”

Näitä tehtäviä Caisassa on tehtykin mm. tarjoamalla neuvontapalveluja. Tietoa on välitetty myös vetämällä monikulttuurisuusverkostoa, keskustelufoorumia, jonka parin viimeksi kuluksen vuoden pöytäkirjat ovat olleet saatavilla myös Caisan internet-sivuilla. Tiedostustehtävää on hoidettu myös järjestämällä järjestöjen, virastojen ym. maahanmuuttajatyötä tekevien kanssa yhteistyössä vuosittaiset monikulttuurisuusmessut.

Ehdotuksissa oli kuitenkin myös sellaisia tehtäviä, jotka olisivat enemmän tai vähemmän uusia avauksia Caisassa. Tällainen oli esimerkiksi ehdotus maahanmuuttajavanhusten kielikurkseista:

”Ikääntyvät maahanmuuttajat tarvitsevat suomenkielen oppimismahdollisuuksia, ei luokkaopetusta vaan kerhomuotoisesti. Mitä Caisa voisi tehdä heidän hyväkseen? Virike-toimintaa, yhdessäoloa ohjatusti, iloisesti kotoutumista.”

Ystävyysseuroja kyselyyn vastasi vain kolme, mutta ne antoivat palautetta sitäkin enemmän. Nämäkin kommentit olivat pääasiassa hyvin käytännönläheisiä. Niissä tuotiin esiin toiveita jotka liittyivät tilojen varauskäytäntöön, uusien tilojen suunnitteluun, yhteistyökokousten ajankohtiin, yhteisten tilaisuuksien käytännön järjestelyihin ym.:

”Tähänkin asti olemme olleet tyytyväisiä, mutta varmasti uudet tilat soveltuvat tarkoituksiimme vielä paremmin”.

”kokoustiloja lisää”

”[-] kokoustilojen varaukset sähköpostilla, koska nyt todella vaikeaa tavoittaa puhelimella.”

”ruokatarjoiluun mahdollisuus Caisan tiloissa”

”Suunnittelukokouksia, esimerkiksi messujen, virka-ajan ulkopuolella jos mahdollista, jos ei, niin ei ainakaan keskipäivällä.”

”Messujen ja joulubasaarin järjestelyt kantertelevat aina.”

Ystävyysseuroilta tuli siis myös jonkin verran kritiikkiä toiminnan käytännön järjestelyihin liit-

tyen. Sen lisäksi ne ottivat kantaa myös Caisan toiminnan linjakysymyksiin. Ne arvostelivat Caisan toimintaa painottumisesta juhliwaan monikulttuurisuuteen.

”Enemmän asiaa! Kulttuurien esittelyt ovat sinällään OK, mutta ei saisi antaa ulkomaalaisista sellaista kuvaa, että he vain kaiket päivät tanssivat ja laulavat iloisesti.”

Toisaalta ne tekivät myös ehdotuksia tilanteen parantamiseksi tässä suhteessa. Järjestöjen vastuun lisäämisen ja niiden keskinäisen yhteistyön kehittämisen uskottiin olevan avain monikulttuurisuustavoitteiden aiempaa parempaan toteutumiseen:

”Järjestöjen yhteistyönä, Caisa koordinaattorina, esimerkiksi luentosarjoja ajankohtaisista aiheista. Studia generalia hyvä idea, mutta paljon tietoa ja käytännön kokemusta löytyy järjestöistäkin.”

”Hyvät tilat, messuilla pienet, näkyvyyttä jalkakäytävälle, lisää juhliä, messuja tms, enemmän tieteellisiä luentoja ja kurssitoiminnan monipuolistaminen, sisätilojen, mm. kahvilan viihtyisyyden lisäämistä”

”Yhteistyötä eri järjestöjen kesken pitäisi lisätä.”

Yhteistyö maahanmuuttajien kanssa

Caisan yhteistyö maahanmuuttajien ja heidän järjestöjensä kanssa liittyi tapahtumien ja toiminnan järjestämiseen.

Caisan toiminnan käynnistyessä se näytti olleen ensisijaisesti järjestöjen toimintaa Caisassa. Tämä näkyi mm. siten, että Caisan ensimmäisen toimintavuoden 1996 toimintakertomuksessa mainittiin nimeltä kaikki ne 85 järjestöä,

yhteisöä ja ryhmää, jotka olivat järjestäneet toimintaa Caisassa tämän vuoden aikana. (Helsingin kaupungin kulttuuriasiainkeskus 1996, 21).

Myös vuoden 1997 toimintakertomuksessa tuotiin esiin 'järjestöjen omaehtoinen toiminta Caisan toiminnan perustana'. Niin maahanmuuttajajärjestöjen kuin ystävyysseurojen ja muiden kansalais- ja vapaaehtoisjärjestöjen kerrottiin

osallistuneen aktiivisesti Caisan toimintaan. (Helsingin kaupungin kulttuuriasiainkeskus 1997, 28)

Vuoden 1998 aikana järjestöjen rooli näyttää muuttuneen pääosan esittäjistä yhteistyökumppaneiksi. Tästä lähtien toimintakertomuksissa ei nimittäin enää puhuttu 'järjestöjen toiminnasta Caisassa' vaan 'Caisan toiminnasta'. Järjestöjen asema Caisan yhteistyökumppaneina ja sisällön tuottajina tunnustettiin edelleen, mutta niitä ei enää mainittu toimintakertomuksissa nimeltä muulloin kuin Caisan projektien yhteistyötahoina. (Helsingin kaupungin Kulttuuriasiainkeskus, toimintakertomukset 1998–2000)

Caisan entisen johtajan mukaan maahanmuuttajien keskeinen rooli kuitenkin säilyi:

"Aloitteet toiminnan kehittämiseksi tulivat kentältä. Resursseja emme suoraan saaneet mutta vastavuoroisuutta kylläkin. Vaihdeettiin ikään kuin oravannahkoja tarjoamalla toistemme osaamista. Tämä oli täysin luontevaa silloisessa toimintaympäristössä. Työ oli muutenkin talkoohenkistä. Kun rahaa ei ollut, tehtiin itse ja saatiin apua niiltä, joita oli autettu vaikka asiapapereiden täyttämässä. Kulttuuritapahtumien esiintyjätkin tulivat pääosin vapaaehtoisina. Caisa oli monelle uudelle tulokkaalle alussa kuin toinen koti, kuten he itse sanoivat.

Järjestöt olivat aloittaessani työni hyvä tuki, varsinkin Advisory Board, jonka kanssa suunnittelimme seminaareja ja koulutusta muille järjestöille. Pyrin saamaan heidät myös projektirahoituksen hakijoiksi, mutta siihen heillä ei ollut resursseja."

Caisassa tilaisuuksia järjestäneiltä järjestöiltä kerättiin palautetta myös teemahaastatteluiden avulla. Haastatteluissa käsiteltiin järjestöjen

omaa toimintaa ja tavoitteita, Caisan tiloja, Caisan henkilöstöä ja toiminnan linjauksia. Seuraavassa käydään läpi haastatteluissa keskeisimmien esiin nousseet teemat.

Eri järjestöillä erilaisia tavoitteita Caisan suhteen

Järjestöjen haastatteluja tehtiin kahdeksan. Vain kolmella kahdeksasta haastateltavasta oli niin likeinen suhde Caisaan, että he esittivät omia kehittämistavoitteita Caisan suhteen. Muilla viidellä haastateltavalla ja heidän järjestöillään tuntui olevan siihen löyhempi suhde, eli Caisa nähtiin vain yhtenä toimitilojen tarjoajana muiden joukossa.

Kaikki haastateltavat näkivät järjestönsä keskeisenä tehtävänä oman ryhmänsä integraation helpottamisen ja yhdessä olemisen. Suhtautuminen Caisaan näytti olevan yhteydessä siihen, miten voimakkaasti järjestöt yleensä korostivat oman kulttuurin alueensa kulttuurin tunnetuksi tekemistä valtaväestön suuntaan. Yhdistykset ryhmiteltiin tämän mukaan neljään ryhmään:

- * 'Monikulttuurisuustavoitteet sisäistäneet Caisa-aktivistit'
- * 'Avautuminen valtayhteiskuntaan oma identiteetti säilyttäen' -ryhmä
- * 'Sisäiseen integraatioon keskittyvät' -ryhmä
- * 'Vieraiden kulttuurien harrastajat'.

Näistä kolmeen ensimmäiseen yhdistystyyppiin kuuluvat edustivat maahanmuuttajien ja vähemmistöjen omia näkökulmia. Vieraiden kulttuurien harrastajat -ryhmä sen sijaan näytti ainakin näiden yhdistysten jäsenpohjan perusteella edustavan pikemminkin valtaväestön näkökulmaa. Tarkastellaan aluksi haastateltujen järjestöjen näkemyksiä oman toimintansa tavoitteista.

Monikulttuurisuustavoitteet sisäistäneet Caisa-aktivistit

Haastateltavissa oli kolme sellaista henkilöä, jotka ottivat hyvin monipuolisesti kantaa Caisan toiminnan kehittämiseen. Heitä kutsutaan jatkossa 'Caisa-aktivisteiksi'.

Yksi näistä 'Caisa-aktivisteista' edustaa yhtä Suomen vanhaa vähemmistöä, saamelaisia. Haastateltavana oli yksi City-Saamet yhdistyksen perustajajäsenistä. Hän on Suomessa syntynyt Suomen kansalainen kuten myös hänen edustamansa yhdistyksen muutkin jäsenet.

City-Saamet ry on perustettu 1980-luvun lopussa eli se on ehtinyt toimia yli 10 vuotta. Yhdistyksen tavoitteena on kertoa saamelaisista valtaväestölle ja tuoda pääkaupunkiseudulla asuvia saamelaisia yhteen. Tätä työtä yhdistys on tehnyt mm. järjestämällä itse kulttuuritapahtumia, osallistumalla alkuperäiskansojen festivaaleille, maailma kylässä festivaaleille ym. Myös konsertteja, kurseja ja seminaareja sekä perinneruokailtoja on järjestetty. Yhdistyksen järjestämät tilaisuudet on tarkoitettu laajemmalle yleisölle, osallistumista ei ole rajoitettu pelkästään omaan jäsenistöön.

Saamelaisten yhdistys oli tehnyt yhteistyötä Caisan kanssa sen perustamisesta asti. Viimeisen parin vuoden aikana noin puolet yhdistyksen tilaisuuksista oli järjestetty Caisassa. Caisa oli luonteva kokoontumispaikka, koska se koettiin vähemmistöjen, muualta tulleiden paikaksi. Caisan valtteina olivat keskeinen sijainti ja tilojen ilmaisuus. Myös Caisan henkilökuntaa haastateltava kiitteli erittäin avuliaaksi ja kertoi palvelun koko ajan vain parantuneen. Paikan valinta riippui tosin aina myös tapahtuman luonteesta. Jokin isompi tilaisuus oli järjestetty esimerkiksi yliopistolla ja suuri konsertti Savoy-teatterissa.

Molemmat muut 'Caisa-aktivistit' edustivat maahanmuuttajien omia yhdistyksiä ja olivat molemmat myös itse maahanmuuttajia.

Toinen näistä maahanmuuttaja-aktivisteista edusti latinalaisamerikkalaisia. Haastateltava oli yhdistyksen aktiivinen jäsen, joka oli Suomessa asumisensa alusta asti ollut aktiivisesti mukana edustamansa maahanmuuttajaryhmän erilaisissa yhdistyksissä. Suomessa hän oli asunut parikymmentä vuotta. Hänellä oli täällä perhe ja hän puhui hyvin suomea

Latinalaisamerikkalaisten järjestö on kohtalaisen suuri, maksavia jäseniä haastateltava arvioi yhdistyksellä olevan 200–300. Jäsenistö koostuu osittain eri kansallisuusryhmiin kuuluvista maahanmuuttajista, osittain valtaväestöön kuuluvista. Yhdistyksen tilaisuuksissa käytetyt kielet ovat espanja, portugali ja suomi tilaisuuden luonteesta ja kohdeyleisöstä riippuen.

Yhdistyksen toiminnan tarkoitus on ensinnäkin toimia verkostona edustamiensa maahanmuuttajaryhmien kulttuuri-ihmisille ja toiseksi pyrkiä tekemään alueen kulttuuria tunnetuksi Suomessa. Haastateltava ei erikseen maininnut oman identiteetin säilyttämistä toiminnan tavoitteena, mutta se tuli esiin sitä kautta, että haastateltava kertoi yhdistyksensä aktiivisesta roolista mm. omakielisen päiväkodin ja lasten kerhon perustamisessa.

Yhdistyksellä ei ole omia tiloja, vaan tilaisuuksia järjestetään monissa eri paikoissa. Caisan toiminnassa haastateltava ja hänen taustayhteisönsä olivat olleet mukana jo sen perustamisvaiheista lähtien. Tutkimusta edeltävänä vuonna Caisassa oli järjestetty mm. karaoke- ja elokuvailtoja. Muualla järjestetyistä tilaisuuksista haastattelussa tuli esiin mm. latinalaisamerikkalaisten naisten asemaa käsittelevä seminaari ja runoilat, joissa latinalaisamerikkalaiset runoilijat lukevat omia runojaan. Haastatteluaajan

kohtana oli meneillään proosakurssi kirjoittajille.

Kolmas Caisa-aktivisti edusti pakolaisia. Haastateltava oli asunut Suomessa vasta kolmisen vuotta. Hän oli tullut pakolaisena eikä hänellä ollut valtaväestöön kuuluvia perheenjäseniä. Haastateltava kuului järjestönsä perustajajäseniin. Hän ei toistaiseksi puhunut suomea.

Tämä pakolaisia edustava Afganistanilaisten yhdistys on edellisiin verrattuna nuori. Haastateltavajankohtana se oli toiminut vasta pari vuotta. Samoin kuin latinalaisamerikkalaisten yhdistys myös tämä yhdistys on jäsenistönsä suhteen monietninen. Vaikka yhdistyksen jäsenet ovat kaikki samasta maasta tulleita, kuuluvat he useisiin eri etnisiin ryhmiin ja puhuvat useita eri kieliä. Miehiä ja naisia on seuran jäsenenä suurin piirtein yhtä paljon, mutta naiset ovat olleet aktiivisimpia toimijoita.

Tällä yhdistyksellä oli haastateltavan mukaan kaksi päätavoitetta: ensinnäkin tukea omaan ryhmään kuuluvien identiteetin säilymistä ja toiseksi auttaa heitä sopeutumaan suomalaiseseen yhteiskuntaan. Identiteetin säilyttämiseksi yhdistys järjestää lapsille mm. kielikursseja, urheilua ja kesäleirejä.

Integraatioprosessia edistääkseen yhdistys järjestää tapaamisia suomalaisten kanssa ja ohjaa jäseniään mm. Caisan kielikursseille, atk -kursseille ym. Aktiivista suhtautumista integraatioon kuvaa se, että kieliongelman voittamiseksi ja suomalaisten saamiseksi toimintaan mukaan järjestöön oltiin suunnittelemassa suomen tai englanninkielisen jaoston perustamista. Haastateltava itsekin puhui sujuvasti englantia.

Afgaanien yhdistyksessä naisten toiminta oli hyvin keskeisessä asemassa. Haastateltavan mukaan afgaaninaisille tärkeitä ovat olleet tilaisuudet, joihin on kutsuttu suomalaisia vaikutta-

janaisia, esimerkiksi vuoden 2000 lopussa Familia Clubilla järjestetty tilaisuus, jossa oli yhteensä noin 100 suomalaista ja afgaaninaista. Tällaiset tapaamiset ovat valaneet naisiin uskoa siihen, että hekin voivat olla yhteiskunnan aktiivisia jäseniä ja vaikuttaa asioihin. Yhteistyössä Pakolaisavun kanssa yhdistys on järjestänyt naisille myös yhteisiä teatteri- ja museokäyntejä ja myös afgaaninaisten ja sudanilaisten naisten yhteisen voimisteluryhmän.

'Avautuminen valtakulttuuriin oma identiteetti säilyttäen' -ryhmä

Venäjänkielistä vähemmistöä edustavia yhdistyksiä toimii pääkaupunkiseudulla useampia. Tässä tarkasteltavana oleva yhdistys, Club Sadko on niistä vanhin. Sillä on myös omat toimitilat ja palkattu toiminnanjohtaja. Haastateltavana oli yhdistyksen toiminnanjohtaja, joka on Suomen kansalainen, täällä syntynyt ja kasvanut ja asunut koko ikänsä pääkaupunkiseudulla.

Yhdistyksellä on toimintaa eri puolilla kaupunkia myös muissa kuin järjestön omissa tiloissa. Haastateltavan mukaan tilaisuuksia on yli 50 joka viikko. Toimintamuotoja ovat kielikerhot, eri alojen taidekerhot, urheiluseuratoiminta ym. Kohderyhmänä ovat venäjänkieliset maahanmuuttajat ja heitä järjestön tilaisuuksissa pääasiassa kävikin, sillä myös tilaisuuksista tiedottaminen tapahtuu pääasiassa omassa venäjänkielisessä lehdessä ja muita venäjänkielisiä kanavia pitkin.

Tämä järjestö on yksi niistä maahanmuuttajien omista järjestöistä, jotka palauttivat myös kyselyn. Kyselyvastauksessa ei tullut esiin mitään, mikä poikkeaisi olennaisesti haastattelussa saaduista tiedoista. Toiminnan tavoitteet oli ehkä muotoiltu täsmällisemmin. Yhdistys ilmoitti tavoitteikseen venäjänkielisten maahanmuuttajien koulutuksen, kotouttamisen ja syrjäytymisen

ehkäisemisen. Käytännön toimintamuodoiksi ilmoitettiin kerhotoiminta, luennot, opetus ja perinnetapahtumat.

Kyselyvastaus saatiin myös kahdelta muulta, entisestä Neuvostoliitosta muuttaneita edustavalta yhdistykseltä. Myös nämä järjestöt olivat maahanmuuttajien omia yhdistyksiä, joissa toimijat pääasiassa maahanmuuttajia. Molemmat olivat sosiaalialan yhdistyksiä, molempien työ liittyi syrjäytymisen ehkäisyyn ja molemmat tarjosivat neuvontapalveluja. Yhdistyksistä suurempi harjoitti lisäksi kulttuuri- ja harrastustoimintaa, työllistämistä ja koulutusta.

”Sisäiseen integraatioon suuntautuneet” -ryhmä

Vietnamlaisien nuorten ryhmä ei ollut vielä järjestäytynyt viralliseksi yhdistykseksi.

Toiminta oli lähinnä yksittäisten kulttuuri-iltojen ja nuorten disko-iltojen järjestämistä. Ryhmän järjestämät tilaisuudet olivat olleet yleensä maksullisia. Pääsylipputulolla oli rahoitettu järjestelyt, mm. järjestelyihin osallistuneiden palikat. Myös Caisalle on maksettu vuokraa, joka on tietty osuus pääsylippituloista.

Ryhmän epämuodollinen organisaatio ja keskittyminen yksittäisten tilaisuuksien tuottamiseen aiheuttaa haastateltavan mukaan välillä ongelmia. Joskus on käynyt niin, että kaikki tilaisuuksien järjestelyihin mukaan lupautuneet eivät olekaan tulleet, vaan peruneet viime tingassa. Ryhmän aktiiveilla on kuitenkin tavoitteena kehittää toimintaa pitkäjänteisempään suuntaan. Ajatuksena on tehdä nuorisotyötä erityisesti aasialaisten maahanmuuttajanuorten keskuudessa. Toisaalta toiminta halutaan edelleen pitää avoimena kaikille: siinä on tähänkin asti ollut mukana järjestäjien omaan ryhmään kuuluvien li-

säksi myös muihin maahanmuuttajaryhmiin kuuluvia nuoria sekä suomalaisia nuoria.

Haastateltavana oli yksi ryhmän aktiiveista, vietnamlaistaustainen nuori mies. Hän ei osannut sanoa tarkkaan, kuinka kauan ryhmä oli toiminut, mutta hän itse oli haastattelujankokhaan (kevät 2002) mennessä ehtinyt olla mukana vajaat pari vuotta. Hän oli tullut toimintaan mukaan samaan maahanmuuttajaryhmään kuuluvan, Caisassa työskentelevän ystävänsä vetämäänä.

Kohtalaisen nuori ja köyhä oli myös tässä afrikkalaisia maahanmuuttajia edustanut gambialaisten yhdistys, josta haastateltavana oli yhdistyksen gambialainen puheenjohtaja. Myös tämän yhdistyksen toiminta perustui pelkästään vapaaehtoistyöhön.

Yhdistys on perustettu 1990-luvun alkupuolella ja sen jäsenistö muodostui pääasiassa avioliiton kautta Suomeen muuttaneista, samaa kansallisuusryhmää edustavista miehistä. Lisäksi toiminnassa oli mukana jonkin verran suomalaisia. Jäseniä oli 40–50. Toiminta muodostui lähinnä säännöllisistä jäsentapaamisista sekä kerran vuodessa järjestettävästä juhlasta, joka oli sekin tarkoitettu vain hiukan laajemmalle yleisölle – ilmoittelu rajoittui omaan väkeen ja ’ystäviin’.

Kyselyvastauksessa yhdistyksen tavoitteet oli muotoiltu yleisemmin. Yhdistys ilmoitti tavoitteikseen ’suvaitsevaisuuden ja monikulttuurisuuden edistämisen suomalaisten ja ulkomalaisten välille’. Toisena tavoitteenaan yhdistys ilmoitti jäsenten lähtömaata auttavien kehitysyhteistyöprojektien kehittämisen, mitä tavoitetta toteutettiin mm. vapaaehtoistyötä tekemällä. Myös yhdistyksen avoimuutta suomalaisen yhteiskuntaan päin korostettiin kohde-ryhmän määrittelyssä. Yhdistyksen todettiin

olevan tarkoitettu 'kaikille – riippumatta uskonnosta, kansalaisuudesta tai aatteista'.

Myös afrikkalaisten yhdistyksiä toimii pääkaupunkiseudulla lukuisia, ja yleensä järjestäytyminen on tapahtunut kansallisuuden tai etnisen ryhmän perusteella. Samat henkilöt saattavat toimia sekä pelkästään omalle ryhmälle tarkoitetuissa yhdistyksissä että oman maan ystävyysseuroissa yhdessä valtaväestöön kuuluvien kanssa. Tästä mallista poikkeavat somalialaisten yhdistykset, joita on eniten. Niitä on ilmeisesti syntynyt klaanipohjalta, mutta on myös klaanien rajat ylittäviä esimerkiksi naisten yhdistyksiä ja ystävyysseura.

'Vieraiden kulttuurien harrastajat' -ryhmä

Ystävyysseuroja oli haastateltavana kaksi. Niistä vanhempi on Donelaitis-Seura. Se keskittyy toiminnassaan Liettuan kulttuurin tunnetuksi tekemiseen ja kulttuuriyhteistyöhön ja toimi liikeisessä yhteistyössä myös oman maansa suur lähetystön kanssa. Yhdistys on toiminut jo yli 10 vuotta ja sen perustajat olivat pääasiassa suomalaiseseen valtaväestöön kuuluvia. Jäsenistö muodostuu edelleen pääasiassa valtaväestöön kuuluvista, mutta mukana on myös Suomessa asuvia liettualaisia. Toiminta on tarkoitettu lähinnä jäsenistölle ja siitä ilmoitellaan vain jäsentiedotteissa ym. jäsenistön seuraamien kanavien kautta. Ulospäin suomalaiseen yhteiskuntaan suuntautuva toiminta on lähinnä näyttelyiden järjestämistä.

Tämä yhdistys on suhteellisen vakavarainen. Sillä on pienet omat toimitilat ja yksi palkattu työntekijäkin, tosin vain osa-aikainen. Haastateltavana oli yhdistyksen maahanmuuttajataustainen toimistonhoitaja.

Tyyneenmeren ystävyysseura on edellistä nuorempi, vasta 1990-luvun lopussa perustettu. Myös toimintaresursseja sillä on vähemmän: sillä ei ole omia toimitiloja eikä palkattuja työntekijöitä, vaan se toimii pelkästään vapaaehtoisvoimin. Jäseniä seurassa oli haastateltavan mukaan tutkimusajankohtana runsaat 70.

Sekä seuran hallitus että muu jäsenistö muodostuu lähinnä valtaväestöön kuuluvista. Haastateltavana ollut seuran sihteeri ja perustajajäsen oli tosin itse maahanmuuttaja ja lähtöisin alueelta, jonka kulttuuria seura haluaa tehdä tunnetuksi. Kertomansa mukaan hän olikin tois- taiseksi ainoa maahanmuuttajajäsen koko seurassa.

Yhdistys järjestää lähinnä suurelle yleisölle suunnattuja kulttuuritapahtumia.

Toimintatavoissaan se on edellistä avoimempi. Esimerkiksi kuukausittaisista jäsentapaamisista tiedotetaan laajasti, ja ne olivat avoimia kaikille kiinnostuneille. Ne ovat olleet myös ilmaisia, ja tämä maksuttomuus haluttaisiin säilyttää mikäli vain mahdollista.

Tilakysymys järjestöille keskeinen

Kaikkien 'Caisa-aktivistien' haastatteluissa tilakysymykset nousivat esiin tavalla tai toisella.

Maahanmuuttajataustaiset haastateltavat pitivät Caisan nykyisiä tiloja epäkäytännöllisinä. Toisaalta arvosteltiin myös sitä, että tiloja ei osattu käyttää oikein. Lääkkeeksi ehdotettiin joltain asiantuntijaa suunnittelemaan tilan käyttöä toimivammaksi. Vanhan vähemmistön edustaja puolestaan oli kokenut, että tilojen sijainti oli jottenkin huonosti merkitty, sillä heidän jäsenistöllään oli ollut usein vaikeuksia löytää niitä. Edessä olevaa muuttoa uusiin isompiin ja käytännöllisempiin tiloihin tervehdittiinkin ilolla.

Kaikki aktivistit pitivät tärkeänä, että tilojen käyttö olisi jatkossakin ilmaista maahanmuuttajajärjestöille. Maahanmuuttaja-aktivisteista toinen perusteli kantaansa sillä, että hänen järjestönsä järjesti kulttuuritilaisuuksia helsinkiläisille. Kohtuuhintaisten tilaisuuksien järjestäminen on hänen mukaansa vaikeaa jo ilman vuokramenojakin, sillä tekniikan järjestäminen, esiintyjät ym. kaikki tulee kalliiksi. Hän oli sitä mieltä, että kaupungin pitäisi pikemminkin maksaa järjestöille siitä, että kulttuurikeskuksessa tapahtuu jotakin. Kulttuuritilaisuuksia järjestävien järjestöjen laskuttaminen tiloista oli hänen mielestään sama kuin jos ”teatterin näyttelijät pitäisi maksaa että pääsevät näyttämölle”.

Toinen maahanmuuttaja-aktiivi taas totesi, ettei yhdistyksillä yksinkertaisesti ole rahaa maksaa vuokria. Maahanmuuttajat ovat hänen mukaansa heikosti järjestäytyneitä ja heidän yhdistyksensä saavat hyvin vähän mitään tukea. Tukien hakemista vaikeuttaa siihen liittyvä aikaa vievä byrokraatia ja maahanmuuttajien kieliongelmat. Haastateltavan oma järjestökin toimi pelkästään jäsenmaksutulojen varassa.

Myös vanhan vähemmistön edustaja kiinnitti huomiota pienten yhdistysten vähäiseen vuokranmaksukykyyn ja toi lisäksi esiin vaihtoehtojen vähenemisen, kun tilat ovat vähitellen joka paikassa muuttuneet maksullisiksi, ja ne olivat yhdistyksille kalliita.

Vietnamlaisien nuorten ryhmältä tuli hyvin vähän mitään palautetta Caisan toiminnasta. Heille tilakysymys oli keskeinen. Caisan tilojen käyttöä on puoltanut vuokran kohtuullisuus verrattuna moniin muihin paikkoihin. Tilaisuudet on nimittäin järjestetty sillä periaatteella, että menot on voitu kattaa pääsylipputulolla, muuta rahoitusta ryhmällä ei ole ollut. Pääsylippujen hintaa taas ei voi nostaa liian korkeaksi. Ryhmän vetäjän työskentely Caisassa oli toinen perusteenäiden tilojen käytölle. Hän oli hoitanut varauk-

set. Aiemmin esimerkiksi uudenvuoden juhlia on järjestetty myös muualla.

Venäjänkielistä vähemmistöä edustavassa yhdistyksessä Caisaa ei koettu sillä tavalla omaksi että sen kehittämisen suhteen olisi otettu kantaa. Haastateltava näki Caisan lähinnä mahdollisena lisätilan tarjoajana pelkästään järjestön omalle jäsenistölle tarkoitetun säännöllisen kerhotoiminnan tarpeisiin. Järjestö vastasi myös kyselyyn, mutta siinäkin Caisan toimintaan ei otettu täsmällisemmin kantaa, todettiin vain yleisesti tyytyväisyys yhteistyöhön.

Gambialaisten yhdistyksen puheenjohtaja toivoi Caisalta ensisijaisesti tiloja. Yhdistys halusi laajentaa lähinnä säännöllisistä jäsentapaamisista muodostunutta toimintaansa perustamalla kerhon, jossa jäsenten lapsilla olisi mahdollisuus tutustua isiensä kulttuuriin. Isät kokivat erittäin tärkeänä myös sen, että lapsilla olisi kontakteja toisiin samanlaisista lähtökohdista tullessiin lapsiin. Tähän toimintaan soveltuvaa tilaa toivottiin saatavan käyttöön Caisasta. Yhdistys toimi pelkästään vapaaehtoisvoimin, eikä sillä ollut rahaa maksaa tiloista vuokraa.

Tämä yhdistys oli toinen kyselyn palauttaneista maahanmuuttajien omista yhdistyksistä. Tilojen saatavuus oli myös kyselyvastauksessa ainoa Caisan toimintaan liittyvä toive. Tilojen toivottiin olevan käytettävissä myös viikonloppuisin. Tässä viitattiin aikaisempaan käytäntöön.

Myös molemmat haastatellut ystävyysseurat toivoivat Caisalta lähinnä tiloja, joskin molemmilla oli myös muita vaihtoehtoja.

Donelaitis-Seura järjesti tilaisuuksia myös muualla kuin Caisassa tapahtumien luonteesta riippuen. Caisan vahvuuksina mainittiin keskeinen sijainti ja ilmaisuus. Näyttelyiden kannalta tärkeää oli myös se, että siellä liikkuu paljon ihmisiä. Toisaalta Caisan nykyisiä tiloja ei pidetty

muissa suhteissa parhaina mahdollisina näyttelyitä ajatellen.

Kokemuksia yhteistyöstä Caisan kanssa oli 1990-luvun lopusta lähtien. Nämä kokemukset olivat haastateltavan mukaan olleet myönteisiä. Yhteistyötä on tarkoitus jatkaa myös tulevaisuudessa. Liettualaisten yhdistys oli valmis tarvittaessa maksamaan myös kohtuullista vuokraa Caisan tiloista. Vuokran suuruudella oli kuitenkin merkitystä, koska yhdistys toimi niin pienellä budjetilla, ja taiteilijoiden ja näyttelyiden tuominen Suomeen maksoi.

Myös Tyynenmeren Ystävyysseuralle Caisa oli lähinnä kokoontumispaikka. Muuten yhteistyö on rajoittunut Caisan messuille osallistumiseen, missä yhdistys on esitellyt omaa toimintaansa. Tilojen ilmaisuus, riittävän suuri koko ja keskeinen sijainti ovat olleet perusteena Caisan valinnalle kokoontumisten pitopaikaksi. Tosin yhdistyksellä on myös toinen ilmainen ja sijaintia lukuun ottamatta yhtä hyvä paikka, missä sillä aikaisemmin olikin tapana kokoontua.

Jatkossa yhdistys suunnitteli lisäävänsä Caisassa järjestettävää toimintaa. Suunnitteilla oli kuukausitapaamisten ja Caisan messuille osallistumisen lisäksi mm. kulttuurifestivaali ja valokuvanäyttely. Festivaalien järjestämisessä Caisan valintaa niiden pitopaikaksi puolsi sen keskeisen sijainnin ja taloudellisten seikkojen ohella se, että Caisa voisi auttaa tapahtuman markkinoinnissa, mikä nähtiin hyvin tärkeänä. Yhdistyksessä koettiin myös, että tilaisuuden järjestäminen juuri Caisassa antaa sille enemmän painoarvoa.

Järjestöjen kokemukset Caisan henkilöstön työasenteista ja ammattitaidosta

Vanhaa vähemmistöä edustavan haastateltavan kokemukset Caisan henkilöstön palvelualttiudesta olivat hyvin myönteisiä. Caisan henkilöstöpolitiikkaan hän ei ottanut kantaa.

Maahanmuuttajataustaiset haastateltavat sen sijaan ottivat kriittisesti kantaa molempiin sekä palvelun laatuun ja henkilöstön asenteisiin että työilmapiiriin ja Caisassa harjoitettuun henkilöstöpolitiikkaan.

Maahanmuuttaja-aktivisteista toinen arvosteli Caisan työnjakoa. Hän oli kiinnittänyt huomiota siihen, että vastuu kaiken sujumisesta näytti olevan pääasiassa suomalaisilla työntekijöillä. Hän piti tilannetta maahanmuuttajien näkökulmasta turhauttavana ja katsoi sen johtuvan valtaväestön ennakkoluuloista: maahanmuuttajien ei annettu tehdä mitään, jotta he eivät tekisi virheitä. Heille ei annettu edes tilaisuutta näyttää osaamistaan!

”Kaikki vastuu on aina suomenkielisillä henkilöillä, aina. Sama kun tilataan tai varataan tiloja: aina se joka pitää tilauskirjaa on suomalainen, ja sama kun kirjoitetaan sopimukset niistä tilaisuuksista, niin se on suomalainen. Ulkomaalaiset siellä [-] niillä ei ole selkeä työnkuva, vai onko, en tiedä [-]. Niillä pitäisi olla selkeä työnkuva, mitä niiden pitää tehdä. [-] ei koskaan tee mitään – kenen syy se on, kenen vika? Johtajan syy hei. Vähän semmoinen idea, että jos ne ei tee mitään, ne ei tee mitään pahaa. [-] On rasismia olla antamatta ulkomaalaisille työtä, mutta rasismia on myös se, että annetaan työtä ja jätetään tekemään mitä tahansa. Se ei kehitä ihmisiä, ei auta ihmisiä integroitumaan yhteiskuntaan, jos niillä ei ole vastuuta ja selkeät tehtävät, funktiot, vastuut – ja palkinto myöskin jos kaikki menee hyvin.[-] kaikissa virallisissa

*paikoissa 5 % pitää olla ulkomaalainen ja sil-
lä siisti! Niin kuin on tehty ruotsinkielisten
kanssa ja naisten kanssa aikoinaan. [-] sit
joku nainen sanoi [-] tasa-arvo perustuu sii-
hen, että miehillä ja naisilla on samat val-
miudet. [-] sanoin mitä sä luulet, me ollaan
typeriä lapsia? Kukaan meistä ei ole käynyt
koulua ja meidän koulut on huonompia?
Onhan kyllä meillä tätä työkykyä. [-] ihmiset
ajattelee [-] kyllä nämä mustatukkaiset on
sympaattisia muusikoina ja jalkapalloilijoina
mut...” (järjestöaktivisti, asunut Suomessa
noin 20 vuotta)*

Toinen maahanmuuttaja-aktivisti taas oli kiin-
nittänyt huomiota yhteistyön puutteeseen ja
ristiriitoihin joidenkin suomalaisten ja ulkoma-
laisten työntekijöiden välillä. Hän koki, etteivät
kaikki suomalaiset työntekijät ole sydämestään
mukana toiminnassa:

*“[-] just I felt [-] some members they are
working in Caisa, some Finns, but from the
heart they are not doing, they don't want to do
for foreigners. So, somehow I felt even a con-
flict between the foreigner employee and Fin-
nish employee. I felt always they are not do-
ing together, they want to do separate and
they are – somehow I got the feeling – they don't
like each other. So, that is not nice.” (järjes-
töaktivisti, asunut Suomessa 2–3 vuotta)*

Toisaalta hän oli kokenut myös että jotkut ulko-
maalaiset työntekijät ajoivat pelkästään oman
ryhmänsä etuja. He eivät olleet avoimia muihin
ryhmiin kuuluville, vaan pitivät kiinni vain
omasta identiteetistään:

*“We want a multicultural society. It means a
mixture of all these. [-] I have noticed some
foreign employees who are working there,
they are not very open, they are very closed
and want to keep their own identity stronger
than any other culture. [-] I felt, too, that
should be changed.” (järjestöaktivisti, asunut
Suomessa 2–3 vuotta)*

Työnjaon epäselvyys tuli esiin myös opiskelijo-
den havaintoraporteissa. Monilla heistä oli ollut
suuria vaikeuksia hahmottaa sitä, ketkä kulloin-
kin paikalla olevista henkilöistä kuuluivat henki-
lökuntaan, ketkä yleisöön, siitä huolimatta että
opiskelijoita oli valmennettu havainnointiin.
Ennen havainnointijakson alkua tehtiin tutustu-
miskäynti Caisaan, jolloin suurin osa henkilö-
kunnasta esiteltiin heille joko henkilökunnan ko-
kouksessa tai sen jälkeen Caisan tiloissa tehdyn
kierroksen yhteydessä. Jotkut opiskelijat olivat
havainneet myös uusilla maahanmuuttaja-
asiakkailla olleen vastaavia hahmottamis-
vaikeuksia.

Myös väitetty valtaväestöön kuuluvien työnteki-
jöiden epäempaattisuus tuli esiin opiskelijoiden
raporteista. Muutamat opiskelijat raportoivat ti-
lanvarausten yhteydessä kokeneensa joidenkin
suomenkielisten työntekijöiden taholta varsin
tylyä kohtelua, yhdessä tapauksessa jopa suo-
ranaista aggressiota. Yhdellä havainnointijak-
solla opiskelijat olivat lisäksi kiinnittäneet hu-
miota tapaukseen, jossa suomenkieliset työnteki-
jät olivat käyttäytyneet hyvin epäasiallisesti
työnhakuasioissa liikkunutta maahanmuutta-
ja-asiakasta kohtaan. (folkloristiikan opiskelijo-
iden havainnointiraportit)

Työyhteisön toimivuuteen liittyvistä ongelmista
maahanmuuttaja-aktivistit syyttivät virheellistä
henkilöstön rekrytointipolitiikkaa. Toinen maa-
hanmuuttaja-aktivisteista kritisoi mm. ratkaisuja,
joiden myötä Caisaan oli humanitaarisista
syistä jossain vaiheessa sijoitettu mm. mielen-
terveysongelmista ja alkoholismista kärsiviä
henkilöitä. Hänen mielestään Caisa oli tällaisille
henkilöille väärä paikka, koska he olivat pikem-
minkin itse avun tarpeessa kuin kykeneviä aut-
tamaan muita. Samasta syystä hän suhtautui
kriittisesti myös hyvin pitkään työttöminä ollei-
den ja sen myötä passivoituneiden maahan-
muuttajien palkkaamiseen Caisan työntekijöik-
si. Samaten hän arvosteli suomalaisen henkilös-

tön rekrytointikriteereitä. Hänen mielestään ei ollut perusteltua palkata jotakuta pelkästään sillä perusteella, että heillä oli perhesiteitä maahanmuuttajiin. Hänen havaintojensa mukaan ulkomaalaisen kanssa avioituminen ei sinänsä takaa, että henkilö olisi lainkaan kiinnostunut tekemään työtä maahanmuuttajien hyväksi, tai että hän olisi yleensä kiinnostunut kulttuurista ja monikulttuurisen yhteiskunnan rakentamisesta.

Caisan työvoiman rekrytoinnissa oli hänen mielestään kiinnitetty liian vähän huomiota sekä henkilöstön ammatilliseen osaamiseen että siihen, että he olivat valmiit sitoutumaan toteuttamaan Caisan tavoitteita. Caisaan tulisi hänen mielestään palkata vain sellaisia suomalaisia, jotka todella haluavat tehdä työtä myös maahanmuuttajien hyväksi ja vain sellaisia maahanmuuttajia, jotka aidosti halusivat sitoutua monikulttuurisen yhteiskunnan rakentamiseen.

Järjestöjen kannanotot Caisan toiminnan sisältöön

Sekä maahanmuuttaja-aktivistit että saamelaisjärjestön edustaja ottivat kantaa myös Caisan ohjelmapolitiikkaan. Toinen maahanmuuttaja-aktivisti arvosteli Caisaa linjattomuudesta esim.:

”Mitä siellä tehdään, mitä siellä tapahtuu [-] onko se ulkomaalaisten vai kansainvälinen kulttuurikeskus? Ketkä ovat yleisö? Miksi koko se Caisa on olemassa? Pitäisi ajatella uudestaan.” (järjestöaktivisti, asunut Suomessa noin 20 vuotta)

Myös pakolaistaustainen maahanmuuttaja-aktivisti arvosteli Caisan linjaa. Hänen mielestään siellä oli keskitytty liikaa vain erilaisten juhlien järjestämiseen ja sivuutettu muut vaatimukset. Hän oli kuitenkin toiveikas sen suhteen, että Caisalla oli kykyä uudistua ja ilmoitti olevansa valmis omalta osaltaan ja myös edustamansa järjestön puolesta sitoutumaan Caisan kehittämiseen.

Myönteisintä palautetta Caisan toiminnasta antoi vanhan vähemmistön edustaja, ja myönteinen palaute koski erityisesti niitä Caisan tilaisuuksia, jotka toivat eri yhdistyksiä yhteen, baasaareita ym. Tällaisia yhteisiä tilaisuuksia toivottiin myös lisättävän. Pienillä yhdistyksillä ei yleensä ollut riittäviä resursseja tällaisten tilaisuuksien koordinointiin, siksi toivottiin Caisan ottavan niistä koordinoitivastuun.

Haastateltava uskoi erityisesti maahanmuuttajien ja pakolaisten hyötyvän yhteisistä tilaisuuksista, koska heille yhdistystoiminnan aloittaminen oli vaikeampaa kuin suomalaisille vanhoille vähemmistöille. Yhteistilaisuudet tarjosivat yhdistysten toimijoille mahdollisuuden tutustua muiden toimintatapoihin ja esitellä omaa toimintaa, solmia kontakteja muihin toimijoihin sekä mahdollisuuden hankkia varoja myymällä jotain. Haastateltava toivoi Caisalta aloitteellisuutta myös eri ryhmien yhteisten kulttuuritilaisuuksien järjestämisessä. Hän uskoi, että esimerkiksi musiikin ympärille voisi järjestää yhteisiä tilaisuuksia.

Kaupungin virastojen välinen yhteistyö maahanmuuttajatyössä

Kaupungin edustajien antama palaute erilaista kuin kävijöiden ja järjestöjen

Myös kaupungin edustajilta kerättiin palautetta teemahaastattelujen avulla. Haastateltavina oli kolme henkilöä Helsingin kaupungin kulttuuriasiainkeskuksesta, kaksi nuorisoasiainkeskuksesta, kaksi opetusvirastosta ja yksi sosiaalivirastosta. Kaupungin edustajien haastattelujen keskeinen teema oli heidän virastojensa yhteistyö Caisan kanssa.

Kaupungin virastojen antama palaute poikkesi sekä kävijäkyselyssä että järjestöjen haastattelussa ja kyselyssä saadusta palautteesta siinä suhteessa, että myönteistä palautetta tuli määrällisesti todella vähän. Palautetta listattaessa kertyi myönteisiä kommentteja vain muutama rivi, kun kriittisiä kommentteja kertyi useampi sivu.

Kuva kuitenkin muuttuu hieman kun tarkastellaan palautetta virastoittain. Kriittisin palaute tuli Caisan omasta virastosta, kulttuuriasiainkeskuksesta. Siellä kriittinen palaute keskittyi edelleen erityisesti yhteen yksikköön. Myös muut kulttuuriasiainkeskuksen haastateltavat arvostelivat Caisaa, mutta heillä näkökulma painottui enemmänkin yhteistyön kehittämismahdollisuuksiin kuin aikaisemman toiminnan arviointiin.

Kulttuuriasiainkeskuksen sisältä tulleen kritiikin painoarvoa lisää se, että haastateltavat kulttuuritalojen johtajat ovat yhteisen hallinnon kautta

kyenneet seuraamaan Caisan toimintaan liittyvää päätöksentekoa hyvin läheltä. Caisan toimintaan kaikkein kriittisimmin suhtautunut haastateltava toimi myös Caisan väliaikaisena johtajana ja selvitysmiehenä vuoden vaihteessa 2001/2002 uuden johtajan tuloa odoteltaessa. Tämä antaa kritiikille painavuutta.

Toisaalta kulttuuriasiainkeskuksen taholta tulleen kritiikin painoarvoa vähentää ensinnäkin se, että palautetta antaneet yksiköt eivät koko arvioinnin kohteena olleena aikana olleet tehneet mitään käytännön yhteistyötä Caisan kanssa. Ainakaan palautetta antaneista henkilöistä kellekään ei ollut mitään kokemusta yhteistyöstä Caisan kanssa, eivätkä he tienneet muidenkaan kulttuuriasiainkeskuksen yksiköiden olleen yhteistyöstä sen kanssa. Toiseksi, kilpailu viraston yhteisistä resursseista on saattanut osaltaan muovata suhtautumista Caisaan.

Positiivisin palaute taas tuli vastaavasti niiltä virastoilta, jotka olivat olleet kiinteimmässä yhteistyössä Caisan kanssa eli sosiaaliviraston maahanmuuttoyksiköltä ja opetusvirastosta, joita edustavien haastateltavien antama palaute oli voittopuolisesti myönteistä.

Nuorisoasiainkeskuksesta tullut palaute oli jonkin verran kriittisempää kuin sosiaaliviraston ja opetusviraston palaute, mutta myönteisempää kuin kulttuuriasiainkeskuksen sisältä tullut. Nuorisoasiainkeskus on myös ollut Caisan yhteistyökumppani, joskaan yhteistyö ei näytä olleen yhtä kiinteää kuin opetusviraston ja sosiaaliviraston kanssa tehty.

Kaupungin virkamiesten antama palaute poikesei kävijöiden ja järjestöjen palautteesta paitsi kriittisyytensä suhteen myös tematiikaltaan:

- * yksittäisten kävijöiden kommentit keskittyivät tilojen, saatujen palvelujen, henkilökunnan palvelualltiuden ja yleisen ilmapiirin arviointiin
- * järjestöjen edustajat kiinnittivät edellä mainittujen asioiden lisäksi huomiota myös Caisan toiminnan organisointiin
- * virkamiesten antamassa kriittisessä palautteessa korostui Caisan toimintalinjaan ja henkilöstön ammatillisuuteen kohdistuva kritiikki.

Caisaa syytettiin mm. yhteistyökyvyn puutteesta, kaiken toiminnan keskittämistä epätarkoituksenmukaisiin tiloihin, henkilöstöpolitiikan suunnittelemattomuudesta, toiminnan kasvun hallitsemattomuudesta, kaupungin hallintokäytäntöjen sivuuttamisesta, toiminnan sisällön suunnittelemattomuudesta ja suuntautumisesta väärille kohderyhmille. Kaiken kaikkiaan virastojen antama palaute tuntui lisäksi henkilöityvän Caisan aikaisempaan johtajaan, hänen persoonaansa ja tapaansa luotsata Caisaa eteenpäin.

Myönteinen palaute, jota Caisa siis sai lähinnä niiden hallintokuntien edustajilta, joiden kanssa se oli ollut yhteistyössä, koski erityisesti maahanmuuttajien neuvontapisteiden toimimista, missä Caisan katsottiin onnistuneen, sekä maahanmuuttajien aktivoimista ja heidän tietojensa ja taitojensa saamista käyttöön. Myös Caisan työ maahanmuuttajien julkisuuskuvan parantamiseksi sai kiitosta yhteistyökumppaneilta. Seuraavassa muutamia esimerkkejä Caisan saamista myönteisistä palautteista:

”Caisa on tarjonnut tilan, johon omakielisen opintoneuvonnan tarpeessa olevat ovat helposti löytäneet. [–] Caisa on tarjonnut tiedonvälitykselle ja tietojen vaihdolle hyvän foorumin ja usein mahdollisuuden katkaista

huhuilta siivet. [–] on ollut lisäkoulutuksen tarvetta maahanmuuttoasioihin liittyen, ja Caisan kautta on voitu kutsua henkilöitä puhumaan.”

”Caisa on pystynyt keräämään aktiivisia maahanmuuttajia.”

”Caisa on luonut positiivista julkisuutta maahanmuuttajille, luonut myönteisiä merkityksiä. Tämä on iso asia.”

Kaupungin edustajien kokemukset Caisan yhteistyötaidoista

Nuorisoasiainkeskuksen haastateltavat kertoivat mm. yhteistyöstä maahanmuuttajatyötä tekevän erityisnuorisotyön keskuksen suunnittelussa ja nuorten työllistämässä. Nuorisoasiainkeskuksen Fenix-hankkeen suunnittelutyöryhmässä oli Caisan lisäksi mukana seurakunta ja muitakin nuorisotyön kentän toimijoita. Tavoitteena oli, että kun kaikki olisivat tietoisia toistensa toiminnasta, voitaisiin välttää päällekkäistä työtä. Tässä ei tosin kaikin osin onnistuttu, vaan syntyi ehkä jopa pientä ’kilpailua’ nuorista. Esimerkiksi somalinuoria oli aikaisemmin paljon myös Caisassa ja he järjestivät toimintaa siellä.

Yhteistyö on kuitenkin jatkunut niin, että Fenixissä toimiva Ponnahduslauta projekti on käyttänyt Caisan kielikursseja, joilla on ollut 15–16 nuorta vuodessa. Haastatteluaikoina Caisan EU-rahojen kautta oli myös työllistetty 7 henkilöä Fenixissä.

Nuorisoasiainkeskus on myös aina osallistunut Caisan messuille, ja sen yksittäisiä työntekijöitä on myös säännöllisesti osallistunut Caisan monikulttuurisuusverkoston tapaamisiin.

Myös erilaisten tapahtumien sekä lasten ja nuorten taidenäyttelyiden järjestämisessä Caisa

oli ollut yhtenä yhteistyökumppanina. Haastateluissa tuli esiin mm. seuraavia Caisan ja nuorisoasiainkeskuksen yhteisiä projekteja:

- * *Nuorten taidenäyttely.* Nuoret tekivät töitä muutamissa kouluissa ja nuorisoasiainkeskuksen toimipisteissä, jotka myös vastasivat materiaalikustannuksista. Työt toimitettiin Caisaan, joka vastasi näyttelyn teknisestä toteuttamisesta, opettajat mukana rakentamassa näyttelyä. Näyttely vietettiin mm. Tallinnaan, missä esiinnyttiin yhdessä Itä-Helsingin Musiikkiopiston kanssa nuorisotapahtumassa.
- * Minun Helsinki – ala-asteen maahanmuuttajaoppilaiden kuvataidenäyttely, työt tehtiin koulussa, Caisa vastasi näyttelyn teknisestä toteutuksesta.
- * Näyttelyn avajaiset Caisan kesäjuhllilla taide-teltassa, missä myös parhaiden töiden palkitseminen. Näissä kesäjuhllissa nuorisoasiainkeskus myös vastasi lastenohjelmasta. Näyttely kiersi Caisan kesäjuhlien jälkeen mm. Fenixissä, opetusvirastossa ja Tallinnassa. Onnistui hyvin.
- * Caisan ja nuorten tiedotuspiste Kompassin yhteistyönä tehtiin tutkimus 'Maahanmuuttajanuoret tiedon lähteillä.'
- * Nuori osaaja (v. 2000), rahoitus opetusvirastolta, nuorisoasiainkeskuksen monikulttuuritapahtuma järjestettiin Caisan tiloissa, myös Caisa mukana omalla tapahtumallaan.
- * Syrjintä sattuu -tapahtuma (v. 2001), kumppaneina SPR, nuorisoasiainkeskus, liikuntavirasto (tarjosi tilan Kisahallissa), Kehitysyhteistyön Palvelukeskus. Caisa vastasi osittain tiedotuksesta.

Nuorisoasiainkeskuksen haastateltavat näkivät yhteistyön ennen muuta eri virastojen työnjakoon liittyvänä asiana. pohdittiin, toimiiko työnjako esimerkiksi tiedotuspisteenä toimimisessa, tiedetäänkö Caisassa mitä neuvontaa Kompassissa annetaan ja päinvastoin. Kompassissa on esimerkiksi tietoa nuorisoasunnoista, siellä ote-

taan vastaan anomuksia ja tehdään esityksiä niiden kiireellisyysjärjestyksen suhteen.

Sosiaaliviraston haastateltava nimesi oman yksikkönsä ja Caisan keskeisimmäksi yhteistyöfoorumiksi ulkomaalaisasiain neuvottelukunnan, jossa oli tiiviissä yhteistyössä työstyetty mm. kotouttamisohjelmaa ja kaupungin syrjinnän ja rasismien vastaista toimintaohjelmaa sekä suunniteltu koulutusta ja seminaareja. Maahanmuuttoyksikkö oli tehnyt Caisan kanssa yhteistyötä myös työntekijöiden koulutuksen ja tiedotuksen alalla, ja maahanmuuttoyksikön työntekijät olivat osallistuneet Caisan järjestämiin tilaisuuksiin.

Neuvontapalveluissa sosiaaliviraston ja Caisan kesken oli myös sovittu selkeästä työnjaosta: maahanmuuttoyksikkö toimi ajanvarausperiaatteella ja pyrki vastaamaan räätälöityjen, henkilökohtaisten palvelujen tarjonnasta. Caisa keskittyi ns. 'selviytyjien' neuvontaan, ja palvelua tarjottiin neuvonta-aikoina kaikille halukaille ilman ajanvarausta. Maahanmuuttoyksiköstä oli ohjattu asiakkaita Caisan kursseille ja neuvontapalveluihin

Caisan messut aloitti alun perin sosiaaliviraston Irma Vistrand. Sittemmin on oltu aina mukana. Maahanmuuttoyksikön johtava sosiaalityöntekijä on mukana Caisan 'Avoin oppimiskeskus'-projektin ohjausryhmässä tehtävänä sosiaalityön ja sosiaaliviraston perustehtävän selkeyttäminen koulutettaville. Projektin kautta on saatu myös ihmisiä työllistettyä. Molemmat, sekä Caisa että maahanmuuttoyksikkö, ovat olleet mukana myös Pääkaupunkiseudun kaupunkiohjelmatyössä, Seudullinen tietopalvelukeskus -hankkeen suunnitteluryhmässä.

Kaikkein tiiveintä yhteistyötä Caisan kanssa on tehnyt opetusvirasto. Opetusviraston työntekijät ovat käyneet Caisassa viikoittain antamassa maahanmuuttajille omakielistä opintoneuvon-

taa. Yhteisvalintojen aikana toiminta on ollut päivittäistä. Palvelua on tarjottu viidellä kielellä: venäjä, somalia, arabia, englantia, ranska. Opetusviraston edustajat ovat olleet mukana myös Caisan 'Avoin oppimiskeskus -projektin ohjausryhmässä. Myös monikulttuurisuusverkoston tapaamisiin opetusviraston edustajat ovat osallistuneet säännöllisesti, ja siitä on myönteisiä kokemuksia.

'Caisan messujen' järjestämisessä opetusvirasto on ollut mukana jo ennen kuin niistä tuli Caisan messut. Ensimmäinen 'Voi hyvin Suomessa' -tapahtuma järjestettiin Malmin sosiaalialan oppilaitoksessa vuonna 1995, järjestäjänä ulkomalaisyksikkö. Seuraava vuonna 1996 järjestetty tapahtuma oli vasta perustetun Caisan tiloissa, jolloin todettiin Caisan soveltuvan hyvin tällaisten tilaisuuksien pitopaikaksi, ja vuodesta 1997 lähtien tapahtuma on ollut nimeltään Caisan messut. Caisan messut ovat tarjonneet mahdollisuuden esitellä opetusviraston maahanmuuttajille suunnattua toimintaa suurelle yleisölle.

Caisan asiantuntemusta on hyödynnetty ammatillisten oppilaitosten opettajien täydennyskoulutuksessa maahanmuuttoasioihin liittyen. Peruskoulut puolestaan ovat hyödyntäneet Caisan kansainvälisyyskasvatusohjelmaa. Tätä yhteistyötä Caisan kanssa on tehnyt erityisesti Kaisaniemen ala-aste mutta myös muut koulut.

Kaiken kaikkiaan opetusviraston haastateltavat olivat sitä mieltä, että yhteistyö oli pääasiassa sujunut hyvin. Tiedotusmateriaalin liikkuminen Caisan kautta oppilaitoksiin oli ollut todella massiivista.

Caisan omaa virastoa, kulttuuriasiainkeskusta edustaneista haastateltavista ei kukaan ollut henkilökohtaista kokemusta yhteistyöstä Caisan kanssa aikana, jota arviointi koski eli v. 1996–2001. Haastateltavien kertoman mukaan eivät heidän yksikkönsä eivätkä muutkaan kult-

tuuriasiainkeskuksen yksiköt olleet tehneet yhteistyötä Caisan kanssa.

Caisan entinen johtaja vahvisti tiedot yhteistyön vähäisyydestä muiden kulttuuriasiainkeskuksen yksiköiden ja Caisan kesken, joskaan se ei hänen mukaansa merkinnyt sen täydellistä puuttumista:

"[-] toisten kanssa taas yhteistyö oli toimivaa. Toteutimme yhteisiä hankkeita ja Caisan työntekijät jalkautuivat auttamaan eri projekteissa esimerkiksi lukemalla Annantalossa erikielisiä satuja lapsille tai myymällä lippuja ja jakamalla mainoksia Savoy'n monikulttuurisiin iltoihin.[-]"

"[-] Siksi meiltä pyydettiin myös eri tilanteissa tulkkiapua muualle. Mm. Caisan venäjänkielinen työntekijä toimi säännöllisesti kulttuurijohtajan tulkkina venäläisten taiteilijoiden kanssa."

Myös Caisan monikulttuurisuusverkoston pöytäkirjoista löytyy yksi maininta yhteistyöstä Annan talon kanssa: Vuoden 1997 keväällä sieltä oli saatu maahanmuuttajanuorten teatteriryhmän vetäjä Caisaan. (pöytäkirja 11.3.1997)

Caisan yhteistyökykyä koskeva kritiikki tulikin lähes kokonaan oman viraston edustajilta Vaikka myös Caisan kanssa yhteistyötä tehneet opetusviraston, sosiaaliviraston ja nuorisoasiainkeskuksen edustajat kokivat, ettei yhteistyö aina kaikin osin ollut toiminut, ei siinä esiintyneitä puutteita pidetty kovin vakavina. Kriittisiä kommentteja tuli näiltä tahoilta siis huomattavasti vähemmän kuin kulttuuriasiainkeskukselta, ja lisäksi nämä kommentit olivat luonteeltaan hieman erilaisia. Kulttuuriasiainkeskuksen edustajien yhteistyötä koskevien kommenttien taustalla näyttää selvästikin olevan talojen välinen kilpailu yhteisistä resursseista, esimerkiksi: *"Ei ole hyödynnetty muiden kulttuuritalojen tarjoamia mahdollisuuksia eikä asiantunte-*

*musta, eikä toisaalta ole tuotu Caisan asian-
tuntemusta niihin.”*

*”Caisa on ollut puolustuskannalla, ei ole ollut
valmiutta yhteistyöhön.”*

*”Caisan tehtävä hakea mahdollisuuksia toi-
mintaan, ei itse järjestää kaikkea.*

Sosiaaliviraston, opetusviraston ja nuori-
asiainkeskuksen näkökulma on luonnollises-
ti hieman toinen, koska niiden ja Caisan suh-
teesta puuttuu tällainen kilpailuasetelma.

*”Ei aina riittävän avointa keskustelua. [-] ha-
luttiin ihmisiä mukaan, mutta muita toimijoi-
ta ei palkittu.”*

*”[-] pettymyksiä yhteistyön suhteen, kun [-]
ei palkattukaan projektiin, vaikka niin oli alun
perin sovittu.”*

*”Caisassa ei osata tehdä yhteistyötä, usein on
niin että muut tekevät työn Caisa kerää pis-
teet kotiin.”*

Kaikki kulttuuriasiainkeskuksen haastateltavat-
kaan eivät kuitenkaan syyttäneet yhteistyön
epäonnistumisesta yksinomaan Caisaa. Osa oli
sellaisia itsekriittisiä kommentteja, joissa syitä
yhteistyön epäonnistumiseen etsittiin Kulttuu-
riasiainkeskuksen omasta toiminnasta. Niitä
esittivät ne kaksi kulttuuriasiainkeskuksen
edustajaa, joiden kommentit kaiken kaikkiaan
painottuivat pikemminkin kehittämisehdotuk-
siin kuin arviointiin.

Yksi kulttuuriasiainkeskuksen haastateltavista
peilasi Caisan toimintaa oman virastonsa alku-
peräiseen toiminta-ajatukseen. Hän pohti, josko
torjuva suhtautuminen Caisan toimintaan viras-
ton sisällä liittyisi siihen, että virasto itse on
etääntynyt niin paljon alkuperäisistä arvois-
taan, joihin kuului nimenomaan kulttuurin de-
mokratisoiminen.

Kulttuuriasiainkeskuksen nykyisen linjan hän
taas katsoi juontuvan kaupungin keskushallin-
non asettamista tulostavoitteista. Hänen mie-
lestään ne pakottivat mittaamaan toimintaa
vain kävijämäärinä, ja tämä vaikeutti kaikkea
asukkaiden omaehtoiseen harrastamiseen pe-
rustuvaa toimintaa. Hän oletti että Caisan tilan-
ne oli tässä suhteessa samanlainen kuin muun-
kin kansalaisten osallistumiseen perustuvan toi-
minnan:

*”[-] lähtökohtana [-] annetaan asukkaille
mahdollisuus osallistua. [-] harrastamaan.
Tämä ei nykyään ole Kulttuuriasiainkeskuk-
sen linja. Siellä tehdään vain ammattimaista
taidetta.”*

*”Caisalla on ollut kova halu esittää oma toi-
mintansa suurena ja korostaa keskusajatte-
lua, pitää seinät. [-] Kaupunki edellyttää lu-
kuja – ei kohtaamisia vaan kävijöitä.”*

Hän nosti esiin myös kaupungin hallintoraken-
teeseen liittyviä rakenteellisia esteitä, jotka vai-
keuttavat eri virastojen ja yksiköiden yhteistyön
tekemistä ja edistävät pikemminkin epätervettä
kilpailua:

*”Kaupungin konsernirakenne vaikeuttaa hal-
lintokuntien yhteistyötä, koska konsernissa
kaupunki nähdään taloudellisena yksikkönä,
ei asukkaiden palvelijana.”*

Johtajuuteen ja hallinnollisiin käytäntöihin liittyvä palaute

Tämä palaute oli pääosin negatiivista. Tämä kri-
tiikki tuli pääasiassa Caisan oman viraston sisäl-
tä. Kulttuuriasiainkeskuksen haastateltavat ar-
vostelivat Caisan johtamistapaa mm. siitä, että
se oli liian epävirallista eikä siellä noudatettu –
tai edes tunnettu – kaupungin – tai edes sen
oman viraston – virallisia toimintaperiaatteita.
Tätä kritiikkiä esitti erityisesti Caisan asioita

johtajanvaihdoksen aikana selvittänyt kulttuuritalon johtaja:

”Caisaa johdettiin ikään kuin jotain pientä yritystä ja asioita hoidettiin enemmän epävirallisella kuin virallisella puolella. [-] esiintymissopimuksia tehty epävirallisesti jälkikäteen ym. Kävijätilastot eivät pidä paikkaansa. [-] Ei tietoa esimerkiksi tilanvarausjärjestelmästä, jota kautta yleensä hoidetaan esimerkiksi esiintymissopimukset ja vuokrasopimukset. [-] Caisa ei esimerkiksi koskaan käyttänyt missään ilmoituksissaan tai julkaisuissaan kulttuuriasiainkeskuksen logoa, jota sen periaatteessa olisi pitänyt käyttää, koska se on kaupungin toimipaikka.”

Myös entisen johtajan yleisiä strategisia linjauksia kaksi kulttuuriasiainkeskuksen haastateltavista piti virheellisinä. Caisaa kritisoitiin mm. yrityksistä keskittää kaikki maahanmuuttajatyö Caisaan riippumatta siitä, kuuluiko se Caisan toimialaan vai eikö:

”Entinen johtaja halusi keskittää kaiken maahanmuuttajatoiminnan Caisaan. Luonnollisesti toiminta laajeni jatkuvasti, kun johtaja ei suostunut vetämään mitään rajoja, vaan otti koko ajan Caisaan uusia toimintoja.”

”Kaikki Caisan tuottamat tilaisuudet on haluttu järjestää Caisan tiloissa silloinkin, kun nämä tilat ovat olleet täysin sopimattomia ko. toimintaan. Tuotannon laatu on tästä kärsinyt.”

Kulttuuriasiainkeskuksen edustajat pitivät virheellisenä toimintastrategiana myös sitä, että Caisassa yritettiin tehdä niin paljon asioita alusta loppuun itse. Haastateltavat katsoivat, ettei Caisassa ollut siihen aina riittävää ammattitaitoa. Sen sijaan Caisalle suositeltiin välittäjän roolia:

”[-] Caisan rooli työllistämisasioidissa pitäisi olla pikemminkin välittävä, erikoistunut työntekijä, joka ohjaisi maahanmuuttajia eteen-

päin asianmukaisiin palveluihin. Tärkeää yhteistyö muiden alan osajien kanssa sen sijaan että kaikki tehdään itse.”

”Toimintamalli aluetyöstä: aluetyöntekijät auttavat ihmisiä järjestämään itse. Kulttuuriasiainkeskus tukee sekä taloudellisesti että antamalla asiantuntija-apua suunnittelutyössä, budjetin laadinnassa, tiedotuksessa ym. Näin voisi toimia myös Caisassa eli auttaa maahanmuuttajia tekemään korkeatasoisia oman kulttuurinsa tilaisuuksia Caisan henkilöstön tuella ja joko Caisan tiloissa tai alueellisissa kulttuuritaloissa.”

Opetusviraston ja nuorisoasiainkeskuksen haastateltavat eivät ottaneet kantaa Caisan toimintastrategiaan tai johtamiseen. Sosiaaliviraston edustaja sen sijaan suhtautui jossain määrin kriittisesti Caisan johtajan strategiaan linjauksiin. Tosin hän ei sitten konkretisoinut asiaa siltä osin, minkä palveluiden tuottamiseen näkemyserot liittyivät.

”Näkemyserot siitä, minkä pitää olla kunnan peruspalvelua ja millainen ammatillisuuden aste niiden tuottamisessa.”

Kohderyhmien valintaa koskeva palaute

Kriittisimmin Caisan toimintaan suhtautunut kulttuuriasiainkeskuksen edustaja arvosteli Caisaa virhearvioinneista myös kohderyhmien valinnassa. Hän oli sitä mieltä, että esimerkiksi poliittiset päättäjät eivät kuulu Caisan kohderyhmään. Sen sijaan hän näytti rajaavan kohderyhmän varsin tiukasti maahanmuuttajiin:

”Caisan Syke lehti [-] jaettiin mm. kansanedustajille sen sijaan että olisi levinnyt alueille. [-] Caisan Syke -lehti on malliesimerkki siitä, miten se, mitä olisi pitänyt tehdä maahanmuuttajien hyväksi, on kääntynyt Caisan oman roolin korostamiseksi. [-]Tällaisen kaltaisiin mainoslehden sijasta Caisassa pitäisi toi-

mittaa esimerkiksi monistetta, jossa olisi tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta, juhlahistoriasta, Helsingin tapahtumista, liikennejärjestelyistä ym. asukkaita koskevista asioista, ja tätä monistetta pitäisi jakaa asukastaloihin ym. paikkoihin joissa kohderyhmä liikkuu.”

Myös maahanmuuttajakentällä hän katsoi sen toiminnan suuntautuneen osittain väärille kohderyhmille. Erityisesti hän kritisoi tilojen tarjoamista uskonnollisille ryhmille sekä joitakin hyvin pieniä vähemmistöjä edustaville ryhmille:

”Caisassa annetaan kaiken maailman ryhmille tiloja ilmaiseksi. [-] Ei tarvitse tukea sellaisia ryhmiä, jotka muutenkin ovat vahvoilla, esimerkiksi japanilainen teeseremonia, kysyä sopii, paljonko Helsingissä yleensäkin on japanilaisia. [-] Caisan tulisi etsiä erityisesti niitä maahanmuuttajia, jotka vasta tulleet maahan.”

Nuorisoasiainkeskuksen molemmat haastateltavat taas kiinnittivät huomiota Caisan ja erityisnuorisotyön keskus Fenixin välisen työnjaon ongelmiin. He näkivät yksiköiden välillä olleen yhtäältä tarpeetonta kilpailua kävijöistä, toisaalta kiinnittivät huomiota Caisan kävijärakenteessa ilmenneisiin muutoksiin ja kohderyhmän määrittelyn selkiintymättömyyteen. Esimerkiksi *”Somalialaisten puuttuminen Caisasta [-] somalialaisille ei ole jäänyt riittävästi tilaa.”*

Opetusviraston edustajat eivät ottaneet kantaa Caisan onnistumiseen kohderyhmien valinnassa. Sosiaaliviraston edustaja sen sijaan otti kantaa kohderyhmien rajaukseen, mutta eri näkökulmasta kuin kulttuuriasiainkeskus ja nuorisoasiainkeskus. Korostaessaan maahanmuuttajien järjestöjen toimintaedellytysten tukemisen keskeisyyttä Caisan toiminnassa hän antoi tukensa harjoitetulle toimintalinjalle :

”Järjestökentällä keskeinen tehtävä on heikoilla olevien toimintavalmiuksien vahvistaminen,

vain vahvat järjestöt voivat tarjota yhteisöllistä tukea.”

Henkilöstöpolitiikkaa ja henkilöstön työtaitoja koskeva palaute

Henkilöstöpolitiikkaa koskeva kritiikki tuli lähes kokonaan kulttuuriasiainkeskuksen sisältä. Näkökulmat kuitenkin vaihtelivat. Vaikka kaikki kulttuuriasiainkeskuksen haastateltavat pitivät Caisan kasvua hallitsemattomana ja henkilöstöpolitiikkaa suunnittelemattomana, eivät kaikki syyttäneet siitä pelkästään Caisaa, vaan jotkut myönsivät sen ainakin osittain johtuneen myös pysyvien vakanssien puuttumisesta ja henkilöstöpolitiikan rakentumisesta lähes pelkästään työllistettyjen varaan.

Tiukimman kannan tässäkin otti Caisan 'selvitysmiehenä' toiminut kulttuuritalon johtaja:

”Ei ihme jos on ahdasta, kun työntekijöitä on ollut 40 eli pari kertaa se määrä, mitä esimerkiksi [-] talon toiminnan pyörittämiseen tarvitaan. [-] Aikaisempi tiimijako oli täysin keinoiteellinen suhteessa henkilöstön taitoihin ja vastuujaoit epäselvät. [-] Esimerkiksi koulutus ja työllistäminen ovat erikoisaloja, jotka edellyttävät ammattitaitoa.”

Muut haastateltavat arvioivat harjoitettua henkilöstöpolitiikkaa enemmän Caisan sisäisen sekä eri kulttuuritalojen välisen työnjaon kannalta sekä siltä kannalta, millaista työnhajausta työllistettävien on mahdollisuus saada, ja millaista työkokemusta heille sitä kautta näissä tehtävissä kertyy. Esimerkiksi:

”[-] henkilöstöllä, silloinkin kun he ovat työllistettyjä, pitäisi olla etukäteen selkeästi mietityt tehtäväkuvat ja heidän tulisi olla kulttuurialan ammattilaisia.

[-] kun työllistettävien tehtäväkuvia ei ole etukäteen mietitty, on vaarana, etteivät he

ole saaneet mitään oikeaa työkokemusta. Myös muut toimipisteet olisivat voineet työllistää kulttuurialan ammattilaisia, mutta Caisa ei ole juurikaan tehnyt yhteistyötä muiden Kulttuuriasiainkeskuksen toimipisteiden kanssa, eivätkä kaikki Caisan työntekijät edes olleet tietoisia siitä, että heidän työnantajansa oli kulttuuriasiainkeskus.”

Caisan työntekijöiden osaamista ja ammattitaitoa virkamiehet arvostelivat osittain eri näkökulmista kuin maahanmuuttajajärjestöjen edustajat. Virkamiesten kritiikki koski ennen kaikkea muodollisilla kriteereillä mitattavissa olevaa osaamista ja asiantuntemusta, jonka ajateltiin syntyvän muodollisen koulutuksen kautta. Se ei kuitenkaan ollut pelkkää teknistä osaamista, vaan myös kulttuurin tuntemusta – ja tässä tapauksessa nimenomaan suomalaisen kulttuurin, suomalaisten käytäntöjen tuntemista. Suomalaisen asiantuntemuksen puutteesta Caisan työntekijöitä arvostelivat lähinnä kulttuuriasiainkeskuksen ja nuorisoasiainkeskuksen edustajat. Esimerkiksi:

”Tähän mennessä näyttää Caisan neuvonta olleen vähiten ammatillista, siellä ei näytä olevan riittävää kaupungin palvelujen tuntemusta yms.”

”Caisassa tulisi olla suomalaisen kulttuurin tuntevia koulutettuja asiantuntijoita, jotka voisivat ohjata maahanmuuttajia eteenpäin oikeisiin paikkoihin.”

Kulttuuriasiainkeskuksen taholta suhtauduttiin hyvin epäillen jopa siihen, että maahanmuuttajien keskuudesta löytyisi riittävää organisatorista tai teknisiä osaamista edes oman kulttuurinsa tilaisuuksien järjestämiseen:

”[–] vastuun järjestelyistä ei välttämättä tarvitse olla maahanmuuttajilla, jollei heillä ole siihen tarvittavaa ammattitaitoa.”

Esiintyiksi heidät kuitenkin kelpuutettiin. Kulttuuriasiainkeskuksen haastateltavat katsoivat maahanmuuttajien osaamisen kaiken kaikkiaan liittyvän ensisijaisesti näiden lähtömaan kieleen ja kulttuuriin. Lisäksi heidän odotettiin tuntevan maanmiestensä toimintaan ja verkostoja Suomessa.

Myös sosiaaliviraston, opetusviraston ja nuorisoasiainkeskuksen haastateltavat katsoivat maahanmuuttajatyöntekijöiden ammattitaidon Caisan tapauksessa liittyvän lähinnä heidän etnisiin resursseihinsa. He eivät kuitenkaan yleistäneet tätä näkemystä koko maahanmuuttajakenttää koskevaksi, vaan katsoivat Caisan henkilöstön ammattitaidon puutteiden liittyvän Caisan työvoimastrategian suunnittelemattomuuteen, joka puolestaan johtui siitä, että se perustui lähes pelkästään työllistettäviin. Esimerkiksi:

”Caisassa neuvonta ja oppimiskeskus toimii paljolti työllistettyjen varassa, jolloin vaarana on, että ammatillinen osaaminen jää puolitiehen.”

”Nykyinen paljolti työllistettäviin perustunut henkilöstöstrategia on kestämaton. Caisa tarvitsee pysyvän ammattitaitoisen henkilökunnan.”

Arvovieraita Caisan messuilla 1998. Kuva: Kansainvälinen Kulttuurikeskus Caisa.

V Miten tulkita tuloksia

Mistä ristiriitainen palaute kertoo

Tämän tutkimuksen keskeinen – ja varsin hämmentävä tulos – oli eri tahojen antaman palautteen jyrkkä ristiriita. Yleisötutkimuksen tulosten perusteella Caisa näyttäisi onnistuneen lähes kaikessa toiminnassaan suhteellisen hyvin. Myös järjestöjen palaute oli voittopuolisesti myönteistä. Kaupungin edustajien palaute sen sijaan oli kriittisempää ja Caisan omaa hallintokuntaa edustavien yksiköiden palaute osittain suorastaan murskaavaa.

Mistä tässä voi olla kysymys? Voiko myönteinen kävijäpalaute johtua vain siitä, että Caisalle ei ole vertailukohtaa, ettei yleisö tiedä paremmasta? Vai onko kysymys siitä, että kaupungin tavoitteet ovat täysin erilaiset kuin yleisön toiveet? Vai onko kyse eri toimijoiden välisestä valtakamppailusta kuten Petri Uusikylä asian tulkitsee Caisan johtajakiistaa koskevassa mielipidekirjoituksessaan (HS 9.10.2001), jossa hän toteaa:

”Muuten esitettyä kritiikkiä leimaa vahvasti ajatus siitä, että ’palontorjunnassa’ on onnistuttu yli odotusten, mutta palo on vain väärin sammutettu.”

Aloitetaan palautteiden välisen ristiriidan purkaminen yrittämällä paikantaa niitä toimintoja, joiden suhteen eri palautteen antajat olivat eniten eri mieltä.

Kohtaamispaikkatoiminnassaan Caisa näyttäisi kävijäpalautteen perusteella onnistuneen kohtalaisen hyvin. Etenkin yleisötilaisuudet ja liikuntatoiminta, mutta myös kahvilatoiminta tarjosivat mahdollisuuksia kohtaamisiin. Yleisön kyselyvastausten perusteella kohtaamisia oli

myös käytännössä tapahtunut ja tuttavuussuhteita oli solmittu.

Kohtaamispaikkatoiminnan osalta myös muilta kuin yleisöltä tullut palaute oli maltillista. Kritiikki rajoittui, kuten yleisöpalautteessakin lähinnä sen käytännön toteuttamiseen, esimerkiksi paikan sisustukseen ja tarjolla oleviin toimintoihin.

Myös yleisötilaisuudet, juhlat ym. saivat yleisöltä erittäin myönteistä palautetta. Kulttuuriasiainkeskuksen haastateltavat sen sijaan arvostelivat yleisötilaisuuksien järjestelyjä harastelijamaisuudesta ja epäammattimaisuudesta.

Kävijäpalautteen perusteella Caisa näyttäisi onnistuneen kohtalaisen hyvin myös koulutustoiminnassaan ja neuvontatoiminnassaan. Sekä kielikursseja että neuvontapalveluja kehuttiin ja niitä toivottiin lisää nimenomaan Caisaan.

Kaupungin edustajat sen sijaan arvioivat Caisan onnistuneen heikoimmin juuri koulutustoiminnassa ja neuvontatoiminnassa. Caisan henkilöstön katsottiin myös tuntevan huonosti kaupungin palvelujärjestelmää ja hallintokäytäntöjä. Kriittisin palaute tässäkin tuli Caisan oman hallintokunnan edustajien taholta.

Työn organisointia Caisassa arvostelivat sekä Kulttuuriasiainkeskuksen haastateltavat että maahanmuuttajajärjestöjen edustajat. Molemmat pitivät työntekijöiden vastuunjakoa sekä epäselvänä että toimimattomana. Kaupungin edustajat epäilivät myös maahanmuuttajatyöntekijöiden ammattitaitoa. Järjestöjen edustajilla

sen sijaan tuntui olevan selkeä näkemys siitä, että maahanmuuttajien keskuudesta löytyy riittävästi Caisan tarvitsemaa asiantuntemusta ja kykyä kantaa vastuuta. Järjestöjen edustajien mielestä, maahanmuuttajien ammatillisia valmiuksia ei vain osattu tai haluttu Caisassa hyödyntää, vaan heidät oli pääasiassa sijoitettu toisarvoisiin tehtäviin. Toisaalta Caisan nykyisen (talvi 2001/2002) henkilöstön – sekä valtaväestöön kuuluvien että maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden – taitoja arvosteltiin myös maahanmuuttajien taholta. Heitä syytettiin puolueellisuudesta ja monikulttuurisuus-asiantuntemuksen puutteesta.

Myös Caisan yhteistyötaitoihin liittyvä palaute oli erittäin ristiriitaista. Huomiota kiinnitti erityisesti Caisan ja sen oman viraston muiden yksiköiden välisen yhteistyön lähes täydellinen puuttuminen. Muiden lähihallintokuntien kanssa yhteistyötä sen sijaan oli ollut, ja niitä edustavat haastateltavat arvioivat yhteistyön sujuneenkin kohtalaisen hyvin. Myös järjestöjen haastattelussa tuotiin esiin tyytyväisyys yhteistyöhön ja halu myös jatkaa sitä.

Myös kyselyn tulokset viittasivat siihen, että yhteistyösuhteisiin on saattanut liittyä myös ongelmia. Kyselyyn vastanneista tosin kaikki yhtä lukuun ottamatta olivat kohtalaisen tyytyväisiä yhteistyöhön ja halusivat jatkaa sitä myös tulevaisuudessa. Kyselyn vastausprosentti oli kuitenkin erittäin alhainen, eikä sitä voi selittää pelkästään kieliongelmillä yms. Täytyy ottaa huomioon myös se mahdollisuus, että vastaa-

matta jättäminen on voinut liittyä kielteisiin kokemuksiin yhteistyöstä. Toisaalta voidaan myös olettaa, että ne, jotka eivät ole kokeneet hyötyvänsä mitään yhteistyöstä Caisan kanssa, ovat yllidustettuna vastaamatta jättäneissä.

Caisan entisen johtajan mukaan sen sijaan ja yhteistyöverkosto oli laaja yhteistyösuhteet toimivat hyvin. Haastattelussa hän toteaa tähän liittyen:

”Caisan työntekijöiden jalkautuminen ympäri Helsinkiä ja lähes koko Suomea toi lisää pyyntöjä, minkä tulkitsin tyytyväisyytenä toimintaamme kohtaan. Minua kutsuttiin luentomatkoille kertomaan Caisan toiminnasta sekä kotimaahan että ympäri Eurooppaa. Caisalle myönnettiin vuonna 1997 Sadankomitean rauhanpalkinto, ja vuonna 1999 Caisa esiteltiin Pohjoismaiden ministerineuvoston julkaisussa yhtenä malliyksikkönä jne.”

Mihin tämä yleisöpalautteen ja muiden tahojen antaman palautteen välinen ristiriita voisi liittyä?

Aloitetaan näiden kysymysten selvittely tarkastelemalla aluksi Caisan suhdetta omaan virastoonsa, sen taustaa. Tarkastellaan sen jälkeen Caisan henkilöstöstrategiaa ja henkilöstön ammattitaitoa siltä osin kuin siitä on saatavissa tietoja. Ehkä sitä kautta selviää, mihin liittyivät maahanmuuttajajärjestöjen ja kaupungin edustajien erilaiset arviot henkilöstön ammattitaidosta, ja miten toimintaa voisi tässä suhteessa kehittää.

Caisan suhde omaan virastoonsa

Yhteistyökumppanien puuttuminen kulttuuriasiainkeskuksen sisältä saattaa juontua Caisan perustamisvaiheisiin. Kaupungin ulkomalaispoliittisten ohjelmien työstämisessä ja Caisan perustamisvaiheissa aktiivisesti mukana olleen virkamiehen tulkinta tilanteesta oli seuraavanlainen:

"[-] eri kulttuureiden (laajasti määriteltynä) kohtaamiseen liittyvät asiat sopivat luonteensa vuoksi Kulkeen. Haluttiin nimenomaan korostaa sitä, että maahanmuuttajakysymys ei ole vain sosiaalitoimen asiaa!"

Näyttää kuitenkin siltä, että Caisan sijoittaminen Kulttuuriasiainkeskukseen on tehty ilman että asiasta olisi riittävästi keskusteltu sen johdon kanssa. Kulttuuriasiainkeskuksessa ei ollut juurikaan aikaisempaa kokemusta maahanmuuttajatyöstä, joten se joutui tähän tilanteeseen varsin huonosti valmistautuneena. Tähän viittaavat myös Kulttuuriasiainkeskuksen haastateltavien näkemykset kulttuuriasiainkeskuksen tavoitteista Caisan suhteen, samoin kuin kulttuurijohtajan julkisuudessa esittämät lausunnot Caisan toiminnasta. Kulttuuriasiainkeskuksen haastateltavat totesivat virastonsa tavoitteista Caisan suhteen mm.:

"Caisaa perustettaessa esimerkkinä oli Turun kansainvälinen kohtaamispaikka, jossa perheet voisivat tavata toisiaan. Aktiivisena toimijana tällöin oli mm. Familia Club. Kun Caisa sitten kuitenkin tuli osaksi kulttuuriasiainkeskusta, se olisi myös pidettävä kulttuurikeskuksena."

ja

"Caisan räjähdysmäinen kasvu oli kulttuuriasiainkeskukselle tavallaan yllätys, siihen ei ollut varauduttu. Ongelmana on ollut kasvun hallitsemattomuus, joka liittyi siihen, ettei Caisan kohdalla koskaan mietitty toimintastrategiaa kulttuurituotannon näkökulmasta."

Kulttuuriasiainkeskuksen johtaja taas on todennut julkisuudessa, että maahanmuuttajien integraatioon liittyvää työtä ei kuulu kulttuuriasiainkeskuksen vaan sosiaalitoimen, opetustoimen ja nuorisotoimen vastuulle. Kulttuuriasiainkeskuksen johto näki rajanylitykset tässä suhteessa ongelmalliseksi, koska se tapahtui pelkästään kulttuuriasiainkeskuksen resurssein. (esim. HS 21.9.2001)

Myös kulttuuriasiainkeskuksen haastateltavien esittämä kritiikki liittyi paljolti tähän. Caisan entistä johtajaa syytettiin yksikön hallitsemattomasta kasvusta. Kasvu taas johtui arvostelijoiden mukaan siitä, että Caisassa yritettiin tehdä sellaisia asioita, jotka sinne eivät kuulu. Siellä ei haastateltavien mukaan oltu riittävästi hyödynnetty kaupungin muuta palvelujärjestelmää.

Kulttuuriasiainkeskuksen edustajien kritiikki oli sikäli perusteltua, että kaupungin virastoista ainoastaan opetusvirasto on käytännössä tuonut Caisaan merkittävästi myös lisäresursseja (opintoneuvonta). Tähän oli kiinnittänyt huomiota myös toinen nuorisosiainkeskuksen haastateltavista. Hän nosti esiin kysymyksen, oliko Caisan toiminnan kannalta yleensä järkevää, että se oli sijoitettu vain yhden hallintokunnan alaisuuteen:

"Voi myös kysyä onko kulttuuriasiainkeskus oikea paikka Caisalle. Pitäisikö mieluummin olla eri hallintokuntien yhteinen monikulttuurinen toimintakeskus?"

Caisan entinen johtaja vahvistaa haastattelusaan, että Kulttuuriasiainkeskuksen sisäiset ristiriidat liittyivät sektorirajojen ylittämiseen toiminnassa, ja siihen, että kulttuuriasiainkeskus edellytti tällöin myös rahoituspohjan laajentamista vastaavasti:

”Budjettineuvotteluissa todettiin, että sosiaaliviraston tehtävänä on Caisan rahoitus, koska he vastaanottavat valtioavun pakolaisille.”

Hän oli myös sitä mieltä, että syyt Caisan ja sen oman hallintokunnan välisiin ristiriitoihin olivat pitkälti rakenteellisia ja liittyivät kaupungin linjaorganisaatioon ja sektoriajatteluun:

”Kenelläkään ei kaupungin hallintoportaassa ollut kokonaisvastuuta monikulttuurisuusasioista, jonka puoleen olisi voinut kääntyä ongelmatilanteissa. Sen sijaan kaikissa lähihallintokunnissa oli monikulttuurisuustyöntekijöitä, joiden kanssa kiinteä yhteistyö jatkui joustavasti. Ongelmaksi muodostui aina rahoittaja yhteishankkeiden suunnittelussa. Kukin hallintokunta piti tiukasti kiinni omista raameistaan.

Caisan työ oli lähtökohtaisesti hallintokuntien rajat ylittävää toimintaa. Tämä olisi pitänyt huomioida jo perustamisvaiheessa sijoitettaessa Caisa Kulkeen. Kysyessäni mm. ulkomaalaisasiain neuvottelukunnan puheenjohtajalta, seurataanko Caisan perustamissuunnitelmaa vai Kulken johtosäntöä, niin vastaus oli, että kyllä Caisan perustamissuunnitelman linjaukset ovat ensisijaisia. Kun sitten Caisan tilakysymystä varten laadittiin uutta hankesuunnitelmaa, ilmoitti Kulken johtaja, että johtosäntö onkin se jota seurataan.”

Kulttuuriasiainkeskuksen edustajien esiin nostamissa näkökulmissa tuli esiin kaupungin virallinen integraatiopolitiikka, joka on lähtenyt siitä, että maahanmuuttajien tarvitsemat palvelut oli tuotettava normaalin palvelujärjestelmän puitteissa: koulutus opetusviraston, liikunta liikuntaviraston palveluna jne. Jo Caisan perustaminen erilliseksi maahanmuuttajia palvelevaksi yksiköksi, johon on sijoittunut useita erilaisia palveluja, poikkesi näistä yleisistä periaatteista, joiden mukaan maahanmuuttajien palvelut Helsingissä oli järjestetty.

Ulkomaalaisasiain neuvottelukunnassa ovat olleet kaikki hallintokunnat edustettuina, joten se olisi nimenomaan ollut oikea paikka Caisan hallintokuntien rajoja ylittävien toimintojen resursointia ym. koskeville neuvotteluille. Tätä keskustelua ei ilmeisesti riittävästi käyty tai ainakaan keskustelut eivät ole johtaneet Caisan organisatorisen aseman uudelleen arviointiin. Näin myös Kulttuuriasiainkeskuksen sisäiset ristiriidat suhteessa Caisan toimintaan jäivät ratkaisematta. Caisaa läheltä seurannut ja jo sen perustamisvaiheissa mukana ollut virkamies totesi tähän liittyen:

”Caisa on mielestäni välillä ottanut liiaksi vastuuta koordinoinninomaisista asioista, joita koskaan ei oltu virallisesti sovittu. Oli vain neuvoteltu jonkun kanssa ja positiiviset yhteistyömuodot koettiin vastuun antamiseksi. Tässä kohdin kohdistan kritiikkiä myös ulkomaalaisasiain neuvottelukunnalle, joka ei riittävästi keskustellut laajenemisesta. Toinen hankaluus oli koko ajan Kulken johdon kielteinen suhtautuminen Caisaan. Vuosittaiset tavoitteet olisi pitänyt sopia itse virastossa. Mutta käytännössä ilmeisesti tuki kaupungin luottamushenkilö- ja virkamiesjohdolta antoi tuulta purjeisiin ja tällöin herkästi syntyy ristiriitoja emoviraston kanssa.” (AI, kommentti tämän tutkimuksen käsikirjoitukseen)

Tämä tulee esiin myös kulttuurijohtajan julkisissa puheenvuoroissa, joissa hän on arvostellut Caisa johtajan toimintaa myös siitä, että tämä oli ohittanut oman hallintokunnan johdon päätöksenteossa ja toiminut suoraan kaupungin keskushallinnon edustajien kanssa. (esim. HS 21.9.2001)

Yksi keskeinen ristiriitojen synnyttäjä on siis ollut vaikeus sovittaa Caisan perustamissuunnitelmaan sisältyvä ajatus sektorit ylittävistä toimintatavasta kaupungin sektorijakoon perustuvaan hallintomalliin. Tämä asia on ehkä syytä miettiä jatkossa uudelta pohjalta. Vuoden 2003

alussa Caisan yhteydessä toimintansa aloittava, Pääkaupunkiseudun kaupunkiohjelmaan sisältyvä Seudullinen Tietopalvelukeskus-hanke saattaa helpottaa tätä työtä, koska voidaan ajatella, että sen myötä ainakin osa Caisan aikaisemmista teh-

tävistä on siirrettävissä seudullisesti hoidettaviksi, esimerkiksi 'Avoin oppimiskeskus' -projektin tyyppinen koordinointi ja kehittämistyö.

Caisan henkilöstöstrategia ja henkilöstön ammattitaito

Caisan henkilöstöstrategian reunaehdot vuosina 1996–2001

Toinen asia josta tuli hyvin ristiriitaista palautetta oli Caisan henkilöstön ammattitaito. Yhtäältä henkilöstöä arvosteltiin monikulttuurisuus-asiantuntemuksen puutteesta, toisaalta koulutus ja neuvontapalveluiden edellyttämän asiantuntemuksen puutteesta. Jatkossa pohditaan tämän kritiikin taustaa. Aloitetaan tarkastelu Caisan henkilöstöstrategian tarkastelulla.

Monikulttuurisella kaupungilla viitattiin Helsingin kaupungin kotouttamisohjelmassa (1999, 21) kaupunkiin, jossa asuu paljon erilaisia etnisiä ryhmiä, ja kaupungin tehtävänä nähtiin tasavertaisten toimintamahdollisuuksien turvaaminen näille kaikille suomalaisessa yhteiskunnassa ilman että heidän tarvitsisi luopua myöskään aikaisemmasta kulttuuri-identiteetistään. Monikulttuurisuuteen liitetään siis kaupungin integraatio-ohjelmassa ajatus 'erilaisten tasa-arvosta', ja se nähdään myönteisenä tavoitteena.

Koska Caisa on ollut osa kaupungin integraatiopolitiikkaa ja osa monikulttuurisen kaupungin rakentamista, olisi näiden tavoitteiden pitänyt näkyä myös Caisan henkilöstöstrategiassa. Monikulttuurisuusavoitteiden edellyttämää henkilöstöstrategiaa ei kuitenkaan ole missään asiakirjoissa eksplisiittisesti määritelty. Toinen ongelma henkilöstöstrategian luomisen kannalta on ollut sen perustuminen pääasiassa työllistämiseen ja oppisopimuksiin.

Caisan vuosikertomusten perusteella alkuvuosien henkilöstöstrategia perustui pääasiassa työllistämiseen ja oppisopimuksiin.¹ Lisäksi vuosikertomustiedoista käy ilmi, että henkilöstön valintakriteereinä ovat olleet ensisijaisesti kielitaito ja se, että työntekijäkunnassa olivat edustettuna mahdollisimman monet eri maahanmuuttajaryhmät. Esimerkiksi Helsingin kaupungin kulttuuriasiainkeskuksen vuoden 1999 toimintakertomuksessa todetaan Caisan henkilöstön rakenteesta, että siellä oli "30 eri kieltä puhuvaa työntekijää kymmenistä eri kansallisuuksista". (mts. 28.) Vastaavasti vuoden 2000 toimintakertomuksessa todetaan Caisan henkilöstöstä, että työntekijät olivat lähtöisin 24 eri maasta. (mts. 14)

¹Vuodesta 1999 lähtien kulttuuriasiainkeskuksen vuosikertomuksen tilastoliitteessä on esitetty henkilöstö taloittain. Näiden tietojen mukaan Caisan henkilöstömäärä on kehittynyt seuraavasti 31.12.1999 37 työntekijää, joista työllistettyjä 10 31.12.2000 43 työntekijää, joista työllistettyjä 15.

Caisan henkilöstörakennetta valaisee myös vuoden 1999 toimintakertomuksen maininta kaupungin eri hallintokuntien yhteisen oppisopimusprojektin käynnistymisestä keväällä 1999. Caisassa toimineen kaksivuotisen projektin oli tarkoitus työllistää ja kouluttaa maahanmuuttajia Helsingin kaupungin eri virastojen palvelukseen. Projektin kautta oli tarkoitus järjestää oppisopimukset 20 koulutettavalle, joista puolet oli tarkoitus työllistää Caisaan ja puolet muihin kaupungin virastoihin. Lisäksi todettiin Caisan tarjonnan harjoittelupaikan noin 50:lle kulttuurialan aikuisopiskelijalle. (mts. 28)

Maahanmuuttajien työllistäminen ja kouluttaminen sinänsä oli kaupungin ulkomaalaispoliittisten linjausten mukaista. Maahanmuuttajien työllistämiseen oli kiinnitetty huomiota jo ensimmäisessä ulkomaalaispoliittisessa ohjelmassa useissa eri yhteyksissä. Se oli tuotu esiin niin maahanmuuttajien työllistämiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin kuin kaupungin palveluvalmiuteen liittyvien tavoitteiden yhteydessä, ja myös osana maahanmuuttajien yhteiskunnalliseen osallistumiseen liittyviä tavoitteita. Nämä tavoitteet oli ulkomaalaisohjelmassa (1995) muotoiltu seuraavasti:

”Kaupunki työnantajana osallistuu suvaitsevaisuutta edistävään toimintaan ja kiinnittää erityistä huomiota ulkomaalaisten työllistämiseen harjoittelupaikkojen, tukityöllistämisen ja normaalien työsuhteiden avulla.” (mts.33)

”Helsinki kouluttaa henkilökuntaansa monietyötyön vaatimiin uusiin valmiuksiin. Palvelutoimintojen kannalta tarvittavan kielitaidon hankkimiseen panostetaan tukemalla henkilökunnan oma-aloitteista kielten opiskelua.

Kaupunki palkkaa ulkomaalaisia ja hyödyntää heidän kielitaitoaan ja kulttuurin tuntemustaan,” (mts. 35)

”Maahanmuuttajien edustajat otetaan mukaan heitä koskevien asioiden valmisteluun ja kaupungin palvelujen kehittämiseen”. (mts. 36)

Henkilöstöstrategian perustumisessa työllistettyjen varaan on kuitenkin ollut myös omat ongelmansa. Työllistämismarkkinoilla voidaan palkata vain sellaisia henkilöitä, jotka täyttävät ns. työllistämisehdot, eli heillä on takanaan riittävän pitkä yhtäjaksoinen työttömyys. Vasta tämän jälkeen on mahdollista asettaa muita rekrytointikriteereitä. Tämä on joissain tapauksissa saattanut rajoittaa henkilöstön valintakriteereitä tavalla, joka ei välttämättä ole tukenut Caisan tavoitteiden toteutumista.

Toisaalta henkilöstöstrategian perustuminen työllistämiseen on saattanut tuoda Caisaan myös uusia ideoita ja innovaatioita, sillä 1990-luvun lamavuosina ja niiden jälkeen Suomen työmarkkinoilla on ollut paljon työttöminä myös hyvin koulutettuja, kielitaitoisia ja kyvykkäitä maahanmuuttajia.

Työyhteisön kannalta työllistämiseen perustuva henkilöstöstrategia on kuitenkin ollut raskas. Työsuhteiden määräaikaisuus luo epävarmuutta ja kilpailua ja vaikeuttaa toiminnan suunnittelusta pitkällä tähtäimellä. Vakinaisen henkilöstön vähäisen määrän voi olettaa vaikeuttaneen myös oppisopimuskoulutettavien ohjausta. Kaupungin maahanmuuttajien kotouttamisohjelmassa (1999) todettiinkin Caisan henkilöstöresursseista:

”Ongelmana on henkilökunnan vaihtuvuus, sillä vain kaksi työntekijää on vakituksessa työsuhteessa. [-] Kurssien ohjaajina toimivat usein vapaaehtoistyöntekijät.” (Helsingin kaupunginkanslia 1999, 51)

”Neuvonta- ja tiedotustyöhön esitetään vuodesta 2000 alkaen vakinaista työntekijää” (mts. 52)

Sitä, millaista tulosta tämä työllistämiseen perustunut henkilöstöstrategia kaiken kaikkiaan on tuottanut, tarkastellaan seuraavassa niiden tietojen pohjalta, joita henkilöstön ammatillisista valmiuksista on saatavissa. Helsingin kaupungin kulttuuriasiainkeskuksen henkilöstöyksiköstä saadut tiedot koskevat Caisan henkilöstöä vuosina 1996–2002.

Caisan henkilöstö v. 1996–2002

Kulttuuriasiainkeskuksen henkilöstöosaston Caisan henkilökuntaa koskevat tiedot olivat monessa suhteessa puutteellisia – todennäköisesti työllistettyjen ja koulutettavien suuresta osuudesta johtuen.

Esimerkiksi koulutusta ja etnistä taustaa koskevat tiedot puuttuivat suurelta osalta. Ensimmäisenä vuonna Caisassa työskennelleistä noin puolelta koulutus oli tiedossa. Vuonna 1997 koulutustieto oli saatavissa jo 67 prosentilta eli 18 henkilöltä. Seuraavina vuosina osuus oli yleensä runsas puolet kunakin vuonna työssä olleista. Myöskään kielitaitotodistuksia henkilöstöosastolla ei ollut juuri muilta kuin vakinaiseen henkilökuntaan kuuluneilta, joita oli pieni vähemmistö. Muiden kielitaitotiedot perustuivat omaan ilmoitukseen.

Aineistossa kiinnitti huomiota Caisan työsuhteiden kirjavuus: määräaikainen henkilöstö oli lukemattomissa erityyppisissä työsuhteissa. Esimerkiksi vuonna 2001 Caisan määräaikaisen henkilöstön työsuhteet perustuivat 14 erityyppiseen työ sopimukseen. Sopimukset poikkesivat toisistaan lähinnä siinä suhteessa, minkä hallintokunnan työllisyysrahoista palkka maksettiin ja siinä, oliko kyse ensimmäisestä työllistämisyksiköstä tai jatkosta. Vain osa määräaikaisista oli kulttuuriasiainkeskuksen omilla määrärahoilla palkattuja.

Aineistosta ei käy suoraan ilmi esimerkiksi määräaikaisten työsuhteiden ketjutus eli se, milloin määräaikaisissa työsuhteissa oli kyse samojen henkilöiden työsuhteiden jatkamisesta, ja milloin kyse oli eri henkilöistä. Tässä suhteessa johtopäätökset perustuvat havaintoihin eri vuosina työssä olleiden henkilöiden taustatietojen samankaltaisuudesta sekä tutkijan aikaisempiin havaintoihin Caisassa.

Jotkut pitkään Caisassa määräaikaisina työskennelleistä on sittemmin vakinaistettu. Kun Caisa vuosituhannen vaihteen jälkeen alkoi saada johtajan ja kulttuurisihteerin lisäksi myös muita pysyviä vakansseja, niin ne täytettiin ainakin osittain siellä aikaisemmin määräaikaisissa työsuhteissa olleilla:

- * Toiminnan alkaessa vuonna 1996 vakituisia työntekijöitä oli vain yksi. Vuonna 1997 johtaja sai rinnalleen kulttuurisihteerin. Näiden kahden vakinaisen ja määräaikaisten työntekijöiden voimin toimittiin seuraavat kolme vuotta.
- * Vuonna 2000 Caisa sai kaksi uutta vakanssia, kanslistin ja vahtimestarin vakanssit. Nämä paikat täytettiin talon ulkopuolelta tulleilla hakijoilla, toinen maahanmuuttajahakijalla, toinen valtaväestöön kuuluvalla.
- * Vuonna 2001 Caisa sai jälleen kaksi uutta vakanssia, tiedottajan ja ensimmäisen kulttuurituottajan vakanssit. Nämä paikat täytettiin sisältäpäin kahdella pitkään määräaikaisissa työsuhteissa työskennelleellä maahanmuuttajataustaisella työntekijällä.
- * Vuonna 2002, johtajan vaihdoksen jälkeen, Caisa sai yhteensä kuusi uutta vakanssia: kaksi uutta kulttuurituottajan vakanssia, toimistosihteerin vakanssin, teknisen vahtimestarin ja ääni- ja valomiehen vakanssin. Nämäkin paikat eivät olleet avoimessa haussa vaan ne täytettiin sisältä päin.
- * Vuonna 2003 Caisan vakinaisen henkilöstön määrä on edelleen kasvussa. Neljä uutta vakanssia oli tällä kertaa avoimessa haussa.

Oheisesta taulukosta 3 käy ilmi Caisan vakinaisen ja määräaikaisen henkilöstön koulutustausta v. 1996–2002 siltä osin kuin siitä oli tietoja. Taulukossa on mainittu kukin tutkinto vain kerran, vaikka joitain niistä (esim. FK ja FM) on joi-nakin vuosia ollut edustettuna useampi.

Ensimmäisenä vuonna Caisaa johtaneella filosofian maisterilla oli suomen-, ruotsin- ja englanninkielen taidon ohella lingalan kielen taito. Tätä afrikkalaista kieltä puhutaan mm. nykyisessä Zaireissa, josta myös Suomeen on tullut pakolai-

sia. Ensimmäisen toimintavuoden lopussa johtajan sijaiseksi tulleella kasvatustieteen maisterilla oli kotimaisten kielten ja englanninkielen taidon lisäksi espanjankielen taito.

Johtajan lisäksi Caisassa työskenteli ensimmäisen toimintavuoden aikana 13 määräaikaista työntekijää. Määräaikaisten työntekijöiden yleisimmät tehtävänimikkeet vuonna 1996 olivat kulttuuriohjaaja ja vahtimestari. Vain viiden työntekijän koulutustaustasta ja yhden kansallisuudesta oli tiedot. Kielitaitoa koskevat tiedot

Taulukko 3: Caisan työntekijöiden koulutustausta

Vuosi	Vakituiset ja vakituisen sijaiset, tehtävä ja tutkinto	Määräaikaiset, tutkinto
1996	johtaja/filosofian kandidaatti (FK) johtajan sijainen/ kasvatustieteiden maisteri	Akateeminen sihteeri, filosofian maisteri (FM), kokki, kuvaamataidonopettaja, sosiaaliohjaaja, sivari, tuntematon
1997	kulttuurisihteeri/ filosofian maisteri (FM) johtajan sijainen/ kasvatustieteen maisteri	Akateeminen sihteeri, arkeologian kandidaatti, B.A. B. Ed., FK, FK ja D.E.A, graafinen taiteilija, FM, kuvaamataidonopettaja, matemaatikko, Rakentaja, sihteeri, sosiaaliohjaaja, taiteen kandidaatti, sivari, tuntematon
1998	kulttuurisihteeri/ FM johtajan sijainen/ kasvatustieteen maisteri	Arkeologian kandidaatti, dramaturgi, elektro-mekaanikko, FK, FK ja D.E.A, FM graafinen taiteilija, kieliopettaja, matemaatikko, merkonomi, ompelija-artsaani, rakentaja, sihteeri, tarjoilija, sivari, tuntematon
1999	kulttuurisihteeri/ FM johtajan sijainen/ kasvatustieteen maisteri	Arkeologian kandidaatti, artsaani, ekonomi, elektromekaanikko, FK ja D.E.A., FM, graafinen taiteilija, filologi venäjä-hum.kand. kirjastonhoitaja, kouluttaja, matemaatikko, merkonomi, ompelija-artsaani, poliisi, sisustusarkkitehti, suurtalouskokki, sähköasentaja, taloustieteilijä, tarjoilija, tuntematon
2000	kulttuurisihteeri/ FM johtajan sijainen/ kasvatustieteen maisteri kanslisti/ lastenhoitaja vahtimestari/ ei tietoa	Arkeologian kandidaatti, artsaani, B.A. ja M.A., ekonomi, elektromekaanikko, FK, FK ja D.E.A., FM, graafinen taiteilija, filologi venäjä-hum.kand., kirjanpitäjä, kirjastonhoitaja, kouluttaja, matemaatikko, merkonomi, musiikin opettaja, opettaja, sisustusarkkitehti, suurtalouskokki, sähkötekniikko, taloustieteilijä, valokuvaaja, tuntematon
2001	kulttuurisihteerin sijainen/ FK johtajan sijainen/ kasvatustieteen maisteri kulttuurituottaja/ elektro-mekaanikko tiedottaja/ FK ja D.E.A kanslisti/ lastenhoitaja vahtimestari/ ei tietoa	Arkeologian kandidaatti, artsaani, B.A. ja M.A., diplomi-insinööri, ekonomi, elektromekaanikko, FM, graafinen taiteilija, historian opettaja, kirjanpitäjä, kirjastonhoitaja, kouluttaja, matemaatikko, merkonomi, musiikinopettaja, näyttelijä, sisustusarkkitehti, suurtalouskokki, sähkötekniikko, taideterapeutti, taloustieteilijä, valtiotieteen kandidaatti, tuntematon
2002	kulttuurisihteerin sijainen/ FK johtaja/ valtiotieteen tohtori VTT 3 kulttuurituottajaa/ elektro-mekaanikko, graafinen taiteilija ja FM, tiedottaja/ FK/D.E.A. toimistonhoitaja/ lastenhoitaja toimistosihhteeri/merkonomi vahtimestari/ ei tietoa tekninen vahtimestari/ei tietoa ääni-valomies/ei tietoa	Arkeologian kandidaatti, artsaani, diplomi-insinööri, eläinlääkäri, FM, graafinen taiteilija, historian opettaja, kirjanpitäjä, kirjastonhoitaja, kokki, kouluttaja, matemaatikko, musiikinopettaja, näyttelijä, sisustusarkkitehti, taide- ja mediaohjaaja, taideterapeutti, taloustieteilijä, valtiotieteen kandidaatti, sivari, tuntematon

oli kahdeksalta työntekijältä, viideltä tämä tieto puuttui.

Taulukosta 3 voidaan havaita, että vaikka henkilöstö on koostunut pääasiassa työllistetyistä, on heidän joukossaan ollut paljon hyvinkin korkeasti koulutettuja. Toiseksi siitä käy ilmi, että Caisan henkilöstön ammattirakenne on ollut hyvin monipuolinen, eli siellä on vuosien varrella ollut käytettävissä hyvin monenlaista osaamista, niin kulttuurialan kuin kasvatus- ja koulutusalan, teknisen alan ja taloudellisen alan asiantuntemusta.

Taulukosta 4 voidaan vastaavasti havaita, että Caisassa on koko sen toiminnan ajan kyetty palvelemaan kävijöitä seuraavilla kielillä: ruotsi, englanti, espanja, ranska, saksa, venäjä ja viro, arabia armenia, lingala ja somali. Sen lisäksi siellä on ollut mahdollista useimpina vuosina asioida myös bosnian, portugalin, ukrainan, vietnamin ja kurdin kielellä ja vaihtelevasti vielä muillakin kielillä.

Henkilöstötiedoista selvisi myös, että vaikka osa henkilökunnasta on vaihtunut hyvinkin kiivaaseen tahtiin, on osa myös määräaikaisesta henkilöstöstä työskennellyt Caisassa niin pitkään yhtäjaksoisesti, että heistä voidaan puhua jonkinlaisena kantahenkilökuntana. Pisimpään Caisassa työskennelleillä oli kaikilla hyvä koulutus, monilla korkeakoulututkinto.

Sellaisia henkilöitä, jotka olivat työskennelleet Caisassa vuodesta 1997 lähtien aina vuoteen 2002 oli johtajan sijaisen ja kulttuurisihteerin lisäksi viisi. Koulutukseltaan he olivat arkeologian kandidaatti, filosofian kandidaatti D.E.A., graafinen taiteilija, matemaatikko ja yksi siellä eri aikoina työskennelleistä filosofian maistereista.

Lisäksi aineistosta löytyi 12 henkilöä, joiden työsuhteet olivat jatkuneet yhtäjaksoisesti 4–5 vuotta. He olivat koulutukseltaan artesaani, elektromeekaanikko, ekonomi, filosofian maisteri, kirjastonhoitaja, kouluttaja, merkonomi ja sisustusarkkitehti. Neljän tutkinnosta ei ollut tietoa, heistä kaksi oli pääosan ajasta työskennellyt Caisassa oppisopimuksella.

Taulukko 4: Caisan työntekijöiden kielitaito v. 1996–2002

Vuosi/Kieliä	Kielitaito
1996 8	englanti – espanja – lingala – ranska – ruotsi – saksa – unkari – venäjä
1997 18	arabia – armenia – bosnia – englanti – espanja – filippiini – giurajati – lingala –portugali – punjabi – puola – ranska – ruotsi – saksa – serbokroatia – somali – venäjä – viro
1998 21	arabia – armenia – bosnia – englanti – espanja – filippiini – giujarati – hebrean – hindi – kikongo – lingala – portugali – puola – punjabi – ranska – ruotsi – saksa – somali –venäjä – vietnami – viro
1999 19	arabia – amhara – armenia – bosnia – englanti – espanja – hebrean – hindi – kikongo – kreikka – lingala – malenki – ranska – ruotsi – saksa – somali – venäjä –vietnami – viro
2000 23	arabia – amhara – armenia – bulgaria – englanti – eritrea (igrinja) – espanja – hindi – kikongo – kurdi – lingala – malenki – portugali – ranska – ruotsi – saksa – somali –swahili – turkki – ukraina – venäjä – vietnami – viro
2001 21	arabia – armenia – bulgaria – englanti – espanja – hindi – kikongo – kurdi – lingala –malenki – portugali – ranska – ruotsi – saksa – somali – turkki – ukraina – urdu –venäjä – vietnami – viro
2002 19	arabia – armenia – bulgaria – englanti – espanja – hindi – kikongo – kurdi – lingala – malenki – portugali – ranska – ruotsi – saksa – somali – ukraina – venäjä –vietnami – viro

Kuva: Tiina Madisson. Kansainvälinen Kulttuurikeskus Caisa.

Muilla työsuhteet olivat lyhyempiä.

Millaista henkilöstöä Caisassa sitten olisi pitänyt olla? Caisan toimintojen suhteellisen tarkka määrittely tarjoaa aineksia työn edellyttämien ammatillisten vaatimusten määrittelemiselle. Voidaan ajatella että esimerkiksi:

Caisan asiantuntijaroolin toteuttaminen monikulttuurisuuskysymyksissä edellyttää työntekijöiltä laajaa kulttuurien tuntemusta.

- * Vastaavasti kurssitoiminnan toteuttaminen edellyttää sekä kurssien sisältöön liittyvien tietojen ja taitojen hallintaa että pedagogista asiantuntemusta.
- * Yleisötilaisuuksien järjestäminen edellyttää kulttuurialan kentän tuntemusta sekä taidollista ja teknistä tietotaitoa.
- * Tiedotustehtävä edellyttää viestintäalan asiantuntemusta ja Caisan tapauksessa

myös maahanmuuttajakentän hyvää tuntemista.

- * Neuvontapalveluissa taas tarvitaan koulutustarjontaan ym. palvelutarjontaan liittyvää asiantuntemusta.

Kun näitä vaatimuksia verrataan edellä esiin tuotuihin tietoihin Caisan henkilöstön koulutus- rakenteesta, ammattirakenteesta ja kielitaidosta, ne tuntuvat vastaavan toisiaan yllättävän hyvin siihen nähden, että henkilöstöstrategia on perustunut työllistämiseen. Tätä taustaa vasten tarkasteltuna Caisan henkilöstön ammattitaitoon kohdistunut murskaava kritiikki vaikuttaa kohtuuttomalta, vaikka otettaisiin huomioon, että osaamiseen aina sisältyy myös ns. 'hiljaista tietoa' eikä sitä siksi voi suoraan päätellä näiden taustatietojen pohjalta.

Toisaalta henkilöstön ammattitaitoon kohdistui niin paljon kritiikkiä eri tahoilta, että siinä on täytynyt olla jotain puutteita. Mistä tässä siis on kysymys?

Asiakaslähtöisen toimintatavan vaatimukset ja riskit

Caisa oli aikanaan uusi palvelu, jonka järjestämisestä ei ollut juurikaa aikaisempaa kokemusta Suomessa.¹ Siksi voidaan ajatella, että myös Caisan henkilöstöllä, heidän tiedoillaan ja taidoillaan sekä näkemyksillään on ollut suuri merkitys Caisan toimintaprofiiliin ja työkäytäntöjen

muotoutumisessa. Tällaista tulkintaa tukevat myös Caisan silloisen johtajan muistelut toiminnan alkuajoista:

"Aloittaessani marraskuussa 1996 Caisan esimieskulttuurisihteerinä (edeltäjäni oli kulttuurisihteerinimikkeellä, johtajanimikkeen

¹Kohtaamispaikkatoiminnasta oli aikaisempaa kokemusta Turusta, missä se kuitenkin toimi enemmän vapaaehtoistyön pohjalta. Vastaavanlaisista toimintaa Helsingissä harjoitti esimerkiksi Familia Club.

sain 1998 toiminnan laajentumisen myötä) otin Caisan kehittämistyön vastuullisena uuden toiminnan luomisen haasteena. Pehdytykseni hoitivat Caisassa silloin olleet työllistetyt.[–]”

”[–] Johtamistyyliini kuului vastuun delegoiminen pitkäaikaiselle henkilökunnalle. He pystyivät aika itsenäisesti omaa työtään suuntaamaan.”

Asiakas- ja yleisöpalautteen ylenpalttinen myönteisyys viittaa siihen, että luodut uudet käytännöt ovat olleet hyvin asiakaslähtöisiä. Asiakkaan ymmärtäminen asiantuntijaksi omassa asiassa merkitsee samalla asiantuntijuuden hierarkian purkamista ja kääntämistä yhteistyösuhteeksi. Asiakkaan tilanteen kokonaisvaltainen tarkastelu ja tasavertainen suhde asiakkaan ja työntekijän välillä saatetaan kokea sinänsä myönteiseksi, vaikka toiminnasta ei olisi varsinaisesti mitään näkyviä tuloksiakaan, ja jos siitä on myönteisiä tuloksia, luonnollisesti myös palaute on vieläkin myönteisempää. Tämä selittää Caisan saamaa erittäin myönteistä yleisöpalautetta. (Pohjola 1997)

Caisan johtaja vahvistaa toiminnan hyvin paljon muotoutuneen kävijöiden toiveiden perusteella: *”Käytin alussa suurimman osan työajastani ja illoistani kuuntelemalla Caisan kävijöitä ja heidän ehdotuksiaan. Kokeilemalla saamiani ehdotuksia Caisan tiloissa ja raameissa toimimme parhaiten toimivia ja työmme tavoitteita palvelevia toimintamuotoja. Myös henkilökunnan panos, joka aiemmin oli lähinnä vahtimestarin luonteista, otettiin toiminnan kehittäjinä ja yhdessä asiakkaiden kanssa toteuttajina käyttöön. Se taas poiki uusia ideoita kuten koulujen kanssa tehty suvaitsevaisuuskasvatustyö ja muut lasten projektit sekä kulttuurituntemuksen koulutusta eri ammattilaisille joinakin esimerkkeinä.”*

”[–]Caisan kehittämistyö oli ennen kaikkea uusien ideoiden kokeilemista ja niiden levittämistä edelleen kaupungin perustoimintoihin. Työ oli jatkuvasti muuntuva riippuen kävijäkunnasta ja maahamme tulevista uusista ryhmistä, joiden yhdistysten perustamista olimme tukemassa. Samalla Caisa oli kohtaamispaikka, jossa sekä pidettiin yllä että luotiin uusia yhteyksiä.”

Asiakaslähtöiseen työotteeseen liittyy kuitenkin omat riskinsä. Työntekijältä vaaditaan maahanmuuttajatyössä mm. hyvää itsetuntemusta. Hänen tulee olla tietoinen omista reagoimistavoistaan ja heikkouksistaan ja hänen tulee tunnistaa oma kulttuurisidonnaisuutensa ja sen merkitys tässä työssä. Esimerkiksi lahjojen vastaanottaminen asiakkailta ja ystävyyssuhteiden ja työsuhteiden sekoittuminen olivat asioita, joista esimerkiksi Forsander varoittaa ja korostaa korkean työetiikan merkitystä tasapuolisuuden ja oikeudenmukaisuuden takaajana monietnisessä työssä. (Forsander 1994, 51–65)

Maahanmuuttajakentältä tullut kritiikki kertoo siitä, ettei Caisan työntekijöiden ammattitaito aina ole riittänyt näiden vaarojen välttämiseen, mitä työn asiakaslähtöisyyteen liittyy. Maahanmuuttajajärjestöjen edustajien mukaan Caisan työntekijöiden toiminta ei aina ole perustunut tasapuolisuuteen ja puolueettomuuteen, vaan toisinaan on tapahtunut oman viiteryhmän suosimista.

On siis ehkä ollut hyväkin, että henkilöstössä on ollut vaihtuvuutta. Tällöin myös eri ryhmät ovat kukin vuorollaan saaneet enemmän tukea toiminnalleen. Jatkossa olisi kuitenkin huolehdittava siitä, että myös määräaikainen henkilöstö perehdytetään Caisan monikulttuurisuustavoitteisiin ja niiden edellyttämiin toimintaperiaatteisiin.

Moniammatillisen työn ja erikoistumisen välinen jännite

Saadun palautteen perusteella Caisan työkäytännöt ovat muutenkin poikenneet kaupungin yleisistä toimintakäytännöistä. Ovatko Caisan työkäytännöt siis olleet tavalla tai toisella ristiriidassa myös maahanmuuttajatyössä aikaisemmin vallinneiden käytäntöjen kanssa?

Caisan sektorirajoja ylittävä työote saattaa sinänsä edustaa sektorirajojen puitteissa työskentelevien asiantuntijoiden näkökulmasta jonkinlaista 'kevyen sarjan' asiantuntemusta verrattuna heidän omaan työotteeseensa. Vaikka erikoistuminen kaventaa näkökulmaa asiakkaaseen se samalla mahdollistaa sen, että valittua elämänaluetta voidaan eritellä perusteellisemmin. (ks. esim. Pohjola 1997, 172–176)

Tämä voisi olla yksi selitys siihen kriittiseen palautteeseen, jota Caisan henkilöstö sai virkamiesten, erityisesti oma viraston taholta. Nämä ovat arvioineet Caisassa toimintaa kukin oman työnsä kautta toisin kuin yleisö ja asiakkaat, joiden arviointi on perustunut kokemuksiin saaduista palveluista, kohtelusta tms.

Eri hallintokuntia edustaneiden virkamiesten suhtautumistapojen erot taas saattavat liittyä yhtäältä vuorovaikutuksen tiiviyteen ja toisaalta oman työnkuvan ja Caisassa tehtävän työn yhteisiin piirteisiin. Onhan esimerkiksi suhtautuminen maahanmuuttajien palvelujen eriyttämiseen ollut sitä myönteisempää, mitä lähemmin se on koskenut omaa työtä. Esimerkiksi päivähoitoalan henkilökunta on kannattanut muita ammattiryhmiä yleisemmin pakolaislasten omakielistä päivähoitoa. Hallintoalan työntekijät puolestaan ovat ottaneet voimakkaimmin kantaa tulkkijärjestelyjen puolesta virallisessa asiointissa, ja opettajat ovat puolustaneet muita

ammattiryhmiä useammin opetuslalla toteutettavia kulttuurisesti eriytyviä järjestelyjä. (Matinheikki-Kokko 1994, 114–115)

Caisan tapauksessa kriittisin palaute tuli tavaltaan läheltä, kun se tuli oman viraston muilta yksiköiltä, mutta samalla se tuli kaukaa, koska palautteen antajilla ei ollut kokemusta yhteistyöstä Caisan kanssa. Kulttuuriasiakkeksen muut yksiköt näyttivät rajaavan toimintakenttänsä selvästi kapeammin taidealaan kuin Caisa, jossa toimittiin usealla eri alalla. Lisäksi on huomattava, että nämä yksiköt kilpailivat Caisan kanssa samoista taloudellisista resursseista.

Myönteisimmin Caisan tapaan toimia suhtautuivat ne, joiden yhteistyö Caisan kanssa oli ollut kiinteintä, ja jotka myös omassa työssään olivat kiinteästi yhteydessä maahanmuuttajakenttään eli sosiaaliviraston, opetusviraston ja nuorisosiainkeskuksen edustajat.

Esimerkiksi nuorisosiainkeskuksen toimintaa näyttävätkin ohjaavan hyvin samanlaiset ajatukset kuin Caisan toimintaa. Nuorisosiainkeskuksen johtajan (Siurala, 2001) mukaan maahanmuuttajien integraatiota tukevassa työssä yksi keskeinen tekijä on emotionaalinen sitoutuminen, *'solidaarisuuden tunne'* :

"I'd like to launch 3 value statements to guide integration of immigrants and minorities: 'solidarity', 'good governance' and 'multiple affiliation'. [...] The interesting thing about work with migrants and minorities is that it is more than 'a job to be done'. It is also a deeply moral issue, I guess for all of us. Even if part of us are civil servants which are asked to run projects with migrants, we also are morally

convinced that it is the right thing to do. [...] I assume that this sentiment of solidarity which we share is part of our personality. This means that in this seminar there is more in play than our projects and our professional interests. We also come in with our personalities and I expect that this week will be an interesting and enriching encounter of personalities with a shared moral framework –

and of course each of us bringing in their own experiences, ideas and interpretations.”

Edellä on tullut ilmi, että tämä pinnalta katsoen varsin yksinkertainen resepti – työn tekeminen tiedolla, taidolla ja sydämellä – saattaa käytännössä osoittautua yllättävän vaikeaksi. Juuri siksi henkilöstön rekrytointiperusteisiin on Caisassa jatkossa kiinnitettävä erityistä huomiota.

Maahanmuuttajatyöntekijät vasta-asiantuntijoina?

Järjestöjen ja virkamiesten erilaiset näkemykset maahanmuuttajien työtaidoista ja asiantuntemuksesta saattavat liittyä vastaavalla tavalla näiden palautteenantajatahojen erilaisiin positiivisiin suhteisiin valtaväestöön kuin suhteisiin Caisaan ja kaupungin muuhunkin ulkomaalaispolitiikkaan.

Caisahan on edustanut ns. välitasoa eli se ei ole ollut puhtaasti kaupungin toimintaa, mutta ei pelkästään järjestöjenkään toimintaa, vaan toimintaa välittäjänä näiden välillä: tuonut tietoa maahanmuuttajakentän tarpeista kaupungin päättäjille, ja toisaalta tukenut järjestöjen toimintaa siltä osin kuin se on liittynyt kaupungin tavoitteisiin maahanmuuttajien integraation suhteen.

Caisan henkilöstön koulutusta ja kielitaustaa käsittelevässä luvussa tuli esiin, että ainakin Caisassa pidempään yhtäjaksoisesti työskennelleiden joukossa oli paljon hyvinkin korkeasti koulutettuja, ja Caisassa ylläpidettiin valmiutta palvella kaikilla maailman valtakielillä ja lisäksi vaihtelevassa määrin myös muilla, erityisesti niillä kielillä, joita Suomessa asuvat pakolaiset puhuvat.

Caisaa syytettiin kuitenkin ennen kaikkea henkilöstön ammattitaidottomuudesta. Siitä, ettei siellä noudatettu kaupungin yleisiä hallintokäytäntöjä ja siitä, että toimintaa toteutettiin harastelijamaisesti tai epäammattimaisesti. Caisan edustaman asiantuntemuksen on siis täytyntä olla kaupungin kannalta jollakin tavalla vääränlaista asiantuntemusta.

Edellä on jo esitetty pari tulkintaa tämän kritiikin taustasta. Kolmas tulkinta voisi olla se, että kysymys olisi kansalaisyhteiskunnan ja institutionalisoituneen asiantuntemuksen välisestä yhteentörmäyksestä. Vastaavanlaiset tilanteet ovat nimittäin tuttuja yhdyskuntasuunnittelusta, missä asukas- ja ympäristöliikkeiden edustama asiantuntemus ja suunnittelijoiden edustama asiantuntemus kohtaavat. (Esim. Saaristo 2000, Lapintie 2002)

Onko kritiikissä siis kysymys virkamiesten edustaman institutionalisoituneen asiantuntijavallan ja kansalaisyhteiskunnan edustaman vasta-asiantuntemuksen yhteentörmäyksestä? Tällaiseen tulkintaan viittaavat maahanmuuttajajärjestöjen ja virkamiesten näkemyserot siitä, olisiko maahanmuuttajien keskuudesta ylipää-

tään löydettävissä sellaista asiantuntemusta, mitä Caisassa tarvitaan.

Maahanmuuttajajärjestöjen edustajien mukaan osaavia maahanmuuttajia kyllä oli, mutta heille ei annettu tilaisuutta osoittaa kyvykkyyttään. Virkamiespuolella oltiin pääasiassa päinvastaisella kannalla eli epäiltiin maahanmuuttajien asiantuntemusta tai – kuten opetusviraston ja Caisan yhteistyössä – oltiin valmiita tunnustamaan vain oman viraston kouluttamien maahanmuuttajien pätevyys.

Myös Caisan johtajan kokemukset viittaavat siihen, että kysymys on ollut kilpailevien asiantuntijuuksien yhteentörmäyksestä. Hän toteaa tähän liittyen:

”Toisin kuin joissakin mielipiteissä sanotaan, ainakin minun aikanani maahanmuuttajilla oli paljon itsenäistä vastuuta. He eivät suinkaan olleet muiden avustajia. Tämä aiheutti kuitenkin Kulken hallinnon kanssa ongelmia, koska heidän mielestään maahanmuuttajat eivät osaa tehdä hallinnollisia tehtäviä eikä heitä siksi pidä näihin tehtäviin sijoittaa. Niinpä jouduin esimerkiksi henkilöstö- ja talousasioista vastuullisen maahanmuuttajatyöntekijän vaihtamaan suomalaiseen. Huomattavaa oli kuitenkin, että minun aikanani Caisan tiedottaja oli maahanmuuttaja, vaikka Kulken mukaan vain suomalainen on sopiva.”

Kilpailevien lähestymistapojen esiintyminen suhteessa maahanmuuttajatyöhön tuli esiin myös toisella tavalla. Caisan entinen johtaja oli kokenut, että Kulttuuriasiainkeskuksen sisällä oli myös talojen välistä kilpailua tällä kentällä. Kilpailutilanne tuli esiin myös hallintokuntien edustajien haastatteluissa.

Kaikki kulttuuriasiainkeskuksen haastateltavat toivat aktiivisesti esille omaa osaamistaan maahanmuuttajatyössä ja monikulttuurisuusasioissa. Esimerkiksi kaupunkikulttuuriyksikön haas-

tateltava esitteli laajasti yksikön erilaisia projekteja, joissa maahanmuuttajat olivat olleet mukana toimijoina. Kulttuuritalojen johtajat taas toivat esiin omien talojensa maahanmuuttajatoimintaa ja tarjolla olevaa asiantuntemusta. Esimerkiksi Malmitalon johtaja totesi haastattelussa:

”Yhteistyötä Malmitalon ja Caisan kesken ei ollut aikaisemman johtajan aikana. Sen sijaan väite, etteivät kulttuuriasiainkeskuksen muut toimipisteet ole lainkaan tehneet kulttuurityötä maahanmuuttajien keskuudessa ei pidä paikkaansa. Esimerkiksi Malmitalon avoimet ovet on tarkoitettu työttömille ja muille, jotka yleensä eivät kulttuuritilaisuuksissa käy. Tähän tähtää paitsi tilaisuuksien ilmaisuus myös niiden ajoittaminen arkipäivien alkuiltaan. Tiedotusta on hoidettu jakamalla tiedotteita mm. sosiaaliviraston ja Kelan odotustiloihin ym. alueen asukkaat tavoitettiin toimipisteisiin. Esiintyjiksi on tuotettu mm. venäjän ja vironkielisiä ryhmiä ja tiedotusta on pyritty tehostamaan etsimällä näihin kieliryhmiin kuuluvia, jotta voitaisiin postittaa infoa. Näillä ryhmillä on aivan omat tiedotuskanavansa samoin kuin ruotsinkielisellä väestöllä.”

Samalla hän otti kriittisesti kantaa sekä Caisan kohderyhmien rajaamiseen että sen tapaan järjestää tilaisuuksia:

”Eivät muidenkaan kulttuuritalojen työntekijät itse esiinny, vaan hankkivat ammattitaitoisia esiintyjä esiintymään.”

Vastaavasti toinen Kulttuuriasiainkeskuksen haastateltava korosti muiden talojen parempaa asiantuntemusta nimenomaan kulttuurialalla, ja arvosteli Caisaa siitä, ettei tätä asiantuntemusta ollut riittävästi hyödynnetty. Toisaalta hän arvosteli Caisan toimintatapoja myös tietynlaisesta nurkkakuntaisuudesta, siitä toiminta oli keskitetty Caisan omiin tiloihin silloinkin kun ne olivat olleet täysin epätarkoituksenmukaiset ko-

toiminnan kannalta ja heikentäneet palveluiden laatua. Esimerkiksi liikuntatoiminta, taideopetus ja kohtaamispaikkatoiminnan kehittäminen olivat hänen näkemyksensä mukaan toimintoja, joiden onnistuminen edellytti Caisan ulkopuolista osaamista:

"[-] Samaten liikuntakursseja voisi tuottaa yhteistyössä liikuntaviraston kanssa siihen soveltuvissa tiloissa eri puolilla Helsinkiä."

"Parempi strategia olisi ollut tuottaa esimerkiksi taideopetusta yhteistyössä Annan talon kanssa siihen soveltuvissa tiloissa ja talon asiantuntemusta hyödyntäen ja tuoda vastaavasti Caisan asiantuntemusta sinne."

"Tapaamispaikkaidea on heikosti toteutettu nykyään. Siinä voisi olla yhteistyötä ulkomaalaiskirjaston ja Lasipalatsin mediakeskuksen kanssa. Lasipalatsin asiakaskunta on nykyiselläänkin hyvin maahanmuuttajavaltainen. [-] pitäisi muutenkin kehittää viihtyisämmäksi. Neuvontapalveluita voisi edelleen laajentaa, se voisi olla lisätuote oleskelun ohessa. Esimerkiksi maahanmuuttajille tarkoitettu sähköinen tietokanta, jossa suomalaisessa yhteiskunnassa selviytymistä koskevaa tietoa helposti lähestyttävässä muodossa."

Vastaavasti molemmat nuorisoasiainkeskuksen haastateltavat viittasivat Fenix-hankkeen yhteydessä esiintyneeseen kilpailutilanteeseen, joka liittyi somalinuorten toimintaan. Molemmat haastateltavat toivat myös laajasti esiin nuorisoasiainkeskuksen omaa maahanmuuttajatyötä ja korostivat omien työmenetelmiensä toimivuutta. Toisella haastateltavista oli hyvinkin kirpeitä kommentteja Caisan toiminnasta, esimerkiksi:

"Nuorisoasiainkeskuksessa on tavoitteellisia juttuja, ei juhlia juhlien vuoksi. Suuri osa Caisan juhlista on vaan tavallisia bileitä, joihin suomalaiset tytöt tulevat iskemään ulkomalaisia miehiä, eivät palvele suvaitsevaisuuden lisäämisen tavoitteita. [-] Somalien puuttuminen Caisasta – Fenixissä paljon somalialaisia. Caisaa on yritetty kehittää sellaisella tavalla monikulttuuriseksi, ettei somalialaisille ole jäänyt riittävästi tilaa."

Toinen haastateltava taas korosti nuorisoasiainkeskuksen kohderyhmän rajautumista selkeästi tiettyihin ikäryhmiin ja peräänkuulutti ennemminkin työnjaosta sopimista kuin kilpailua:

"Mietittävä, missä asioissa kukin neuvoo, kouluttaa jne. Jatkossa Caisalta toivoisi, että se olisi 100-prosenttisen ammattimainen siinä mitä se nyt tekeekin, ja että se harrastaisi selkeää työnjakoa muiden tällä kentällä toimivien kanssa."

Nämä havainnot erilaisten asiantuntemusten kilpailusta tukevat myös edellisen luvun havainnot. Kysymys on ollut valtaväestön edustaman asiantuntemuksen ja maahanmuuttajien edustaman 'toisin tekemisen' vastakkainasettelusta, mutta myös sektoreittain erikoistuneen asiantuntemuksen ja Caisan edustaman, asiakaslähteisen, sektorit ylittävän laaja-alaisen asiantuntemuksen välisestä vastakkainasettelusta.

Toisaalta tässä tulee esille myös se tapa, jolla Caisa on pyrkinyt sopeutumaan kaupungin sektorihallintoon. Samalla tavalla kuin muiden sektoreiden erikoistunut asiantuntemus on keskittynyt asianomaisiin virastoihin myös Caisa näyttää kehittäneen omaa 'monikulttuurisuusvirastoon' johon monikulttuurisuusasiaintuntemus on keskittynyt.

Kasvun hallitsemattomuus ja Caisan asema välittävänä organisaationa

Caisan tilanteella on selviä yhtymäkohtia yhdyskuntasuunnitteluun liittyvien asukasfoorumien kehityksen kanssa. Niissä kansalaisjärjestöihin kohdistuneet sosiaalipoliittiset odotukset ovat osoittautuneet jossain määrin epärealistisiksi. Päivinen ym. toteavatkin asukasfoormeita käsittelevässä raportissaan (2002, 13):

”Monissa puheenvuoroissa kansalaisyhteiskunnalle ja kolmannelle sektorille on ladattu suuriakin odotuksia siitä, että ne täyttäsivät viranomaisten, ennen kaikkea sosiaalitoimen tehtäviä, resurssien vähetessä. Tällöin nykyiseltä yksilöityneeltä yhteiskunnalta odotetaan ehkä liiankin toiveikkaasti järjestäytynyttä yhteisöllistä toimintaa. Samalla yksilöiden vapaudet saattavat olla vaarassa.”

Voisiko myös Caisan kasvun hallitsemattomuus liittyä Caisan asemaan välitason organisaationa? Voisiko kysymys olla siitä, että järjestöjen toiminnan suhteen on alun perin asetettu epärealistisia odotuksia? Järjestökenttä on kuitenkin ollut tavoitteittensa suhteen hyvin hajanainen ja taloudellisia resursseja järjestöillä on ollut käytössään vähän.

Caisan tilanne on muistuttanut asukasliikkeiden ja suunnittelukoneiston kohtaamia ainakin siinä suhteessa, että myös Caisassa on kiistanalaista, keitä siellä edustettuina olleet maahanmuuttaja-aktivistit ovat todella edustaneet. (vrt. Niemenmaa 2002, ks. myös Bäcklund 1999, 151–152, Päivänen 2002, 14,)

Maahanmuuttaja-aktivistit – samoin kuin asukasliikkeiden aktivistit – ovat usein edustaneet ennen kaikkea itseään tai joka tapauksessa vain pientä osaa maahanmuuttajakentästä. Tämä on tullut esille mm. siinä yhteydessä, kun on pyritty

löytämään maahanmuuttajaedustajia ulkomalaisiasiain neuvottelukuntaan. Maahanmuuttajakenttä on ollut ja on edelleen niin hajanainen, että jopa samaan etniseen ryhmään kuuluvilla saattaa olla useita keskenään kilpailevia ja tavoitteittensa suhteen toisistaan poikkeavia järjestöjä.

Caisan entistä johtajaa arvosteltiin siitä, että hän oli ottanut sinne jatkuvasti uusia toimintoja ja palkannut jatkuvasti lisää maahanmuuttaja-taustaista määräaikaista henkilökuntaa työllistämiseksi. Jos ajatellaan Caisan silloisen johtajan tilannetta maahanmuuttajakentän ja kaupungin hallinnon välissä, tapahtunut kehitys tulee ymmärrettäväksi. Caisan vakinaisen henkilöstön työ on ollut tasapainoilua työyhteisöstä ja maahanmuuttajakentältä nousevien vaatimusten ja kaupungin asettamien hallinnollisten ja taloudellisten ehtojen välimaastossa. On ymmärrettävää, että tällöin työyhteisöstä nousevat vaatimukset ovat saaneet enemmän painoa, koska sen kanssa on ollut jaettava arki. (vrt. Forsander 1994)

Esimerkiksi maahanmuuttajien neuvontapisteiden perustaminen Caisaan on hyvä esimerkki siitä, miten eri toiminnat ovat tulleet Caisaan. Neuvontapistettä ei alun perin ollut tarkoitus perustaa sinne, vaan Jugendsalin palveluiden yhteyteen. Tarkoitus oli tuottaa neuvontapalvelut yhteistyössä naapurikuntien kanssa. Kun tämä suunnitelma kaatui, ei neuvontapistettä aluksi perustettu lainkaan.

Neuvontapalveluille oli kuitenkin kysyntää. Tutkimusten mukaan etenkin islamilaisista maista tulleiden oli vaikea hahmottaa suomalaista palvelujärjestelmää. (Hirstiö-Snellman 1994) Myös

maahanmuuttajayrittäjät ovat eri yhteyksissä tuoneet esiin toiveen ns. 'yhden luukun' palveluista. (Joronen ja Ali 2000, 239)

Se että maahanmuuttajien neuvontapalveluja alettiin sittemmin tuottaa Caisassa liittyi ilmeisesti näihin kentältä nousseisiin paineisiin. Caisan entinen johtaja totesikin haastattelussa:

"[-] Olin hyvin sitoutunut työhöni, koska tunsin läpikotaisin asiakkaitteni tilanteet ja tiesin, että voimme auttaa. Periaatteenamme oli, että ketään ei käännytetty kuulematta suoraan ovelta, vaan pyrittiin ohjaamaan oikeisiin palvelukohteisiin antamalla ensin aikaa ja neuvoja."

Vastaavasti Caisan toimintaa läheltä seurannut entinen maahanmuuttoyksikön päällikkö totesi tähän liittyen:

"[-] Caisan tehtävät laajenivat hyvin itselähtöisesti ovesta sisään tulijoiden tarpeista ja varmaankin oli hyvä, ettei alkuun ollut kovin rajattua tehtävää. Laajennus oli helppo tehdä [-] työllisyyden tukikeinoin."

Myös paineet työllistämiseen tulivat osittain maahanmuuttajatyön kentältä. Maahanmuuttajien työttömyys oli korkealla tasolla koko 1990-luvun ajan. Tässä tilanteessa maahanmuuttajat ovat luonnollisesti etsineet työmarkkinoilta ns. 'pehmeitä' kohtia eli paikkoja, joissa työmarkkinoiden portinvartijat ovat päästäneet maahanmuuttajia helpommin läpi. Sosiaalityöntekijät ja työnvälittäjät taas ovat parhaansa mukaan pyrkineet auttamaan heitä tässä. (Paananen 1999)

Caisan profiloituminen maahanmuuttajien ja järjestöjen 'omaksi' paikaksi teki siitä tällaisen matalan kynnyksen paikan. Se oli itse asiassa yksi niistä harvoista valtakunnan paikois-

ta, jotka suostuivat ottamaan maahanmuuttajia työhön.¹ Tällainen kuva muodostuu myös Caisan entisen johtajan kommentteista työllistämiseen:

"[-] Myös työllistämisyksikkö turvautui Caisaan ja antoi ymmärtää, että olisi hyvä palkata, jos mielihii jatkossakin saada työllistettyjä. Ymmärsin, että heillä paineet olivat kovat ja pyrin auttamaan, eikä muitakaan vaihtoehtoja ollut. Toisaalta maahanmuuttajat kokivat monikulttuurisen työympäristön turvalliseksi tulla ja tunku Caisaan oli kova. Pyrin parhaani mukaan rohkaisemaan myös muita virastoja palkkaamaan maahanmuuttajia, mutta se koettiin vaikeaksi."

Järjestöjen toiminnan tukeminen on Caisassa samoin kuin asukasfoorumien toiminnassa perustunut ajatukseen uusyhteisöllisyydestä, odotuksiin siitä, että tätä kautta luodaan vertaistukea tarjoavia verkostoja ja hoidetaan sosiaalisia ongelmia. Asukasfoorumeissa järjestöt ja kansalaisaktivistit ovat vastanneet näihin sosiaalipoliittisiin odotuksiin esittämällä jatkuvasti uusia vaatimuksia julkisen rahoituksen ym. tuen suhteen (esim. Bäcklund 2003). Asukasfoorumeissa pienimuotoisena kansalaisjärjestöjen tukemisena alkanut toiminta on alkanut hallitsemattomasti kasvaa. Myös Caisassa näyttää käyneen juuri näin.

Vaikka odotukset järjestökentän roolista hyvinvointipalvelujen tuottajana eivät kaikin osin ole toteutuneet, on tällainen yhteistyö järjestöjen kanssa silti nähty tärkeänä osana hyvinvointivaltion toimintaa. Se toimii palautejärjestelmänä ja ristiriitojen ratkaisuforumina:

"Tiivis yhteistyö hyvinvointivaltion elinten ja kansalaisjärjestöjen välillä hyödyttää kuitenkin molempia, itse asiassa hyvinvointivaltioliset tukiverkot tuskin toimivat tehokkaasti,

¹Caisan työntekijän kommentti tämän tutkimuksen käsikirjoitukseen.

jollei tällaista yhteistyötä synny. Vapaaehtoistyö on usein paikallistason toimintaa, jolla on jo aktiviteettina itsessään suuri merkitys syrjäytymisen ehkäisyssä.

Yleisesti ottaen ne yhteisöt, joissa on monipuolisesti sosiaalisia verkostoja ja kansalaisjärjestöjä, ovat vahvempia suojautumaan köyhyydeltä ja turvattomuudelta, ratkaisemaan ristiriitoja ja käyttämään hyväksi mahdollisuudet. Lisäksi ne ovat turvallisempia, puhtaampia, paremmin koulutettuja ja vauraampia. Tästä puhutaan sosiaalisena pääomana.” (Päivinen ym. 2002, 13)

Myös Helsingin kaupungin Kulttuuriasiakeskuksessa tämä on havaittu, sillä yksi sitä edustavista haastateltavista korosti maahanmuuttajajärjestöjen roolia Caisassa nimenomaan maahanmuuttajaväestön tarpeiden välittäjinä kaupungin suuntaan, jotta palveluja kyettäisiin kehittämään niitä vastaavasti:

”Maahanmuuttajien järjestöjen tulisi myös ehdottomasti olla kiinteästi mukana toiminnassa, koska sitä kautta maahanmuuttajaväestön tarpeet välittyvät toiminnan suunniteltuun.”

Toisaalta virastossa esiintyi myös toisenlaista ajattelutapaa, jonka mukaan maahanmuuttaji-

en tarpeiden välittyminen hallinnolle voisi tapahtua myös muuta kautta, nimittäin asiantuntijaorganisaation virkatyönä. Samalla korostettiin erityisesti suomalaisuuteen liittyvän asiantuntemuksen merkitystä maahanmuuttajatyössä ja suomalaisten käytäntöjen välittämistä maahanmuuttajille:

”Caisassa pitäisi olla asiantuntijaverkosto, joka pystyisi ottamaan kontaktia Helsingissä oleviin maahanmuuttajiin, osaisi ohjata mistä kukin saa esimerkiksi sopivia kursseja, toisaalta toisi tietoa eri palvelujen tarjoajille maahanmuuttajakentän tarpeista näiden palvelujen kehittämisen suhteen.[–]

Caisassa pitäisi olla suomalaisen kulttuurin tuntevia koulutettuja asiantuntijoita, jotka voisivat ohjata maahanmuuttajia eteenpäin oikeisiin paikkoihin. Tällaisista asiantuntijoista olisi maahanmuuttajillekin todellista apua. Nämä työntekijät voisivat olla eri hallintokuntien edustajia.”

Palveluiden kehittämisen suhteen ainakin jälkimmäinen näkemys tuntuu lähtevän siitä, että sen tulee tapahtua olemassa olevan sektorijaon puitteissa. Siinä ei siis kannateta maahanmuuttajien palveluiden eriyttämistä. (vrt. Matinheikki-Kokko 1994)

Kuva: Tiina Madisson. Kansainvälinen Kulttuurikeskus Caisa.

VI Miten tästä eteenpäin

Järjestöjen osallistumisaktiivisuus strategiatapaamisiin

Caisan toiminnan kehittämistarpeita pohdittiin keväällä 2002 kahdessa ns. strategiatapaamisessa, jotka Caisan uusi johtaja järjesti maalissa ja huhtikuussa 2002. Tapaamisiin kutsuttiin Caisan entisiä ja uusia yhteistyökumppaneita. Kumpaankin tilaisuuteen lähti yli sata kutsua. Kutsutuista 43 henkilöä osallistui jompaankumpaan tai molempiin tilaisuuksiin. Heistä osa oli järjestöjen edustajia, osa kaupungin ja muiden julkisyhteisöjen edustajia.

Tapaamisiin osallistuneista noin joka kolmas oli järjestöjensä tai yhteisöjensä palkattuja työntekijöitä, jotka näyttivät tulleen paikalle työnsä tai virkansa puolesta. Loput olivat järjestöjen vapaaehtoistyön tekijöitä. Molemmissa ryhmissä oli sekä valtaväestöön kuuluvia että maahanmuuttajataustaisia henkilöitä.

Ensimmäiseen, päiväsaikaan järjestettyyn tilaisuuteen kutsuja postitettiin 115. Paikalle tuli joka viides eli 26 henkilöä. Osallistuneista yli kolmannes oli ammatikseen maahanmuuttajatyötä tekeviä. Loput olivat järjestöjen vapaaehtoistyötä tekeviä edustajia. Yli kolmanneksella osallistujista oli itsellä maahanmuuttajatausta. Loput edustivat valtaväestöä, joukossa myös muutamia ruotsinkielisiä.

Jälkimmäiseen, ilta-aikaan järjestettyyn tilaisuuteen postitettiin noin 120 kutsua ja niitä järjestöjä, jotka olivat lähettäneet edustajansa en-

simmäiseen strategiatapaamiseen lähestyttiin lisäksi sähköpostitse. Kutsun saaneista yhdistyksistä kaksi osoittautui toimintansa lopettaneiksi, mutta toisesta tuli silti edustaja paikalle. Lisäksi kaksi osoitetta osoittautui virheelliseksi, mutta näistäkin toiseen saatiin puhelimitse sana.

Tällä kertaa paikalle tuli 25 henkilöä. Tavalla tai toisella kutsuun reagoi joka neljäs sen saaneista. Viisi henkilöä / järjestöä reagoi kutsuun ilmoittamalla esteestä. Heistä neljä oli osallistunut ensimmäiseen tilaisuuteen. Maahanmuuttajatyötä ammatikseen tekeviä oli myös tämän tilaisuuden osallistujista yli kolmannes. Maahanmuuttajataustaisia osallistujia oli yhtä monta kuin ensimmäisessä tapaamisessakin, mutta heistä vain kolme oli samoja henkilöitä, loput kuusi olivat uusia.

Lähetettyjen kutsujen määrään nähden osallistujia strategiatapaamisissa oli vähän. Caisan kulttuurituottaja kommentoi¹ järjestöjen heikkoa osallistumisaktiivisuutta Caisan strategiatapaamisiin seuraavasti:

”Käsittääkseni järjestöille ym. tahoille yritettiin saada tietoa tapaamisista tarpeeksi aktiivisesti. Kellon aikakin muutettiin ensimmäisen tapaamisen jälkeen, jotta useampi pystyisi osallistumaan. Vastauspyyntökään ei saanut paljon vastakaikua, suurin osa poissaolijain ei reagoanut siihen mitenkään.

¹ LL 26.4.02, vastaus sähköpostitse esitettyyn tiedusteluun.

Minkälaisista porkkanaa pitäisi tarjota, että useammat osallistuisivat? Itse olisin luullut, että strategiapalaverin tarjoama mahdollisuus olisi kiinnostanut useampia järjestöjä.”

Maahanmuuttajien osallistumisaktiivisuutta tarkasteltaessa huomiota kiinnitti se, ettei esimerkiksi vietnamilaisia, kiinalaisia ja pohjoisafrikkalaisia ollut kummassakaan tapaamisessa paikalla lainkaan. Kutsuja oli kyllä lähtenyt myös näitä ryhmiä edustaville yhdistyksille. Myös afrikkalaisten järjestöt olivat vastanneet kutsuun heikosti: paikalla olleet järjestöt, Afrikka-keskus, Suomi-Gambia-seura ja somalinaisten yhdistys Geela edustavat hyvin pientä osaa Helsingin afrikkalaisväestöstä. Venäjänkielisen väestön järjestöt olivat reagoineet hieman aktiivisemmin, paikalla oli yhden ison ja parin pienemmän järjestön edustajat.

Caisan kulttuurituottaja kommentoi eri maahanmuuttajaryhmien osallistumista seuraavasti:

”Kiinalaiset kyllä järjestävät tilaisuuksia Caisassa, Selittykö poisjäänti sillä, että heitä Caisassa kiinnostavat vain tilat keskellä kaupunkia, eikä tarvetta yhteistyöhön tunneta? Vietnamilaiset nuoret kyllä kokoontuvat Caisassa, selitys lienee Caisan Jimmy Trieu.

Miten yleensä mamujärjestöt suhtautuvat toisiinsa? Maahanmuuttajathan edustavat niin monia erilaisia kulttuureja ym, etteivät päämäärät ja toimintatavat ole kaikille välttämättä lainkaan samat. Kuinka moni mamujärjestö on aidosti kiinnostunut yhteisestä toiminnasta muiden mamujärjestöjen kanssa?”

Maahanmuuttajanaiset olivat hyvin edustettuina tapaamisissa, sillä paikalla oli mm. Anatolian

kulttuurikeskuksen, Irakin ja Iranin naisyhdistyksen, somalinaisten yhdistys Geelan, Monika-naiset ry:n ja Donelaitis seuran edustajat. Afrikka-keskuksen, Suomi-Gambia-seuran, kurdien, latinalaisamerikkalaisten, venäjänkielisen väestön ja Suomen ev.lut kirkon Helsingin hiippakunnan maahanmuuttajataustaiset edustajat olivat vastaavasti miehiä. Caisan kulttuurituottaja kommentoi naisten edustusta seuraavasti:

”Ilahduttavaa, että mamunaisia oli aktiivisesti mukana. Otaksun tämän johtuneen siitä, että osa heistä oli jo ollut aktiivisesti mukana kansainvälisen naistenpäivän suunnittelussa. Caisa oli heille siis ’henkilökohtaisemmin’ tuttu. Muutenkin paikalla olleet naiset ovat seurojensa aktiiveja. Mikä olisi vastaava keino saada pois jääneet miehet mukaan?”

Koska minulla ei ole itselläni tietoa eri mamujärjestöjen jäsenmääristä ja jäsenistön koostumuksesta, voin vain esittää arvailuja: otaksun, että monessa afrikkalaisessa järjestössä valtaosa on miehiä (poikkeus somalit), joten naisten poissa olo selittyy sillä.”

Ensimmäisessä ja toisessa strategiatapaamisessa olivat paikalla suureksi osaksi eri ihmiset ja osittain myös eri järjestöt. Molempiin tilaisuuksiin osallistuneita oli vähän ja he olivat pääasiassa järjestöjensä palkattuja työntekijöitä. Kaiken kaikkiaan tilaisuuksien osanottajarakenne kuitenkin vastasi kohtalaisen hyvin maahanmuuttajatyön kenttää:

- * Sekä järjestöt että julkisen sektorin maahanmuuttaja-asioita hoitavat toimipisteet olivat edustettuna.
- * Järjestöistä osa oli maahanmuuttajien itsensä vetämiä, osa maahanmuuttajien ja valtaväestön yhteisiä ja osa pääasiassa tai pelkästään valtaväestön vetämiä.

- * Osa yhdistyksistä piti kohderyhmään maahanmuuttajia, osalla taas toiminnan kohderyhmänä oli pikemminkin valtaväestö.
- * Myös osallistujien henkilökohtainen suhde maahanmuuttajatyöhön vaihteli. Kaikki kaupungin ym. julkisyhteisöjen edustajat olivat maahanmuuttajatyötä ammatikseen tekeviä. Järjestöjen edustajissa taas oli sekä palkattuja että vapaaehtoistyön tekijöitä.
- * Sekä järjestöjen että julkisyhteisöjen edustajissa oli sekä maahanmuuttajataustaisia että valtaväestöön kuuluvia.

Strategiatapaamisissa saatu palaute

Ensimmäisessä strategiatapaamisessa (18.3.2002) Caisan uusi johtaja esitteli järjestöille ja muille yhteistyökumppaneille ajatuk- sensa sellaisen neuvon antavan ohjausryhmän perustamisesta, jossa järjestöt olisivat edustettuina. Samalla järjestöjen edustajia kutsuttiin mukaan hahmottelemaan Caisan toiminnan suuntaviivoja, luomaan visioita ja kehittämään toimintastrategiaa. Myös Caisan tiedotukseen kaivattiin ideoita.

Keskustelua pohjustivat omalta osaltaan Caisan 'Avoin oppimiskeskus' -projektin vetäjä esittelemällä projektin toimintaa ja tämän selvityksen tekijä esittelemällä Caisan kävijöille kuukautta aikaisemmin tehdyn kävijäkyselyn tuloksia.

Alustusten jälkeen kokouksen osanottajat ja- kaantuivat työryhmiin pohtimaan Caisan kehittä- mistavoitteita. Työryhmien toivottiin ottavan kantaa ainakin seuraaviin kysymyksiin:

1. Miten tavoitettaisiin ne Caisan kohderyhmät, joita ei oltu tavoitettu?
2. Pitäisikö Caisan toiminnan alueellista paino- pistettä muuttaa eli osallistua kaupunginosi- en tapahtumiin jalkauttamalla työntekijät eri alueille?
3. Toimintastrategiat?

Kokouksesta laaditun muistion mukaan ensim- mäisessä työryhmässä lähdettiin liikkeelle ko- touttamislaista ja Caisan perustamisasiakirjasta toiminnan perustana. Esimerkkeinä sellaisista

ryhmistä, joita pitäisi yrittää aikaisempaa pa- remmin tavoittaa mainittiin maahanmuutta- januoret, kotirouvat ja syrjäytyneet miehet. Näitä ryhmiä uskottiin voitavan tavoittaa tehos- tamalla tiedotusta ja etsimällä uusia tiedotus- kanavia.

Tärkeänä periaatteena nähtiin toisaalta myös se, että toiminta oli avointa kaikille. Erityisesti koros- tettiin tarvetta päästä eroon kahtia jaosta suo- malaiset-maahanmuuttajat ja sen sijaan kehittä- mään yhteistä toimintaa. Joitain huonosti Caisan tiloihin soveltuvia toimintoja toivottiinkin siirrettävän niille paremmin soveltuviin tiloihin.

Yhteistyön tehostaminen kumppanien kanssa edellytti osallistujien mukaan erityisesti tiedon- välityksen ja toiminnan koordinoinnin kehittä- mistä. Tiedotuksen tehostamisessa keinoina tuotiin esiin mm. lentolehtiset, nettiyhteydet (netti newsletter). Uusia kävijäryhmiä voitaisiin saada mukaan myös tekemällä yhteistyötä Martta-järjestöjen ja urheiluseurojen kanssa.

Caisassa olisi myös tunnettava hyvin suomalai- sen yhteiskunnan palvelujärjestelmää, virastoja ym. jotta voitaisiin ohjata asiakkaita eteenpäin oikeisiin paikkoihin. Toimintastrategioina näh- tiin yhteistyö suomalaisen yhteiskunnan toimi- joiden kanssa, rasismien vastainen toiminta, kaupungin muiden hallintokuntien saaminen mukaan toimintaan partnereiksi ja ulkoisen tie- dotuksen kehittäminen ja tehostaminen.

Myös organisaation kehittämiseen otettiin kantaa. Järjestösihteerille uskottiin olevan tarvetta. Myös ohjausryhmän tarve todettiin, mutta yhden ohjausryhmän sijasta ehdotettiin kaksipor-taista mallia, joka muodostuisi johtokunnasta ja laajemmasta neuvottelukunnasta, jossa olisivat edustettuina niin kaupungin virastot kuin järjes-tötkin. Järjestöedustus muodostuisi sekä maa-hanmuuttajien omista järjestöistä että maahanmuuttajatyötä tekevistä muista järjestöistä. Johtokunnassa voisi olla korkeintaan 10 jäsen-tä, jotta se pystyisi toimimaan tehokkaasti.

Toisessa työryhmässä oli mukana vain kolme järjestöjen edustajaa ja loput kuusi henkilöä oli-vat Caisan työntekijöitä. Myös tässä ryhmässä yhtenä keskeisenä haasteena nähtiin kohderyh-mien parempi tavoittaminen, mutta erilaisten syrjäytymässä olevien maahanmuuttajaryhmi-en tavoittamisen sijasta näkökulma oli valtavä-estön ja maahanmuuttajien kohtaamisissa, ja pohdittiin, miten myös työikäiset suomalaiset miehet saataisiin kiinnostumaan Caisan tapah-tumista.

Tulevista haasteista todettiin tarve perustaa maahanmuuttajataiteilijoiden rekisteri ja siihen yhteyteen rekisteri tarjolla olevista apurahoista. Samoin todettiin tarve järjestää valtakunnalli-sen ja paikallisen maahanmuuttajatyön koor-dinointi nykyistä tehokkaammin.

Tilaisuuksien ja tapahtumien järjestämiseen maahanmuuttajien toivottiin tulevan mukaan jo valmisteluvaiheessa eikä vain esiintymään. Toi-vottiin, että tulevaisuudessa Caisan henkilöstön rooli olisi vain toimintaa tukeva. Nykyisestä toi-minnasta todettiin, että Caisan työntekijöiden jalkauttamista oli jo tapahtunut, koska omien tapahtumien järjestämisen lisäksi caisalaiset käyvät paljon kouluissa sekä muiden järjes-tämissä tapahtumissa esiintymässä. Ongelmina koettiin pula tiloista ja resursseista.

Järjestöjen edustajia kiinnosti erityisesti se, voi-siko Caisa myöntää niille toiminta-avustuksia. He ottivat kantaa myös meneillään olevan ta-paamisen ajankohtaan ehdottamalla uutta ilta-aikaan järjestettävää tapaamista, johon kutsuttaisiin enemmän maahanmuuttajajärjes-töjä, niin että useammilla olisi mahdollisuus vai-kuttaa.

Toinen yhteistyökumppanien kuulemistilaisuus järjestettiin 18.4.2002 illalla. Tässä tilaisuudes-sa suurin osa aikaa meni Caisan uusien tilojen suunnitelmien esittelyyn ja tila-asiasta keskus-teluun.

Yleisön tiloja koskevat kysymykset olivat hyvin käytännöllisiä. Kysyttiin mm. äänieristyksestä, miten hyvin se mahdollistaa melutasoltaan eri tyyppisten tilaisuuksien samanaikaisen järjes-tämisen tiloissa. Keittiöiden sijoittelusta ja koosta oltiin kiinnostuneita, koska se vaikuttaa ruoka-tarjoilun järjestämiseen eri tilaisuuksissa. Kyseltiin suihkutiloista. Monitoimitilan koko kiin-nosti ja se, miten paljon yleisöä sinne mahtuu eri tilanteissa, esim. pöytiin istumaan. Teatteri-tiloista kyseltiin samoin siitä, mitä kautta kaikki-en tilojen läpi kuljetaan.

Tämän toisen strategiakokouksen väliajalla kes-kustelin Caisan kehittämistarpeista muutamien paikalla olleiden maahanmuuttajien – sekä Cai-san henkilökuntaan kuuluvien että yhteistyöta-hoina paikalle tulleiden – kanssa.

Tilaisuuteen osallistunut Caisan maahanmuut-tajataustainen työntekijä katsoi, että useilla maahanmuuttajajärjestöillä on uusien tilojen suhteen liian suuret toiveet. Tässäkin tilaisuudessa joku olisi halunnut varat yhden huoneen pelkästään oman järjestönsä käyttöön. Tosin kysyjä oli keskustelun jälkeen hyväksynyt sen tosiasian, että vaikka tiloja uudessa paikassa onkin huomattavasti nykyistä enemmän, ei tilaa ole niin paljon, että jokaiselle järjestölle riittäisi

omat tilat. Sen sijaan järjestöille voidaan tarjota mahdollisuus esimerkiksi omaan kaappiin tms., jossa säilyttää tavaroita. Kokous ym. tilojen käytössä sen sijaan vuorotellaan kuten tähänkin asti. Järjestöjen käytössä tulee joka tapauksessa olemaan aikaisempaa enemmän tiloja ja myös työtiloja, kopiointimahdollisuus, mahdollisuus käyttää tietokoneita ym. eli ne voivat kehittää toimintaansa, ja jos resurssit myöhemmin riittävät, ne voivat etsiä muualta omia toimintiloja ja hakea rahoitusta niiden ylläpitoon.

Jututin myös gambialaisten yhdistyksen puheenjohtajaa. Hän suhtautui periaatteessa erittäin myönteisesti Caisaan. Oman järjestönsä kannalta hän piti tärkeimpänä sitä, että yhdistys saisi tiloja, joissa voisi järjestää säännöllistä toimintaa. Lähinnä toiveissa oli suomalais-gambialaisten lasten kerhon aikaansaaminen. Ts. toiveet rajautuivat oman toiminnan kehittämiseen samoin kuin aikaisemmin yhdistyksen haastattelupalautteessa.

Olin yleiskeskustelussa nostanut esiin kysymyksen maahanmuuttajien tarpeesta tutustua suomalaiseen kulttuuriin. Väliajalla yksi maahanmuuttajatyössä pitkään ammatikseen toiminut ja itsekin maahanmuuttajataustainen osanottaja halusi vastata kysymykseeni.

Hänen mukaansa maahanmuuttajia kiinnostavat usein sellaiset asiat, joita suomalaiset pitävät niin itsestään selvinä, etteivät edes huomaa sen olevan 'kulttuuria'. Esimerkkinä hän mainit-

si mm. kirkon monikulttuuristen kesäleirien kokemukset. Esimerkiksi lipunnostorituuaali ja siihen liittyvät säännöt olivat kiinnostaneet osallistujia todella paljon. Samoin oleilu luonnossa, soutelu järvellä ym. ihan tavalliset asiat olivat suuria elämyksiä. Hän uskoi myös suomalaisista juhlapäivistä ja niiden viettotavoista irtoavan aineksia myönteiseen vuorovaikutukseen ja yhdessäoloon, jos vain halutaan. Tämän 'hiljaisen tiedon' välittäminen maahanmuuttajille auttaa näitä ymmärtämään suomalaisuutta.

Toisaalta keskustelukumppanini otti kriittisen asenteen ns. juhliwaan monikulttuurisuuteen. Hän arvosteli suomalaisten tapaa yliorganisoida tätä kulttuuriin tutustumista. Hänen mukaansa suomalaisille on tyyppillistä, että järjestetään hyvin muodollisia, kellontarkan aikataulun mukaan eteneviä ohjelmallisia tilaisuuksia, joissa istutaan vain katsomassa jotakin. Tai sitten, jos ihmiset ovat tulleet vain rentoutumaan, tuodaan paikalle joku psykologi kaivelemaan pakolaisten traumaattisia kokemuksia, jolloin tuloksena on että kaikki vain ahdistuvat, koska juuri niistä asioista on haluttu irti.

Keskustelimme vielä mahdollisuudesta koota Caisaan ryhmä ideoimaan suomalaisen kulttuurin välittämisen tapoja. Keskustelukumppanini mielestä paras olisi sellainen kokoonpano, jossa olisi Suomessa pidempään, 10–20 vuotta asuneita maahanmuuttajia. Heille olisi jo ehtinyt kertyä tietoa niin suomalaisesta yhteiskunnasta kuin täällä maahanmuuttajana olemisesta.

Caisan toiminnan painopistealueet virkamiesten hahmottelemina

Myös kaupungin edustajia oli haastatteluissa pyydetty paitsi arvioimaan Caisan toimintaa myös visioimaan erilaisia kehittämisehdotuksia. Haastateltavat ottivatkin aktiivisesti kantaa. Yhteistyöhalua tuntui nyt löytyvän myös niiltä tahoilta, jotka sitä eivät olleet aiemmin tehneet, nimittäin Kulttuuriasiainkeskuksen yksiköiden taholta. Kulttuuriasiainkeskuksen edustajilta tuli paljon myös erilaisia kehittämissuhteita. Muut haastateltavat pohtivat ennemminkin työn jakoon maahanmuuttajatyön kentällä liittyviä haasteita.

Pääasiassa Caisan toivottiin jatkavan aikaisemmillä linjoilla. Sen haluttiin tulevaisuudessakin tekevän syrjinnän vastaista työtä, tukevan maahanmuuttajien yhteiskunnallista osallistumista ja auttavan heitä integroitumaan työmarkkinoille. Näiden tavoitteiden uskottiin jatkossakin toteutuvan parhaiten nykyisten keskeisten toimintamuotojen, kohtaamispaikkatoiminnan, neuvontapisteiden toimimisen ja järjestötoiminnan tukemisen kautta:

”Caisan missio on syrjinnän ja rasismien vastainen toiminta.[–] Strategiana erilaisten tasa-arvo, syrjinnän vastustaminen.[–] Keskeiset toiminnat: kohtauspaikka, järjestötoiminnan vahvistaminen, neuvontapiste.[–] Kohtauspaikka-ajatuksista ei saisi tinkiä.”

”[–] miten saada maan hiljaiset puhumaan.[–] Monikulttuurityöntekijät jokaiseen kulttuuritaloon madaltamaan kynnyksiä siirtolaisten osallistumiselle. Saada heitä mukaan harrastamaan.”

”On tärkeää ohjata maahanmuuttajat sopiville koulutusväylille heti maahanmuuton alku-

vaiheessa ja Caisa on hyvä paikka neuvontapisteelle.”

”Caisa kulttuuridialogin paikkana. Keinoina mm. suurelle yleisölle suunnatut keskustelutilaisuudet esimerkiksi islamista.”

Yhtenä uutena avauksena opetusviraston taholta ehdotettiin yhteistyön kehittämistä Caisan ja yliopistojen välille. Myös kansainvälisyyskasvatus edellyttää opetusviraston haastateltavien kokemusten mukaan kehittämistä. Sen sijaan että tarjotaan tapahtumatyyppisiä yhden kerran ‘tietoiskuja’ pitäisi rakentaa usean oppitunnin opintojaksoja ja paneutua syvällisemmin aiheisiin.

Caisan roolin maahanmuuttajien työllistämiseksi haastateltavat olivat taipuvaisia rajaamaan maahanmuuttajataiteilijoiden tukemiseen:

*”Maahanmuuttajataiteilijoihin pitäisi panostaa enemmän. Caisalla voisi olla tärkeä rooli heidän työllistämiseen, mahdollisuuksien luoja-
na.”*

”Etsivä työ – maahanmuuttajataiteilijoiden etsiminen ja tarjoaminen tilaisuuksiin voisi olla Caisan työtä.”

”Esiintyvien taitelijoiden työllistäminen kulttuuriasiainkeskuksessa, siirtolaistaiteilijoiden työllistäminen.”

Haluttiin aiempaa enemmän eri ryhmiä yhdistävää toimintaa:

”Nyt siirtolaiset tekevät omia juttujaan, mutta olisi hyvä saada yhteisiä juttuja valtaväestön kanssa.”

"[-] tavoitteena se, että eri kulttuurit löytäisivät toisensa toiminnassa eivätkä jäisi toisistaan erilleen, vaan syntyisi jotain uutta, missä aineksia eri puolilta."

"Parempi olisi, jos aikuiset ja nuoret tekisivät asioita yhdessä."

Etenkin Kulttuuriasiainkeskuksen sisällä korostettiin Caisan välittävää roolia. Caisan toivottiin keskittyvän tilojen ja erilaisten tukipalvelujen tarjoamiseen niille tahoille, jotka varsinaisesti käytännössä toteuttaisivat toimintaa. Tukipalveluilla tarkoitettiin teknisen ja taloudellisen asiantuntemuksen tarjoamista maahanmuuttajille, ja toisaalta maahanmuuttajakentän tunteeseen perustuvan asiantuntemuksen tarjoamiseen muille toimijoille. Nämä tavoitteet tulivat esille mm. seuraavissa kommentteissa:

"Keskeisin tehtävä Caisassa on välitystehtävä."

"Kulttuuriasiainkeskuksen ei kuulu järjestää esimerkiksi kielten tai atk-opetusta, mutta Caisan opetustilat voisivat olla esimerkiksi opetusviraston maahanmuuttajaopetuskäytössä. Jos Caisa järjestää itse opetusta, sen pitäisi liittyä sen erityisasiantuntemukseen kulttuurin ja taiteen alalla, esimerkiksi draamailmaisun hyödyntämiseen ja asiakkaiden tarpeiden tunnistamiseen ja välittämiseen kumppaneille."

"[Caisa] voisi olla aloitteellinen esimerkiksi siinä, että työväenopistoissa ja nuorisotoimessa perustettaisiin maahanmuuttajien toimivia harrastusryhmiä."

"Caisan tulisi tiedottaa maahanmuuttajille koko kulttuuritarjonnasta."

Moniammatillisuus ja aluenäkökulma uusina avauksina

Heti haastattelukierroksen alussa toinen nuorisoasiainkeskuksen haastateltavista nosti esiin ajatuksen Caisan kehittämisestä eri hallintokuntien yhteiseksi monikulttuurisuuskeskukseksi. Hän ei kuitenkaan ryhtynyt syvemmin pohtimaan ajatuksen toteuttamiskelpoisuutta. Tätä teemaa kuljetettiin sen jälkeen mukana myös muissa haastatteluissa.

Toinen nuorisoasiainkeskuksen haastateltavista pohti syvällisemmin ajatusta moniammatillisuuden perustuvasta toimintamallista. Myös hänen mielestään oli tarpeen harkita uudelleen Caisan asemaa kaupungin organisaatiossa, mutta hän toi myös esiin ongelmia, joita moniammatilliseen toimintaan liittyy.

Ensinnäkin hänen kokemustensa mukaan erilaisten tavoitteiden, työkäytäntöjen ja asiantuntemusten yhteensovittaminen sinänsä on työlästä ja aikaa vievää. Toiseksi, kaupunginhallinnon sektorijako vaikeuttaa toiminnan budjetointia. Ja kolmanneksi hän korosti tarvetta selvästi määritellä ne tahot, joilla oli toiminnasta kokonaisvastuu:

"Moniammatillinen yhteistyö: edellyttää vankansseja. Jos pitäisi saada koko kaupungin organisaatio mukaan siten, että hallintokunnista tulisi omat työntekijät, se on hitaampitie. Esimerkiksi Fenixissä moniammatillinen yhteistyö on syntynyt projektien kautta, eikä se ollut aluksi helppoa. Fenixissä on sosiaaliviraston sosiaalityöntekijä, terveystieteiden

terveydenhoitaja ja nuorisoasiainkeskuksen työntekijät.

Eri virastojen yhteisen monitoimikeskuksen toteuttamisessa menisi vähintään 3–4 vuotta ennen kuin yhteistyö alkaisi sujua niin hyvin että se alkaisi näkyä tuloksissa. Tällaisen mallin toteuttaminen edellyttäisi kuitenkin, että kulttuuriasiainkeskus, joka on Caisan virasto, että heidän olisi satsattava tähän todella ja paikattava aukot silloin kun muut kumppanit jossain suhteessa 'pettävät'.

Sektoriajattelu ei toimi nuorisotyössä eikä varmastikaan maahanmuuttajien integraatioon liittyvässä työssä. [–] Yhteistyömahdollisuuksia Nuorisoasiainkeskuksen kanssa voisi olla esimerkiksi perustettavan kulttuurityön yksikön kanssa. Alueiden ihmisiä saatava projekteihin, tapahtumiin ym. Pysyvät vakanssien sijoitukset ovat vaikeammin toteutettavissa. Jos eri hallintokuntien moniammatillisia tiimejä suunnitellaan, pitää sitä varten varata rahoitus, peruspotti pitää olla jossain, tässä tapauksessa kulttuuriasiainkeskuksella. Luvat, tekniikka, tilat ym. aika hankala järjestää jos ei ole jonkinlaista peruspottia, josta yleiset tapahtumien järjestelykulut hoidetaan. Jonkun täytyy pitää paketti kasassa. Jos esimerkiksi nuorisotalo sitten tulee tapahtumaan mukaan, sen osallistuminen tulee heidän omasta budjetistaan.”

Opetusvirastolla oli eniten aikaisempaa kokemusta Caisassa toimimisesta ja haastateltavat ottivatkin kantaa hallintokuntien yhteisen monikulttuurisuuskeskuksen puolesta:

“Ensimmäinen vaihtoehto olisi eri hallintokuntien yhteinen monikulttuurinen toimintakeskus.

Toisessa vaihtoehdossa 'Avoimen oppimiskeskuksen' toiminnan tyyppinen toiminta,

kielten opetus, työllistämisasiat yms. Siirtyisi pois Caisasta seudulliseen monikulttuuriseen osaamiskeskukseen, jota on hahmoteltu pääkaupunkiseudun kaupunkiohjelmatyössä.”

Kulttuuriasiainkeskuksen haastateltavien näemykset Caisan tulevaisuuden suhteen hajaantuivat. Ensinnäkin siellä otettiin kantaa sen puolesta, että Caisa säilyisi selkeästi kulttuuriasiainkeskuksen yksikkönä, joka keskittyisi nimenomaan kulttuuritilaisuuksien tuottamiseen. Toisaalta tuotiin esiin halu lisätä yhteistyötä muiden hallintokuntien kanssa, mutta samalla pitäytyä sektorijaossa. Toisin sanoen haluttiin pitäytyä alueellisten kulttuuritalojen toimintamallissa, joka on toiminut siten, että Kulttuuriasiainkeskus on vastannut talojen hallinnosta ja kulttuuritoiminnasta ja muut hallintokunnat omien sektoreidensa toimialaan kuuluvasta toiminnasta:

“[–] etnisten juhlien ja korkeatasoisten kulttuuritilaisuuksien tiimoilta löytyisi yhteistyömahdollisuuksia muiden talojen kanssa. Se olisi myös kaupungin kulttuuripoliittisten linjausten mukaista toimintaa.”

“Tavoitteena on myös, että Caisa toimisi monitoimitaloperiaatteella samaan tapaan kuin alueelliset kulttuuritalot. Vaikka toiminta olisi kulttuurivetoista, se ei olisi yksinomaan kulttuuriasiainkeskuksen toimintaa, vaan muut hallintokunnat olisivat mukana kumppaneina, omine työntekijöineen tuottamassa omiin hallinnonaloihinsa kuuluvaa toimintaa ja Caisa keskittyisi kulttuuritapahtumiin ja taidetapahtumiin. Ts. toiminta olisi moniammatillista.

[–] “Caisan opetustilat voivat olla esimerkiksi opetusviraston maahanmuuttajaopetuksen käytössä. [–] Sen lisäksi että muut hallintokunnat vastaisivat toiminnasta ko. tarkoituksiin varatuissa tiloissa myös toimistossa voisi olla eri hallintokuntien työntekijöitä töissä.”

Kolmas kulttuuriasiainkeskuksen haastateltava halusi viedä hallintokuntien yhteistyön moniammatillisten tiimien tasolle eli ehdotti sellaista yhteistyömallia, jossa 'emohallintokuntien' ohjausrooli tapahtuisi pelkästään rahoituksen kautta ja toiminnan käytännön toteutus ylittäisi sektorirajat ja tapahtuisi maahanmuuttajatyöhön erikoistuneiden moniammatillisten tiimien kautta:

"Kulttuurityö on hajotettu väärällä tavalla, joka erottaa eikä yhdistä eri ihmisryhmiä. Nuorisoasiainkeskus toimii nuorten kanssa, kaupunkikulttuuriyksikkö aikuisten asukkaiden, sosiaalisektori siirtolaisten parissa. Parempi olisi, jos aikuiset ja nuoret tekisivät asioita yhdessä. Hallintokunnat ohittava ja ylittävä toimintatapa pitäisi olla tavoitteena. Pitäisi myöntää, ettei kukaan tiedä kaikkea ja pääse parhaaseen tulokseen yksin."

"(Caisasta /TJ) kaupunkikulttuurikeskus, luova tila, jossa erilaiset toimijat löytäisivät toisensa. Yhdessä mietittäisiin Vuosaarta, asukkaat mukaan, paikalliset ihmiset, sosiaalipuolen, kulttuuripuolen, Caisan työntekijöitä jne."

Toinen teema, joka oli alusta lähtien mukana kaupungin edustajien haastatteluissa, oli aluenäkökulma. Se on yksi niistä asioista, joiden suhteen Caisalle oli kaupungin hallinnon taholta asetettu myös virallisia tavoitteita. Kotouttamisohjelmassa ehdotettiin nimittäin kohtaamispaikkatoimintaa ja neuvontapalveluja järjestettäväksi myös maahanmuuttajien asuinalueilla lähiöissä. (Helsingin kaupunginkanslia 1999, 52)

Myös Caisan rooli aluetyössä kirvoitti paljon erilaisia kannanottoja, joista on vaikea löytää mitään yhtenäistä linjaa. Yhtäältä oli näkemyksiä, joissa lähdettiin siitä, että keskustassa sijaitseva Caisan toimipiste olisi tulevaisuudessakin työntekijöiden työpaikka, ja toiminta alueilla oli-

si lähinnä asiantuntijaroolissa toimimista, eli Caisan työntekijät välittäisivät alueellisille toimijoille tietoa maahanmuuttajien palvelutarpeista ja mahdollisista ohjaajista tms. Tällaisia kommentteja tuli erityisesti kulttuuriasiainkeskuksen ja nuorisoasiainkeskuksen haastateltavilta:

"Caisan tietämystä asiakaskunnan tarpeista sekä Caisan erityisosaamista voisi tarjota työväenopistolle ja opetusvirastolle hyödynnettäväksi niiden eri alueilla järjestämässä toiminnassa."

"Esimerkiksi Stoassa voisi rakentaa jotain pysyvää kulttuurien kohtaamista, jossa Caisalla asiantuntijan, ideapankin ja osajan rooli."

"Caisan henkilöstössä pitäisi ehdottomasti olla yksi sellainen kulttuurituottaja, joka tuottaisi monikulttuuritapahtumia kaikkiin kulttuuriasiainkeskuksen kulttuuritaloihin."

Toisaalta kulttuuriasiainkeskuksen suunnasta esitettiin myös ajatuksia Caisan toiminnan hajuttamisesta lähes kokonaan eri kaupunginosiin. Näihin ajatuksiin yhdistyi voimakas moniammatillisuuden korostaminen työtapana. Tosin tässäkin tapauksessa ei oltu valmiita täysin luopumaan myöskään keskustan toimipaikasta, mutta sille esitettiin rajatumpaa roolia:

"Caisan työntekijöitä kannattaisi jalkauttaa kaupunginosatyöhön: kumppanuudet asukkaiden kanssa, yhteistyössä alueilta löytyvien asiantuntijoiden kanssa, kaikki toimijat yhdessä: nuorisotoimi, liikunta, kulttuuri, sosiaalitoimi. [-]"

Aluetyöntekijät olisivat mahdollistajia ja verkottajia, jotka tukisivat alueellisten etnisten yhteisöjen vahvistumista, somaliyhteisön, venäjänkielisen yhteisön. Kiinteämmät yhteisöt voivat yhteisöinä ottaa kontaktia muihin ryhmiin, syntyisi yhteistoimintaa. [-]"

Aluetyöntekijä tukee toimintaa myös tuomalla esiin paikallista tilan tarjontaa esim. alueen kulttuuritalo, nuorisotalo, koulut. Kumpupanuudet paikallisten toimijoiden yhdistysten kanssa.[-]

Voidaan tarvita myös estradia keskustassa. Se luo juhlan tuntua ja kohottaa itsetuntoa. Tarvitaan kuitenkin ennen kaikkea arkitaso, paikallinen, alueellinen taso. Sieltä lähtee tapa luoda ja nauttia kulttuurista. Parhaat osat siitä voisi sitten tuoda keskustan estradeille.”

Nuorisoasiainkeskuksen ja sosiaaliviraston haastateltavat toivat jälleen omiin kokemuksiinsa viitaten esiin myös tällaiseen toimintamalliin liittyviä ongelmia, jotka liittyvät lähinnä rahoitukseen ja toiminnan koordinointiin:

”Tärkeää olisi, että Caisa olisi lähellä ihmisiä. Keskustaan keskittyminen ei hyvä esimerkiksi nuorille ja kotiäideille suunnatussa toiminnassa. [-] Keskustassa sijaitseva kohtaamispaikka herättää myös kateutta lähiöissä asuvien keskuudessa, sieltä ei ole helppo lähteä etenäkään suurten perheiden äitien. Toisaalta alueilla toimiminen on vaikeasti hallittavissa. Mikä olisi Caisan panos?”

”Jos Caisalle halutaan alueellista roolia, myös siihen on osoitettava varat, jotta koordinointi onnistuisi – tai vaihtoehtoisesti alueellisille kulttuuritaloille olisi osoitettava korvamerkitystä rahaa monikulttuurisuustapahtumien järjestämiseen.”

Caisan alueellista roolia pohdittaessa rajauksia on ehkä helpompi tehdä, jos hyödynnetään kaupunkitutkimuksen piirissä tehtyjä havaintoja alueen merkityksestä yleensä. Kaupunkia käytetään eri tavoin, ja asukkaiden yksilöllinen toi-

minta rakentaa monisäikeisen verkon kaupungin päälle. Käydään työssä jossain paikassa, harrastetaan toisessa, tavataan ystäviä taas toisaalla ja asutaan muualla. Elämäntilanteet ja tyyli vaikuttavat yksilöllisten toimintaympäristöjen muodostumiseen.

Eryteisesti suurissa kaupungeissa, joissa tehokas julkinen liikenne helpottaa liikkumista, asukkaiden toimintaympäristöt voivat koostua erilaisista toiminnan kentistä eri puolilla kaupunkia. Kaikki nämä toiminnan kentät voidaan kokea tärkeiksi ja läheisiksi, joten on ymmärrettävää, jos myös niiden suunnitteluun halutaan osallistua.

Ajatus asukkaiden erilaisista toiminnan kentistä tekee kuitenkin kysymyksen osallisten määrittelemisestä ja tavoittamisesta monimutkaiseksi. Asuinalue voi jossain elämänvaiheessa muodostua keskeiseksi toiminnan näyttämöksi, mutta elämäntilanteen muututtua voi myös sen merkitys muuttua. Ihmisen ja asuinpaikan suhde on pikemminkin muuttuva prosessi kuin pysyvä tilanne. (Bäcklund 2002, 147)

Caisa sijaitsee keskellä kaupunkia hyvien julkisen liikenteen yhteyksien varrella, joten lähiöiden asukkaiden näkökulmasta katsoen sen saavutettavuus ei liene ongelma. Tärkeämpää on huolehtia siitä, että toiminnan sisältö ja ajoittuminen vastaa käyttäjäkunnan tarpeita. Harrastusmahdollisuuksien ja yhteisen toiminnan lisääminen asuinalueilla edellyttää puolestaan kaikenlaisen yhteistyön tiivistämistä, sekä Caisan ja kulttuuriasiainkeskuksen muiden yksiköiden välisen että kulttuuriasiainkeskuksen ja muiden hallintokuntien välisen yhteistyön tiivistämistä. Tiloja toimintaan varmaan löytyy niin alueellisista kulttuuritaloista kuin kouluista ja asukastaloista.

VII Yhteenveto ja johtopäätökset

Yhteenveto

Tutkimuksessa arvioitiin Helsingin kaupungin harjoittamaa maahanmuuttajien integraatiopolitiikkaa. Siinä tarkasteltiin Helsingin Kansainvälisen kulttuurikeskus Caisan perustamista osana tätä politiikkaa, Caisan tavoitteiden muotoutumista ja sen onnistumista tehtävässään.

Helsingin kaupungilla on ollut omat virallisesti vahvistetut ulkomaalaispoliittiset tavoitteet vuodesta 1995 lähtien. Kotouttamislain¹ voimaantumisen yhteydessä myös Helsingissä tavoitteita tarkistettiin ja nämä 'Maahanmuuttajien kotouttamisohjelmassa' (1999) esitetyt tavoitteet ovat edelleen voimassa.

Kaupungin ulkomaalaispoliittisten tavoitteiden ja ehdotettujen toimenpide-ehdotusten taustalla ovat olleet kansainvälisen siirtolaisuustutkimuksen tulokset, joiden mukaan maahanmuuttajien integroituminen vastaanottavaan yhteiskuntaan edellyttää mahdollisimman esteetöntä ja myönteistä vuorovaikutusta valtaväestön kanssa, ja onnistuu parhaiten silloin, kun heillä on mahdollisuus samalla pitää yllä myös omaa kulttuuriaan. (Berry 1996, ks. myös Alitolppa-Niitamo 1994, Ekholm 1994)

Kaupungin ulkomaalaispolitiikan tavoitteeksi on asetettu monikulttuurisen kaupungin syntyminen. Caisan perustaminen oli tärkeä osa tätä politiikkaa. Caisan toivottiin toimivan asennekasvatuksen paikkana ja poistavan esteitä valtaväestön ja maahanmuuttajien välisen myönteisen vuorovaikutuksen tieltä. Toisaalta sen

tarkoituksena oli tukea maahanmuuttajien omaa sisäistä integraatiota tarjoamalla heille kohtaamispaikka, jossa perheillä oli mahdollisuus tavata toisiaan ja järjestöillä oli mahdollisuus järjestää erilaista toimintaa.

Caisa on alun perin perustettu ns. välittäväksi organisaatioksi, joka yhdistää hyvin monia maahanmuuttajatyön kentällä toimivia, kaupungin eri hallintokuntia, maahanmuuttajien järjestöjä ja muita maahanmuuttajatyötä tekeviä järjestöjä ja organisaatioita, esimerkiksi kirkon työntekijöitä. Caisa on siksi luonteva paikka lähestyä kaikkia näitä tahoja.

Tutkimuksessa selvitettiin ensinkin kohtaamispaikka-ajatuksen toimivuutta keräämällä yleisöpalautetta. Toisaalta tutkittiin Caisan yhteistyösuhteita ja yhteistyökumppanien tavoitteita Caisan suhteen käymällä läpi Caisan vetämän monikulttuurisuusverkoston pöytäkirjoja sekä keräämällä palautetta yhteistyökumppaneilta kyselyllä ja haastatteluilla. Myös Caisan entistä johtajaa haastateltiin.

Tutkimuksessa osoittautui, että Caisa on tavoittanut hyvin sekä eri maahanmuuttajaryhmiä että valtaväestöä ja kohtaamisia oli myös käytännössä tapahtunut. Kävijöiden Caisalle antama palaute oli joka suhteessa erittäin myönteistä.

Yhteistyösuhteita koskevassa tarkastelussa tuli esiin monikulttuurisuusverkoston kävijäkunnan

¹laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (439/1999, muutos 118/2002).

painottuminen valtaväestön edustamiin näkökulmiin, maahanmuuttajien omat järjestöt olivat siinä vähemmän esillä. Kyselyyn saatiin hyvin vähän vastauksia, mutta palaute oli pääasiassa myönteistä. Sekä Caisan tavoitteita että toimintatapoja pidettiin yleensä kannatettavina. Kritiikkiä sai lähinnä Caisan liian vähäinen näkyvyys ulospäin valtaväestön suuntaan.

Maahanmuuttajien järjestöille Caisa oli ennen muuta tilojen tarjoaja toimintaa varten. Tämä tuli esiin sekä kyselyssä että haastatteluissa. Vain muutamat järjestöt sitoutuivat Caisan toimintaan voimakkaammin ja toivat esiin muita kuin tiloihin liittyviä omia tavoitteitaan sen suhteen. Nämä järjestöt arvostelivat Caisan henkilöstöpolitiikkaa siitä, että maahanmuuttajat oli sijoitettu marginaalisiin tehtäviin, joissa heillä ei ollut mahdollisuuksia näyttää osaamistaan. Caisan työntekijöitä arvosteltiin monikulttuurisuusasiaintuntemuksen puutteesta.

Kaupungin edustajilta haastatteluissa saatu palaute oli kriittisempää. Erityisesti kulttuuriasiainkeskuksen edustajat mutta jossain määrin myös muut arvostelivat Caisan henkilöstön ammattitaitoa. Kulttuuriasiainkeskuksen edustajat näkivät ongelmallisena myös Caisan toiminnan levittäytymisen niin monille eri sektoreille.

Saatu palaute purettiin aluksi tarkastelemalla Caisan ja sen oman viraston välisten ristiriitojen taustaa. Nämä ristiriidat näyttivät paikantuvan Caisan perustamissuunnitelmassa esitetyn toiminta-ajatuksen ja sen organisatorisen aseman väliseen ristiriitaan, josta ei oltu riittävästi keskusteltu ulkomaalaisasiain neuvottelukunnassa. Caisan toiminta on lähtökohdaisesti sektorirajat ylittävää, mutta se on sijoitettu yhden hallintokunnan, kulttuuriasiainkeskuksella alaisuuteen. Siellä taas ei ennen Caisan perustamista ollut juurikaan kokemusta maahanmuuttajatyöstä, eikä se ollut varautunut Caisan toiminnan nopeaan laajenemiseen.

Myönteisen yleisöpalautteen ja Caisan henkilöstön ammattitaitoon kohdistuvan ankaran arvostelun välisen ristiriidan taustaa selvitettiin tarkastelemalla kriittistä palautetta suhteessa niihin tietoihin, joita oli saatavana Caisan henkilöstön koulutuksesta, kielitaidosta ja työsuhteiden luonteesta sekä työyhteisön toimintatavoista tarkasteltavana aikana. Tässä päädyttiin sellaiseen tulkintaan, että osa esimerkiksi Caisan määräaikaisen henkilöstön monikulttuurisuustaitojen kehittymättömyyteen liittyvästä arvostelusta lienee hyvinkin perusteltua. Osittain tämän Caisan henkilöstön ammattitaitoon kohdistuvan arvostelun voidaan tulkita nousevan myös eri toimijoiden välisestä kilpailutilanteesta ja ammatillisuuden erilaisista määrittelyistä. Tämän todentaminen kuitenkin edellyttäisi lisätutkimusta.

Johtopäätökset

Caisa on onnistunut siinä, että se on kyennyt luomaan maahanmuuttajille myönteistä julkisuuskuvaa, ja näin ehkä vähentänyt vähemmistöihin kohdistuvia ennakkoluuloja ja syrjintää. Se on myös tarjonnut maahanmuuttajille kohtaamispaikan ja valtaväestölle tietoa eri kulttuureista. Se on onnistunut tuomaan yhteen erilaisia toimijoita, maahanmuuttajia ja valtaväestöä, järjestöjä ja virkamiehiä vaihtamaan tietoja ja yhdessä kehittämään maahanmuuttajatyön käytäntöjä. Monille maahanmuuttajille Caisa on myös tarjonnut mahdollisuuden tutustua suomalaiseen työelämään.

Toisaalta Caisa on epäonnistunut siinä suhteessa, ettei se ole kyennyt selviytymään tehtävistään niillä resursseilla, joita sille alun perin suunnattiin. Se on epäonnistunut myös yhteistyössä oman virastonsa kanssa.

Näistä Caisan 'epäonnistumisista' on kuitenkin ollut se hyöty, että niiden myötä on kyetty paikantamaan kaupungin eri hallintokuntien välisen yhteistyön ongelmia yleisemminkin. Myös Caisan omat tavoitteet ovat toimintavuosien myötä selkiytyneen – osittain oppimisen ja erehdyksen tietä, niin kuin uusien palvelujen rakentamisessa usein käy.

Havainnot kaupungin virastojen keskinäisestä kilpailusta ja yhteistyön ongelmista pakottavat miettimään yhteistyön kehittämismahdollisuuksia. Onko sektorihallinto todella yhteistyön esteenä? Ja onko sektoreiden keskinäisestä työnjaosta sopiminen tämän hallintomallin puitteissa ainoa mahdollinen yhteistyömuoto, vai olisi-ko mahdollista kehittää tiiviimpää moniammatillista yhteistyötä? Tutkimuksessa tuli esiin, että tällaisesta yhteistyöstä on eri hallintokunnilla jo myönteisiäkin kokemuksia, joista on mahdollisuus oppia.

Caisan kasvun hallitsemattomuus on liittynyt yhtäältä maahanmuuttajien vaikeaan työllisyys-tilanteeseen, toisaalta Caisan asemaan viranomaistoiminnan ja kansalaisyhteiskunnan väli-maastossa. Myönteisenä puolena tässäkin kehityksessä on se, että Caisan kautta maahanmuuttajakentältä tulleet tarpeet ja vaatimukset ovat päässeet esiin. Jatkossa on vain pohdittava tarkemmin sitä, miten näihin vaatimuksiin vastataan, eli mitkä tehtävät kaupunki voi ottaa hoitaakseen ja mikä kuuluu järjestöille? Ja millaisia yhteistyösuhteita eri tehtävien hoitaminen edellyttää? Tässä ulkomaalaisasiain neuvottelukunnan ohjaava rooli kaupungin ulkomaalaispolitiikan toteuttamisessa korostuu, jolloin on ehkä syytä harkita uudelleen myös sen kokoonpanoa.

Tutkimuksessa osoittautui myös, että vaikka järjestöjen toiminnalla sinänsä on tärkeä rooli maahanmuuttajien integraatiossa, eivät ne selviydy tästä ilman kaupungin tukea. Maahanmuuttajien järjestöillä ei ole riittävästi taloudellisia voimavaroja ainakaan sellaisen toiminnan toteuttamiseen, joka suuntautuu valtaväestöön päin: kulttuuritilaisuuksien järjestämiseen ym. Aina eivät voimavarat riitä edes sisäistä integraatiota edistävän toiminnan organisoimiseen ilman valtayhteiskunnan tukea.

Tutkimuksessa tuli esiin maahanmuuttajien järjestökentän hajanaisuus ja sieltä nousevien tavoitteiden ja vaatimusten moninaisuus. Hajanaisuuden ohella maahanmuuttajakentälle on luonteenomaista sen jatkuva muuttuminen. Samalla kun aikaisemmin tulleet maahanmuuttajaryhmät työllistyvät ja muutenkin vähitellen löytävät paikkansa suomalaisessa yhteiskunnassa, tulee jatkuvasti uusia ryhmiä, jotka tarvitsevat tukea sekä sisäiseen integraatioonsa että valtayhteiskuntaan päin suunnattuun toimintaansa.

Järjestöjen tarvitsema tuki on ensisijaisesti taloudellista tukea, käytännössä edullisten koontumistilojen tarjoamista ja tukea yhteydenpitoon muiden maahanmuuttajatyön kentällä toimivien kanssa.

Maahanmuuttajakentän hajanaisuudesta ja jatkuvasta muutoksesta johtuen kaupungin monikulttuurisuustavoitteiden toteuttamisessa on vaikea lähteä siitä, että maahanmuuttajien järjestöillä sinänsä olisi jokin virallinen asema kaupungin organisaatiossa. Kokemus on osoittanut, että järjestöjen on vaikea sopia sellaisista yhteisistä edustajista, joiden koettaisiin edustavan koko maahanmuuttajakenttää.

Caisan työntekijöiden pitäisi kuitenkin olla jatkuvasti ajan tasalla sen suhteen, mitä tuolla hajanaisella ja alati muuttuvalla kentällä tapahtuu. Caisan monikulttuurisuusverkoston ylläpito ja kehittäminen on yksi tapa pitää toiminta mahdollisimman avoimena ja saada uudet ryhmät mukaan toimintaa. Järjestöjen toimintaa tuke-

malla mahdollisimman monenlaiset äänet pääsevät esiin ja vaikuttamaan palvelujärjestelmän suunnitteluun.

Kaupungin kotouttamisohjelmaan sisältyvien monikulttuurisuustavoitteiden toteuttaminen käytännössä edellyttää näiden tavoitteiden huomiointia myös maahanmuuttajatyötä tekevien yksiköiden henkilöstöstrategiassa. Tutkimuksessa osoittautui, ettei työntekijöiden maahanmuuttajatausta yksin riitä takaamaan näiden tavoitteiden toteutumista. On varmistuttava myös siitä, että henkilöstöllä on monietnisen työn edellyttämät valmiudet ja korkea työetiikka.

Caisan tilanne näyttää hyvältä nyt, kun myös sen oma virasto on sitä tukemassa. Sillä on itsenäinen bruttobudjetti, korvamerkitty Caisan toimintaan. Myös uudet tilat tarjoavat mahdollisuudet aiempaa korkeatasoisempaan toimintaan. Merkittävä ratkaisu Caisan toiminnan tukemiselle keskushallinnon taholta on ollut myös henkilöstön työsuhteiden vakinaistaminen.

Sammandrag och slutsatser

Sammandrag

Undersökningen bedömer den politik Helsingfors stad bedriver för att integrera invandrarna och som en del därav grundandet av Internationella kulturcentret Caisa samt hur kulturcentret lyckats efterleva och nå sina målsättningar.

Sedan 1995 har Helsingfors stad haft officiellt fastställda målsättningar för sin invandrapolitik. I samband med att en lag om integrering av invandrare trädde i kraft justerades målsättningarna även i Helsingfors, och de målsättningar som lades upp i programmet för integrering av invandrare (1999) gäller ännu idag.

I bakgrunden till stadens invandrapolitiska målsättningar och åtgärdsförslag ligger rön från internationell invandrarforskning som visar att så obehindrat och positivt samröre som möjligt med majoritetsbefolkningen är en förutsättning för att de inflyttade skall kunna integreras i samhället. Rönen visar också att integrationen lyckas bäst om invandrarna har möjlighet att upprätthålla sin egen kultur (Berry 1996, se även Alitolppa-Niitamo 1994, Ekholm 1994).

Det uppställda målet för stadens invandrapolitik är att en mångkulturell stad skall födas. Grundandet av Caisa var en viktig del av denna politik. Man hoppades Caisa skulle bli ett forum för attitydfostran och röja undan hinder för positivt samröre mellan invandrarna och majoritetsbefolkningen. Samtidigt var dess syfte att stöda invandrarnas egen inre integration och bli ett ställe där de kunde träffas och där olika slags verksamhet kunde ordnas av deras föreningar.

Ända från början har tanken varit att Caisa skulle bli en förmedlande organisation och träffpunkt för olika personer som arbetar med invandrarfrågor, såsom invandrarnas egna föreningar och andra föreningar som verkar på området, för kyrkan och olika världsliga myndigheter, främst stadens olika förvaltningar. Därför är Caisa ett naturligt forum för att närma sig alla dessa instanser.

Undersökningen synade till först, genom att samla in kommentarer från allmänheten, hur idén med en träffpunkt fungerat. Likaså undersökte den Caisas samarbetskontakter och samarbetsparternas målsättningar visavi Caisa genom att studera protokollen för det mångkulturnätverk som Caisa dragit och genom att intervjua och enkäterä dess samarbetsparter. Även Caisas f.d. chef intervjuades.

Det visade sig att Caisa framgångsrikt nått både invandrargrupperna och majoritetsbefolkningen och att samröre också skett i praktiken. De kommentarer besökarna givit om Caisa var i alla avseenden mycket positiva.

Analysen av samarbetsrelationerna visade att det bland mångkulturnätverkets besökare var främst majoritetsbefolkningen som fått fram sina synpunkter, medan invandrarnas egna föreningar varit mindre framme. Enkäten besvarades av relativt få, men kommentarerna var desto positivare. Man uttryckte sitt gillande för Caisas målsättningar och verksamhetsätt. Det som fick mest kritik var Caisas synlighet bland majoritetsbefolkningen.

För invandrarföreningarna var Caisa framför allt ett ställe där de kunde bedriva sin verksamhet. Detta framgick både vid enkäten och intervjuerna. Bara några få föreningar hade fastare band till Caisa och uttryckte även andra målsättningar beträffande centret än att få samlas där. Dessa föreningar kritiserade Caisas personalpolitik för att invandrarna hade placerats i marginella uppgifter där de inte hade möjlighet att visa sitt kunnande. Caisas anställda kritiserades för bristande kunskaper i mångkultur.

De kommentarer stadens företrädare uttryckte vid intervjuerna var mera kritiska. I synnerhet Kulturcentralens folk, men i viss mån även andra, kritiserade Caisas anställdas yrkeskunnsighet. Kulturcentralens företrädare upplevde även att Caisas verksamhets spridning över så många sektorer var ett problem.

De inkomna kommentarerna analyserades först genom att titta på bakgrunden till konflikterna mellan Caisa och dess eget ämbetsverk Kulturcentralen. Det framgick att roten till det onda låg i konflikten mellan Caisas verksamhetsidé (sådan den uttryckts i anläggningsplanen) och dess organisatoriska ställning. Man hade inte

tillfyllest diskuterat detta förhållande i Kommissionen för utlänningsärenden. Till Caisas verksamhets väsen hör att den skall gå över sektorgränserna, men samtidigt underlyder centret alltså ett visst ämbetsverk. Till saken hör att Kulturcentralen innan Caisas grundande hade ringa erfarenhet av invandrararbete och att den inte varit beredd på att Caisas verksamhets skulle växa så snabbt.

Diskrepansen mellan dels de positiva kommentarerna från allmänhet och dels den fräna kritiken mot Caisas anställdas yrkeskunnsighet analyserades genom att jämföra kritiken med de uppgifter som då undersökningen gjordes fanns att tillgå om de anställdas utbildning, språkkunskaper och anställningsförhållanden samt om arbetsgemenskapens sätt att arbeta. Kontentan blev att det fanns goda skäl att kritisera en del av Caisas visstidsanställdas kunnsighet i mångkultur. Samtidigt kan man inte blunda för att en del av kritiken av allt att döma kan bero på konkurrensen mellan olika personer och på olika definitioner av vad god yrkeskunnsighet innebär. Men att få fram konkreta belägg för detta skulle kräva ytterligare utredningar.

Slutsatser

Caisa har lyckats med att skapa en fördelaktigare bild av invandrarna och därmed eventuellt bidragit till att minska fördomar och diskriminering. Centret har också varit en träffpunkt för invandrarna och en kanal för förmedling av kunskap om andra kulturer åt majoritetsbefolkningen. Det har lyckats föra samman olika aktörer, invandrare och finländare, föreningar och tjänstemän och fått dessa att utbyta information och samarbeta för att utveckla invandrararbetets rutiner. För många invandrare har Caisa även inneburit en möjlighet att få en inblick i finländskt arbetsliv.

Men samtidigt har Caisa misslyckats i den meningen att det inte förmått klara av sin uppgift med de resurser som det ursprungligen tilldelades. Det har också misslyckats med samarbetet med sitt eget ämbetsverk.

Dessa "misslyckanden" har dock haft det goda med sig att man därmed kunnat peka på problem i samarbetet mellan stadens förvaltningar även i vidare bemärkelse. Och med åren har Caisas egna målsättningar blivit klarare – inte minst genom erfarenheter och misstag, som ju ofta är fallet då man börjar med någonting nytt.

Det vi kunde konstatera om inbördes konkurrens och problem mellan stadens ämbetsverk påkallar givetvis nya synvinklar på hur samarbetet kunde förbättras. Är en överenskommelse om arbetsfördelning mellan sektorerna ända sättet att samarbeta eller vore det möjligt att utarbeta ett närmare mångprofessionellt samarbete? Vår undersökning visade att vissa förvaltningar redan har positiva erfarenheter av dylikt samarbete. Dessa kunde man lära av.

Att Caisa vuxit så okontrollerat har dels hängt samman med det svåra sysselsättningsläget bland invandrare, dels med centrets ställning mellan myndigheterna och medborgarna. En positiv sak är att många av invandrarnas behov och önskemål kunnat uttryckas via Caisa. I fortsättningen gäller det att noggrannare fundera på hur vi skall svara på invandrarnas förhoppningar, dvs. vad staden åtar sig och vad som kommer an på föreningarna. Och hurdana samarbetsformer kräver skötseln av de olika åliggandena? Här betonas den roll Kommission för utlänningsärenden har för stadens invandrapolitik. Det vore kanske också påkallat att fundera över dess sammansättning på nytt.

Vår undersökning visade också att föreningarna, trots att de spelar en viktig roll för invandrarnas integrering, inte klarar av sin verksamhet utan stadens stöd. Invandrarföreningarna har inte de ekonomiska resurser det krävs för den verksamhet som riktar sig till majoritetsbefolkningen, dvs. ordnande av kulturträffar o. dyl.. Resurserna räcker inte alltid till ens för att organisera den verksamhet som skall främja intern integration.

En annan sak som kom fram var att invandrarernas föreningar spände över ett brett fält av intressen och att de målsättningar och önskemål dessa ställde var mångskiftande. Ett annat typiskt drag för invandrarföreningarna som helhet är att deras struktur förändras hela tiden. Samtidigt som tidigare invandrarkontingenter får jobb och småningom hittar sin plats i det finländska samhället kommer det hela tiden nya grupper som behöver stöd både med sin interna integration och sin verksamhet gentemot majoritetsbefolkningen.

Den hjälp föreningarna behöver är främst ekonomiskt stöd, dvs. i praktiken förmånliga samlingslokaler och stöd med kontakterna till övriga instanser inom invandrararbetet.

På grund av att invandrarfältet är så heterogent och att det hela tiden förändras kan de som förverkligar stadens mångkulturmålsättning näppligen utgå från att invandrarföreningarna skulle ha en officiell ställning i stadens organisation. Erfarenheten har visat att föreningarna har svårt att komma överens om en företrädare som upplevs företräda hela invandrarfältet.

Ändå borde Caisas anställda hela tiden vara à jour med vad som händer på detta heterogena och splittrade fält. Att upprätthålla och utveckla Caisas mångkulturnätverk är ett sätt att hålla verksamheten så öppen som möjligt och få med nya grupper i verksamheten. Genom att stöda föreningarnas verksamhet får man upp öronen

för så många slags röster som möjligt då man planerar den invandrarrelaterade servicen.

För att de mångkulturmålsättningar som uttrycks i stadens integrationsprogram skall kunna omsättas i praktiken krävs att dessa målsättningar beaktas även inom personalstrategin vid de enheter som arbetar med invandrarärenden. Vår undersökning visade att det inte räcker att de anställda själva är invandrare. Det gäller att trygga att de anställda har de färdigheter som krävs för ett mångkulturellt arbete och en hög arbetsmoral.

Idag ser Caisas läge bra ut, i och med att dess eget ämbetsverk står bakom det. Det finns en självständig bruttobudget reserverad för Caisas verksamhet. Likaså innebär de nya lokalerna möjligheter till högklassigare verksamhet. En viktig åtgärd som centralförvaltningen kunnat stöda Caisas verksamhet med är att göra de anställdas anställning ordinarie.

Summary and conclusions

Our study evaluates the City of Helsinki's policy for integrating immigrants and, as a part of this policy, the effects of the Caisa International Culture Centre and how the centre has succeeded in implementing its goals and policies.

Since 1995, the City of Helsinki has had officially ratified goals for its immigrant policy. When the current law on the integration of immigrants came into effect the policy of the city was revised, and new goals were defined in the Programme for the Integration of Immigrants (1999). These goals are still valid.

In the background of the goals and measures involved in the city's immigrant policy there are findings from international immigrant research showing that as smooth and positive contacts as possible with the majority are an important condition for the successful integration of immigrants. These findings also show that integration is most successful when the immigrants have the opportunity to maintain their own culture, too (Berry 1996, see also Alitolppa-Niitamo 1994, Ekholm 1994).

The goal of the city's immigration policy is to create a multi-cultural city. The foundation of Caisa is an important part of this policy. The idea was that Caisa would become a forum for attitude education and remove obstacles for positive contacts between the immigrants and the majority. At the same time, its purpose was to back up the internal integration of immigrants and become a place where immigrants and immigrants' associations could congregate.

From the very beginning the idea was that Caisa would be a mediating organisation and a meeting place for various people involved in immi-

grant issues, such as the immigrants' own associations and other associations working in this field, the church and other authorities, above all the city's offices and departments. Therefore, Caisa is a natural forum for approaching all these authorities.

First our study analysed, by collecting comments from the public, how the concept of meeting place had worked out. Also, we studied the minutes of the multi-cultural network that Caisa had headed and interviewed and questioned Caisa's collaborators to find out what they had expected of it. The former manager of Caisa was interviewed.

It appeared that Caisa had successfully reached both the immigrant groups and the majority and that contacts had taken place in practice. The comments that visitors had given about Caisa were very positive in every respect.

Our analysis of the co-operation contacts showed that among the visitors of the multi-cultural network, the majority had, above all, made its opinions heard, whilst the associations of the immigrants had been less to the fore. The questionnaire was answered by relatively few, but comments were, on the other hand, very positive. Caisa's goals and course of action were endorsed. What received most criticism was Caisa's visibility among the majority.

To the immigrants' associations, Caisa was above all a place where they could meet and pursue their activities. This became obvious both in the questionnaire and the interviews. Only very few associations had solid ties to Caisa and expressed other purposes than merely assembling at the centre. The associations criticised Caisa's

personnel policy for giving immigrant employees marginal tasks where they could not show their competence. The employees of Caisa were criticised for lacking multi-cultural skills.

The comments given by the city's representatives were more critical. The employees of the city's Cultural Centre, in particular, but to some extent others, too, criticised the skills of Caisa's employees. The representatives of the Cultural Centre felt that Caisa's wide range of activities, which covered several of the city's administrative sectors, was a problem.

These comments were first analysed by looking at the background of the conflicts between Caisa and its own mother office, the Cultural Centre. It appeared that the root of the evil lay in the conflict between Caisa's operative concept (as expressed in the establishment plan) and its organisational position. This relationship had not been properly discussed within the city's Committee for Immigrant Affairs. While Caisa ranges

under one particular office, it should be typical of Caisa's activities to try to operate in disregard of administrative border. Another relevant factor is that before Caisa was established, the Cultural Centre had very little experience of immigrant issues and that it did not expect Caisa's activities to increase so rapidly.

We analysed the discrepancy between the favourable comments from the public and the sharp criticism against the professional skills of Caisa's employees by comparing this criticism with the data then available on the employees' education, language skills and employment conditions and on the way the working community operated. There appeared to be good reasons for criticising some of the employees' skills in multi-culture. But at the same time, we cannot overlook the fact that some of the criticism may be due to the competition between persons and to different ideas of what professional skills really mean. However, finding concrete proof for this would require further studies.

Conclusions

Caisa has managed to create a more favourable public image of immigrants, and thereby possibly contributed to reducing prejudices and discrimination. The centre has been a meeting place and a channel for making foreign cultures better known to the majority. The centre has managed to bring together various actors, immigrants and Finns, associations and civil servants and made these exchange information and co-operate to develop the routines of immigrant work. To many immigrants, Caisa has provided an opportunity to get an inside view of a Finnish workplace.

But at the same time, Caisa has failed in the sense that it has not been able to fulfil its mission with the resources it originally was allocated. The centre has also failed in its co-operation with the mother office.

These "failures", however, have been beneficial in the sense that they have pointed at problems in the co-operation between the city's offices and departments at large. And over the years, Caisa's own goals have become clearer – not least through experience and mistakes, which is often the case when something new is introduced.

What we found out about the internal competition and problems between the city's offices and departments calls for new angles on how co-operation could be improved. Is an agreement on work division between sectors the only way to collaborate or would it be possible within this framework to elaborate closer multi-professional co-operation? Our study showed that certain offices already have favourable experiences of such co-operation. This is something we could learn from.

The fact that Caisa has grown so uncontrolledly has been linked partly to the difficult employment situation among immigrants, partly to the centre's position between the authorities and the citizens. A positive factor is that many of the immigrants' needs and hopes have been expressed thanks to Caisa. In future, we must consider how to respond to these hopes and decide what responsibilities the city accepts and what the associations should do themselves. And what kinds of co-operation are required for the fulfilment of the new tasks? Here, the role of the Advisory Committee on Immigrant Affairs for the city's immigrant policy is highlighted. There might also be reason to reconsider the composition of the committee.

Our study also showed that the immigrants' associations, although they play an important role for the immigrants' integration, cannot manage without the support of the city. They do not have the economic resources needed for the activities targeted on the majority, i.e. cultural get-togethers etc.. Their resources are not always even enough to organise the activities needed for their internal integration.

Another thing that appeared was that the immigrants' associations spanned over a large field of interests implying a variety of hopes and ambitions. Another typical feature of the immigrants' associations as a whole is that their structure is constantly changing. While earlier contingents gradually find work and a place in Finnish society, new ones come in all the time needing support with their own internal integration and their activities towards the majority.

The help needed by the associations is mainly economical support, which in practice amounts

to favourable meeting premises and help with contacts to other actors in immigrant issues.

Due to the heterogeneity of the immigrant field and the fact that it constantly changes, those who implement the city's multi-cultural goals can hardly count on the associations receiving any kind of official status in the city's organisation. Experience has shown that associations have difficulties even in agreeing on a representative that is felt to represent the entire immigrant field.

Yet, the employees of Caisa should constantly keep abreast of what goes on in this heterogeneous and scattered field. Maintaining and developing Caisa's multi-cultural network is one way of keeping its activities as open as possible and involving new groups in the activities. While supporting the activities of the associations, we get to know many useful aspects and hear many

voices on how to develop immigrant-related services.

For the multi-cultural goals expressed in the city's Integration Programme to be put into practice it requires that these goals be heeded in the staff strategy of those city offices that are involved in immigrant matters. Our study showed that it is not enough that the employees themselves are immigrants. We must make sure that the employees have the skills required for multi-ethnic work – and high work morals.

With its mother office standing behind it, Caisa's situation is looking good today. The Cultural Centre's budget includes an autonomous gross budget for Caisa. The new premises, too, make it possible to perform better. An important measure taken by the city's central administration was to make the employment of Caisa's staff more permanent.

Havainnointi ja kyselylomakkeiden jako, ohjeet opiskelijoille

Kyselylomakkeiden jako:

- * Opiskelijat jakavat Caisassa kävijöille kyselylomakkeita havainnoinnin yhteydessä.
- * Havainnointi tapahtuu Kaisaniemenkatu 6 B:ssä ja Kaisaniemenkatu 13 A:ssa alla mainittuina aikoina viikolla 7 eli 11.–15.2. Jaksoja on 16 eli kaksi kahden tunnin jaksoa kullekin parille.

Kaisaniemenkatu 6 B, kahvila ja aula

Maanantai	16–18
Tiistai	13–15 ja 16–18
Keskiviikko	12–14 ja 16–18
Torstai	12–14 ja 17–19
Perjantai	11–13 ja 16–18

Kaisaniemenkatu 13 A, tuloeteinen ja toimisto

Maanantai	16–18
Tiistai	11–13 ja 15–18
Keskiviikko	16–18
Torstai	16–18
Perjantai	

- * Kyselylomakkeita on saatavilla Caisan henkilökunnalta molemmissa havainnointipisteissä (Kaisaniemenkatu 6B ja Kaisaniemenkatu 13 A)
- * Jokaiseen jaettavaan kyselylomakkeeseen merkitään koodi, joka paljastaa paikan ja tietojen keruuaajan esim. Kaisaniemenkatu 13, 12. helmikuuta klo 17.00 => K13 12/2 17.00 – 18.00 ja Vastaavasti Kaisaniemenkatu 6 => K6 jne
- * Havainnointijakson aikana toinen opiskelija jakaa kyselylomakkeita ja kirjaa kävijämäärää ja sisään tulon liittyviä havaintoja, toinen liikuskelee tilassa. Välillä vaihdetaan tehtäviä, esim. tehtävästä toiseen puolen tunnin välein.
- * Lomakkeet jaetaan aluksi niille henkilöille, jotka oleskelevat tiloissa opiskelijoiden sinne tullessa. Sen jälkeen toinen opiskelija siirtyy ovelle jakamaan lomakkeita sisään tulijoille. Caisan kurssien osanottajille kyselylomakkeet menevät opettajien kautta, joten on syytä kysyä, onko henkilö jo täyttänyt ko. lomakkeen. Myöskään henkilökuntaan kuuluville ei lomaketta jaeta.
- * Opiskelijat auttavat tarvittaessa kyselylomakkeiden täyttämässä. Tarjolla pitää olla kirjoitustusalustoja ja kyniä.
- * Lomakkeet pyydetään palauttamaan ennen pois lähtöä joko niille varattuun laatikkoon tai opiskelijoille, jotka toimittavat ne edelleen assistentti Kirsti Salmi-Niklanderille.

Havainnointi:

- * Havainnointi tapahtuu parityönä. Jokainen pari tekee kaksi kahden tunnin jaksoa, joiden aikana kumpikin vuorollaan samalla jakaa kyselylomakkeita.
- * Opiskelijoilla on havainnoinnin aikana rinnassaan nimilappu, josta ilmenee, että hän on paikalla tekemässä tutkimusta: 'Caisan yleisö ja käyttäjätutkimus'
Opiskelija XX
- * Vaikka tutkimusta tehdään avoimesti, havainnoinnissa on syytä noudattaa hienotunteisuutta. Kävijöiden käyttäytymistä koskevien muistiinpanojen tekeminen on siis hyvä ajoittaa hetkiin, jolloin ei juurikaan tapahdu mitään. Jos tämä ei ole mahdollista, on muistiinpanot paras tehdä välittömästi havainnoinnin jälkeen, jotta kaikki tulisi mahdollisimman tarkkaan ja konkreettisesti muistiin merkityksi. Ihmisen muisti on rajallinen!
- * *Kävijöiden määrä* kirjataan kuitenkin välittömästi havainnointitilanteessa tukkimiehen kirjanpidolla lomakkeessa varattuun tilaan. Tämä käy kätevästi lomakkeiden jaon yhteydessä. *Kaikki havainnointiaikana ko. toimipisteessä kävijät kirjataan, myös ne, joille ei tule lomaketta!*
- * Kävijöiden ikää ja taustaa koskevat havainnot saattaa olla kätevin kirjata lomakkeiden jaon yhteydessä (esim. onko nuori vai vanha, maahanmuuttaja vai suomalainen, kuuluuko henkilökuntaan vai yleisöön)
- * Muuten havainnoinnissa *keskitytään seuraamaan eri ryhmiin kuuluvien välistä vuorovaikutusta:*
 - * *Henkilöstön ja yleisön välinen vuorovaikutus*
 - * *Yleisöön kuuluvien välinen vuorovaikutus* (suomalaiset – muut, eri maahanmuuttajaryhmien välinen esim. venäjänkieliset – afrikkalaiset)
 - * *Eri henkilöstöryhmien välinen vuorovaikutus* (esim. suomalaiset – muut, eri kieliryhmien välinen jne.)
- * Kirjataan havainnot vuorovaikutustilanteista. Mitä niissä näytti tapahtuvan? Tärkeää kirjata myös havainnot vuorovaikutuksen puuttumisesta!
- * Konkreettisia seikkoja, joihin havainnoinnissa kiinnitetään huomiota:
 - * Mitä teki tultuaan sisään? Minne meni? Kenen kanssa puhui? Millä kielellä?
 - * Kävikö jotenkin ilmi, oliko vakituinen vai satunnaisempi kävijä? Miten? Tunteeko paikat, toiminnat, ihmiset? Miten tunteminen/vieraus tuli esiin? Esim. käyttäytymisen tuttavallisuus-muodollisuus? Käyntien kesto?
 - * Kävikö käynnin tarkoitus jostain ilmi? Mistä?

Caisan tapahtumat ja kurssit helmikuussa 2002:

Viikonpäivä	Klo 10–12	Klo 12–16	Klo 16–20
Maanantai	Suomenk. Mikonk Atk, Kais 6		16–17.30 Suomenk. Mikonk 19–21 Capueir. Mikonk. 16–19 Youngcirc. Mikonk
Tiistai	Suomenk. Mikonk	Suomenk. Mikonk Suomenk. Mikonk Suomenk. Mikonk Suomenk. Mikonk	18–20 Kung fu, Mikonk. 16–19 Kurditanssit.Kais 6 12/2, 18.30–19.30 konsertti, Kais 6 12/2, 17.30–20.30 Suomalaisjapanilaisen yhdistyksen kuukausi-foorumi Kais13
Keskiviikko	Suomenk. Mikonk Atk, Kais 6	Suomenk. Mikonk Suomenk. Mikonk Opintoneuvontaa maahanmuuttajille Keskiviikkoisin klo 15-18, 16.1.2002 alkaen. Neuvontaa suomen, englannin, somaliln, venäjän, ranskan ja arabian kielellä. Caisa ja Opetusvirasto. Kaisaniemenk. 6 B. Caisan kansainvälinen nuorten ryhmä Ke klo 19.00, 16.1. alkaen. Maksuton. K 6 B	16.30–18.30 Int.tanssi,Kais 13 Int.tanssi,Kais 13 20/2, 17.30–19.30 luento Kais 13 16–18 Kanstait. Mikonk 17.30–19 Somali, Mikonk. 19–21 Capueira Mikonk
Torstai	Suomenk. Mikonk	13–17 Suomenk. Mikonk Suomenk. Mikonk Suomenk. Mikonk Suomenk. Mikonk	Suomenk. Mikonk 17–19 Latviank. Kais 13. Tanssikurssi aikuisille paritanssi to klo 18–20. 10.1.–9.5.2002 Osallistumismaksu 15 /kk.
Perjantai	Suomenk. Mikonk 9.45–11 Engl. Kais 13. 9–12 Atk, Kais 6		16.30–18.30 Int.tanssi, Kais 13 Int.tanssi, Kais 13 19–21 Capueira Mikonk. Youngcirc. Mikonk. 8/2.Disco, Kais 6
Lauantai			23/2. Gambijuhla, Kais 6

Caisan ohjelman ja muut tiedot löydät netistä: <http://kulttuuri.hel.fi/caisa/>

Tiedote Caisan henkilökunnalle

- * Opiskelijat jakavat Caisassa kävijöille kyselylomakkeita Kaisaniemenkatu 6 B:ssä ja Kaisaniemenkatu 13 A:ssa alla mainittuina aikoina viikolla 7 eli 11.–15.2.2002

Kaisaniemenkatu 6 B, kahvila ja aula

Maanantai	16–18
Tiistai	13–15 ja 16–18
Keskiviikko	12–14 ja 16–18
Torstai	12–14 ja 17–19
Perjantai	11–13 ja 16–18

Kaisaniemenkatu 13 A, tuloeteinen ja toimisto

Maanantai	16–18
Tiistai	11–13 ja 15–18
Keskiviikko	16–18
Torstai	16–18
Perjantai	

- * Tuon kyselylomakkeita Caisan infotiskeille molempiin havainnointipisteisiin (Kaisaniemenkatu 6B ja Kaisaniemenkatu 13 A). Opiskelijat tulevat hakemaan ne sieltä.
- * Opiskelijoilla on havainnoinnin aikana rinnassaan nimilappu, josta ilmenee, että hän on paikalla tekemässä tutkimusta: 'Caisan yleisö ja käyttäjätutkimus'
Opiskelija XX
- * Opiskelijat työskentelevät pareittain niin, että toinen jakaa kyselylomakkeita ja kirjaa kävijämäärää ja sisääntuloon liittyviä havaintoja, toinen liikuskelee tilassa havainnoimassa

Helsingin kaupungin tietokeskus
Kaupunkitutkimusyksikkö
Tuula Joronen
tuula.joronen@hel.fi
p. (09)169 3603, fax (09)169 3612

Kansainvälinen kulttuurikeskus CAISA
Yleisö- ja käyttäjä tutkimus
2002

Sukupuoli 1 mies 2 nainen **Ikä** _____ vuotta

Syntynyt 1 Suomessa
2 Muualla, missä? _____ => Suomeen muuttovuosi _____

Asun 1 Helsingissä 2 Espoossa, Vantaalla tai Kauniaisissa 3 Muualla

Pääasiallinen toimintani 1 työssä 2 opiskelija 3 kotirouva/koti-isä 4 työtön 5 eläkeläinen

Seuraavassa on lueteltu Caisan toimintoja. Merkitsisitkö X:llä ne vaihtoehdot jotka sopivat sinuun

Caisassa käyntien aihe	Joka viikko	1-2 kertaa kuukaudessa	Harvemmin	En koskaan	Tämä on ensimmäinen käyntini
Muuten vain viettämässä aikaa esim. kahvilassa, katselemassa ilmoituksia, lukemassa lehtiä, taidenäyttelyissä					
Pyytämässä käytännön apua: Tulkkaus opinto-ohjaus muu, MIKÄ?					
Osallistujana kurssilla Kielikursseilla Tietokonekursseilla Musikki-, tanssi- ja muilla taidekursseilla Muilla kursseilla					
Tuomassa lastani kurssille tai tapahtumaan					
Osallistujana Keskustelutilaisuuksissa Seminaareissa Juhlissa Muissa yleisötilaisuuksissa					
Järjestän ITSE tilaisuuksia Caisassa ja käyntini liittyvät näiden tilaisuuksien järjestämiseen					
Osallistujana oman yhdistykseni, verkostoni tms. kokouksissa					
Muu, MIKÄ?					

Tämänkertaisen Caisassa käyntini tarkoitus on:

Keneltä tai mistä sait tietää tästä tilaisuudesta / kurssista / muusta?

Keneltä tai mistä olet saanut tietää Caisasta ja sen toiminnasta yleensä?

Kokemuksiani Caisasta, mielipiteitä, korjausehdotuksia?

Tarvitsitko apua suomenkielisen lomakkeen täyttämässä? 1 Kyllä 2 En

KIITOS VAIVANNÄÖSTÄ!

Tilastokeskus. Maahanmuuttajien elinolotutkimus 2002.

Kohtauspaikkaa koskeva kysymys:

Oletteko käynyt kaupunkien ylläpitämissä kansainvälisissä kohtauspaikoissa (Helsingin kansainvälinen kulttuurikeskus Caisa, Turun kansainvälinen kohtauspaikka yms.)?

En kertaakaan

Kyllä, kerran

Kyllä, 2–5 kertaa

Kyllä, yli 5 kertaa

Monikulttuurisuusverkoston toimintaa koskevat kysymykset

1. Ensinnäkin haluaisin tietää, missä vaiheessa monikulttuurisuusverkoston vetovastuu siirtyi Caisalle. Pöytäkirjojen mukaan Vesa Kukkamaa oli kokouksen puheenjohtajana vielä vuoden 1998 alussa (kokous 20.1.1998). loppukevään ja seuraavan syksyn pöytäkirjoista ei käy ilmi, kuka oli puheenjohtajana, ja 5.11.1998 kokouksesta alkaen puheenjohtajana toimi Caisan johtaja Tuula Meres-Wuori. Miten siirtymä tapahtui, sovittiinko siitä erikseen? Vai liukuiko vetovastuu Caisalle vain sen perusteella, että kokoukset pidettiin siellä? Meinasiko verkosto loppua, oliko jokin hiljaisempi kausi?
2. Verkosto oli alunperin maahanmuuttajanuorten parissa työskentelevien yhteistyöverkosto. 20.1.1998 kokouksessa pohdittiin tarvetta laajentaa aihepiiriä, mutta päädyttiin pitäytymään aiemmassa rajauksessa.
Missä vaiheessa aihepiiri laajeni ja kenen aloitteesta?
3. Kokouspöytäkirjoista käy ilmi osanottajien lukumäärä, muttei sitä keitä on ollut paikalla. Kun kyse on epävirallisesta yhteistyöstä, osanottajarakennetta on vaikea jäljittää. Voisitko muistella keitä, tai lähinnä minkä tahojen edustajia, kokouksissa kävi säännöllisesti? Ketkä silloin tällöin? Ketkä harvemmin?

Jos mahdollista, erikseen kaupungin työntekijät: opetusvirasto, sosiaalivirasto, nuorisosiainkeskus ym. erikseen, muut viranomaiset: esim. työvoimatoimisto, järjestöt: erikseen isot suomalaiset, kirkko, SPR ym., erikseen pienemmät suomalaiset sosiaali- ja terveysalan järjestöt, erikseen ystävyysseurat ja maahanmuuttajien omat järjestöt.

Kiitos etukäteen vaivannäöstä!

Caisan entisen johtajan sähköpostihaastattelun teemarako:

Yhteistyöverkostot

Kokemuksista Caisan johtajana

Caisan toimintaprofiilin muotoutuminen.

Miten uudet tehtävät tulivat Caisaan? Mistä aloitteet tulivat, ja tuliko samalla resursseja? Mitkä tehtävät tulivat eri virastoilta mitkä tehtävät tulivat maahanmuuttajakentältä, esimerkiksi järjestöjen aloitteesta, ja mitkä muilta tahoilta?

Caisan henkilöstöstrategian muotoutuminen.

Työllistäminen: missä määrin aloitteet työllistämiseen tulivat maahanmuuttajakentältä, kaupungin työllistämisyksiköstä ja Caisan sisältä?

Järjestöjen teemahaastattelurunko ja haastatteluohjeet

1. Taustatiedot.

Haastateltavan sukupuoli, ikä, äidinkieli ja Suomeen muuttovuosi.

Haastateltavan taustayhteisö ja haastateltavan oma asema siinä:
onko kysymyksessä yhdistys, ryhmä, muu? Onko puheenjohtaja, muu?

Yhdistyksen/ryhmän toimintamuodot:

- * Toiminnan tavoitteet: Mitkä ovat toiminnan tavoitteet? Miten niitä käytännössä yritetään toteuttaa?
- * Toimintamuodot: Millaisia toimintamuotoja yhdistyksellä/ryhmällä on?
- * Perustamisvaiheet: Miten pitkään yhdistys/ryhmä on toiminut? Tietoa perustamisvaiheista.

Yhdistyksen/ryhmän jäsenistö:

- * Kansallisuus ja kieli: Onko vain yhden kansallisuuden tai kieliryhmän yhdistys? Onko toimijoina sekä suomalaiseseen valtaväestöön kuuluvia että maahanmuuttajia?
- * Sukupuoli: Millainen on yhdistyksen/ryhmän jäsenistön sukupuolijakauma? Onko aktiivisista toimijoista enemmistö miehiä tai naisia vai molempia yhtä paljon?

2. Kokemukset yhteistyöstä Caisan kanssa.

Tilaisuuksien järjestäminen:

- * Miten pitkään yhdistys/ryhmä on järjestänyt tilaisuuksia kulttuurikeskus Caisassa
- * Montako tilaisuutta yhdistys/ryhmä on järjestänyt Caisassa vuoden 2001 ja kevään 2002 aikana?
- * Tilaisuuksien luonne: kokoukset, seminaarit ja keskustelutilaisuudet, juhlat, kurssit, muut?
- * Kuvaus yhdestä tai useammasta hiljattain järjestetystä tilaisuudesta: kenelle oli suunnattu, miten onnistui?
- * Tilaisuuksien yleisö: Mitkä tilaisuuksista ovat suljettuja, vain yhdistyksen/ryhmän jäsenille tarkoitettuja? Mitkä tilaisuudet on suunnattu ulkopuoliselle yleisölle? Miten näitä tilaisuuksia on mainostettu

Kokemuksia kulttuurikeskus Caisasta:

- * Millä perusteella yhdistys/ryhmä on valinnut juuri Caisan näiden tilaisuuksien pitopaikaksi?
- * Miten seuraavat tekijät ovat vaikuttaneet Caisan valintaan:

Tilojen sijainti, tilojen sopiva koko, tilojen ilmaisuus.

* Jos Caisan tilojen käyttö tulisi maksulliseksi, niin järjestäisittekö edelleen tilaisuuksia siellä?

Kokemuksia yhteistyöstä Caisan kanssa:

Onko tiloja ollut helppo saada?

Onko Caisan henkilökunnalta saatu apua tilaisuuksien järjestelyissä? Jos niin millaista apua?

Millaista apua haluaisitte saada Caisan henkilökunnalta? Ohjelman suunnittelu?

Tarjoilun järjestäminen? Tiedotus?

Onko jotain tilojen käyttöön liittyviä ehtoja, joita haluaisitte muuttaa?

Toiminta muualla ja vertailut:

* Järjestääkö yhdistys/ryhmä toimintaa myös jossain muualla? Millaista toimintaa?

* Caisan vertailu suhteessa muihin yhteistyökumppaneihin: ovatko kokemukset Caisassa parempia vai huonompia? Missä suhteessa parempia? Missä suhteessa huonompia?

Ehdotukset yhteistyön kehittämisestä Caisan kanssa:

* Haluaako edelleen tehdä yhteistyötä Caisan kanssa?

* Millaista yhteistyötä haluaa tehdä tulevaisuudessa?

* Mitä toivoo Caisalta? Haluaisiko muuttaa jotain? Mitä?

Folkloristiikan kenttätökurssi

kevätlukukausi 2002

Ohjeita teemahaastattelua varten:

1. Haastattelun sopiminen ja esivalmistelut: Haastateltavilta on etukäteen pyydetty suostumus haastatteluun. Sopiessasi haastattelua esittele itsesi ja kerro, että haastattelu liittyy kulttuurikeskus Caisan käyttäjätutkimukseen. Selvitä, mikä aika ja paikka haastateltavalle parhaiten sopii. Haastattelua varten tulee varata aikaa ainakin tunnin verran. Haastattelupaikan tulisi olla mahdollisimman rauhallinen ja häiriötön. Mikäli teet haastattelun kotona tai työpaikalla, selvitä mahdollisimman tarkka osoite ja ota hyvissä ajoin selvää liikenneyhteyksistä. Tutustu etukäteen hyvin teemarunkoon, että hallitset sen ilman jatkuvaa paperiin vilkuilua. Harjoittele myös nauhurin käyttöä. Tutustu myös mahdollisuuksien mukaan etukäteen siihen etniseen ryhmään, johon haastateltavasi kuuluu: esim. teoksessa ”Monietnisyyttä, yhteiskunta ja työ” (kenttätökurssin oheislukemistossa) on esitelty tärkeimpiä maahanmuuttajaryhmiä. Eri-laisista järjestöistä on saatavissa tietoa myös kulttuurikeskus Caisassa.
2. Haastatteluun saapuminen: Tarkista että tarvittavat välineet ovat mukana: nauhuri, kasetit, patterit, teemarunko, muistiinpanovälineet. Saavu paikalle ajoissa (vaikka haastateltavasi voi-kin olla myöhässä). Jos haastattelu tehdään yksityiskodissa, on hyvä varata aikaa alkuseurusteluun. Jos sinulle tarjotaan syötävää tai juotavaa, ota kohteliaasti tarjoukset vastaan. Haastatte-lun aikana ei kuitenkaan ole syytä syödä eikä juoda. Mikäli haastateltava kyselee sinun asioista-si, kerro lyhyesti ja asiallisesti.
3. Haastattelun alku: Varmistakaa, että nauhuri on riittävän lähellä haastateltavaa ja haastattelu-paikka mahdollisimman meluton. Ensiksi on hyvä merkitä muistiin perustiedot, joita kysytään perustietolomakkeella (jaetaan luennolla 4.3.) tai teemarungossa: haastateltavan nimi ja syntymävuosi, äidinkieli ja muuttovuosi Suomeen. Haastattelun aika ja paikka sekä haastateltavan ja haastattelijoiden nimet luetaan myös nauhan alkuun (tätä harjoitellaan nauhurin käytön ohjaus-tunnilla).
4. Haastattelun kulku: Haastattelutilanteen tulisi muistuttaa paremminkin keskustelua kuin kuu-lustelua. Tärkeintä on se, että teemarungossa esille tulevat asiat tulevat käsitellyksi. Muotoile kysymykset vapaasti ja omin sanoin. Tee tarkentavia kysymyksiä tarpeen mukaan. Käytä mah-dollisimman paljon avoimia kysymyksiä, joihin ei voi vastata vain ”kyllä” tai ”ei”. Vältä johdatte-levia kysymyksiä! Mikäli haastateltava innostuu puhumaan jostain asiasta (esim. järjestönsä historiasta), anna hänen rauhassa puhua asiansa loppuun. Mikäli haastateltava ottaa itse esille jonkin teeman, siirry siihen. Mikäli hän eksyy kokonaan sivuun aiheesta, palaa kohteliaasti ta-kaisin teemoihin sopivassa välissä.
5. Mikäli haastateltava käyttää välillä muita kieliä ajatustensa selvittämiseen tai jonkun ajatuksen muotoiluun, älä tee siitä ongelmaa. Älä pelästy taukoja: voi olla, että haastateltava miettii par-haillaan vastausta johonkin kysymykseen. Reagoi luontevasti haastateltavan puheeseen (nau-ru, kommentit, lisäkysymykset), mutta vältä päällepuhumista. Toinen työparista voi keskittyä seuraamaan nauhurin toimintaa, toinen taas tekemään kysymyksiä. Vaihtakaa välillä vuoroja!

6. Mikäli haastateltava kieltäytyykin viime hetkellä nauhurihaastattelusta, tee haastattelu muistiin kirjoittamalla. Toinen työparista voi keskittyä muistiinpanojen tekemiseen. Kirjoittakaa muistiinpanot puhtaaksi mahdollisimman pian haastattelun jälkeen. Samoin menetellään siinä tapauksessa, että haastateltava haluaa nauhurin välillä pois päältä. Mikäli haastateltava kysyy nauhojen jatkokäytöstä, voit kertoa, että ne tullaan arkistoimaan Kansanrunousarkiston tutkimuskäyttöön. Haastateltavien henkilöllisyyttä ei kuitenkaan paljasteta tutkimuksessa, mutta arkiston tiedoissa heidän nimensä mainitaan. (Tätä kysymystä selvitetään tarkemmin Jukka Saarisen luennolla 4.3.)

Hyvä vastaanottaja

Tämä kysely on osoitettu kaikille niille maahanmuuttajien yhdistyksille, ystävyysseuroille ja muille maahanmuuttajien parissa työtä tekeville järjestöille, joiden yhteystiedot kulttuurikeskus Caisalla oli käytettävissään. Kyselyn avulla kerätään tietoa maahanmuuttajien parissa toimivien järjestöjen ja yhteisöjen Caisaa koskevista näkemyksistä ja tavoitteista toiminnan suunnittelun pohjaksi.

Toivomme kaikkien järjestöjen vastaavan kyselyyn, myös niiden, jotka osallistuivat Caisan ensimmäiseen strategiapalaveriin 16.3.2002 sekä niiden, jotka ovat tulossa seuraavaan 16.4. järjestettävään strategiatapaamiseen (oheinen kutsu). Lomake on nyt vain suomeksi, mutta **voitte vastata myös muilla kielillä, jos suomenkieli tuottaa ongelmia.**

Voitte lähettää vastauksenne oheisessa **palautuskirjekuoressa**, jonka postimaksu on **valmiiksi maksettu**. Halutessanne voitte palauttaa kyselyn myös **16.4. strategiatapaamisessa** Caisassa.

Yhdistyksen / yhteisön nimi _____

Yhteystiedot / vastuhenkilö _____

Perustamisvuosi _____ Arvio jäsenten lukumäärästä _____

Toiminnan tavoitteet _____

Käytännön toimintamuodot _____

Kenelle yhdistyksenne/yhteisönne toiminta on tarkoitettu?

Oletteko tehneet yhteistyötä kansainvälisen kulttuurikeskus Caisan kanssa?

- 1 Emme toistaiseksi ole tehneet mitään yhteistyötä Caisan kanssa
- 2 Teimme yhteistyötä aikaisemmin, mutta emme tee enää
- 3 Olemme juuri aloittaneet yhteistyön Caisan kanssa
- 4 Olemme tehneet säännöllistä yhteistyötä Caisan kanssa jo pitkään

Helsingin kansainvälinen kulttuurikeskus Caisa perustettiin vuoden 1995 lopussa maahanmuuttajien **kohtauspaikaksi ja tiedotuspisteeksi** sekä edistämään suomalaisen valtaväestön ja maahanmuuttajaväestön välistä vuorovaikutusta ja **suvaitsevaisuutta**.

Pyydämme nyt Teitä arvioimaan Caisan toimintaa kuluneiden kuuden vuoden aikana.

Mitä mieltä olette näistä Caisan toiminnan **yleisistä tavoitteista**?

Mitä haluaisitte lisätä?

Mitä haluaisitte muuttaa?

Mihin olette tyytyväisiä?

Mitä mieltä olette niistä **käytännön toimintamuodoista** (tilojen tarjoaminen järjestöille, kurssit, juhlat, seminaarit, kotolista jne.), joiden avulla Caisassa on kuluneiden kuuden vuoden aikana pyritty asetettuja tavoitteita toteuttamaan?

Mitä toimintamuotoja poistaisitte kokonaan?

Minkä toiminnan siirtäisitte muualle?

Mitä haluaisitte lisätä?

Minkä haluaisitte tehdä toisella tavalla?

Mitä haluaisitte säilyttää nykyisellään?

Jos järjestönne / yhteisönne **ei tee yhteistyötä** Caisan kanssa, ei käytä Caisan tiloja, eikä jäsenistönne yleensä osallistu Caisan tilaisuuksiin niin **mikä siihen on syytä?**

Rengasta luettelosta kaikki asiaan vaikuttavat tekijät ja lisää tarvittaessa vaihtoehtoja.

1. Emme tunne Caisan toimintaa eikä meillä ole riittävästi **tietoa** yhteistyömahdollisuuksista

2. **Kielitaito-ongelmat** => osallistuisimme jos: _____

3. Itse **tilaisuudet** eivät kiinnosta => osallistuisimme jos: _____

4. Caisan **henkilöstön** kanssa on vaikea tehdä yhteistyötä

5. Näkemyksiämme ei oteta huomioon Caisan toiminnan suunnittelussa => osallistuisimme jos:

6. **Aukioloajat** eivät sovi. => Paremmin sopisi esimerkiksi: _____

7. **Caisan sijainti** ei jäsentemme / kohderyhmämme kannalta hyvä. => Osallistuisimme enemmän, jos toimintaa järjestettäisiin seuraavilla alueilla:

Muille alueille halutut toiminnot: _____

8. **Tilat** ovat liian pienet tai muuten sopimattomat meidän **omia tilaisuuksiamme** ajatellen

9. Caisassa on vaikea järjestää omaa ruokatarjoilua

10. Tiloja on vaikea saada käyttöön, aina varattu

11. Tilojen vuokrat ovat liian korkeita yhdistyksellemme / yhteisöllemme

12. Meillä on **muita hyviä yhteistyökumppaneita** eikä siksi tarvetta toimia Caisassa

13. Muu syy. Mikä? _____

Caisassa on vuonna 2001 alkanut **Avoin oppimiskeskus –projekti**, jossa on tavoitteena kehittää maahanmuuttajille suunnattua koulutusta ja erikielistä neuvontaa.

Miten hyvin tunnette Avoin oppimiskeskus –projektiä ?

Kuulen ensimmäistä kertaa
Olen kuullut, mutta en tiedä paljoa
Tiedän jonkin verran
Olen hyvin tietoinen projektin toiminnasta

Oletteko itse osallistunut tai ovatko muut järjestönne jäsenet osallistuneet Caisassa järjestettäviin koulutuksiin tai info-tilaisuuksiin ?

Suomen kielen kurssit
Atk-kurssit
Kansalaistietous
Tietoa työstä / tietoa kesätyöstä -tilaisuudet
Opintoneuvonta

Onko teillä kokemuksia projektin erikielisestä neuvonta- ja työllistämispalveluista?

Ei

Kyllä => Millaisia? _____

Onko järjestössänne neuvonta- tai koulutuspalveluita jäsenillenne / kohderyhmällemme?

Ei

Kyllä => Mitä? _____

Onko järjestönne jäsenillä / kohderyhmällä tarvetta koulutukseen?

Ei

Kyllä => Millaista koulutusta? _____

Mille ryhmille koulutusta tarvitaan? _____

Mistä asioista haluaisitte tietoja? _____

Mitä muita toiveita tai ehdotuksia on neuvonta- ja koulutustyöhön? _____

KIITOS VAIVANNÄÖSTÄ!

Kaupungin edustajien teemahaastattelurunko

Haastateltavan taustayhteisö

Haastateltava/ tehtävä taustayhteisössä

Taustayhteisön toiminta ja tähänastiset tavoitteet suhteessa Caisaan?

Miten näitä tavoitteita käytännössä on yritetty toteuttaa?

Ketkä tässä toiminnassa konkreettisesti mukana?

Miten pitkään yhteistyötä kulttuurikeskus Caisan kanssa on tehty?

Kuinka kiinteää yhteistyö on ollut, kuinka usein esim. vuoden 2001 ja kevään 2002 aikana?

Kokemukset yhteistyöstä Caisan kanssa. Myönteistä?Kielteistä?

Millaisena näkee Caisan roolin tulevaisuudessa?

Millaista yhteistyötä haluaa tehdä tulevaisuudessa?

Mitä toivoo Caisalta? Haluaisiko muuttaa jotain? Mitä?

Luettelo niistä Caisan toimintaryhmistä, joiden vetäjiä pyydettiin jakamaan lomakkeita ryhmiin osallistuneille

Teeseremonia

Urasenken Suomen osasto ry
Helsingin chadô-opintoryhmä

Intialainen maalaus

Fin-India Art Society ry

Latvian kielen opetus

Suomen kielen opetus

Somalin kielen opetus (kurssin yhteyshenkilö)

Englannin opetus

Intialainen tanssi (alkeet + jatko)

Capoeira Angola

Brasilialainen itsepuolustus- ja taistelutanssi

Vo-Vietnam

Vietnamilainen kung fu

Espanjankielisten lasten kerho

Atk-kurssit

Yhteiskuntatietouden kurssit

Kung fu kurssi

Taideterapia

Hyvä Opettaja / ryhmän vetäjä

Kansainvälisessä Kulttuurikeskus Caisassa tehdään yleisö- ja käyttäjätutkimus viikolla 7 (11.-16.2.2002). Siinä tutkitaan kävijöiden määrää ja rakennetta sekä kävijöiden ja mielipiteitä ja kokemuksia Caisasta. Pyydämme apuamme tietojen keräämisessä.

Tietoa kävijöistä kerätään pienellä kyselylomakkeella, joka on saatavilla seuraavilla kielillä: suomi, ruotsi, englanti, eesti, venäjä, somali ja espanja. Lomakkeita on tuotu kaikkien Caisan toimipisteiden infopisteisiin. Lomakkeiden palauttamista varten kaikissa Caisan toimipisteissä on viikoilla 7-8 laatikot.

Pyydämme, että Te kurssien ja toimintaryhmien vetäjät jakaisitte lomakkeet omissa ryhmissänne ja huolehtisitte, että kurssinne tai ryhmänne osanottajat täyttäisivät lomakkeen ja palauttaisivat sen vastauksia varten varattuun laatikkoon.

Mikäli lomakkeet uhkaavat loppua kesken, niitä saa lisää soittamalla tutkija Tuula Joroselle p. 169 3603 tai gsm. 050 345 0359.

Helsingin yliopiston folkloristiikan laitoksen opiskelijat jakavat näitä kyselylomakkeita Kaisaniemenkatu 6B:n ja 13 A: tiloissa kävijöille. Samalla he laskevat kävijöiden määrää ja seuraavat Caisan toimintaa.

Toivoisimme Teidän kertovan myös tästä ryhmänne jäsenille, sillä tarkoitus on, että kukin kävijä täyttäisi lomakkeen vain yhden kerran, vaikka hän käyntejä olisikin useampia.

Kiitämme yhteistyöstä!

Tuula Joronen
Tutkija

Dear Teacher / Group Leader

There is an audience survey going on at International Cultural Center Caisa during the week 7 (11.-16. February). In this survey we study how many people attend Caisa daily and who they are, and also ask their opinions about Caisa. We ask Your help for collecting the data.

The information is collected through a small questionnaire which will be available in the following languages: Finnish, Swedish, English, Estonian, Russian, Somali and Spanish. The questionnaire will be available at the information desks in all venues of Caisa. There will also be boxes for returning the filled forms placed in all venues of Caisa during the weeks 7-8.

We would be happy if You could inform your own students or group members about this research and deliver the questionnaires to them, and also take care that they return the forms filled in the return-boxes.

If there are not enough questionnaires just call the researcher and more copies will be brought there:
Tuula Joronen tel. 09 169 3603 or gsm 050 345 0359

The students from Helsinki University, the Institute of Folklore will be delivering these questionnaires at the venues of Kaisaniemenkatu 6 B and 13 A during the week 7 (11.-16. February 2002). At the same time they count the number of visitors and monitor the events going on. Would You please to inform your group members about this, too, as every visitor is supposed to fill the form only once even if they attend Caisa more often.

Thank you very much for your co-operation!

Tuula Joronen
Researcher

Luettelo tutkimusta varten haastatelluista järjestöistä ja henkilöistä

Järjestöt:

City Saamet ry
Club Sadko
Vietnamilaisten nuorten ryhmä
Afgans' Association in Helsinki
Suomi-Gambia ry.
Tyynen Meren Ystävyysseura
Latalalaisamerikkalainen yhdistys
Donelaitis - Seura

Kaupungin virkamiehet:

Helsingin kaupungin kulttuuriasiainkeskus:

- * Aleksanterin teatterin ja Lasipalatsin johtaja Marianne Kajatie
- * Malmitalon ja kaupunkikulttuuriyksikön johtaja Irmeli Niemi
- * Kaupunkikulttuuriyksikön kulttuurituottaja Sampo Laurikainen
- * Kansainvälinen kulttuurikeskus Caisa, projektikoordinaattori Ulla Korhonen
- * Kansainvälinen kulttuurikeskus Caisa, johtajan sijainen v. 1997-2001 Tuula Meres-Wuori.

Sosiaalivirasto:

- * Maahanmuuttoyksikön johtaja Päivi Parkkinen
- * Yhteis palvelujohtaja Ammi Isokallio (kommentit käsikirjoitukseen)

Nuorisoasiainkeskus:

- * Kantakaupungin aluepäällikkö ja ulkomaalaisasiain neuvottelukunnan jäsen Kaj Kaiser
- * Erityisnuorisotyön keskus Fenixin työntekijä Anneli Koskinen.

Opetusvirasto:

- * Yleissivistävän linjan opetuskonsultti Katri Kuukka
- * Ammatillisen linjan koulutussuunnittelija Riitta Mustajärvi.

Lähdeluettelo

Kirjallisuus

- Aarrevaara Timo** 1993. Saimme kuulla, että presidentti ottaa meidät Suomeen. Helsingin kaupungin tietokeskuksen keskustelualoitteita 1993:1
- Alitolppa-Niitamo Anne** 1994. somalipakolaiset Helsingissä. Sosiaaliset verkostot ja klaanin jäsenyyden merkitys. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 1994:10. Sosiaali- ja terveysministeriö, pakolaistoimisto. Helsinki.
- Alitolppa-Niitamo Anne ja Ali Abdullahi** 2001. Somalidiaspora Suomessa – muutoksia ja haasteita. S.134–147 teoksessa Annika Forsander, Elina Ekholm, Petri – Hautaniemi et.al.: Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Palmenia-kustannus. Yliopistopaino, Helsinki.
- Allport G.W.** 1954. The Nature of Prejudice. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Bauböck Rainer** 1994. The Integration of Immigrants. Joint group of specialists on migration, demography and employment. Council of Europe. Strasbourg.
- Berry J. W.** 1996. Prejudice, Ethnocentrism and Racism. Siirtolaisuus – Migration, 23:5–8.
- Brown R.** 1995. Prejudice. Its Social Psychology. Oxford, England: Blackwell.
- Bäcklund Pia** 1999. Rajankäyntiä: asukaslähtöiset kehittämishankkeet Helsingissä. Terra 111:3, 147–156.
- Bäcklund Pia** 2002. Miten kuulla asukasta? Kaupunkitila ja osallisuuden haasteet. S.141–157 teoksessa Pia Bäcklund, Jouni Häkli & Harry Schulman (toim.): Osalliset ja osajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa. Gaudeamus. Tammerpaino Oy. Tampere.
- Caisa** (2000). Kansainvälinen kulttuurikeskus Caisa 1995–2000.
- Ekholm Elina** 1994. Syrjäytyä vai selviytyä – pakolaisten elämää Suomessa. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 1994:9. Helsinki.
- Ekholm Elina ja Parkkinen Päivi** 1995 (toim.). Maahanmuuttajat, ammattitaito ja koulutus. Väliraportti maahanmuuttajien työ- ja koulutusprojektin alkukartoituksesta. Helsingin opetusviraston julkaisusarja B 18:1995. Helsinki.
- Forsander Annika** 2001. Etnisten ryhmien kohtaaminen. S. 32–56 teoksessa Annika Forsander, Elina Ekholm, Petri – Hautaniemi et.al.: Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Palmenia-kustannus. Yliopistopaino, Helsinki.
- Forsander Annika** 2002. Luottamuksen ehdot. Maahanmuuttajat 1990-luvun suomalaisilla työmarkkinoilla. Väestöliitto, väestöntutkimuslaitos D 39, 2002. Helsinki. Vammalan kirjapaino Oy.
- Forsander Annika** 1994. Monietninen työ – maailma pienoiskoossa. S. 51–68 teoksessa Forsander Annika, Ekholm Elina ja Saleh Raija: Monietninen työ haaste ammattitaidolle. Helsingin yliopisto, Lahden tutkimus- ja täydennyskoulutuskeskus. Hakapaino Oy. Helsinki.

- Granovetter Mark** 1995. The Economic Sociology of Firms and Entrepreneurs. S. 128–165 teoksessa Alejandro Portes (ed.): The Economic Sociology of Migration. Essays on Networks, Ethnicity and Entrepreneurship. Russel Sage Foundation, New York.
- Haila Anne** 1994. Kansainvälistyvä kaupunki. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1994:5.
- Helsingin kaupungin Kulttuuriasiainkeskus.** Toimintakertomukset 1996–2000.
- Heikkilä Matti** 1992. Kriisin julistus vai hämmennyksen? Dialogi 3/1992.
- Helsingin Sanomat** 21.9.2001. Caisan johtajan valinta venyy.
- Helsingin Sanomat** 9.10.2001. Petri Uusikylä: Caisan tehtävistä pitäisi voida sopia.
- Helsingin Sanomat** 26.1.2003. Alkuperä: ei vain Afrikasta (Yinka Shonibaren haastattelu)
- Helsingin ulkomaalaispolitiikka** – perusteet ja käytäntö. Helsingin Kaupunginkanslian julkaisusarja A12/1991
- Helsingin ulkomaalaispolitiikka.** Helsingin kaupunginkanslian julkaisusarja A10/1995.
- Helsingin väestö vuodenvaihteessa** 2000/2001. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tilastoja 2001:11. Helsinki.
- Hirstiö-Snellman Paula** 1994. Maahanmuuttajat Helsingin seudulla. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1994:9. Helsinki.
- Jaakkola Magdalena** 1991. Suomen ulkomaalaiset. Perhe, työ ja tulot. Työpoliittinen tutkimus 15. Työministeriö/VAPK-kustannus, Helsinki.
- Jaakkola Magdalena** 1994. Puolalaiset Suomessa. S. 128–161 teoksessa Karmela Liebkind (toim.) Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Gaudeamus. Hakapaino Oy. Helsinki.
- Jaakkola Magdalena** 1995. Suomalaisten kiristyvät ulkomaalaisasenteet. Työpoliittinen tutkimus 101. Työministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Helsingin kaupungin tietokeskus, Kuntoutussäätiö. Helsinki.
- Jaakkola Magdalena** (1999). Maahanmuutto ja etniset asenteet. Työpoliittinen tutkimus 213. Työministeriö. Edita Helsinki.
- Jaakkola Magdalena** 2000. Finnish attitudes towards Immigrants in 1987–1999. Teoksessa Yearbook of Population Research in Finland XXXVI 2000. The Population Research Institute – Väestöntutkimuslaitos, Väestöliitto - The Family Federation of Finland.
- Jasinskaja-Lahti Inga & Liebkind Karmela** 1997. Maahanmuuttajien sopeutuminen pääkaupunkiseudulla. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1997:9. Helsinki.
- Jasinskaja-Lahti Inga, Liebkind Karmela & Vesala Tiina** 2002. Rasismi ja syrjintä Suomessa. Gaudeamus. Helsinki.
- Joronen Tuula** 1997. Afrikkalaisten maahanmuuttajien työllistymispolut. S. 59–92 teoksessa Schulman Harry & Kannisto Vesa (toim): Sovussa vai syrjässä? Ulkomaalaisten integroituminen Helsinkiin. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1997:12.

- Joronen Tuula, Ali Abdullahi A.** 2001. Maahanmuuttajien yritystoiminta Suomessa 1990-luvulla. Teoksessa Marja-Liisa Trux (toim.) Aukeavat ovet – kulttuurien moninaisuus suomen elinkeinoelämässä. WSOY, Sitra 238, Juva.
- Joronen Tuula** 2002. Immigrant entrepreneurship in Finland in the 1990s. Teoksessa Annika Forsander (ed.) Immigration and Economy in the Globalization Process. The Case of Finland. Sitra Reports series 20. Tummavuoren kirjapaino Oy, Vantaa.
- Julkunen Raija** 1991. Hyvinvointivaltiollinen eheytytys – ohitettu eheytytys. Työväen Taloudellinen tutkimuslaitos. Katsaus 4/1991.
- Julkunen Raija** 1992a. Hyvinvointivaltio käännkohdassa. Vastapaino. Tampere.
- Julkunen Raija** 1992b. Julkisten palvelujen ja markkinoiden järki. Dialogi 4/1992.
- Kananen Pentti, Lehtinen Sini, Lindqvist Tuija, Nylund Marianne, Palojärvi Helena, Hakkarainen Pirkko** 1994. Aloitteellisuus ja osallistuminen yhteiskunnan uudistamisessa. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 1994:7. Painatuskeskus. Helsinki.
- Kyntäjä Eve** 1997. Ethnic Remigration from the Former Soviet Union to Finland – Patterns of Ethnic Identity and Acculturation among the Ingrian Finns. S. 102–113 Teoksessa Ismo Söderling (toim.): Yearbook of the population Research in Finland. Helsinki: The Population Research Institute.
- Kyntäjä Eve** 2001. Venäjältä ja Virossa tulleet maahanmuuttajat sekä inkerinsuomalaiset paluumuuttajat Suomessa. S. 148–160 teoksessa Annika Forsander, Elina Ekholm, Petri Hautamäki et al.: Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Palmenia-kustannus. Yliopistopaino, Helsinki.
- Lange, Anders & Westin Charles** 1981. Etnisk diskriminering och social identitet. Stockholm: LiberFörlag, Publica.
- Lapintie Kimmo** 2002. Tarinoita takapihalta. Asukkaan ja asiantuntijan kohtaamisesta. S. 158–179 teoksessa Pia Bäcklund, Jouni Häkli & Harry Schulman (toim.): Osalliset ja osaajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa. Gaudeamus. Tammerpaino Oy. Tampere.
- Lehtonen Heikki** 1990. Yhteisö. Vastapaino. Gummerruksen kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Light Ivan & Gold Steven J.** 2000. Ethnic Economies. Academic Press. U.S.A.
- Lindén Mirja** 1999. Terveysthuollon sosiaalityö moniammatillisessa ympäristössä. Stakes, sosiaali- ja terveysalan kehittämiskeskus, raportteja 234. Gummerruksen Kirjapaino Oy, Saarijärvi.
- Luomala Anne** 2002. Tieto, toiminta ja innovaatiot. S. 112–130 teoksessa Martti Siisiäinen (toim.): Yhdistykset kolmannen sektorin toimijoina. Tutkimus jyvaskyläläisistä yhdistyksistä. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Hakapaino Oy. Helsinki.
- Luomala Anne ja Pyykkönen Miikka** 2002. yhdistysten yhteistyökumppanit ja yhteistyömuodot. S. 131–170 teoksessa Martti Siisiäinen (toim.): Yhdistykset kolmannen sektorin toimijoina. Tutkimus jyvaskyläläisistä yhdistyksistä. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Hakapaino Oy. Helsinki
- Malin Liisa, Saavola Kaarina** 1998. Helsingin asukastalot ja yhteiskerhotilat – talokohtaiset kuvaukset. Helsingin kaupungin tietokeskus, Tutkimuskatsauksia 1998:1. Helsinki.

- Matinheikki-Kokko Kaija** 1994. Pakolaisten vastaanoton periaatteet ja käytäntö. Sivut 82–127 teoksessa Liebkind Karmela (toim.): Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Gaudeamus. Hakapaino Oy. Helsinki.
- Matinheikki-Kokko Kaija** 1997. Challenges of working in a cross-cultural environment. Principles and practice of refugee settlement in Finland. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 131. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Matthies Aila-Leena** 1996. Hyvinvoinnin sekatalous ja suomalaiset välittävät organisaatiot. S. 11–29 teoksessa Aila-Leena Matthies, Ulla Kotakari, Marianne Nylund (toim.) Välittävät verkostot. Vastapaino. Jyväskylä.
- Minkkinen Virpi, Pääkkönen Hannu, Liikkanen Mirja** 2001. Kulttuuri- ja liikuntaharrastukset 1991 ja 1999. Tilastokeskus. Kulttuuri ja viestintä 2001:5.
- Möttönen Sakari** 2002. Kunnat, järjestöt ja paikalliset verkostot. S. 112–135 teoksessa Petri Ruuskanen (toim.): Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. PS-kustannus. Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu.
- Niemenmaa Viivi** 2002. Asukasaktiivien ääni. Osallistuminen ja osallisuus Helsingin kestävä kehityksen prosessissa. S. 200–217 teoksessa Pia Bäcklund, Jouni Häkli & Harry Schulman (toim.): Osalliset ja osajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa. Gaudeamus. Tammerpaino Oy. Tampere.
- Paananen Seppo** 1999. Suomalaisuuden armoilla. Tilastokeskus. Helsinki.
- Paananen Seppo** 1993. Työvoimaa rajan takaa. Työpoliittinen tutkimus 54. Työministeriö. Helsinki.
- Perkinen Mervi** (1997). Helsingin ulkomaalaispoliittinen ohjelma arvioinnin kohteena. S.109–121 teoksessa Schulman Harry & Kanninen Vesa (toim.): Sovussa vai syrjässä? Ulkomaalaisten integroituminen Helsinkiin. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1997:12. Helsinki.
- Pitkänen Maarit** 1999. Matkalla menestykseen? Maahanmuuttajien työ- ja koulutusprojektin loppuraportti. Työhallinnon julkaisu Nro 233. Työministeriö. Helsinki.
- Pitkänen Pirkko, Kouki Satu** 1999. Vieraiden kulttuurien kohtaaminen viranomaistyössä. Helsinki. Edita.
- Pitkänen Pirkko & Kouki Satu** 2002. Meeting foreign cultures: a survey of the attitudes of Finnish authorities towards immigrants and immigration. Journal of Ethnic and Migration Studies Vol 28, No 1.103–118.
- Pohjola Anneli** 1997. Asiaa asiakkaalta. S. 168–186 teoksessa Tuula Salmela (toim.) Autetaanko asiakasta – palvellaanko potilasta? Atena Kustannus Oy. Jyväskylä.
- Pyykkönen Miikka** 2002c. Vapaaehtoistyö jyväskyläläisissä yhdistyksissä. S. 91–111 teoksessa Siisiäinen Martti (toim.): Yhdistykset kolmannen sektorin toimijoina. Tutkimus jyväskyläläisistä yhdistyksistä. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Hakapaino Oy. Helsinki.
- Rath Jan** 2000. Introduction: Immigrant Businesses and their Economic, Politico-Institutional and Social Environment. S. 1–19 teoksessa Jan Rath (toim.): Immigrant Businesses. The Economic, Political and Social Environment. Macmillan Press Ltd.
- Rautiainen Juha-Matti** 1992. Ruotsin sosiaalipolitiikka laman kourissa. Dialogi 2/1992.

- Saaristo Kimmo** 2000. Avoin asiantuntijuus. Ympäristökysymys ja monimuotoinen ekspertiisi. Nykykulttuurintutkimuskeskuksen julkaisuja 66. Jyväskylän yliopisto. Gummerruksen Kirjapaino Oy. Saarijärvi.
- Saksela Sanna** 2003. Mångkulturella organisationer och invandrarorganisationer i Finland. CEREN, Swedish School of social Science, University of Helsinki. Rapporter och diskussionsinlägg 1/2002. Helsinki.
- Salminen Outi** 1997. Entisestä Jugoslaviasta tulleiden pakolaisten kotoutuminen. Sosiaali ja terveysministeriön selvityksiä 1997:9. Helsinki.
- Savio Annikki** 1992. EY- ja Eta-integraation sosiaalipoliittiset ohjauskeinot. Dialogi 2/1992.
- Salonen-Sulié Ulla** 1996. Vaihtoehtoiset markkinat pohjoismaissa. S. 97–106 teoksessa Aila-Leena Matthies, Ulla Kotakari, Marianne Nylund (toim.) Välittävät verkostot. Vastapaino. Jyväskylä.
- Schulman Harry & Kanninen Vesa** (toim.) 1997. Sovussa vai syrjässä? Ulkomaalaisten integroituminen Helsinkiin. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1997:12. Helsinki.
- Siisiäinen Martti** 1996. Yhteiskunnalliset liikkeet, yhdistykset ja hyvinvointivaltio. S. 33–48 teoksessa Aila-Leena Matthies, Ulla Kotakari, Marianne Nylund (toim.) Välittävät verkostot. Vastapaino. Jyväskylä.
- Siisiäinen Martti** 2002. Yhdistyslaitoksen yleiskuva Jyväskylässä. S. 17–67 teoksessa Martti Siisiäinen (toim.): Yhdistykset kolmannen sektorin toimijoina. Tutkimus jyväskyläläisistä yhdistyksistä. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Hakapaino Oy. Helsinki
- Lasse Siurala** (2001). Youth Work as a Tool in the Integration of Young Migrants in Local Communities. Helsinki 9–16.9.2001 Seminar paper Youth department, City of Helsinki [online] Osoitteessa URL:http://nuoriso.hel.fi/lassen_linkki [viitattu 15.5.2002]
- Suoninen Lea** 1995. Julkunen Raija: Tulevaisuuden sosiaalipoliitikassa sovitettava yhteen monia vastuun lähteitä. Sosiaaliturva 18/1995.
- Söderling Ismo** 1997. Maahanmuuttoasenteet ja elämänhallinta. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 30. Väestöliitto. Helsinki.
- Söderling Ismo** 1999. Perheitä meiltä ja muualta. Suomalaisten näkemyksiä omista ja maahanmuuttajien perheistä. Väestöntutkimuslaitos E 8. Helsinki: Väestöliitto.
- Talib Mirja-Tytti** 1999. Toiseuden kohtaaminen koulussa. Opettajien uskomuksia maahanmuuttajaoppilaista. Tutkimuksia 207. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos. Helsinki.
- Tilastokeskus** 2001. Ulkomaalaiset ja siirtolaisuus 2000. Foreigners and international migration 2001. Väestö 2001:8. Helsinki: Tilastokeskus.
- Turtiainen Kati** 1998. Taistelusta taisteluun. Iranilaisten pakolaisnaisten matka islamilaisesta vallankumouksesta Suomeen. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitoksen yhteiskuntapolitiikan työpapereita no.103. Jyväskylän yliopistopaino. Jyväskylä
- Uusitalo Hannu** 1992. Hyvinvointi – nykyisyyden ansat. Dialogi 4/1992.

- Valtioneuvoston selonteko** kotouttamislain toimeenpanosta. VNS 5/2002 vp. [online] osoitteessa <http://www.mol.fi/migration/selonteko.pdf> [viitattu 9.8.2002]
- Valtonen Kathleen** 1997. The Societal Participation of Refugees and Immigrants. Case Studies in Finland, Canada and Trinidad. Migration Studies C 12. Institute of Migration – Turku 1997.
- Virrankoski Osmo** 2001. Maa kallis isien. Tutkimus peruskoulun päättävien oppilaiden isänmaallisuudesta, suvaitsevaisuudesta ja etnisistä ennakkoluuloista. Turku. Kirja-Aurora.
- Virrankoski Osmo** 1994. Muukalaisuuden kohtaaminen peruskoulun päättöluokalla. Moraalikasvatus peruskoulussa ja päättöluokan oppilaiden kansalliset muukalaisuskomukset sekä ennakkoluulot sosio-kognitiivisena rakenteena. Sarja C, osa 107. Turun yliopiston julkaisuja. Turku.
- Virtanen Timo** 1993. Somalipakolaiset Suomessa. Tutkimus somalipakolaisten tulosta ja vastaanotosta Suomeen. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 1993:3. Helsinki.
- Ylänkö Maarja** 1997. Afrikkalaisten integraationäkymät – pohdintoja Suomen lähtökohdista vastaanottajamaana. Sivut 27–58 teoksessa Schulman Harry & Kannisto Vesa (toim): Sovussa vai syrjässä? Ulkomaalaisten integroituminen Helsinkiin. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1997:12.

Julkaisemattomat lähteet:

- Bäcklund Pia** 2003. Alueneuvottelukunta asukkaiden äänen välittäjänä – toimijoiden kokemuksia Espoonlahden alueneuvottelukunnan toiminnasta. Helsingin kaupungin tietokeskus, julkaisematon käsikirjoitus, ilmestyy Espoon kaupungin julkaisusarjassa keväällä 2003.
- Helsingin kaupungin** kulttuuri- ja kirjastolautakunnan pöytäkirja 14.10.1995, 10/1995, §148.
- Helsingin kaupunginhallitus** 30.10.1995, § 1623, Khs 549/02459/95, esityslistan asia Sj/3.
- Riitta Lampelto**, Helsingin kaupungin sosiaalivirasto, johdon tukiyksikkö, 20.8.2001: Helsingin kaupungin ulkomaalaisasioiden neuvottelukunnan ja itäisen suurpiirin maahanmuuttajatyöryhmän yhteinen kokous 23.8.2001, Koonti esimerkeistä itäisessä suurpiirissä tehtävästä ”erityistyöstä” maahanmuuttajien kanssa.
- Monikulttuurisuusverkoston pöytäkirjat** v. 1997–2001. Helsingin kansainvälinen kulttuurikeskus Caisa.
- Mäenpää Pasi, Kukkamaa Tiina, Lovio Marjut** 2001. Kulttuurikeskus Caisa. Monikulttuurinen tila ja sen käyttäjät. Helsingin yliopisto. Sosiologian laitos. Urbanin etnografian kurssi. Kevät 2001.
- Parkkinen Päivi** 2001. Listaus Helsingissä meneillään olleista maahanmuuttajien integroitumiseen liittyvistä hankkeista ja projekteista. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto, maahanmuuttoyksikkö, syyskuu 2001.

- Pyykkönen Miikka** 2002a. Maahanmuuttajien yhdistystoiminta Suomessa. Esitelmä Sosiologiapäivillä Tampereella 15.–16.3.2002. Rasismityöryhmä.
- Pyykkönen Miikka** 2002b. Innovations of becoming citizen. Diasporic communities and their local voluntary associations in Finland. Seminar paper for the 12th Nordic Migration Conference, session "Ethnic mobilisation and leisure activities, immigrant- and multicultural organisations", Helsinki 10.-12.10.2002.
- Saksela Sanna** 2002. Mångkulturella organisationer och invandrarorganisationer i Finland. Utdrag från en presentation från den 12te Nordiska migrationsforskningskonferensen i Helsingfors 10.–12.10.2002 och en opublicerad rapport som skall ges ut i en samnordisk rapport 2003.
- Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkisto.** Äänitearkisto. Helsingin yliopiston kulttuuritutkimuslaitoksen folkloristiikan kenttätyökurssi, kevät 2002.
- Tilastokeskus** 2003. Maahanmuuttajien elinolotutkimus 2002. Ennakkotieto tammikuu 2003.
- Toikka Mia** 2001. Monikulttuurisuus ideologisena käytäntönä. Etnografinen tutkimus kansainvälisestä kulttuurikeskuksesta. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. Sosiologian laitos. Maaliskuu 2001.

Tekijä(t) Joronen, Tuula		
Nimike Helsingin ulkomaalaispolitiikan teoria ja käytäntö Kansainvälinen kulttuurikeskus Caisa		
Julkaisija (virasto tai laitos) Helsingin kaupungin tietokeskus	Julkaisuaika 2003	Sivumäärä, liitteet 167 s.
Sarjan nimike Tutkimuksia – Helsingin kaupungin tietokeskus		Osanumero 2003:1
ISSN-numero 1455-724X	ISBN-numero 952-473-040-5	Kieli fin, swe, eng
Tiivistelmä <p>Tutkimuksessa arvioidaan Helsingin kaupungin ulkomaalaispolitiikkaa. Tarkastelun kohteena on kansainvälinen kulttuurikeskus Caisa. Caisa perustettiin alun perin ns. välittäväksi organisaatioksi, joka yhdistää hyvin monia maahanmuuttajatyön kentällä toimivia. Siksi se oli luonteva paikka lähestyä kaikkia näitä tahoja.</p> <p>Caisan kohtaamispaikka-ajatuksen toimivuutta tutkittiin keräämällä yleisöpalautetta lomakekyselyllä paikan päällä sekä havainnoimalla toimintaa. Kyselyvastauksia saatiin 216 ja havainnointia tehtiin noin 30 tuntia. Somalialaisten, vietnamilaisten ja venäjänkielisten kiinnostusta Caisaa kohtaan selvitettiin lisäksi Tilastokeskuksen Maahanmuuttajien elinolututkimuksen 2002 yhteyteen liitettyllä kysymyksellä. Caisan yhteistyösuhteita ja yhteistyökumppanien tavoitteita tutkittiin käymällä läpi Caisan vetämän monikulttuurisuusverkoston pöytäkirjat v.1997–2001 sekä keräämällä eri yhteistyötahoilta palautetta kyselyllä. Kyselyvastauksia saatiin 19. Lisäksi haastateltiin 8 järjestöjen ja 8 kaupungin edustajaa sekä pyydettiin sähköpostitse kommentteja kolmelta Caisan työntekijältä ja yhdeltä sen toimintaa muuten läheltä seuranneelta virkamieheltä.</p> <p>Caisa on onnistunut toiminnassaan kohtaamispaikkana. Kävijäpalaute oli lähes pelkästään myönteistä. Myös yhteistyökumppanien antama palaute oli pääasiassa myönteistä, mutta esiin tuli myös ristiriitoja. Ristiriidat paikantuivat Caisan toiminta-ajatuksen ja organisatorisen aseman väliseen ristiriitaan. Henkilöstön ammattitaitoon kohdistuva arvostelu näytti nousevan osittain maahanmuuttajatyön kentän eri toimijoiden välisestä kilpailutilanteesta, osittain todellisista osaamisen puutteista. Maahanmuuttajien järjestöille Caisa oli lähinnä tilojen tarjoaja niiden omaa toimintaa varten. Vain osa järjestöistä oli voimakkaammin sitoutunut Caisan toiminnan kehittämiseen. Järjestöjen voimavarat eivät riitä suurelle yleisölle suunnattuun toimintaan, ne tarvitsevat siihen kaupungin tukea.</p>		
Asiasanat maahanmuuttajien integraatio, monikulttuurisuus, kolmas sektori		
Hinta 14 €	Jakelu puh. 169 2423	
Myynti Tietokeskuksen kirjasto: Katariinankatu 3, 00170 HELSINKI, puh. 169 3135 Verkkokauppa: www.hel.fi/stadinkauppa		